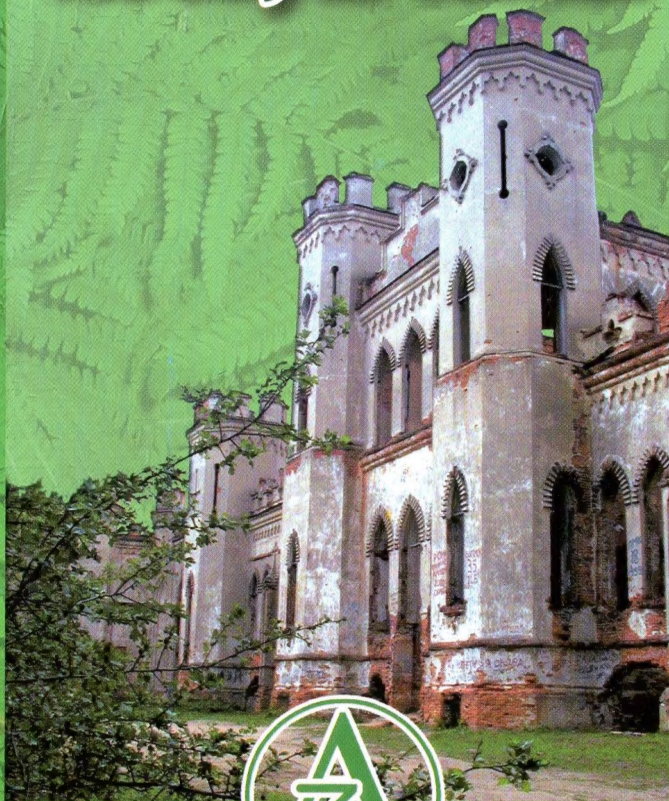

Алесь ЗАЙКА

ДЫЯЛЕКТНЫ СЛОЎНІК Косаўшчыны

Алесь Зайка

ДЫЯЛЕКТНЫ СЛОЎНІК Косаўшчыны

Слонім
«Слоні́мская друкарня»
2011

УДК 811.161.3'282'374(476.7)

ББК 81.2Бей-67

3-17

Рэцэнзент

М. М. Аляхновіч, кандыдат філалагічных навук, загадчык кафедры гісторыі беларускай мовы і дыялекталогіі УА «Брэсцкі дзяржаўны ўніверсітэт імя А. С. Пушкіна»

Зайка, А.

3-17 Дыялектны слоўнік Косаўшчыны / Алесь Зайка. — Слонім : Слоні́мская друкарня, 2011 — 272 с.
ISBN 978-985-6602-93-4.

«Дыялектны слоўнік Косаўшчыны» змяшчае лексіку насельнікаў паўночнай часткі Івацэвіцкага раёна. У слоўніку падаецца каля 4000 слоў, запісаных за апошнія 35 гадоў.

Разлічаны на шырокія колы лінгвістаў. Карысны матэрыял знойдуць для сябе этнографы, фалькларысты, гісторыкі — усе, хто шануе жывое народнае слова.

УДК 811.161.3'282'374(476.7)

ББК 81.2Бей-67

ISBN 978-985-6602-93-4

© Зайка А., 2011

© Афармленне. ГАУПП «Слоні́мская друкарня», 2011

ПРАДМОВА

Сучасны Івацэвіцкі раён, так склалася спрадвечу, умоўна дзеліцца на тры рэгіёны: Быценшчыну, Косаўшчыну ды Целяханшчыну. І кожны куток адметны, своеасаблівы, непаўторны, варты пільнага вока і гісторыка, і этнографа, і мовазнаўцы. 63 вёскі належаць да Косаўшчыны (39 з іх вядомыя з 16 ст.), і кожнае паселішча лучыць з мястэчкам Косава свая дарога. З поўначы, захаду і ўсходу край здаўна атуляюць Буленская, Бялавіцкая ды Любішчыцкая пушчы, з поўдня да яго падступаюць Целяханскія балоты. Само Косава (упершыню ў пісьмовых крыніцах згадваецца ў 1494 годзе) ляжыць на высокай градзе – мяжы вялікага водападзелу паміж Чорным і Балтыйскім морамі. Праз Косава праходзіў старажытны шлях, «дорога звычайная звечная» з Вільні на Валынь. Тут ад сярэдзіны 16 ст. ладзіліся шумныя кірмашы. З 1594 па 1765 гады мястэчкам і маёнткам Косава (7 фальваркаў, 17 вёсак) валодалі знакамітыя Сапегі (пабудавалі касцёл, царкву, адкрылі школы пры іх). Усё 19 стагоддзё Косава з вакольнымі вёскамі – уласнасць багатых прамыслоўцаў Пуслоўскіх (заклалі суконную, дывановую і коўдраткацкую фабрыкі, працавалі гута, бровар, цагельня, смалакурня). З 1921 па 1939 гг. мястэчка – цэнтр Косаўскага павета, з 1939 па 1947 – цэнтр Косаўскага раёна. Як бачым, ад самага пачатку і да сёння Косава было і ёсць тым ядром-цэнтрам, які аб'ядноўваў, групаваў вакол сябе мясцовы люд.

Размаўляюць на Косаўшчыне гаворкай, характэрнай для Гарадзенска-Баранавіцкай дыялектнай групы, якая вельмі блізкая да беларускай літаратурнай мовы і вызначае яе нацыянальную спецыфіку: дзеканне і цеканне, пераход *в, л* у пэўнай пазіцыі ў нескладовае, цвёрдыя шыпячыя, *р, ц*, аглушэнне звонкіх зычных у канцы слова і склада перад глухім зычным, цвёрдыя губныя на

канцы слова, чаргаванне *ро, ло, ле з ры, лы, лі* і інш. Разам з тым у слоўнікавых артыкулах адлюстраваны дыялектныя адметнасці Косаўшчыны, а іменна: а) захаванне канцавога ненаціскага *о ў* назоўніках, прыслоўях (*сонцо, жыто, просо, мамо, тато, моцно, кепско, мало, много*); б) прыстаўное *з* перад пачатковым *а, у* (*гарэшнік, гануча, гараць, гарабіна, гуліца*); в) канчатак *-а ў* назоўным склоне множнага ліку ў назоўніках ніякага роду (*вокна, кацянята, гнёзда*); г) ужыванне старой, сінтэтычнай формы будучага часу дзеясловаў незакончанага трывання (*пісацьму, рабіцьму, касіцьму*); д) наяўнасць моцнага якання ў канчатках дзеясловаў другой і трэцяй асобы адзіночнага ліку (*будзяш, трымаеш, танцуя, спявая*), першай і другой асобы множнага ліку (*выбіраям, коляю, гуляюца, сябруюца*); е) *о* на месцы *а ў* афіксе *-ся* зваротных дзеясловаў прошлага часу ў ніякім родзе і ў безасабовых дзеясловах (*сонцо схаваласё, дрэво зламаласё, хмурыласё, сніласё*); ж) канчатак *-і ў* месным склоне назоўнікаў мужчынскага роду (*у лесі, у хлебі*) і канчатак *-э ў* месным склоне адзіночнага ліку ў назоўніках з асновай на шыпячыя і *р* (*на шашэ, на пачэ, на дварэ, на мяжэ*); з) канчатак *-ом* у назоўніках мужчынскага і ніякага роду ў творным склоне (*небом, горадам, светом, медом*); і) наяўнасць выбухнога *з* (*ганок, гузік*); к) разам з поўнай формай прыметнікаў, займеннікаў і лічэбнікаў ужываецца кароткая форма (*добра карова, нова хустка, гэто сяло, сёма гадзіна*); л) пашыранасць прыназоўніка *да* з родным склонам назоўнікаў у словазлучэннях тыпу *пайшоў жыць да сына, паехоў да Косава, пайшоў да шаўца* і прыназоўніка *па* з вінавальным склонам назоўнікаў у словазлучэннях тыпу *ісці па воду, ісці па хлеб*.

Слоўнікавыя артыкулы размешчаны ў алфавітным парадку.

Загалоўнае слова прапануецца ў арфаграфічным напісанні з абазначэннем націску пасля галосных і

захаваннем дыялектных рыс. Арфаграфічнае напісанне перадае як фанетычны склад мовы, так і яго рэальнае вымаўленне, адпаведнае нормам беларускай арфаэпіі. Выбуховы з перадаецца тоўстым шрыфтам **Г, г**.

У слоўніку падаюцца ўсе часціны мовы. Загалоўнае слова прыводзіцца ў пачатковай форме, адзначана характэрнымі граматычнымі паметамі. Для назоўнікаў гэта род. Лік паказваецца толькі ў адзіночналікавых ці множналікавых назоўніках. У тых выпадках, калі ў слоўніку даецца форма множнага ліку, хоць магчыма ўжыванне гэтага слова і ў адзіночным ліку, загалоўнае слова таксама пазначана паметай *мн*. Зборныя назоўнікі маюць пазнаку зб.

У самастойных слоўнікавых артыкулах падаюцца дзеясловы закончанага і незакончанага трывання, адзначаецца безасабовасць дзеяслова.

Для іншых слоў сродкам граматычнай характарыстыкі з'яўляюцца адзнакі, якія абазначаюць прыналежнасць слова да канкрэтнага граматычнага класа.

У самастойных слоўнікавых артыкулах падаюцца вышэйшая і найвышэйшая формы ступеней параўнання прыметнікаў, дзеепрыметнікі, дзеепрыслоўі, усе прыставачныя ўтварэнні.

Пасля граматычных памет да многіх слоў даюцца стылістычныя адзнакі, паводле прыналежнасці слова да пэўнай лексіка-тэматычнай групы ці ў залежнасці ад характару экспрэсіўна-эмацыянальнай афарбоўкі.

Мнагазначнасць слова пазначаецца лічбавым паказчыкам, напрыклад:

КВАС *м. 1.кулін*. Суп, галоўным кампанентам якога з'яўляюцца сушаныя грыбы... 2.*кулін*. Халаднік...

У сваю чаргу аманімічнасць пазначаецца рымскімі лічбамі, што стаяць адразу пасля загалоўнага слова, і падаецца ў самастойным артыкуле. Напрыклад:

ЛЯК *І м*. Нешта вельмі салёнае, лёк...

ЛЯК II м. абрад. Спалох...

У слоўніку змешчана лексіка, якая збіралася аўтарам апошнія 35 гадоў на Косаўшчыне. Мы свядома не фіксавалі словы, што маюць адзнакі абласное, размоўнае, устарэлае ў вялікім "Тлумачальным слоўніку беларускай мовы". Нам здаецца, што шырокае бытаванне і ўжыванне іх па ўсёй тэрыторыі Беларусі дазваляе ўвесці ў стан літаратурных. Прынамсі, на Косаўшчыне яны вядомыя, часта ўжываюцца.

У слоўніку знайшла сваё адлюстраванне самая разнастайная па значэнню лексіка: назвы страў, адзення, абутку, назвы прадметаў ужытку, тэрміны рыбалоўства, ткацтва, будаўніцтва, лясной гаспадаркі, батанічная і заалагічная лексіка, лексіка медыцыны, ветэрынарыі і інш. Усе яны маюць адпаведныя паметы ў слоўнікавых артыкулах. Таксама шырока прадстаўлены назвы дзеянняў, стану, якасці, уласцівасцей і прымет прадметаў.

Значэнне слова тлумачыцца па-рознаму: пры дапамозе літаратурнага эквівалента, напрыклад: **апірачкі** `лыжныя палкі', **бархан** `мультан', **варстат** `варштат' і інш.; значэнне слова можа раскрывацца сінонімамі, напрыклад: **глэўшыць** `здзекавацца, мучыць', **клішавы** `касалапы, крываногі', **ковал** `кусок, кавалак' і інш.; апісальным шляхам, напрыклад: **абертуха** `луства хлеба на ўвесь бохан', **брэнкаць** `касіць слабую траву', **буркаўка** `костка без мяса' і інш.; адсылкай да слова, якое тлумачылася раней: **кумяк** `тое ж, што і камяк', **друзалкі** `тое ж, што і грузалкі'.

Нярэдка пасля асноўнага тлумачэння слова ў дужках прыводзяцца дадатковыя звесткі пра сферу яго ўжывання, напрыклад: **аб'еддзе** `аб'едкі (пра сена)', **борух** `кукса (род жаночай прычоскі)' і інш. Пераносныя значэнні слоў суправаджаюцца паметай *перан.*

Пасля кожнага прыкладу ўказваецца населены пункт, у якім запісана слова, яго адміністрацыйная

прыналежнасць (назва сельсавета).

У матэрыялах не паказана фразеалогія рэгіёна: намі падрыхтаваны асобны "Фразеалагічны слоўнік Косаўшчыны", які, спадзяёмся, таксама пабачыць свет.

У канцы слоўніка прыводзяцца звязныя тэксты, што яскрава ілюструюць дыялектныя асаблівасці жывой гаворкі Косаўшчыны.

ПРЫНЯТЫЯ СКАРАЧЭННІ

СЕЛЬСКІЯ САВЕТЫ

Жытл. - Жытлінскі
Квас. - Квасевіцкі
Кос. - Косаўскі
Люб. - Любішчыцкі
Міл. - Мілейкаўскі
Падст. - Падстарынскі
Стайк. - Стайкаўскі
Ягл. - Яглевіцкі

УМОЎНЫЯ СКАРАЧЭННІ

абрад.- абрадавае
абразл.- абразлівае
адз.- адзіночны лік
анат.- анатамічнае
асудж.- асуджальнае
бат.- батанічнае
безас.- безасабовы дзеяслоў
біял.- біялагічнае
буд.- будаўнічая справа
вет.- ветэрынарнае
вык.- выказнік
выкл.- выклічнік
выш.- вышэйшая ступень
г.- горад
гіст.- гістарычнае
груб.- грубае
дзеепрым.- дзеепрыметнік
дзеепрысл.- дзеепрыслоўе
дзіц.- дзіцячае
ж.- жаночы род

жарт.- жартаўлівае
заал.- заалагічнае
займ.- займеннік
зак.- закончанае трыванне
зб.- зборны назоўнік
знач.- значэнне
зневаж.- зневажальнае
іран.- іранічнае
каго-н. – каго- небудзь
кім-н.- кім-небудзь
крав.- кравецкая справа
кулін.- кулінарнае
ліч.- лічэбнік
м.- мужчынскі род
мед.- медыцынскае
мн.- множны лік
н.- ніякі род
наз.- назоўнік
насм.- насмешлівае
незак.- незакончанае трыванне
павел.- павелічальнае
пабочн.- пабочнае
пагардл.- пагардлівае
пад. - падалей
памянш.- памяншальная форма
перан.- пераноснае значэнне
польск.- польскае
прым.- прыметнік
прыназ.- прыназоўнік
прысл.- прыслоўе
пчал.- пчалярства
родн.- родны склон
рыб.- рыбалоўства
рэліг.- рэлігійнае
'тс'- тое самае

ТКАЦ.- ТКАЦТВА

ТЭКСТ.- ТЭКСТЫЛЬНАЕ

устар.- устарэлае

царк.- царкоўнае

цясл.- цяслярская справа

цяпер.- цяперашні час

часц.- часціца

чаго-н.- чаго-небудзь

ЧЫМ-Н.- ЧЫМ-НЕБУДЗЬ

шав.- шавецкая справа

экспр.- экспрэсіўнае

этнагр.- этнографічне

АД СКЛАДАЛЬНІКА

Гэты слоўнік складаўся цягам 35 гадоў. У ім не толькі словы, выразы, сказы, для мяне слоўнік гучыць, ён жывы, поўніцца галасамі людзей, што збераглі такое моўнае айчыннае багацце. Вялікі ім дзякуй! На жаль, многія з іх адышлі ў іншасвет – вечная ім памяць. Няма ўжо і маіх бацькоў, Тамаша Якаўлевіча і Аляксандры Пятроўны, шчырых памочнікаў і апекуноў. Колькі адметных, непаўторных слоў пачуў я ад іх! Кожнае новае, прывезенае з вандровак, абмяркоўвалася і толькі з іх згоды ўхвалялася, папаўняла картатэку. Гэтую кнігу я ім і прысвячаю.

Шчыра дзякую майму навуковаму кіраўніку і рэдактару М.М.Аляхновічу, дацэнта, загадчыку кафедры гісторыі беларускай мовы і дыялекталогіі УА “Брэсцкі дзяржаўны ўніверсітэт імя А.С.Пушкіна”, прынцыповаму крытыку, зычліваму дарадцу.

А яшчэ я маю шчасце даўняга і дарагога для мяне сяброўства з паэтам Алесем Разанавым. Гэта дзякуючы яго маральнай і матэрыяльнай падтрымцы ўбачыла свет гэтая кніга.

Выказваю глыбокую падзяку аператару раённай газеты “Івацэвіцкі веснік” Г.І. Хаванскай, якая са згоды рэдактара пасля сваёй асноўнай працы выканала камп’ютэрны набор.

У працы побач са мною была мая жонка Антаніна. Часта, пакідаючы тэрміновыя гаспадарчыя справы, я ездзіў па навакольных вёсках у пошуках самабытнага слова, песні, легенды, і ніколі не чуў ад яе папрокаў, нараканняў. Дзякуй табе.

**Кожны народ мае хаця б адзін геніяльны твор,
і гэты твор – мова.
Алесь Разанаў**

А

АБАБІ'ЦЦА зак. Знайсціся. Абаб'ецца работа, зараблю грошай, куплю цялявізар. Заполле Кос.

АБАБО'ЎЧЫЦЬ зак. экспр. Моцна, знянацку ўдарыць. Ні лезь, ні трывож душы, пабачыш, абабоўчу качаргою. Азярцо Падст.

АБАБЭ'НЧЫЦЬ зак. Тое ж, што і а б а б о ў ч ы ц ь. Ад'еў душу жонцы, а жонка ўзяла чапляу да абабэнчыла па галаве, мужык і згарнуўся. Альшаніца Квас.

АБАЛО'НЬ ж. Абалона. Забалоні вакон рабіць ні будзяш: моль паточыць, сыпацца будзя. Быч Стайк.

АБАРВА'ЦЦА зак. Прыйсці ў нягоднасць (пра адзенне). Абарваўся, як жабрак, і купіць адзежыну німа за шчо. Жамайдзякі Міл.

АБА'ЧНАСЦЬ ж. Павага, пашана. О, настаўнік пры Польшчы павагу меў, як казалі, абачнасць. Няхачава Стайк.

АББАРАБА'НІЦЬ зак. іран. Абстрыгчы. Гэто ж ты хлопца на лысо аббарабаніла, а ён ўжэ на дзяўчат заглядаецца. Хадоркі Кос.

АБГАЛАСІ'ЦЬ зак. асудж. Незахаваць тайны, падзяліцца з іншымі. Разыходзіцца дачка, то нашчо было казаць, а то на ўсё сяло абгаласіла. Сярадава Жытл.

АБГО'РВАЦЬ незак. Акучваць. Картоплі пара абгорваць, бо праз тыдзень ні ўлезыш: велькія будуць. Панкі Люб.

АБГУ'ДЗІЦЬ зак. Абгаварыць, зняславіць. Кажуць, ягады збірала з Маняю, то за дзень усіх жанок абгудзілі. Альба Квас.

АБДЗІ'РУС м. жарт. Рухавы, шустры хлапчына, які не шануе адзення. Прывязлі мне на лето ўнука, а ён такі

абдзірус, на кожны плот пачэпіцца, адзежы ні наўмеяшся. Заполле Кос.

АБ'Е'ДДЗЕ *н.* Аб'едкі (пра сена). Вечаром карові цэлы цэбяр аб'еддзя на сечку рэжу. Халап'я Падст.

АБЕ'ДЗЬВІ *ліч.* Абедзьве. Абедзьві адзінакія: адна адной ні ўступаць. Заполле Кос.

АБЕ'РТУХА *ж.* Луста хлеба на ўвесь бохан. Як намажаш маслом абертуху, то адразу наясіся. Альшаніца Квас.

АБЕ'ЧКО *н.* Абадок рэшата, сіта. Абечко яловае, моцнае. Падстарынь Падст.

АБЖА'ЦЦА *зак.* Кончыць жніво. Дзякаваць Богу, абжаліся, няхай рукі адпачнуць перад капаннем. Уласаўцы Жытл.

АБЖА'ЦЬ *зак.* 1. Апярэдзіць у жніве. Стараліся адна перад адной, хто каго абажне, маладыя былі. 2. Зжаць чужое. Пры калхозі сена вобмаль давалі, то пожню касілі, вась і стараліся абжаць другога, каб гэтай пожні больш было. Альшаніца Квас.

АБЗО'Л *н.* Неабрэзаны край дошкі. Не хапая па шырыні дошкі, то, кажуць, абзол пайшоў. Верашкі Квас.

АБЗО'ЛІСТЫ *прым.* З няроўнымі краямі, неабрэзаны. Абзолістая дошка пайдзя на рыштаванне. Куляшы Міл.

АБКАЛЯСІ'ЦЬ *зак. іран. насм.* Ездзячы, пабыць у многіх месцах. Абкалясіў паўсвета, а, бач, вярнуўся: німа нідзе лепш, як дома. Размеркі Стайк.

АБЛАПУШЫ'ЦЬ *зак. экспр.* Абабраць, абтрэсці. Сліўка ядра на была, то без пары дзетвара аблапушыла. Харошча Міл.

АБЛІВА'НЕЦ *м.* насмешл. Поўны, тоўсты мужчына. Гэты абліванец за пюзом зямлі ні бачыць. Квасевічы Квас.

АБЛІВА'НЦЫ *мн.* Гумовыя чаравікі. Пры Польшчы на гумовыя чаравікі казалі абліванцы. Хадакі Жытл.

АБЛЮ'ДНЕЦЬ *зак.* Пабыць у людзях, набрацца жыццёвага вопыту. Пабыў у людзях, аблюднеў, хоць

гаварыць з людзьмі навучыўся. Майск Люб.

АБМА'НКА ж. Самаробная соска. Хлеб пажуеш з цукром да ў ганучку льняную, ніткаю перавяжаш і ў рот дзіцяці – абманкай называлі. Аляксеякі Стайк.

АБМА'НЧЛІВЫ прым. Абманны (пра вальс). Е дамскі вальс, калі дзяўкі прыгlašаюць кавалероў. А е абманчлівы вальс. Танцуюць пары ў крузі, падыходзіць да якой пары дзеўчына і адбівая хлопца. Той кідаецца да яе, хоча ўжэ з гэтай дзеўкай танцаваць, але яна кідае яго пасярод круга, а запрашае другога хлопца на вальс. Хлапец застаўся на бубнях: і першую кінуў, а другая сама ні схацела. Гэта так жартавалі даўней. Заполле Кос.

АБМАРЫ'ЦЬ зак. Змарыць (пра сон). Абмарыў сон, хоць плач. Трохі прылягу. Альшаніца Квас.

АБМЫВА'ЦЬ незак. асудж. Тое ж, што і а б г у д з і ц ь. Нічога ні робіць, ано абмываецца людзей. Галік Міл.

АБО'ДРАЊІК м. пагардл. Чалавек, які носіць старое, лапленае адзенне. Абодранік, на табе ўся адзежына свіціцца. Квасевічы Квас.

АБРАБІ'ЦЦА зак. 1. Парабіць усе работы па гаспадарцы. Мяне зіма ні застаня неспадзеўкі, бо я ўжэ абрабіўся: і пагараў, і дроў прывёз, і смецця павывозіў. Рацькевічы Міл. 2. Упэцкацца, забрудзіцца. Дзе ты гэдык абрабіўся? Вымазаны ўвесь. Заполле Кос.

АБРАКА'ЦЦА незак. Заракацца. Абракаўся, казаў, што ні будзе сварыцца з жонкаю, і тыдня не вытрымаў, зноў вайна ў хаці. Заполле Кос.

АБРА'КНУЦЬ зак. Абрызнуць. Учарашняе малако ўжэ абракло. Заполле Кос. Малако абракло, хай скіся, то адтаплю. Хрышчонавічы Квас.

АБРА'Т м. Адыходы ад перапрацаванага на млячарні малака. Кажуць, што надто парасята на абраці растуць, на вачах. Яблонка Жытл.

АБРО'ЧНАЯ ТО'РБА ж. зневаж. Тоўстая жанчына. Табе, торбе аброчнай, яно і танцаваць. Яглевічы Ягл.

АБРЫ'ДЗІЦЬ зак. Абганіць, узвясці паклёп. *Абрыдзіла, абганіла, а зара слатою ў вочы леза. Аўсто Стайк.*

АБСМАКТА'ЦЬ зак. перан. Абабраць, украсці. *Абсмакталі мяне, як сабакі костку. Заполле Кос.*

АБСУ'НУЦЬ зак. Абдзерці, параніць. *Ішла це'мначы дахаты, цярнулася аб плот, надто моцно руку абсунула. г. Косава.*

АБХАЛАСТРЫ'ЦЬ зак. экспр. Абабраць, вынесці з хаты. *Абхаластрыла ў мінюту, зладзейка. Кушняры Падст.*

АБЦЕ'ПНУЦЦА зак. Выцепціся, выцерціся. *Абцесья швэдар, яно ў ім ужэ да кароў хадзіць. Квасевічы Квас.*

АБЦЁ'ГІНЫ толькі мн. Атрэп'е. *Як падымаяш лён, а добра выляжаны, то ўжэ патрэскаўся, валакно відаць. У кулі' ставіш, то трэба абцягаць, каб роўненькі быў. Тое, што абцягаяцца, і будуць абцёгіны. Альшаніца Квас.*

АБУ'ЎКА ж. Абутак. *Абуўку даўней бераглі. Ідзеш, бало, у цэркоў, туфелькі ў руках нясеш. Гэта ўжо ля цэркві яно і абуаўся. Гладышы Міл.*

АБЦЭ'НГІ толькі мн. Абцугі. *Нясі абцэнгі, трэба цвікі паўрываць. Руда Падст.*

АБЫСЦІ' безас. Пакрыўдзіцца. *Мне абышло, што ты мяне напракнула за леташнія вішне. Юкавічы Стайк.*

АБЫ-ЯК прысл. Бедна, цяжка. *Яна і зара абы-як живе, німа чаго на плечы накінуць. Бараны Яглев.*

АБЭ'РЖА ж. Вялікая прасторная будыніна. *Хату паставіў, як абэржу, усім места хопіць, на ўсё место будзя. Заполле Кос.*

АВАДЗЁ'Н м. Авадзень. *Такі гомаз, надто авадзён каравам дапякая. Боркі Падст.*

АВО' часц. Вось. *Шукаеш сваю ўнучку? Аво яна, у нас. Гошчава Стайк.*

АГАЛАВЕ'ЧЫЦЬ зак.экспр. Стукнуць па галаве. *Не чапай, а то агалавечу паленом. Заполле Кос.*

АГЛАБІ'НА ж. Аглобля. *Ядрона гарабіна – калу па аглабіны. Заполле Кос.*

АГЛАБЛЁ́ВА ж. Апошняя чарка перад развітаннем. Пытаюцца ўсе: “А чаму аглаблёва?” – “Бо пасля яе каня ў аглоблі запрагаюць ды збіраюцца ехаць дадому”. Альшаніца Квас.

АГЛАБУШЫ́ЦЬ зак. экспр. Знянацку, моцна стукнуць. Аглабушыў з-за вугла майго хлопца, а сам наўцёкі. Ятвезь Квас.

АГЛАШЭ́ННЕ н. царк. Паведамленне аб намеры маладых уступіць у шлюб; абвяшчэнне. У гэту нядзелю ажні тры пары падалі на аглашэнне. Лазаўцы Міл.

АГНО́ЕК м. Гнілое дрэва. Пайдзеш у лес, то столькі агнойкоў ляжыць, гніе. Заполле Кос.

АГНО́ЙКІ мн. Гнілякі. Якія гэта дрова – адны агнойкі! Сакоўцы Міл.

АГО́ЎТАЦА зак. Асвойтацца, прывыкнуць да чаго-н. Я не тутэйшая, я з другога сяла, сюды замуж пайшла. Агоўталася, прывыкла, живу, міруся з людкамі. Галенчыцы Ягл.

АГРЫ́ЗОК м. 1. Агрызак. Гэта зара агрызкі хлеба валяюцца, даўней упадзя акрайчык хлеба са стала, чалавек падымя і пацалуя. Була Міл. 2. перан. абразл. Недабітны чалавек. Ну, усім агароды камбайны памалацілі, засталіся адны агрызкі: пенсіянеры да ўдовы. Заполле Кос.

АГРЭ́БНІК ж. і м., асудж. Неахайны чалавек. Пакараў мяне Бог нявесткаю: агрэбнік, ажно брыдко людзей. Мілейкі Міл.

АГУ́ЗКАВАТЫ прым. Каржакаваты (пра чалавека, яго постаць). Малады яшчэ, але агузкаваты хлопец у Андрэя. Андрэй мяшок з картоплямі адзін бярэ на плячо, і сын ужо ад яго не адстае. Быч Стайк.

АДБАРАБА́НІЦЬ зак. экспр. Набіць. Біў ён, адбарабанілі яго: галава гуза знойдзя. Грыўда Міл.

АДБІ́ЦЬ зак. перан. Адгаварыць. Да Алены некі сватаўся ўдавец, але адбілі людзі. Міхнавічы Стайк.

АДБУ́ХАЦЬ зак. экспр. Пабудаваць прасторны, вялікі

будынак. *Мой сват хату адбухаў на ўсе сяло: як шклянка стаіць.* Сенькавічы Падст.

АДБЯГА'ЦЬ *незак. біял.* Не пакрыцца (пра карову). *Карова мая так і не пабегала, адбгая.* Скураты Квас. *Карова адбгая, зноў трэба вясці да быка.* Грыўда Міл.

АДВАЛІ'ЦЬ *зак.экспр.* Набіць. *Адчапіся, а то адвалю, як каня.* Заполле Кос.

АДВАЛКАВА'ЦЬ *зак.экспр.* Моцна набіць кулакамі. *Быў п'яны, то адвалкавала, як схацела.* Заполле Кос.

АДВАРО'ТНЫ *прым.* Непрыветны, нелюдзімы. *Адваротны ён чалавек, як воўк той, усё сам сабе.* Старажоўшчына Кос.

АДГАДЗІ'ЦЦА *зак.* На добры ўчынак чалавека адказаць тым жа. *Адгадзілася суседцы: яна мне атаву памагла грэбці, а я ёй два дні картонлі пакапала.* Зыбайлы Жытл.

АДДЗЯ'ЖЫЦЬ *зак. экспр.* Набіць рэменем, папругай. *Нашкодзіў хлопча, то папругай аддзяжыў.* Альба Квас.

АДЖЫМА'ЦЬ *незак.* Мыць, паласкаць. *Аджымаць буду, усё гразнае, німа чаго адзець.* Альшаніца Квас.

АДЗЕРАВЯНЕ'ЦЬ *зак.* Анямець, страціць адчуванне. *Цэлы дзень лён парвеш, то рук ні чуяш, адзеравянеюць.* Заполле Кос.

АДЗЕ'ЖА *ж.* Адзенне. *Адзежы, якой хочаш, навязлі ў магазін.* Бялавічы Кос.

АДЗЁ'Р *м. мед.* Дзіцячая хвароба, якая праяўляецца высыпкай. *Мой унук на адзёр захварэў.* Скураты Квас. *Як высыплюць прышчэ ў дзіцяці па ўсім целі, кажуць, гэта адзёр.* Быч Стайк.

АДЗІНА'КІ *прым.* Аднолькавы, подобны, такі самы. *Усе мужыкі адзінакія.* Заполле Кос.

АДЗІНАЛІ'ЧНО *прысл.* Аднаасобна. *Тады яшчэ калхозоў ні было, адзіналічна жылі.* Аляксеікі Стайк.

АДЗІЧА'ВЕЦЬ *зак.* 1. Адзічаць, зрабіцца дзікім. *Сабака зусім адзічавеў: усё недзі па лесі валочыцца.* Заполле Кос. 2. *Поле, якое не апрацоўвалася, зарасло. Поле не горано,*

адзічавело зусім. Заполле Кос.

АДКІ'НУЦЬ зак. 1. Адсадзіць, аддзяліць. *Я ў чатэры нядзелі адкінуў цяля. Скураты Квас.* 2. перан. Вылечыць. *У майго дзіцяці было загарава, кінулася да бабоў, то адкінулі, зара і следу німа таго загарава. Альшаніца Квас.*

АДКРЫВА'ЧКА ж. Прылада для адкрыцця бляшанак,накрывак са слоікаў. *Не псуй нажа, адкрывачку вазьмі.* Гошчава Стайк.

АДЛІ'ГНУЦЬ безас. Адліжыць, спасці (пра мароз). Адлігло: снег да лыж ліпня. Заполле Кос.

АДЛЮ'ДНІК ж. і м. асудж. Нелюдзімы чалавек. Адлюднік твой Андрэй, усе сам сабе. Гладышы Міл. Адлюднік, ты да людзей баішся падысці. Быч Стайк.

АДНАРУ'ЧКА ж. Мера льну, роўная адной жмені. *Возьмаш льну ў добрую жменю, атрэпляш, пакладзеш, во табе і аднаручка, а дзве аднарукі – павесмо.* Альшаніца Квас

АДПРАВЭ'НДЗІЦЬ зак. экспр. Выправадзіць. *Нарэшці адправэндзіла сваіх гасцей: замучылася стаяць каля пліты ды міскі мыць.* Заполле Кос.

АДПУНІ'ЦЬ зак. Адварнуць, павярнуць у супрацьлеглы бок. Адпуні карову, а то ў шкоду пойдзя. Була Міл.

АДПЫНІ'ЦЬ зак. Тое ж, што і адпуніць. Адпыні каравы, а то як уб'юцца ў шкоду, то папабегаяш. Квасевічы Квас.

АДРАБІ'ЦЬ зак. Зняць сурокі, чары. *Казалі, адна Бэўчыха магла адрабіць, зняць чары.* Гошчава Стайк.

АДРУБІ'ЦЦА зак. Адпароцца. *Спаніца адрубілася, а я і ні бачу.* Бялавічы Кос.

АДРЫ'НОК м. Трохсценак каля хлява. *У нас на трохсценок пры хляве кажуць свінінец, а ў Скуратах адрынок.* Альшаніца Квас.

АДСАДЗІ'ЦЬ зак. 1. Зліць ваду з варанай бульбы. *Бульба зварылася, адсаджу, будзям вячэраць.* Дубітава Кос. 2. Адрабіць таму, хто памагаў садзіць бульбу. *У суботу свае картоплі пасадзіла, а сёні пайду Хрысціні адсаджваць.*

Хрышчонавічы Квас.

АДСЕ'КАЦЦА зак. асудж. Пярэчыцца, агрызацца. Нямашака павагі да маці, на кожнае яе слова адсекаяцца. Галынка Міл.

АДТАДУ'РЫЦЦА зак. Адклеіцца, адстаць. Адтадурылісь шпалеры, трэба ўжэ новыя клеіць. Заполле Кос.

АДТАДУ'РЫЦЬ незак. Расчыніць, раскрыць. Адтадурыў дзверы, прыкрыў, а то холад ідзе. Заполле Кос.

АДТАПТА'ЦЬ зак. Зрабіць слядамі мяжу. Адтапчы мне граду на цыбулю. Заполле Кос.

АДТАРАБА'НІЦЬ зак. 1. экспр. Набіць, адлупцаваць. Палез курэй красці, паймалі, то добра адтарабанілі. Заполле Кос. 2. Хутка расказаць завучанае. Адтарабаніла вершык настаўніцы па пяцёрку. Альшаніца Квас.

АДТУЖЫ'НІЦЬ зак. Змяніць сваё становішча пад уздзеяннем якой-н. сілы і вярнуцца пасля спынення гэтага ўздзеяння; спружыніць. Зачапіў быў галінку ў лесі, а яна так адтужыніла і ляснула па твары, ажно чырвоны пісяг застаўся. Заполле Кос.

АДТУ'ХНУЦЬ зак. Прыйсці да нормы. Рука адтухла, можа, ні будзя ўжэ балець. Яблонка Жытл.

АДУ'РА ж. насм. Назола, тлум. Адура галавы твая гармоня. Бусяж Міл. Гэты цялявізар – адура галавы. Зыбайлы Жытл.

АДШЛО'ПАЦЬ зак. экспр. Набіць, надаваць плескачоў. Залез у воду ў новых баціначках: добра адшлопала по мяккім месці. Заполле Кос.

АДЫСЦІ' зак. Адсырэць, стаць вільготным (пра сена). Здаецца, сухое сено было, а пад вечар раса прыпала, то адышло. Бялавічы Кос.

АДЭ'РВАТЫ дзеер. Адарваны. Адэравата дошка ў плоці. Заполле Кос.

АД'Я'ДА м. і ж. асудж. Чалавек, які непакоіць сваімі ўчынкамі, паводзінамі; назола. Ад'яда, дай спакойно

пасядзець, не тлумі мне голаву. Юкавічы Стайк. На гэтую ад'яду трэба вялікае цярпення мець. Бараны Ягл.

АЖМЯНІ'ЦЬ зак. Натаміць, навярэдзіць руку. Як даўней жалі? Займеш сярпом у жменю жыта, пераломіш на серп, сажнеш і кладзеш жменя да жмені. Нахтватаяшся за цэлы дзень, так ажмяніш руку, што пальцоў ні чуяш. Заполле Кос.

АЖЭ'ГНУЦЦА зак. экспр. Расчаравацца, памыліцца. Замуж мой няўдалы. А зара як ажэглася на адном, то залатого сватай, не пайду. Альшаніца Кос.

АЗІЯ'Т м. зневаж. Нядобры, злы чалавек. – Чула? Іван сына з нявесткай з хаты выгнаў. Насупроць зімы, дзіцятка маленькае... – Вядома, добры чалавек так ні зробіць, а азіяту ўсё можна. Скураты Квас.

АІ'Р м. бат. Аер. Air расце па нізкіх мястах, сушанае карэнне памагае ад страўніка. Бялавічы Кос.

АКА'ЛУХ, АКА'ЛУХА ж. Чалавек, які не падтрымлівае парадак, чысціню ў хаце, вакол яе. Акалук яна, ёй сабакі місы ліжуць. Альшаніца Квас. Акалуха, прыграбі хоць надворка, смецця – не пераступіць. Рацькевічы Міл.

АКАРА'ВЕЦЬ зак. Пакрыцца брудам. У вайну ад немцоў па лесі хаваліся, месяцамі ні мылі адзежы, акаравеяш так, што гатова паламацца тая сарочка. Альшаніца Квас.

АКЛА'ДЗІНА ж. Дошка, якую кладуць на ніз воза, у драбінкі. Акладзіну ў воз робяць з шырокае дошкі. Сакоўцы Міл.

АКНО' н. 1. Адтуліна ў яме, пограбе. На зіму на крышку ў акне накідаю лахманаў, каб бульба ні памерзла. Грыўда Міл. 2. Чыстае ад расліннасці, глыбокае месца ў балоце. У акно ні лезь, з галавой схаваяшся. Заполле Кос. 3. рыб. Чыстае, незарослае месца на рэчцы, возеры. Дзе акно, то лягчэй лавіць, бо леска не чапляецца. Заполле Кос.

АКРО'ЕК м. Акравак. З акройкоў палавікі ткалі. Альшаніца Квас.

АКРУ'ЖАНЫ прым. Светлы круг вакол месяца. Дождж

будзя, месяц акружаны. Скураты Квас. Цяпло станя і снег пойдзя, бо месяц акружаны. Хадоркі Кос.

АЛЁС м. Гразкае багністае месца, парослае чэзлым хмызняком. У алёсі яно вужы вадзіліся. Плехава Любішч.

АЛЬБЫ' часц. Абы, толькі, толькі б. Яму альбы ехаць, хоць на калу. Даргужы Міл. Ідзі сабе, дачушка, замуж, альбы добры хлопяц быў. Галік Міл.

АЛЬФАБЭ'Т м. зневаж. Непісьменны, неразвіты чалавек. І гэты альфабэт, казалі, брыгадзіром у калхозі быў. Заполле Кос.

АЛЬШЫНА' ж. Стары альховы лес. За сялом нізкавата, то адна альшына расце. Бялавічы Кос.

АМБА'Л м. груб. Здаравенны, дужы, але лянiвы мужчына. Здаровы амбал, табе яно шпалы насіць. Боркі Падст.

АМЕРЫКА'НКА ж. Дачка чалавека, які ездзіў у Амерыку на заробаткі. Уладзё, бач, амерыканку замуж узяў, адных даляроў капу прынясла да зямлі палавінку. Квасевічы Квас.

АМЕ'ЦІ толькі мн. Дробная саломка, каласкі, якія застаюцца ад змалочанага збожжа; амецце. Прыграбі амеці, то карові цэбра паставім. Гошчава Стайк.

АМЯЛА' ж. бат. Амяла. Амяла расце на многіх дрэвах. Ведаю, што сасновая амяла памагая ад сэрца. Заполле Кос.

АНАЛЬФАБЭ'Т м. Тое ж, што і а л ь ф а б э т. І вучыўся ты ў школе, але нічому ні навучыўся, анальфабэтом вышоў. Квасевічы Квас.

АНДЫЛЯ'ЦЫЯ ж. Завіўка (пра валасы). Старыя людзі не кажуць завіўка, а андыляцыя. Міхнавічы Стайк.

АНО' часц. Толькі. Ано была адна дачка ў мяне, як вока ў ілбе, і тая за свет замуж пашла. Заполле Кос.

АНЧУ'ТКА м. і ж. Нячысцік, сатана. Не чалавек ты, а анчутка. Заполле Кос.

АПАЛА'ЦЬ незак. 1. Кідаць. Варажылі на Коляды так. Клалі ў апалушкі дзяўчата чаравікі і апалалі. Чый паляціць

і ўпадзя на зямлю наском уперад, тая першая замуж пойдзя. Альшаніца Квас. 2. Правейваць. Пускалі на ветры зерня з апалушкоў, казалі, апалалі. Скураты Квас.

АПАЛО'ХАЦЦА зак. Моцна каго-н., чаго-н. баяцца. *Была атруцілася грыбамі, то гэдак апалохалася, што і ў рот не бяру грыбамі. Бялавічы Кос.*

АПАЛО'ХАЦЬ зак. Надоўга спалохаць. *Апалохала ўнука русалкаю, то да вады баіцца падыходзіць. Руда Падст.*

АПА'РЫ прысл. кулін. У выразе: на апары. Спосаб прыгатавання цеста для пірага, калі спачатку запарваецца мука параным малаком ці варам. *Я заўсёды пірог на апары пяку: доўго ні чарсцвея і пахучы. Заполле Кос.*

АПА'ТРЫЦЬ зак. Прыбраць да рук, падпарадкаваць. *Бачыш, як хутко апатрыла. Хітрая дзеўка, чуя, што грошы ў кавалера водзяцца. Альшаніца Кос.*

АПЕ'НЬКА ВО'ЎЧАЯ ж. бат. Апенька несапраўдная, цагельна-чырвоная. *Апенькі я баюся збіраць, баюся назбіраць апенек воўчых. Альшаніца Квас.*

АПЕ'ЧОК м. Невялікая ніша ў печы, пячурка. *Апечок у пячэ, там клалі сушыцца рукавіцы. Хадакі Жытл.*

АПЕ'ЧАНЫ дзеепр. Абсмажаны цалкам. *Да вяселля кумпякі цестом абмажаш і ў добра выпаленую печку. Лепшай закускі, як апечаныя кумпякі, німа. Альшаніца Квас.*

АПІВО'Ш, АПІВО'ША, АПІВО'ШЫНА м і ж пагард. *П'яніца. Ты не чалавек, ты – апівош. Бялавічы Кос. Апівошы гэтыя цэлы дзень таўкуцца каля магазіна. Стайкі Стайк. Апівошына рабіць не хоча, адно ўкрасці, прадаць і напіцца. Галынка Міл.*

АПІРА'ЧКА ж. Лыжная палка. *Яшчэ хлапчанём быў, як бацько зрабіў лыжы мне, моцныя, ясянёвыя, і да іх апірачкі, лёгкія, лясковыя. Заполле Кос.*

АПЛАВІ'НЫ мн. Прыстасаванне з тонкіх жэрдачак, якое значна пашырае воз, сані. *Бало, едзяш зімою па сено, аплавіны бярэш. Раскладзеш на ўсе сані, як гуру вязеш. Заполле Кос.*

АПЛЭ'П м. *экспр.* Канец, смерць. *Не дажыве да вясны сват мой, аплэп яму.* Альшаніца Квас.

АПО'Й м. *вет.* Прастудная хвароба, ад якой слабеюць, дрыжаць, пухнуць ногі ў коней. *Апой цяжко лячыць.* Руда Падст.

АПО'НА ж. Веласіпедная камера. *Старэйшыя людзі і зара кажуць апона, а маладыя – камера.* Корачын Жытл.

АПРАНУ'ЦЬ *зак. экспр.* Стукнуць. *Ты пагавары ў мяне, вось зара як апруну, то выпруцішся.* Ятвезь Квас.

АПРА'ТАЦЬ *зак.* 1. Прыбраць, навесці парадак. *Апратала надворка, як перад Сёмухай.* Хадакі Жытл. 2. Пакінуць, зысці з хаты. *Табе добра, Алена, апраталі дзеўкі хату, адна за адной замуж пайшлі.* Юкавічы Стайк. *Апрат хату, і каб духу твайго тут не было.* Ёдчыкі Квас.

АПСІ'К *выкл.* Вокрык, якім адганяюць ката. *Апсік, каб ты здох!* Зноў малако з банкі хлебча. Старажоўшчына Кос.

АПУ'ХЛІК м. *бат.* Бабка (падбярозавік). *Падбярозавікі яшчэ ў нас называюць апухлікамі, як ужо надто старыя.* Альшаніца Квас.

АПЫЛІ'ЦЬ *зак.* Зрабіць чалавеку брыдка, асадзіць.

– *Людзі стаяць, а ты на галовах лезыш у гэты аўтобус!*
– *Добра ты яго апыліла, Ганна, дала пытлі. Будзе ведаць, на чым сабака хвост носіць.* Альшаніца Квас.

АПЫНІ'ЦЦА *зак.* Аб'явіцца там, дзе не чакаюць. *Як забралі бацька ў польскую армію ў 39 годзі, то апыніўся ў Англіі. Ужэ пасля вайны аб'явіўся. Так і застаўся жыць там.* Быч Стайк.

АПЫНЯ'ЦЦА *незак.* Быць, знаходзіцца. *Ён не апыняецца дома, усё на гэтых камандзіроўках.* Грыўда Міл.

АПЯЧЫ'СЯ *зак. перан.* Памыліцца. *Апяклася на першом мужыку, то ніякі другі замуж мне не патрэбян.* Верашкі Квас.

А'РХА ж. Веялка, арфа. *Былі ручныя веялкі, архай называлі.* Бялавічы Кос.

АРХАВА'ЦЬ *незак.* Веяць, арфаваць. *Стараліся*

архаваць зерне, бо ўручную так не вычысціш, ні аддзеліш лепшае ад хужэйшага. Бялавічы Кос.

АРЭЇ м. бат. Тое ж, што і а і р. На Тройцу ў цэркві, а людзі ў хатах высцілалі падлогу арэём. Як арэй схне, то надто пахня. Заполле Кос.

АСЕ' часц. Толькі, ажно, аж. Прыгледзеўся я, асе бачу, павярнулі да мае хаты парцізаны. Заполле Кос.

АСЕ'КАЦЬ незак. Ссякаць зелле матыкай. Цэлы дзень асекала буракі, і канца ні відаць. Аляксеякі Стайк.

АСЁ'Н м. 1. этнагр. Кій, якім паганялі валоў. Асён на валы рабілі з ядлоўца: і моцны, і лёгка. Заполле Кос. 2. устар. Мера даўжыні ў 3 аршыны. Зара казою мераюць поле, а даўней асном: даўжыня яго ў 3 аршыны, цяпер гэта 2 метры і 13 см. Заполле Кос. 3. этнагр. Сімвал доўгу. Старыя людзі казалі, што можна было ўзяць гарэлкі ў жыда напавер, пад залог будучага ўраджаю. А сімвалом гэтаго доўга служыў асён. Так казалі: выпіў гарэлкі на 3 асны. А колькі трэба было аддаць збожжа на адзін асён, я не ведаю. Заполле Кос.

АСЛАБЕ'ЦЬ зак. Страціць прытомнасць. Аслабела наша Ніна, то ледзь адхукалі. Була Міл.

АСЛА'ВІЦЬ зак. Зняславіць. Аславіла дачка на ўсё сяло: дзіця нагуляла. Боркі Падст.

АСМА'ЛОК м. 1. Галавешка. Згарэлі мы ў вайну, адны асмолкі засталіся. Выбег з хаты як стаю. Бялавічы Кос. 2. незак. іран. Пра смуглага, чарнявага чалавека. Як гэтаго Кастуся і дзеўкі любяць, асмалок, чорны, як негр. Няхачава Стайк.

АСНЫ' толькі мн. Зачаткі пер'я. Восенню, калі куры ці гусі ліняюць, то новае пер'е вырастая з асноў. Альшаніца Квас.

АСМЫ'ЧЫНЫ толькі мн. Ачоскі. Калі на шчатках лён чэшуць, то застаюцца на дроці асмычыны. Альшаніца Квас. Асмычыны пралі і ткалі мяхі. Заполле Кос.

АСО'БНЕ прысл. Асобна. Жылі браты ў адной хаці, але асобне гаспадаркі вялі. Альшаніца Квас.

АСО'ВІК м. бат. Жоўцевы грыб. Асовік, бы баравік. Але возьмаш на зуб, то доўго пляваць будзеш: горкі бы чэмар. Заполле Кос.

АСПРЭ'ЧЫЦЬ зак. Адмовіцца, адказацца. Не аспрэчвай, а кажы праўду. Хрышчоनावічы Квас.

АСТА'ЦЦА зак. Спазніцца. Каб хоць ні астацца ад аўтобуса. Сярадава Жытл.

АСТУПО'К м. Узвышанае месца сярод балота, парослае лесам. На цэлы тыдзень ішлі касіць на болото, то на аступках буданы ставілі, начавалі ў іх. Бялавічы Кос.

АСУ'ШОК м. Сухі выраст у спечаным хлебе. Пасадзіш пячыся хлеб у печ, то часом вылязя асушок. Альшаніца Квас.

АСЦЕКЛЯНЕ'ЦЬ зак. Знерухомець (пра вочы). Так напіўся-насвяткаваўся мой Міхась, аж вочы асцеклянелі. Юкавічы Стайк.

АСЦЮКІ' мн. Тое ж, што і а с н ы. Курыца так выліняла, у адных асцюках ходзіць. Плехава Любішч.

АСЫ'ПАЦЬ зак. Акучыць. Добры хлопец расце ў Міканорыка: і сабе, і мне асынаў картоплі. Харошча Міл.

АСЯНЧУ'К м. Падсвінак, які нарадзіўся восенню. Асянчука колоць будзям. Даргужы Міл.

АТАПТА'ЦЬ зак. Пратаптаць. Атапчы сцежку да калодзязя. Заполле Кос.

АТО'ПТВАЦЬ незак. Прытаптаць. Добра атоптвай сено, каб не зацёк стажок, як дажджэ пайдуць. Стайкі Стайк.

АТРУБ'Е' зб. н. Вотруб'е. Як вальцавалі пшаніцу, то на пыцель пускалі, адходы ад гэтаго – атруб'е. Заполле Кос. Атруб'е пасля вальцоўкі: імі свіней кармілі. Плехава Люб.

АЎСЯ'НІСКО н. Аўсянішча. Каравы на аўсяніско пажану пасвіць. Мілейкі Міл.

АХАЛАСТРЫ'ЦЬ зак. экспр. Абабраць, вынесці. Ахаластрыў гэты п'яніца зусім: усё напраніваў, што яно можна. Размеркі Стайк.

АХА'ЯЦЬ зак. Прыбраць, навесці парадак у хаце.

Выбачайця, дзеткі, старая я ўжэ, цяжко хату ахаяць. Аўсто Стайк. Трохі ахаяла хату, а то тыдзянь навят не падмятала. Заполле Кос.

АЦЕ'ПНУЦЦА зак. Абшарпацца, выцепціся. Ацеся рукаў у пальце, ажно ніткі вісяць. Скураты Квас.

А'ЦІЦА ж. заал. Лічынка. Аціца – добрая прыманка для рыбы. Гошчава Стайк.

АЦЯРО'БАК м. Кавалачак, скрылік гародніны. Трэш бульбу ці бурачок на тарцы, у руках застаецца скрылік – ацяробак. Альшаніца Квас.

АЧАЛАВЕ'ЧЫЦЦА зак. Ажаніцца. Быў ты кавалер, нарэшці ачалавечыўся. Альба Квас.

АЧУЖА'ЦЦА зак. Перарваць сваяцкія адносіны. Ачужаліся цяпер, а яна ж мне траюрадная сястра. Сакоўцы Міл.

АЧЫ'СТКА ж. Прарэджванне (пра лес). Там, дзе раслі баравікі, ачыстка ідзе. Харошча Міл.

АШАНАВА'ЦЬ зак. 1. Апанаваць, авалодаць (пра настрой, думкі, пачуцці). Ішоў ноччу праз лес, то такі ашанаваў страх. Заполле Кос. 2. Акружыць з усіх бакоў. Дайця прайсці, ашанавалі. Ні ведаю я, калі соткі будуць даваць. Заполле Кос.

АШЛЯ'ГНУЦЬ зак. Аслабець. Купілі карову ў Косаві. Дарогаю ашлягла так, шчо ледзве прывялі. Харошча Міл.

АШЛЯМАВА'ЦЬ зак. Абкінуць ніткамі край адзення. Швачка харашэ мне блюзкупашыла. Іўсе крае ашлямавала, каб ні выцяпліся. Скураты Квас.

АШМЭ'ЛКІ толькі мн. Лахманы, рызманы. Былі прывязлі немцы гуманітарку ў Косаво, то за гэтымі ашмэлкамі душыліся, як пры канцы свету. г. Косава.

Б

БА форма загаднага ладу ад дзеяслова бачыць. *Ба, які вырас, хутко і бацька дагоніць.* Азярцо Падст.

БА'БКА ж. 1. Знахарка, варажбітка. *Людзі рады шукаюць адхваробы ні толькі ў дактароў, але і ў бабок.* Заполле Кос. 2. бат. Трыпутнік. *Бабку да ран і нарывоў прыкладаюць.* Быч Стайк. *Даўней бабку запарвалі, як живот баліць.* Альшаніца Квас.

БАВАЛЬНІ'ЦА ж. Баваўняныя ніткі. *Воўну па бавальніцы паткала, добрыя радзюшкі вышлі.* Жамадзяйкі Міл.

БАГДА'НКА ж. заал. Рудая мурашка. *Багданкі найбольш на грудях на балоці, чырвоненькія такія, маленькія, надто ж моцно кусаюцца.* Заполле Кос.

БАГО'Н м. бат. Багун. *Я надто багон люблю, ён і ад кашлю памагая.* Няхачава Стайк.

БАГО'РЫК м рыб. Прылада з круком на канцы, з дапамогай якой выцягваюць злоўленую рыбу. *Зімой з падсачыком пад лёд ні падлезаш, то багорыком пад жабры рыбы задзяюць.* Заполле Кос.

БАДЗЯ'К м. 1. бат. Асот палявы. *Бадзяк расце ўсюды.* Бялавічы Кос. 2. Тое ж, што і а л о й. *Бадзяк памагая ад кашлю, але трэба, каб яму было больш чым тры годы.* Заполле Кос.

БАЖАНЯ'ТЫ толькі мн. 1. рэліг. Негадавыя рэлігійныя святы. *Каб бажаняты ўсе святкаваць, то, мусіць, чалавек зусім ні рабіў бы, адно свята святкаваў.* Хадоркі Кос. 2. Унукі. *Бажаняты мае ідуць, як мак у агародзі цвіце.* Сярадава Жытл.

БА'ЗА ж. Частка калгаснага двара. *Канюшня, хамутнік - место пад тапалямі, дзе стаялі вазы, называлі база.* Заполле Кос.

БА'ЙСТАР м. зневаж. Пазашлюбнае дзіця. *Бачыш, байстар, а вывучыўся, вялікі начальнік стаў.* Бялавічы Кос.

БАЙСТРУ'К м. перан. Бервяно-ўточка ў зрубе. Бывая, ні хватая дзеравіны ад вугла да вугла ў зрубі, то кладуць уточкі-байструкі. Заполле Кос.

БАЛАЦЯ'НКА ж. заал. Маленькая чырвоная мурашка. Балацянкі жывуць на высокай купі. Заполле Кос.

БАЛДАВЕ'ШКА ж. 1. Кол з паступовым патаўшчэннем на канцы. Балдавешкай забіваюць калкі, як гародзяць. Квасевічы Квас. 2. перанос., груб. м і ж. Лянівы, някемлівы чалавек. Балдавешка ты, такое простае задачы ні рошыш. Размеркі Стайк.

БА'ЛО пабочн. Бывала, калісьці. Бало, па тыдню бяз хлеба сядзелі, бо ні было з чаго спячы. Халап'я Падст.

БАЛО'ТНІК м. Бляшаны абруч над колам веласіпеда. Балотнік адваліўся, ды ўся гразь на ногі ляціць. Заполле Кос.

БАЛАЎНЫ', БАЛУЎНЫ' прым. Дураслівы, непаслухмяны. Натто Марылін унук балаўны. Галік Міл. Адзін хлопчык у бацькоў, то натто балуўны. Альшаніца Квас.

БА'ЛУШКІ толькі мн. Гарэзлівасць, дураслівасць. Глядзеця, ато гэтыя вашыя балушкі да бяды давядуць. Заполле Кос.

БАЛЬЗА'М м. 1. бат. Тое, што і а л о й. Бальзамом лечаць хворыя лёгкаія. Бялавічы Кос. 2. бат. Кадзіла сармацкае. Бальзам – рэдкая расліна, яе німожна рваць. Заполле Кос.

БАЛЬСА'Н м. бат. Тое, што і а л о й. У мяне ў вазоні бальсан расце, яго п'юць за лякарство. Заполле Кос.

БАЛЯ'ЧЫ прым. Які пастаянна баліць. У мяне паляц балячы, карову ні падаю. Квасевічы Квас.

БАНДУ'РА ж. Вялікая грувацкая рэч. Купілі шкафа, завалілі хату гэтай бандурай. Падстарынь Падст.

БА'НКА ж. Высокая бляшаная пасудзіна для адстойвання малака. Адкруці краніка, хай збяжыць малако з банкі. Харошча Міл.

БАРАВА'Я прым. Урадлівая (пра зямлю). На баравой зямле ўсё расце. Заполле Кос.

БАРАДА' ж. 1. абрад. Лапіна нязжатай збажыны. Як канчаюць жаць, то пакідаюць лапіну жыта – бараду. Полюць яе, кладуць у бараду хлеб, соль, свянцонай вадой пасвенцяць, пасля за тры разы сажнуць, сплятуць косу, зрабляць снапок і паставяць у хаці на покуці. Альшаніца Квас. 2. ткац. Ніжняя частка кудзелі на прасніцы. Адкуль скубуць і цягнуць нітку з кудзелі, барадой называлі. Альшаніца Квас. 3. рыб. Зблытаная леска. Бараду цяжко распутаць. Яблонка Жытл.

БАРАЗЁ'ННЫ прым. Які ва ўпрэжцы ходзіць у баразне (вол, конь). Абы-які конь баразённым ні будзя. Панкі Люб.

БАРА'Н м. ткац. Кола, якое не дазваляе навою круціцца. Баран – гэта калясцо на навоі, якое мацуецца такім чыном, каб навой не круціўся, каб тугі быў. Заполле Кос.

БАРВІ'НЕЦ м. бат. Барвенак малы. На могліцах много барвінцу е. Альшаніца Квас.

БАРКА'НТ м. Паркан. Як баркант з яловых лап, ён сто год прастоіць. Альшаніца Квас. Баркант найдаўжэй пастаіць. Мілейкі Міл.

БАРКАНЦІ'НА ж. Кол з паркана. Трэба гушчэй барканціны паплясці, каб куры ні лазілі. Альшаніца Квас.

БАРО'ДУЎКА ж. Бародаўка. Як дуўней людзі ратаваліся ад бародуўкі? Абкруцяць яе ніткай, пасля раскруцяць тую нітку, завяжуць у гузельчык і закапаюць у зямлю. Нітка ў зямлі згіне-прападзя, прападзя і бародуўка. Альшаніца Квас.

БАРХА'Н м. тэкст. Мульта. Пашыла сабе сукенку з бархану, хай будзя цёплая. Боркі Падст.

БАРХАНО'ВЫ прым. Мультановы. Бархановая адзежына мякенькая, ноская. Квасевічы Квас.

БА'РЫНЬКІ мн. бат. Ірга. З барынёк і варэнне вараць, і пірагі някуць. Заполле Кос.

БАСА'К м. Багор. Басакі даўней на сценах па хатах віселі на выпадак пажару. Верашкі Квас.

БАЦВІ'ННІСКО н. зб. Бацвінне. Летом німа клопату, чым свіней накарміць: бацвінніска наламлю, накрышу, з мукой памяшаю і даю. Куляшы Квас.

БА'ЦЬКАЎШЧЫНА ж. Месца, дом, дзе жылі бацькі, дзе нарадзіўся сам. *Трэба на бацькаўшчыну з'ездзіць паглядзець.* Рацькевічы Міл. *Німа нічога даражэй за бацькаўшчыну.* Размеркі Стайк.

БАЯЗНО' прысл. Страшна, боязна. *Баязно вечаром адной у хаці.* Квасевічы Квас.

БЕ'ГАНКА ж. Карова ў перыяд палавой актыўнасці. *Сёні карова галоднаю прышла: за беганкаю цэлы дзень пралетала.* Хрышчоनावічы Квас.

БЕГУНО'К м. Прыстасаванне, якое дапамагае дзецям хутчэй навучыцца хадзіць. *Гэты бегунок яшчэ застаўся мне ад бабулі.* Хадакі Жытл.

БЕ'ДНО прысл. Дрэнна, у нястачы. *Яны бедно жылі, хлеб яно па святых бачылі.* Любішчыцы Люб.

БЕЗ м. бат. Бэз. *Німа нічога харашэй, як без цвіце.* Падстарынь Падст.

БЕЗ БЕ'ЛЫ м. бат. Бузіна. *Рукі як забалюць, то націраюць настойкаю з безу белаго.* Заполле Кос.

БЕ'ЛЬМЫ толькі мн.груб. Вочы. *У мяне суседка такая злая, як вылупіць бельмы, то аж дух зоймя.* Була Міл.

БЕ'ЛЫ МАРО'З м. Шэрань. *Прысцісня першы марозік восянню – усё ў іняі. Кажуць тады – белы мароз на дварэ.* Заполле Кос.

БЕЛЯХЦЕ'ЦЬ незак. Бялець. *Гэта зара летом вечаром халадно, апраца трэба, а даўней уся гуліца беляхцела ад дзявочых блюзок ды хлапечых рубашок.* Грыўда Міл.

БЕРАЗІНА' ж. 1. Бярозавыя дровы. *Прывёз я сабе на зіму аднае беразіны.* Куляшы Міл. 2. Бярозавы лес. *За выганом пад гарачку чубок аднае беразіны.* Сакоўцы Міл.

БЕ'РДО н. ткац. Берда. *Радзюшкі ткуць адным бердом, а ручнікі – другім.* Руда Падст. *Е бердо на 16 пасмоў, а е і на 15, на 14, на 13 пасмоў, якое трэба.* Юкавічы Стайк.

БЕТАНЯ'РНЯ ж. Месца, дзе ладзілі вырабы з бетону. *Бетанярня ў Косаві была, недалёко ад жвіроўні. Там рабілі чарапіцу, калодзезныя трубы, межавыя слупкі. г. Косава.*

БЗДЫ'ЧКА ж. груб. Нервовая, нястрымная жанчына. *З гэтай бздычкаю цяжко рабіць: усе нервы стрэпля. Ятвезь Квас.*

БЗІ'КАЦЬ незак. экспр. Зікаць, злавацца. *Чаго ты бізікаяш, як аса? Яблонка Жытл.*

БЗЫЯ'ЦЬ незак. Звінець, гусці. *Як павіднея, ужэ мухі бізыяць, не дадуць спаць. Яглевічы Ягл.*

БІЗУ'Н м. груб. Неслух. *Сказаў свайму бізуну дрова пакалоць, а ён пабег у футбол граць. Гічыцы Ягл.*

БІКЛА'ШКА ж. Біклага. *Не забудзься наліць вады ў біклашку. Бусяж Міл.*

БІРУ'ЛЬКА ж. Самаробны драўляны гузік. *Бірулькі з ядлоўца рабілі, з бярэзіны. Быч Стайк.*

БІ'ТКА ж. абрад. Пабітае велікоднае яйцо. *Каму трапіцца мацак, то цэлую шапку біток навывівая. Бялавічы Кос.*

БІЧ м. перан., груб. Гультай. *Гэты біч ано спіць і есць. Галынка Міл.*

БІЧАЎНІ'К м. 1. Пратапаная сцежка па балоце. *Шукалі дзе сушэй прайсці па балоці, гэтую пратоптаную сцежку называлі бічаўніком. Заполле Кос.* 2. Паласа зямлі абапал канавы, дарогі. *Німа чаго тае канавы касіць: адзін бічаўнік. Гошчава Стайк.*

БЛЁ'ВІНЫ толькі мн. Ваніты. *Прыбярэ свае блёвіны, калі дарваўся да гарэлкі. Гладышы Міл.*

БЛІЗНА' ж. 1. ткац. Блюзна. *Пападуць дзве ніткі ў трасціні – во табе і блізна. Дубітава Міл.* 2. Спосаб пасадкі бульбы. *Мы картоплі на кожны адвал плуга садзім, у кожную блізну. Ёдчыкі Квас. Як добры год, то і ў блізнах картоплі парастуць, нічога, што густо. Жамадзяйкі Міл.*

БЛО'ТНІК м. Тое, што і б а л о т н і к. *Блотнік над калясом у ровары. Альшаніца Квас.*

БЛО'ШКІ *мн. бат. Свінакроп. Блошкі рэдка ўбачыш, бо растуць яны на палях і ядахімікатамі іх вынішчылі. Заполле Кос.*

БЛЫ'НТАЦА *незак. Блытацца, сноўдацца, швэндацца. Блынтаяшся пад нагамі, сядзь лепш, пасядзі. Альшаніца Квас. Пайшла на ягады, яно блынталася на лесі, а ягад добрых ні знайшла. Лазаўцы Міл. Блынтаяшся на гуліцы, як Лейзарава карова. Кушняры Падст.*

БЛЭ'НДЗІЦЬ *незак., экспр. Гаварыць недарэчнае, несці лухту. Стары чалавек, а блэндзіць абы-што. Мілейкі Міл.*

БЛЮ'ЗКА *ж. Блузка. На свято шыю сабе новую блюзку. Альшаніца Квас.*

БЛЯШНЯ'К *м. бат. Касач. Расце на канавах бляшняк, цвіце жоўтым цветом. Заполле Кос.*

БО'БЯХ *м. Плод на бульбяным кусце. Кажуць, як бобяхоў на кусце много, то пад карчом картоплёў много будзя. Альшаніца Квас.*

БО'ЖАЕ ДЗЕ'РАВО *н. бат. Палын. Божае дзераво – від палыну. Расце кустом, ім зубы лечаць. Заполле Кос.*

БО'ЛАБАЦЕНЬ *м. груб. Пустабрэх, пустаслоў. За цэлы дзень гэты болабацень так голаву адурый, ажно трашчыць. Заполле Кос.*

БО'ЛБАТКА *ж. Бурбалка. Як дождж ідзе і на лужах болбаткі, то ні хутко ён перастаня. Падстарынь Падст.*

БО'МКАЦЬ *незак. экспр. Мармытаць, бурчаць. Шчо ты там бомкаяш усе? Бялавічы Кос.*

БО'НДА *ж. Жывёла, якую даюць у пасаг дачцэ. Забірай сваю бонду, бо мне німа чым яе карміць. Сенькавічы Падст.*

БО'НДАЧКА *ж. Малая булачка хлеба з рэшткаў цеста. Выбяраш цесто з дзяжы, выскрабяш добра, і з гэтаго цеста бондачку спячэш. Рацкевічы Міл.*

БО'РУХ *м. Кукса (род жаночай прычоскі). Памятаю, адзін час усе жанкі з борухамі на галаве хадзілі: мода была такая. г. Косава.*

БО'ЎТ *м. рыб. Качарга, якой каламуцяць ваду і*

заганяюць рыбу ў рыбалоўную снасць. *Бяры боўт і лезь у рэчку, а я сачка буду трымаць.* Грыўда Міл.

БОЎЦІКІ мн. бат. Аканіт. *Боцікі цвітуць розным цветом: і жоўтым, і сінім, і фіялетавым.* Заполле Кос.

БОЎЦМАН м. кулін. Бульбяны аладак, начынены мясам. *Як госці ў хату, мая жонка боцманы пячэ: натто ёй боцманы ўдаюцца.* Альшаніца Квас.

БРАЎМА ж. абрад. Урачыстая арка, якая будуюцца ў час вяселля. *На вяселлі каля хаты маладой у варотах ставяць дзве бярозкі ці елкі і звязваюць вярхі. Гэта брама. Там маладых і дружыну віншуюць, падымаюць на ўра.* Альшаніца Квас.

БРОД м. 1. Сцежка, якая ў час дажджоў запаўнялася вадой, а ў пагоду высыхала. *Зараз сухо, і бродом можна ісці.* Жытлін Жытл. 2. Водмель. *Трэба шукаць брод, каб пералезці канаву.* Заполле Кос.

БРОЎЦЬ незак. экспр. Гаварыць лухту, плявузгаць. *Броіш ты, чалавеча, абы-што. Што сліна да губы прынясе.* Яглевічы Ягл.

БРОЎХАЦЬ незак. Валтузіцца ў вадзе, плёскаць. *Перастань брохаць, пырскі ляцяць.* Верашкі Квас.

БРУСЯНЕЎЦЬ незак. Рабіцца тугім, цвёрдым (пра вымя). *Вымя ў каровы брусянея, трэба медом расцерці.* Альшаніца Квас.

БРЫДАЎ ж. Мяжа, лінія, граніца, якая раздзяляе адзін участак сенакосу ад другога. *Спачатку брыду адбіваюць, тады косяць.* Заполле Кос.

БРЫДЗЕЎЦЬ незак. Сварбець, гаіцца. *Рана на руцэ зацягнулася, але ж натто брыдзіць.* Галік Міл.

БРЫЎДКАСЦЬ ж. Сорам. *Яму німа брыдкасці, яму плюй у вочы, ён скажа – дождж ідзе.* Заполле Кос.

БРЫДОЎЦЕ м. ж. зневаж. Непрыгожы, няўкладны чалавек. *Нявесту здалёк прывёз. Ды такое брыдоце! Але ж гарадская!* Альшаніца Квас.

БРЫЗГОЎТЛІВО прысл. Сыра, мокра. *Туман як ападая*

восянью, то неяк мокро, непритульно. Брызготливо на дварэ, кажуць людзі. Панкі Люб.

БРЫЗАНТО'ВІКІ мн. Абутак, верх у якім з брызенту. Брызантовікі намоклі, ногі паабрэзвала. Скураты Квас.

БРЫКЕ'ЦІНА ж. Адна плітка брыкету. Акуратно торф насеця, кожная брыкеціна грош каштуя. Бусяж Міл.

БРЫСКО'ТЛІВО прысл. Тое ж што і б р ы з г о т л і в о. Брыскотливо на дварэ: марозу велькаго німа, а мерзняш. Заполле Кос.

БРЭ'НКАЦЬ незак. перан. Касіць слабую траву. Німа гэты год травы, але ж трэбо нешто брэнкаць. Ёдчыкі Квас.

БУ'БЕН м. 1. Пустая, неўрадлівая зямля. Пасеяў troхі ячменю на агародзі, але ж што на гэтом бубні вырасця? 2. Выгрызеная, выбітая капытамі жывёлы трава на выпасе. Якое малако будзя ў той каровы, калі пастух цэлы дзень пратрымаў каравы на бубні за школаю. Була Міл. 3. Высокае неўрадлівае месца на палетку. На гэтом бубні нічога ні вырасця. Заполле Кос.

БУ'БЛІКІ мн. 1. Тое ж, што і б о б ь х і. Як перацвітуць картоплі, то бублікі на картапленні вісяць. Заполле Кос. 2. Мелодыя марша. Як бублікі зайграюць, то тую дзеўку, якая адмовілася танцаваць з хлопцом, выводзяць пад рукі на гуліцу. Альшаніца Квас.

БУГО'Р м. Пагорак. На гэтом бугрэ ніц ні вырасця, як ні ўгнойвай. Заполле Кос.

БУ'ДКА ж. 1. Будан. Пасем цялят на адгоні, а начуям у будцы. Квасевічы Квас. 2. Жыллё для сабакі. Сабака гэты стары, з будкі ні вылазіць. Гладышы Міл. 3. Зімовы паўпальтак. Ладная будка вышла, бо сукно тонкае, далікатнае. Заполле Кос. 4. Каўнер да зімовага паліто. Даўней шылі каўнер да пальта круглы, высокі, стаячы. Спераду зашпільвалі, будкай каўнер называлі. Альшаніца Квас. 5. абразл. Тоўсты, поўны з твару чалавек. Твая будка цагліны просіць. Скураты Квас.

БУДО'ЎЛЯ ж. 1. Сукупнасць будынкаў на падворку.

Будоўля новая, нідаўно стаўляная. Быч Стайк. 2. Адзін будынак (любы) на сялянскім двары. Гэту будоўлю ўжэ трэба пусціць на дрова: уся спаракнела. Скураты Квас.

БУЙДА' ж. Плётка. *Не разнось буйду па сяле, бо гэтаму праўды німа. Размеркі Стайк.*

БУ'ЛАЧ м. Вялікі нож. *Булач гадзіцца на ўсе: кроіць хлеб, шаткаваць капусту, чысціць буракі. Альшаніца Квас.*

БУЛІНА' ж. бат. Палын звычайны. *Даўней буліну кідалі ў хатах ад блох. Заполле Кос. Калі прыехалі з бежанства з Расіі, то гуліца буліною ды крапіваю зарасла. Зыбайлы Жытл.*

БУЛЬБАЦЕ'ЦЬ незак. Бурна кіпець (пра вадкасць). *Шчалакі бульбацяць, зара снедаць будзям. Заполле Кос.*

БУНТАВА'ЦЬ незак. экспр. Зводзіць у зман, збіваць з панталыку. *Не бунтуй людзей, ніхай робяць спакойно. Размеркі Стайк.*

БУРАКАВЕ'ННЕ н. Бацвінне, лісце буракоў. *Летом мае свіня на буракавенні жывуць. Квасевічы Квас.*

БУРАЧЭ'ННЕ н. зб. Тое ж, што і б у р а к а в е н н е. *Наламі трусам бурачэння, хай ядуць. Дубітава Міл.*

БУРВА'ЛОК м. экспр. Здаровае, тоўстае дзіця. *Твае дачкі хлопця добры бурвалок: малы, а тоўсты. Даргужы Міл.*

БУРВІНЕ'Ц м. бат. Тое ж, што і б а р в і н е ц. *З бурвінца раней вянкi вілі і на крыжы вешалі. Альшаніца Квас.*

БУРДА' ж. Невялікі скрутак, жмут. *Глянуў, а ў яго бурда грошай. Заполле Кос.*

БУРДО'ВЫ прым. Бардовы. *Бурдовы нос у цябе, сват, мусі, ты ўжэ корка панюхоў. Міхнавічы Стайк.*

БУ'РКАЛКА ж. дзіцяч. Цацка. *Праз дзве дзірачкі ў гузіку працягваюць моцную нітку. Закручваюць нітку з гузіком у адзін бок, тады цягнуць за нітку, нітка размотваюцца, гузік гудзіць. Заполле Кос.*

БУ'РКАЎКА ж. Костка без мяса. *Абрэжаш з лапаткі мяса, застанецца адна буркаўка. Заполле Кос.*

БУ'РКЛЯ м. і ж. жарт. Чалавек, які любіць выказваць

незадавальненне па дробязях. Буркля, і не надакучыць табе бурчаць. Быч Стайк.

БУСЬКО м. Бусел. Як убачыш вясною першы раз буська лецячы, то цэлы год ногі лёгка будучь, не балецьмуць. Падстарынь Падст.

БУХІКАЦЬ незак. Бесперастанку кашляць. Не бухікай мне пад вухом, я цябе не выпраўляла на коўзанку. Даргужы Міл.

БУХТОРЫЦЬ незак. экспр. Ліць без меры. Што ты бухторыш свіням адну ваду: з вады сало не нарасце. Хадоркі Кос.

БУХТАВАЦЬ незак. Гарэць вялікім полымем, ажно гудзець. Печка так бухтуя, ажні дзверцы ляскацяць. Галынка Міл.

БУХЦЕЦЬ незак. Гудзець. Падкіняш у печку бярозавых дроў, аж бухціць. Альшаніца Квас.

БУЎТУН м. Неаплодненае яйцо, баўтун. Пасадзіла курыцу на гусіныя яйца, то ж адны буўтуны. Альшаніца Квас.

БУЧНО прысл. Густа расці, разрастацца (пра расліны). Годзіць жыту, бучно расце, добра кусціцца. Заполле Кос.

БУШАВАЦЬ незак. Сваюліць, дурэць. Бушуюць дзеці. Утомяцца, то добра спаць будучь. Галенчыцы Ягл.

БЫТО часц. Быццам, нібы. І сніцца мне сон, быто іду я па дарозі, а насустрач мне бацько-нябожчык. Заполле Кос.

БЫТТО часц. Тое ж, што і б ы т о. Зрабілі аперацыю на воко, бытто другімі вачыма стала на свет глядзець. Квасевічы Квас.

БЫЧАТНІК м. Будынак, дзе стаяць на адкорме быкі. І як Трахім спраўляўся з быкамі, не ведаю. Нігоднаго разу ні была ў том бычатніку: баялася моцно. Воля Жытл.

БЭЗЛО м. ж. груб. Нявыхаваны, грубы чалавек. І як гэта жаночына ды з такім бэзлом жыве? Юкавічы Стайк.

БЭЙБУС м. зневаж. Гультай, абібок. Кусок бэйбуса, зусім ні хоча рабіць. Альба Квас.

БЭ'ЙЛЯ, БЭЛЯ ж. *груб.* Неахайная жанчына. Гэтая бэйля адно пра гарэлку думая, а ў хаці не пераступіць. Альшаніца Квас. / *што зрабіласё з жанчынай, пачала піць, бэля як ёсць.* Заполле Кос.

БЭ'МБАЛЬ, БЭ'МБЕЛЬ м. Вадыр, пухір. Апячэш руку – бэмбаль выскачыць. Аўсто Стайк. *Нейкая мошка ўкусіла, ажні бэмбель выскачыў.* Размеркі Стайк.

БЭ'ЦНУЦЬ *незак.* Ударыць рэзка, адзін раз. Ні трымаюць людзі сабак на прывязі, курам цеста ні паставіш з-за іх. Папаўся адзін. Як бэцнула, то ажно скруціўся. Аляксеікі Стайк.

БЭ'РСАЦЬ *незак.* Блытаць, борсаць. Ні бэрсай ніці, бо канцоў ні знойдзяш. Галік Міл.

БЯГУ'Н м. Тое ж, што і б е г у н о к. Купіла бягуна, каб дзіця хучэй хадзіць навучыласё. Яблонка Жытл.

БЯДО'ВЫ *прым.* 1. Няшчасны, калека ад нараджэння. Цяжко, міленькая, табе з ім, бядовы ён хлопец. / *накармі з ложка, і паднясі, і вынясі.* Бялавічы Кос. 2. Няўдалы, прапойца. Бядовы гэты мужчына, гарэлка да добра не давядзе. Ятвезь Квас. 3. Распусны. Бядовая дзеўка, сама на шыю хлопцам вешаяцца. Руда Падст.

БЯРКІ' *прым.* Хапаткі, порсткі. Быў у мяне буланы конік. Эх, і бяркi быў ў хамуце! Заполле Кос.

БЯРЭ'ЗНІЧОК м. *памянш.* Невялікі бярозавы лес. У гэтом бярэзнічку павінны расці краснагалавікі. Заполле Кос.

БЯСКО'НЦА *прысл.* Вельмі, надта. Іван бясконца добры чалавек. Скураты Квас. Бясконца смачны пірог удаўся. Адна бяда: скарынка адстала. А як скарынка ў пірагу адстала, то тады смяюцца, што пад скарынку кот схаваўся. Альшаніца Квас.

БЯСПА'ЛЫ *прым.* Бяспальцы. Бяспалы з фронту прыйшоў, але сам навучыўся і пісаць, і ложку трымаць. Ёдчыкі Квас.

В

ВА'ГА ж. Кол для падважвання. *Не бяры на пуп, а вагаю падваж дзеравіну.* Юкавічы Стайк.

ВАДЗІЦЬ *незак.* дзіц. Весці, кіраваць гульнёю. *Гэтым разам вадзіць будзя Антон. Заполле Кос. Давайця палічымся, каб ведаць, хто будзя вадзіць.* Альшаніца Квас.

ВАДЗЯНА'Я КАЛЯДА' ж. абрад. Свята, якое адзначаецца 6 студзеня ст.ст.; Вадохрышча. *На Вадзяную Каляду вараць квас, куццю, пякуць ламанцы, ядуць адно поснае. Гэта бедная Каляда.* Альшаніца Квас.

ВАДЗЯНА'Я КРАПІВА' ж. бат. Расліна. Расце ў вадзе, апячэшы ёю, усё цела чырвонымі плямамі пакрывацца, пачне свярбець. Заполле Кос.

ВАДЗЯНЫ' ПЕ'РАЦ м. бат. Драсён вадзяны. *Вадзяны перац расце па нізкіх месцах, цвіце дробненькім цветом, зеленавата-белым.* Бялавічы Кос.

ВАЗАВО'Е н. устар. Плата за дровы. *Даўней плацілі вазавое. Пры Польшчы за воз бярозавых дроў плацілі 3 злотыя, за сасновыя – 2 злоты.* Заполле Кос.

ВАЙЦЯ'ЦЬ *незак.* Выказваць незадавальненне ўчынкам ці паводзінамі іншых. *Карыто свіням ні зрабіў, то жонка цэлы дзень вайцяя.* Гошчава Стайк.

ВАЛА'Н м. крав. Фасон пашыву адзення з абручамі. *Спаніца называлася валан. Шылі яе доўгую, шырокую, з абручамі пасярэдзіні. Ад мамы свае чула, што такія спаніцы насілі.* Альшаніца Квас.

ВАЛАСНІ'К м. ветэр. Выступ з доўгай шэрсцю на назе каня ззаду над капытам. *Вазьмеш за валаснік, і конь адразу ногу падыма.* Заполле Кос.

ВАЛАЧО'НАЕ н. абрад. Велікоднае яйка. *Хадзі, Верка, валачонае дам.* Альшаніца Квас.

ВАЛЁ'М м. Палеглы лес. *Бура прайшла – адзін валём.* Альшаніца Квас.

ВАЛКАВА'ТЫ *прым.* Недасушаны, сыраваты (пра сена). *Прыехалі грабці, паглядзелі, а сено валкаватае яшчэ.* Азярцо Падст.

ВАЛКАВА'ЦЬ *незак.* Мясіць цеста на хлеб, пірог. *Валкуяш на стале, дабаўляяш мукі ў цесто і зноў месіш, валкуяш.* Альшаніца Квас.

ВАЛНУ'ШКА *ж. бат.* Ваўнянка. *Валнушок гэты год многа, будзям саліць.* Альшаніца Квас.

ВАЛО'КІ *мн.* Аборы да лапцей. *Завяжы валокі, бо наступіць хто, упадзяш.* Заполле Кос. *У пасталах валокі.* Любішчыцы Люб.

ВАЛО'ВІК *м. бат.* Макруха яловая. *Валовікі рэдка чарвівыя, але як зварыш, то надто чорныя.* Заполле Кос.

ВАЛО'СКІ *прым.* У выразе: Валоскі арэх – грэцкі арэх. *Валоскія арэхі і ў нас растуць, і высыпаюць арэхі.* Быч Стайк.

ВАЛО'ШКА *ж. бат.* Васілёк. *З валошкі дзяўчата вянкi ўсё плялі.* Бялавічы Кос.

ВАЛЬ *м. абрад.* Вэлюм. *Даўней валь быў адзін на ўсё сяло, а зара кожна дзеўка купляя сабе на вяселля.* Жамайдзякі Міл.

ВА'ЛЬНУЦЦА *зак. экспр.* Грымнуцца, бразнуцца. *На гладкой дарозі вальнуўся, аж цёмно ў вачах стало.* Заполле Кос.

ВА'ЛЬНУЦЬ *зак. 1. экспр.* Моцна стукнуць. *Як вальнуў пад вухо хлопцу, той і згарнуўся.* Няхачава Стайк. *2. экспр.* Бразнуць, грымнуць. *Як вальнуў мяне аб зямлю, аж млосно стало.* Хадоркі Кос.

ВА'ЛЬЦЫ *толькі мн.* Млын дробнага памолу. *Каб мець муку для пірагоў, то вязлі пшаніцу на вальцы малоць.* Заполле Кос.

ВАЛЭ'НДАЦЦА *незак.* Прымаць у разлік, мець справу. *Німа чаго з табой валэндацца, абыдуся без цябе.* Сярадава Жытл.

ВАЛЮ'ЛЯ *м і ж. груб.* Марудны, павольны чалавек.

Добры валюля, ідзе і спіць. Любішчыцы Люб.

ВАЛЯР'ЯНКА ж. бат. Валяр'ян лекавы. *Валяр'янкi зараз мало, бо балото асушылі. Бялавiчы Кос.*

ВАНТУХ м. груб. Жывот, трыбух. *Рыгор так кажа: "Вантух – гэто мой трудавы мазоль". Альба Квас.*

ВАНЦАК м. 1. кулін. Каша, куцця. *Ванцак варылі з ячменных круп. Альшаніца Квас.* 2. мед. Боль у жываце, апендыцыт. *Ванцак схапiў, з жывата аж канчаяцца. Альшаніца Квас. Даўней ванцак як прычэпiцца, то людзi памiралi з яго, не было ратунку. Заполле Кос.*

ВАНЦАКАВАТЫ прым. 1. Зацяты, упарты. *Пра ванцакаватую жонку легенды ходзяць. Бялавiчы Кос.* 2. Запальчывы, гарачы. *У маёй сястры такi мужык ванцакаваты, як разлуецца, то нi прыступу, нi подступу. Альшаніца Квас.*

ВАРА ж. Страва, ежа, варыва. *Гэта вара замучыла: кожны дзень думай, што наварыць. Зялёны Бор Стайк.*

ВАРОЦЕЧКА мн. памянш. Рашотка, якой закрывалі падпечак. *Вароцечка рабілі няшчыльнымі, каб да курэй святло даходзіла. Падстарынь Падст.*

ВАРСТАТ м. ткац. Вартштат. У мяне два месяцы ўжэ варстат у хаці, усё палавікі тку. *Харошча Міл.*

ВАРШАЎКА ж. Гатунак бульбы. *Варшаўкі – скараспелкі. Уласаўцы Жытл.*

ВАРЭНЯ ж. Кошык без ручкі. *У варэню гаспадыня складвала сыр, масло, яйкі. Альшаніца Квас.*

ВАСІЛЬ м. абрад. Новы год па стараму стылю. *І даўней, і зара раніцай на Васіля хлопчыкі ходзяць па хатах, віншуюць гаспадароў і пасыпаюць кругом зярнятамі. Заполле Кос.*

ВАСІЛЕ' мн. бат. Радоўка фіялетава. *Людзi рэдка бяруць васіле, а яны смачныя соляныя. Заполле Кос.*

ВАСТОЧНІК м. Мужчына з Расіі або з Усходняй Беларусі. *Мой мужык васточнік, з Смаленска. Аляксеікі Стайк.*

ВАСТО'ЧНИЦА ж. Жанчына з Расіі або з Усходняй Беларусі. *Яна васточніца, але навучылася гаварыць па-нашаму.* Верашкі Квас.

ВАСЬМУ'ХА ж. устар. Восьмая частка зямельнага надзела. *Было многа такіх пры Польшчы, у каго была толькі васьмуха. Гэта па-цяперашняму 2 гактары.* Заполле Кос.

ВАТО'ВІКІ мн. Ватовыя штаны. *Адзень ватовікі ў лес ехаць, цяплей будзя.* Галік Міл. *Шануй здароўе, на матацыкл садзішся, то ватовікі адзявай.* Куляшы Міл.

ВАТРАБЯ'НКА ж. кулін. Каўбаса, зробленая з ліверу. *Ватрабянок нарабіла да свят.* Рацкевічы Міл.

ВАЎКІ' толькі мн. 1. бат. Насенне ваўчкоў трохраздзельных. *Бало, пайдзеш рваць ваўчкі (трава такая, у ёй дзяцей малых купаюць), то ваўкоў набярэшся.* Хрышчоначы Квас. 2. бат. Шышкі лопуха. *Карова з пашы прышла – уся ў ваўках.* Хадакі Жытл.

ВАЎЧКІ' мн. бат. Ваўчкі трохраздзельныя. *У адвары ваўчкоў малых дзяцей купаюць ад залатухі.* Бялавічы Кос.

ВА'ХТАР м. устар. Пасрэднік пры продажы ці куплі жывёлы. *Пашанцавала мне: цягавітая кабылка. Праз вахтара, у жырдоў косяўскіх купіў.* Любішчыцы Люб.

ВАШЫ'ВІК м. абразл. Той, хто завашывеў, нехайны, брудны. *Вашывіка гэтаго цярэць німа як.* Аўсто Стайк.

ВЕ'ЛЬКІ прым. 1. Дарослы. *Велькі ўжэ, а розуму німа.* Галынка Міл. 2. Вялікі. *Хата ў Івана велькая, прасторная.* Куляшы Міл. 3. Многа, вялікая колькасць. *Велькае стадо дзікоў пахадзіло тут.* Юкавічы Стайк. 4. Моцны па сіле, працягласці ўздзеяння. *Велькая бура была.* Воля Жытл.

ВЕ'ЛЬКА ГО'ЛКА ж. Іголка для шыцця тоўстымі ніткамі. *Велькай голкай мяшкі шылі.* Ятвезь Квас.

ВЕ'РАЦЕНЬ м. устар. Мера даўжыні ў 120 крокаў. *Загоны мералі на вератні.* Заполле Кос.

ВЕРАЦЁ'ННИЦА ж. заал. Бязногая яшчарка. *Ё змяя такая, чырвоная, верацённіцай яе завуць.* Заполле Кос.

ВЕРАЦЯЕ' *мн.* Нізкае, мокрае месца ў балоце, у лесе. *З верацяёў альбо выносілі сено на грудок, альбо клалі на высокія падкі.* Заполле Кос.

ВЕРХ *м.* Верхняя частка чаго-н. *Кладзі апоўзіны, каб вецяр вярха ў стажку ні скінуў.* Корачын Жытл.

ВЕРЦЮЖО'К *м. рыб.* Прыстасаванне, якое не дазваляе блытаць леску. *Верцюжок звычайно ставяць на донкі, на спінінг.* Заполле Кос.

ВЕРШНЯКІ' *мн.* 1. Паўкруглая чарапіца, якая закрывае вільчык даху. *Зараз мало ў каго на шыферы вершнякі ляжаць, а даўней на чарапіцы ва ўсіх былі.* Азярцо Падст. 2. Кафлі, якія кладуць на верх печкі, печы. *Паўкруглыя вершнія кафлі на печы – вершнякі.* Боркі Падст.

ВЕСЕЛІНЯ' *ж.* Веселосць. *У нас веселіня летом. Дзяцей много ў сяле. З горада ўнукі прыязджаюць.* Була Міл.

ВЕ'ТРЫНА *ж.* Асаблівы пах, які чуваць ад сабакі. *Не люблю сабак, ад іх ветрынай нясе.* Альшаніца Квас.

ВЕСЯЛО' *прысл.* Весела. *Даўней весяло было ў сяле, бо маладых много было.* Бусяж Міл.

ВЕ'ТКА *ж.* Назва коласа проса, аўса. *Гэты год авёс харошы, веткі велькія.* Альшаніца Квас.

ВЕ'ТРАНКА *ж. буд.* Дошка на краю даху. *Ветранка прыбіваяцца на краю страхі да лат. Гэта каб ні здзірало салому ветром.* Гладышы Міл.

ВЕ'ТРАНКІ *толькі мн.* Басаножкі. *Летом я абуваю ветранкі: нагам вальней і здаравей.* Альшаніца Квас.

ВЕТРУГА' *ж.* Вялікі моцны вецер. *Ветруга на гуліцы, аж з ног збівая.* Даргужы Міл.

ВЕЧАРКІ' *толькі мн.* Вячоркі. *Зара на вечаркі ні ходзяць, а дуўней з кудзеляю да поўначы сядзелі.* Дубітава Міл.

ВЕ'ЧНЕ *прысл.* Заўсёды. *Хто цябе прасіў гаварыць, вечне ты ўлезыш са сваім языком.* Ёдчыкі Квас.

ВЕ'ШАЛО *н.* Нізка. *Будзям гэтую зіму квас есці: тры вешалы адных праўдзівікоў насушыў.* Кушняры Падст.

ВЕ'ШНІЦЫ *толькі мн.* Вароты. *Не вешайся на*

вешніцы, звалішся. Міхнавічы Стайк. *Робяць вешніцы аднастворчатыя, а бываюць з двух палавінок.* Лазаўцы Міл.

ВЕ'ШНІЧКІ толькі мн. Веснічкі. *Закрый вешнічкі, а то свіней на гуліцу павыпускайш.* Размеркі Стайк.

ВЗДУ'ХА ж. Гіблае месца на балоце. *Дзе въздуха, не ступай, правалішся.* Альшаніца Квас.

ВІ'ДЗІК м. 1. Вышыўка. *Цяпер і на базары вышыўкамі таргуюць, па-іхняму відзікамі.* г. Косава. 2. Відэамагнітафон. *Зараз відзікі е ў многіх дамах.* г. Івацэвічы.

ВІЖДЖА'РЫ мн. 1. Топкае балота, багна. *Касілі ў вадзе кароткаю касою, а вазілі сено зімою, калі добры мороз скуе гэтыя віжджары.* Стайкі Стайк. 2. Выгаралае месца на балоце, запоўненае вадой. *Загарыцца на балоці торф, выгарыць, ямы стануць, вадой набягуць, – гэта віжджары.* Заполле Кос.

ВІЛКІ' толькі мн. 1. Памянш. да вілы. *Вілкі – на маленькія чыгуны.* Альшаніца Квас. 2. Палка-рагаціна, якой ператрасаюць сена, салому. *Вілкамі ператрасаям сено, салому на трасянку.* Альшаніца Квас.

ВІ'ЛЫ толькі мн. 1. Вілы. *Чаранок адгарэў у вілах, асадзі, бо німа чым чыгуна ў печ уставіць.* Гошчава Стайк. 2. перан. *Раздваенне дарог, асушальных каналаў і інш. Ідзі, касі ў вілах: там трава лепшая.* Заполле Кос.

ВІ'РГАЦЬ незак. Матаць, матляць. *Сядзі ціхо, не віргай нагамі.* Рацкевічы Міл.

ВІРО'К м. Драўляная прылада з дзіркай на канцы, пры дапамозе якой матаюць ніткі на клубок. *Як многа ніцей трэба матаць на клубок, то без вірка не абыйсціся, бо пальца парэжаш.* Заполле Кос.

ВІ'СКУЦЕНЬ м. Пранізлівы, парывісты вецер. *Страшно на гуліцу выйсці: такі віскуцень на дварэ.* Заполле Кос.

ВІ'СНУЦЬ зак. экспр. Рэзка ўдарыць. *Як вісну па плечах, то выпруцішся.* Заполле Кос.

ВІТУ'ШКА ж. ткац. Вяртушка. *На вітушку матаюць*

ніці. Альшаніца Квас.

ВІЎКАЦЬ *незак.* Выбрыкваць (пра каня). *Конік у мяне малады, сыцянькі, паша добрая, яно віўкая.* Руда Падст.

ВІХЛЯ *ж. груб.* Легкадумная дзяўчына. *Цяжко мне з дачкою, ужэ дваццаць год, а ў галаве ніц німа – віхля.* Сакоўцы Міл.

ВІШАР, ВІШАР *м.* Не скошаная да марозу трава. *Вішар зімою косяць, па лёдзі, хто сена не нарабіў.* Заполле Кос. *Вішаром падсцілалі ў хляве.* Бялавічы Кос.

ВОБМАЛЬ *прысл.* Малавата. *Сена вобмаль, каб хоць хопіла да Блажавешча.* Заполле Кос.

ВОБРЫЦЬ *ж.* Аброць. *Новую вобрыць купіў на каня.* Сенькавічы Падст.

ВОБУЙ *м.* Абутак. *Вобуй даўней бераглі, бо ні было за што купіць.* Скураты Квас.

ВОБШЫЎКА *ж. крав.* Аблямоўка на поясе ў штанах, спадніцы. *Вобшыўку з ганавіц на шыю карові чаплялі, каб урокоў ні баялася.* Альшаніца Квас. *Мышыныя вочы выпорвалі, ушывалі ў вобшыўку і вешалі на шыю карові.* *Гэта каб урокоў не баялася.* Була Міл.

ВОГІР *м.* 1. Жарабец. *Мой сусед вогіра трымая, ухамут ні запрагая.* Заполле Кос. 2. перан. *насмешл.* Ганарлівец. *Іван ходзіць вогіром па клубі.* Квасевічы Квас.

ВОГНІК *м. мед.* Болькі на твары. *Дзе балячка, а пастаіш ля агню, то пячэ, чырвоно, кажуць тады: вогнік прыпаў.* Заполле Кос. *Мая баба вогнік лячыла, усё глёўём каля балячкі тыцала.* Зыбайлы Жытл.

ВОГНІСКО *н.* Месца, дзе быў касцёр. *Нехто кастра паліў, вогніско яшчэ цёплае.* Старажоўшчына Кос. *Дзе было вогніско, там доўго трава не расце.* Боркі Паст.

ВОЗДЗЯКА *прысл.* Вось тут. *Дзе вядро? Воздзяка паставіла і ўжэ німа.* Скураты Квас.

ВОКІЦЬ *ж.* Непагадзь, слата. *Вясна ўжэ, а тут снег пайшоў.* *Кажуць, гэта вокіць на буслоў, на шпакоў.* Заполле Кос.

ВО'ЛАС м. мед. Запаленчы працэс на пальцах. Як волас прыпадзе на паляц, то параць ніжыперснік у малацэ і прыкладаюць да пальца. Заполле Кос.

ВО'ЛІК м. і ж. зневаж. Павольны, гультаяваты чалавек. Гэты волік нідзе ні паспяшыць. Хадоркі Кос.

ВО'ЛКІ прым. Вільготны. Адзежына яшчэ волкая, навесь, хай дасохня. Альба Квас.

ВО'ЛЬЕ н. Валляк. Бач, як гусі наеліся, аж волье пакрывіло. Халап'я Падст.

ВО'ЛЬНЫ прым. Гарачы, сухі. Навесь каўбасу ў вольны дух, хай абсохня. Харошча Міл. Калі жар у пячэ спадзя, ужэ вольны дух, можна грыбы сушыць. Альшаніца Квас.

ВО'НДЗЯКА прысл. Вунь там. Вондзяка клуб, а за ім наша хата. Хрышчонавічы Квас.

ВО'ПАДЗЬ ж. мед. Эпілепсія. Уяго вопадзь, часта кідая, і ратунку ад гэтай хваробы німа. Ятвезь Квас.

ВО'ПСАСОМ прысл. Настойліва, назойліва. Куры вопсасом у сені лезуць, ні аджанешся. Воля Жытл.

ВО'ТАТО прысл. Неўзабаве, у хуткім часе. Пачакай яшчэ, вотато прывязуць хлеб. Стайкі Стайк.

ВО'ЎЧАЕ ВЯСЕ'ЛЕ н. Пара цечкі ваўчыц, калі ваўкі збіраюцца ў чароды. Ні хадзі праз лес, бо якраз воўчае вяселле. Заполле Кос.

ВО'ЎЧАЯ ЛІСІ'ЦА ж. бат. Лісічка несапраўдная. Воўчая лісіца яркая, жоўтая, у яе тоненькая ножка. Альшаніца Квас.

ВО'ЎЧАЯ МЯ'ТА ж. бат. Чысцік лясны і балотны. Воўчую мяту параць, каб цэло ачысціць. Заполле Кос.

ВО'ЧКО I. н. Чарвяточына на гародніне. Пакуль павыкалупваяш вочкі ў картоплі, то збрыдая скабліць. Заполле Кос.

ВО'ЧКО II. н. Лямпачка ў ліхтарыку. Самае лепшае вочко ў ліхтарыку ў 2,5 вольта. Любішчыцы Люб.

ВО'ЧКО III. н. ткац. Адтуліна ў ніце, у якую працягваецца нітка. Трэба быць пільным, каб у кожнае вочко нітка

трапіла. Бусяж Міл.

ВУГАЛО'К м. Вуглавья кафлі. *Е простыя кафлі, а е вугалкі, якія кладуць на вугал печкі.* Галенчыцы Яглев.

ВУЖ І. м. Гуж. Вужэ ў хамуце моцныя, з добрай сырамяці. Кушняры Падст.

ВУЖ ІІ. м. перан. Лоўкі, вёрткі чалавек. *Гэтаго вужа нікды ні паймаюць.* Панкі Люб.

ВУЖА'ВАЕ прым. Дрэнна ўсмажанае ці старое (пра мяса). *Як ні вары, а старое мяса кожнае вужавае.* Азярцо Падст.

ВУЖО'ЎКА ж. устар. Бярозавы дубец, скручаны ў круцель, служыў для замацавання аглобляў да саней. *Аглобля прывязваюцца да капыла. Робицца гэта з дапамогай вужоўкі.* Быч Стайк.

ВУ'ЖЫК м. Раменная прывязка ў цэпе. *Вужык у цэпі парваўся.* Жамайдзякі Міл.

ВУЖЫ'ШЧА ж. Вяроўка для ўціскання паклажы на возе, санях. *Вужышча – тоўстая вяроўка, якой уціскалі рубель.* Квасевічы Квас.

ВУ'ЗАЛАВОК м. Вузгалоўе (у возе). *Вузалавок – гэта частка перадка.* Заполле Кос. *У вузалавок устаўляюцца рашвора і ручкі.* Бялавічы Кос.

ВУЗУ'Р м. Ніжняя частка сцябла злакавых раслін. *Усе рукі вузурамі пакалоў, пакуль снапы ў мэндлі паставіў.* Няхачава Стайк.

ВУЗЯЛО'ВОК м. Тое ж, што і в у з а л а в о к. *Вузяловок – гэта драўляны брусок пад пярэдний воссю ў возі, робяць яго з густой бярэзіны.* Хадоркі Кос.

ВУ'НАКА часц. Вунь. *Вунака аўталаўка прыехала.* Сярадава Жытл.

ВУ'НЬДЗЯКА прысл. Тое ж, што і в о н д з я к а. *Вуньзяка жураўле паляцелі.* Юкавічы Стайк.

ВУСА'Ч м. заал. Шчыпоўка. *Вусач – рыба вёрткая.* Заполле Кос.

ВУ'КАВА'ТЫ прым. Нелюдзімы, маўклівы. *Мой сусед –*

прымак. І такі вуўкаваты, ні пагаварыць з ім, ні папрасіць чаго. Майск Люб.

ВУШКО' І. *н. Ямка на прыпеку для попелу і вуголля. З печы жар зайша выгрэбаюць у вушко, ад яго цяпло на хату ідзе. Заполле Кос.*

ВУШКО' ІІ. *н. Вушка (у іголцы). У гэтой голцы малая вушко, нітку цяжко ўсадзіць. Була Міл.*

ВУШКО' ІІІ. *н. Ручка ў збанку. Колькі ні насі збанком воду, канец будзя: вушко адарвецца, збанок паб'ецца. Альшаніца Квас.*

ВУ'ШЛЫ *прым. Кемлівы, цямлiвы. Міхась хлопец вушлы, яму паляц у рот ні кладзі. Бялавiчы Кос.*

ВУ'ШЫ *толькі мн. цясл. Вертыкальны пас у брусе. Каб запусціць дзеравіну ў шулу, трэба выдзяўбці вушы ў шуле. Квасевiчы Квас.*

ВЫ'БАЙ *м і ж. 1. груб. Гультай. Гэты выбай за ніц ні бярэцца, ніц яго ні рупіць. Альшаніца Квас. 2. асудж. Той, хто вядзе распуснае жыццё. Гэты выбай жонкі ні глядзіць, усё па другіх бегая. Заполле Кос.*

ВЫ'БІЦЦА *незак. Прыдбаць, займець. Андрэй заводзіць гаспадарку: выбіўся на карову, купіў дзве авечкі. Бялавiчы Кос.*

ВЫБО'І *мн. Ямы на саннай дарозе, выбоiны. Дарога да лесу ў адных выбоях. Заполле Кос.*

ВЫ'БІЦЬ *зак. Вывiхнуць, зрушыць. Упаў з ровара, мусіць, руку выбіў. Квасевiчы Квас.*

ВЫБО'РЫ *мн. Зборы ў дарогу. Твае выборы надакучылі, хутчэй, бо людзі чакаюць. Альшаніца Квас.*

ВЫБРЫ'КВАЦЬ *незак. экспр. Насіцца, лётаць. Цялятко маленькае, а так выбрыквая ў хляве, паглядзіш і парадуюшся. Размеркі Стайк.*

ВЫ'ВАЙЦЯЦЬ *зак. Выгаварыць, вылаяць. Вывайцяла суседу, што яго сабака маю курыцу задушыў. Хай прывязвая. Заполле Кос.*

ВЫ'ВАЛІЦЦА *зак. Вырасці высокім, выцягнуцца. Ну,*

ты і вываліўся, зараз бацька дагоніш. Халап'я Падст. Вырас, вываліўся, як жэрдка. Уласаўцы Жытл.

ВЫВЕ'ТРЫВАЦЦА *незак. Сушыцца на ветры. Палавікі на плот павесіла, хай выветрываюцца. Панкі Люб.*

ВЫ'ВІЛ *м. 1. Паварот. Вывіл дарогі. Аляксейкі Стайк. 2. Лука, круты паварот ракі. На самым вывіле ў віры самы живуць. Сенькавічы Падст.*

ВЫГАВА'РВАЦЬ *незак. этнагр. Адгаворваць. Мая баба вогнік выгаварвала. Заполле Кос.*

ВЫ'ГІБНУЦЬ *зак. Згінуць, прапасці. Уся капуста выгібла, трэба зноў насаджаць. Бялавічы Кос.*

ВЫГО'ДА *ж. Добрыя зручныя ўмовы для жыцця ўсяму жывому: і чалавеку, і жывёле, чаму спрыяе прырода. Выгода якая жыць табе тут: і рэчка, і лес, і паша каля хаты, гадоў цялят, разводзь гусей. Альшаніца Квас.*

ВЫ'ДРА *ж. перан. абразл. Сварлівая жанчына. Твая свякроў добрая выдра: нікого ні прапусціць, усё цябе гудзіць. Верашкі Квас.*

ВЫ'ДУНДЗІЦЬ *зак. экспр. 1. Выссаць. Пайшла карову даіць, але дзе там – цяля ўсе выдундзіло. Куляшы Міл. 2. Выпіць. Банку вады выдундзілі і яшчэ піць хочацца. Рацкевічы Міл.*

ВЫ'ДЫМІЦЬ *зак. Трымаць цыбулю зімою у цёплым месцы. Павесіла цыбулю на печ выдыміць. Харошча Міл.*

ВЫ'ДЫХНУЦЦА *зак. Страціць вастрыню паху і смаку. Гарчыцу выкідай, выдыхнулася, ніякаго смаку ў ёй німа. Хадакі Жытл.*

ВЫ'ДЗЯРОК *м. Вырабленая пад поле аблога. Столькі гадоў пуставала зямля, а ўзялі разрабілі і на гэтом выдзярку жыто пасеялі. Юкавічы Стайк.*

ВЫ'ЖАЛАПАЦЬ *зак. Выпіць, выжлукціць. Сено граблі, то ажно пяцілітровую каністру вады выжалапалі. Воля Жытл.*

ВЫ'ЖАР *м. Нізкае куп'істае месца, зарослае асакой. У выжарах качкі хаваюцца. Скураты Квас.*

ВЫ́ЖАРЫЦЬ зак. Ад жары, гарачыні высахнуць. *Выжарыло на грудку ўвесь лес: ад жары пасох.* Заполле Кос.

ВЫЖАРЭ́ мн. Ямы, дзе гарэў торф. *Выжарэ на балоці, вада ў іх, там рыба водзіцца.* Заполле Кос.

ВЫ́ЖЛА ж. груб. Жанчына, якая дабіваецца свайго ўсімі сродкамі, нават амаральнымі. *Яна добрая выжла, яна праз любога пераступіць, а свайго дабе́цца.* Ятвезь Квас.

ВЫ́ЖЫМКІ мн. Жамерыны. *Выжымкі ад яблык свіням аддаем.* Воля Жытл.

ВЫ́ЗЫРАЦЬ зак. Сабраць дарэшты. *Гэдык ягады вызіралі, што з пустым вядром дахаты прышла.* Плехава Люб.

ВЫ́ЗІКНУЦЬ зак. экспр. Са злосцю крыкнуць. *Сказала была нешто нявестцы, то як вызікнула, ажно мову ў мяне адняло.* Боркі Падст.

ВЫЗІРА́ЦЬ незак. Цікаваць, назіраць, віжаваць. *Схаваямся ў жыці і вызіраю, куды пайдзе дзядзько Антось, а тады шусь у яблыкі.* Заполле Кос.

ВЫКАБЛУ́ЧВАЦЦА незак. груб. Задавацца, выхваляцца. *Чаго ты выкаблучваяшся, усе ведаюць цябе.* Грыўда Міл.

ВЫ́КАБЛУЧЫЦЦА зак. Сагнуцца, скруціцца ў дугу. *Даў так, ажно выкаблучыўся.* Яблонка Жытл.

ВЫ́КАПАНЫ прым. Вельмі падобны да каго-небудзь. *Мой брат – выкапаны бацько, і крышкі яго пабраў.* г. Косава.

ВЫ́КАРАБУНІЦЦА зак. Вылезці, вырвацца. *Ледзві ад гэтаго гада выкарабунілася, усё яму пакінула.* Хай живе адзін, калі я яму кепская. Руда Падст.

ВЫКА́ТВАЦЬ незак. Выціскаць (пра мёд). *Гэты год дажджлівы, кепскі для пчол, усяго два вядра выкатаў мёду.* Жытл. Жытл.

ВЫ́КАТ м. крав. Выраз у адзенні. *Брыдко ажно глядзець на маладых: выкат такі, што ўсе грудкі ў дзявок гэтых відны.* Бараны Ягл.

ВЫ́КРУЦІЦЦА зак. Натанцавацца. *Наробішся за дзень, а вечаром выкруцішся ў гэтых танцах да знямогі.* Але каб

гэто ўсе. Глядзіш яшчэ, каб хлопец правёў. Прасядзіш да ранку, падрэмляш гадзінку, і маці штурхая, будзіць: трэба ісці жаць. І жалі, і жывыя, і халера ні брала, і вясёлыя былі. Заполле Кос.

ВЫЛІВАЇЦЬ *незак. абрад.* Пэўнымі магічнымі дзеяннямі лячыць ад сполаху. *Сабака спалохоў, пайду да Тахфілі, каб выліла прыпалахі.* Панкі Люб.

ВЫЛІТЫ *прым.* Вельмі падобны. *Твая Іра вылітая баба, каб ні ведаў чыя, то пазнаяш.* Галенчыцы Ягл.

ВЫЛЯПАЦЬ *зак. ткац.* Выткаць. *Паставіла кросна, да Каляд выляпаю.* Корачын Жытл.

ВЫМАГЛЯВАНЫ *дзеенным.* Пафарбаваны, размаляваны. *Бач, якая хата вымаглявана.* Заполле Кос.

ВЫМАГЛЯВАЦЬ *зак.* Выштукаваць, упрыгожыць. *Столькі дзён унуцок рабіў слончык, вымагляваў, стаў слончык, як цацка.* Заполле Кос.

ВЫМАНУЦЬ *зак.* Выманіць. *Гэтыя Вольчыны бэйбусы выманулі ў маіх унукоў усе цукеркі.* Яблонка Жытл.

ВЫМЯРГАВАЦЬ *зак.* Выгадаць, разлічыць. *Пашыла дачцэ сукенку і сабе вымяргавала на спаніцу.* Бусяж Міл.

ВЫПАДАЇЦЬ *незак.* Вылазіць (пра валасы). *Намто косы выпадаюць, трэба якую раду шукаць.* Даргужы Міл.

ВЫПАЛАКАЦЬ. *зак.* Выпаласкаць, памыць. *Сарочкі ў рэчцы добра выпалакала, дома ў начоўках так ні выпалашчаш.* Сенькавічы Падст.

ВЫПРУНДЗІЦЦА, ВЫПРЫНДЗІЦЦА *зак. экспр.* Здохнуць, прапасці. *Выпрундзіліся за гэту зіму ўсе куры, трэба будзя куранят купляць.* Дубітава Міл. *Каб ты выпрындзіўся з гэтай гарэлкі!* Квасевічы Квас.

ВЫПУСТ *м.* Месца, пустое ад пасеву; *агрэх.* Пасеялі абы-як, выпусціў многа. Заполле Кос.

ВЫПШЫКАЦЦА *зак.* Знясілець, аслабнуць. *Зранку з ахвотай ягады збіраеш, а да вечара выпшыкаешся, шчо ўжэ глядзець на тые ягады гадко.* Заполле Кос.

ВЫПЫТЛЯВАЦЬ *зак. перан.* Вырабіць, абрабіць (пра

глебу). *Выпытляваў Іван так агарода, каб вош паўзла, убачыў бы.* Заполле Кос.

ВЫ'РАБІЦЬ зак. I. Аформіць (пра дакументы). *Вырабіў сабе новы пашпарт.* Альшаніца Квас.

ВЫ'РАБІЦЬ зак. II. Зарабіць, выпрацаваць (пра пенсію). *Вырабіў мой чалавек яшчэ неблагую пенсію.* Заполле Кос.

ВЫ'РАБІЦА зак. Стаць нядужым, слабым. *Шчо хацець: вырабіўся чалавек за свой век.* Ёдчыкі Квас.

ВЫ'РВУС м. жарт. Няўрымста, свавольнік. *Мой малы такі вырвус, кожны дзень якую шкоду зробіць.* Жамайдзякі Міл.

ВЫ'САЛАПІЦА зак. асудж. Прагаварыцца, выдаць сакрэт, тайну. *Што ты высалапіўся, хто ў цябе шчо пытаўся? Хочаш, каб усё сяло ведало пра твайго зяця, які ён?* Куляшы Міл.

ВЫ'СВІСТАЦЬ зак. экспр. Набіць, адхвастаць. *Сёні я цябе пугаю высвішчу, як хату адну пакіняш.* Кушняры Падст.

ВЫСКА'КВАЦЬ незак. Дагаджаць, патрапляць. *Як хочаш, каб дачка добра жыла, то трэба выскакваць перад зяцем.* Скураты Квас.

ВЫ'СКАЛІЦА зак. 1. Смяяцца. *Што ты выскаліўся перада мною?!* Заполле Кос. 2. перан. Паказвацца з-за хмар (пра сонца). *Сонцо выскаліцца на мінюту і схаваяцца.* Лазаўцы Міл.

ВЫ'СКАЛКА ж. жарт. Жанчына, якая па прычыне і без прычыны смяецца; вышчарка. *Пра выскалку кажуць: "Па чым зубы прадаеш?"* Мілейкі Міл.

ВЫ'СКІРКА ж. жарт. Тое ж, што і в ы с к а л к а. *У цябе вечне зубы на версе, нездарма пра цябе кажуць – выскірка.* Міхнавічы Стайк.

ВЫ'СЛІБІЗАВАЦЬ зак. Адшліфаваць. *Рэжаш дрва, то так выслібізуяш ручкі ў піле, ажно блішчаць.* Заполле Кос.

ВЫ'СНЯКАЦА зак. Высмаркацца. *Выснякайся, лягчэй дыхаць будзя.* Няхачава Стайк.

ВЫ'СТЫДЗІЦЬ зак. Пасарамаціць, прабраць.

Выстыдзіла дзеўку перад людзьмі, ажно на гуліцу саромяяца выйсьці. Падстарынь Падст. Выстыдзі добра, то больш так рабіць ні будзя. Зыбайлы Жытл.

ВЫ'СЫПАЦЬ *незак. Абазначыць, акрэсліць грады. Высыпала грады, можна ўжэ садзіць. Любішчыцы Люб.*

ВЫ'ТРАПАЦЦА *зак. Вынасіцца (пра адзенне). Вытрапаўся каптан, аж свіціцца. Размеркі Стайк.*

ВЫ'ХАВАЦЬ *зак. Захаваць. Выхавала да вясны свежу капусту. Бусяж Міл.*

ВЫ'ХАРАШЫЦЬ *зак. перан. Вымазаць, выквацаць. Выхарашыла пальто, пляма на ўвесь рукаў. Руда Падст.*

ВЫХО'ДЗІЦЬ *незак. перан. Выкопваць. Неблагі капаннік трэба, каб за дзень тры баразны на сто метроў картоплёў лёгка выходзіў. Сакоўцы Міл.*

ВЫ'ЦЕПНУЦЦА *зак. крав. Раскідвацца (пра прадзіва). Выцяпліся ніткі, трэба нанавя края абкідваць. Сенькавічы Падст.*

ВЫЦІЛІ'НГВАЦЬ *незак. 1. Імітаваць мелодыю языком. Яму ні трэба гармонія: ён языком выцілінгваць умея. Була Міл. 2. Іграць на губным гармоніку. Нябошчык Пятрусь Легатоў так спрытна выцілінгвоў на губным гармоніку, што гарманіста часом падмяняў на му'зыках. Заполле Кос.*

ВЫ'ЦУГЛІЦЬ *зак. 1. Выссаць. Прыйшла карову даіць, вымя пустая: цяля выцугліло. Скураты Квас. 2. перан. жарт. Выпіць. Мой малы цэлу бутылку малака выцугліў. Хадоркі Кос.*

ВЫ'ЦЫГАЊІЦЬ *зак. перан. Вымануць, выпрасіць. Пра-сіла, прасіла – і выцыганіла сабе на цукеркі. Стайкі Стайк.*

ВЫ'ЦЯРЦІ *зак. Сабраць насенне з высадкаў. Выцярла крор, расаду, хай сваё насення будзя. Альшаніца Квас.*

ВЫ'ЧАЎКІ *мн. Выжымкі. Вычаўкі з яблык аддаем карові. Альшаніца Квас.*

ВЫ'ЧЫТ *м. Пахавальны ліст. Гэта жоначка шчасліваю нарадзілася: прыйшоў вычит, а праз паўгода мужык аб'явіўся: раняны ў шпіталі ляжаў. Заполле Кос.*

ВЫ'ШТУКАВАЦЬ зак. Зрабіць што-небудзь, уклаўшы ў зробленае ўсё сваё ўмельства, душу. Але ж і выштукавой граблі! Не граблі, а цацка! Заполле Кос.

ВЫЯДА'ЦЬ незак. Есці ўсё смачнае, быць пераборлівым у ядзе. Добра зара людзям живеца, не ведаюць, што выядаць. Даўней картоплю рады былі. Стайкі Стайк. Дзяды нашы гаварылі: хлеб, соль ды вада – німа галада. Гэта зараз людзі ні ведаюць, што выядаць. Халап'я Падст.

ВЫ'ЯМОК м. Яма, кар'ер. Збірала грыбы ў пасадцы ля выямка. Мілейкі Міл. Бралі, бралі жвыр у выямку, выбралі, зараз там адно вада. Міхнавічы Стайк.

ВЫ'ЯНЧЫЦЬ зак. Дабіцца свайго праз плач і энк. Мая дзеўка выянчыла грошы на новыя туфлі. Харошча Міл.

В'ЮН м. заал. Уюн. В'юны робяць сабе продукі ў балоці, у ямах зімой, каб дыхнуць духу. Размеркі Стайк.

ВЯДЗЕ'РКО н. памянш. Вядзерца. Ягад гэтае вядзерко набірала за тры гадзіны. Халап'я Падст.

ВЯДРО'НЫ прым. Ураджайны, ядроны. Кажуць, калі вядрона рабіна, то восянь будзя мокрая. Хадоркі Кос. Гэты год на ўсе годзіць, усё вядронае. Хрышчоनावічы Квас.

ВЯЗЫ' толькі мн. Карак. Вязы баляць, мусі, надуло ці кепско ляжаў. Юкавічы Стайк.

ВЯРЦЁ'ЛКА ж. і м. Непаседа, вяртун. Вярцёлка, не вярціся, пасядзі спакойно. Заполле Кос.

ВЯРШНЯ'К м. перан. жарт. Чалавек, які верхаводзіць у кампаніі. Ганна ў нас усюды першая, усюды яе верх павінен быць. Яна ў нас – вяршняк. Заполле Кос.

ВЯСЦІ'СЯ зак. Пладзіцца, памнажацца. Ёй каравы вядуцца, і да малака добрыя. Ятвезь Квас. У нас кажучь: "Як вядзецца, то і пятах нясецца". Заполле Кос.

ВЯТРО'ЎКІ мн. Басаножкі. Прыехала ўнучка з горада ў вятроўках, а дзед думоў, што парвала абуток, увесь у дзірках, то ўзяў налапіў. Альшаніца Квас.

ВЯЧЭ'РА ж. абрад. Памінальная вячэра. Усе прыходзяць на вячэру, памянем нябожчыка. Воля Жытл.

Г

ГАВАРО'К м. іран. Прамоўца. *Гаварок быў, гаварыў, як з кніжкі чытаў.* Бялавічы Кос.

Гавэ'ндзіць незак. 1. экспр. Несці лухту. *Такое гавэндзіць, што гадко слухаць.* Азярцо Падст. 2. экспр. Уядацца, жміндзіць. *Астанецца мужык ад работы, то ўсё яму ні так, гавэндзіць і гавэндзіць.* Альшаніца Квас.

Гавэ'нды мн. Пустыя размовы. *Зыдуцца жанкі да калодзязя і гавэндзяць гавэнды.* Быч Стайк.

ГА'ГАВІЦА ж. Шыя, горла. *Схавай гагавіцу, узаўтры скажаш, горло баліць.* Заполле Кос.

ГАДАВІ'НЫ мн. абрад. Памінальная вячэра па нябожчыку праз год пасля смерці. *На гадавіны збіраюцца самыя блізкія памерламу.* Жамайдзякі Міл.

ГАДАВІЧО'К м. рыб. Невялікі шчупак. *Гадавічок маладзенькі, зеленаваты.* Заполле Кос.

ГА'ДАЦЬ незак. Працяглы час размаўляць, пляткарыць. *Бачыш, ты і ў магазін схадзіла і дахаты ідзеш, а мы ўсё з Аленай гадаем.* Заполле Кос.; *параўн.* польск. *gadac* – гаварыць.

ГАДО'ВАНІК м. Прыёмны сын, выхаванец. *Гадованік, а дагледзяў да смерці бацька як роднаго.* Няхачава Стайк.

ГАДО'ТА ж. Агіда, брыдота. *Гарэлка – гадота, ні адарвеш ад рота.* Альшаніца Кос.

ГАЁ'ВЫ м. Ляснік. *Зараз кажуць ляснік, а даўней гаёвы казалі.* Сярадава Жытл.

ГАЙ м. Невялікі ўчастак лесу ў полі. *Гай – гэта ўжэ место для адпачынку.* Бялавічы Кос.

ГА'ЙВАРАН м. Грак. *Гайвараны на агародзі курыцу задзяўблі, адзін шкілет застаўся.* Заполле Кос.

ГАЙДА' ж. Вясёлае, шумнае свята. *Смяюцца з маладое пары: дзень гайды, навек бяды.* Альшаніца Квас.

ГАК м. Матыка. *Гаком з зубцамі добра на балоці бульбу*

капаць. Любішчыцы Люб.

ГАКІ́ *мн.* Шыпы на падкове. *Трэба падкову памяняць, бо гакі сцерліся.* Заполле Кос.

ГAKTA'P *м.* Гектар. *Далі мне, старой, цэлы гактар буракоў апалоць.* Майск Любішч.

ГАЛАВА'ТЫ *прым.* 3 вялікай галавой, галавасты. *Паглядзі, які чалавек галаваты, яму і шапку да галавы цяжко дабраць.* Альба Квас.

ГАЛАДАМЕ'Р *м. і ж. экспр.* Галота, басота. *Чаму галадамер? Бо без работы сяджу.* Бялавічы Кос.

ГАЛАМ'Я' *ж.* Сям'я, у якой многа малых дзяцей. *І як гэту галам'ю пракарміць?! Квасевічы Квас.*

ГАЛА'НКА *ж.* Печ для абагрэву, звычайна кафлёвая. *Галанку перарабілі, кафлямі абклалі, каб харашэй было.* Квасевічы Квас.

ГА'ЛАС *м.* Крык, шум. *Сварацца суседзі мае, галасу нарабілі не ўвесь грудок.* Верашкі Квас.

ГАЛАСНІ'К *м.* Разнавіднасць свістка. *Звычайныя свісткі свішчуць прарэзліва, а галаснікі басавіта.* г.Косава.

ГАЛАЎНЯ' I *ж. экспр.* Галава. *Галаўня ў цябе! Чым ты раней думаў, калі прадаваў такую карову ды за такія грошы?* Падстарынь Падст.

ГАЛАЎНЯ' II *ж.* Бязрогая карова. *Без рог і карова на карову ні пахожа, кажуць на яе галаўня.* Халап'я Падст.

ГАЛАЎНЯ' III *ж. бат.* Спарыння. *Галаўня ў жыці, у коласі.* Зыбайлы Жытл.

ГАЛАШЧО'КА *ж.* 1. Мерзлая зямля, без снегу. *Снегу яшчэ німа, а зямля мерзлая, кажуць, замерзла зямля на галашчоку.* Альшаніца Квас. 2. Восеньская галалёдзіца, калі і снегу яшчэ няма. *Галашчока на дварэ, ледзь прыйшла, слізко.* Заполле Кос.

ГАЛЁПА *ж. груб.* Худая, высокая дзяўчына. *Галёпа пайшла, ёй ано чэрві з яблынь абіраць.* Альшаніца Кос.

ГАЛІ'ТАР *ж. і м. абразл.* Бедны чалавек. *Як я прыйшла ў мужыкову хату, то свякроў і слова другога ні знала да*

мяне: усё галітар ды галітар. Заполле Кос.

ГАЛО'УКА ж. ткац. Драўляны вінт, які рэгулюе нацяжэнне шнура ў калаўроце. *Галоўку круціш і нацягваеш шнур.* Заполле Кос.

ГАЛУ'ЗА ж. Галушка. *Укінула круп у суп, а яны зліпліся ў галузу.* Альшаніца Кос.

ГАЛЬ ж. Палянка ў лесе, на якой можна было касіць сена. *Даўней шукалі людзі, дзе ўкасіць сена, усе галі выкашвалі.* Заполле Кос.

ГАЛЫ'СТЫ прым. З вялікай колькасцю галін. *Яблыня старая, галыстая.* Аляксеікі Стайк.

ГА'ЛЬКА ж. Жаночая сарочка з карункамі. *Гальку шылі з белаго палатна, знізу кружава прышывалі, адзявалі на свята.* Верашкі Квас.

ГАЛЭ'НДЗІЦЬ незак. Тое ж, што і г а в э н д з і ц ь 1, 2.
1. *Галэндзіць, што спіна на язык прынясе.* Квасевічы Квас.
2. *Як той камар бзыіць над вухом, так і ён цэлы дзень галэндзіць, ні сціхая.* Квасевічы Квас.

ГАЛЭ'НДЗЯ н. зб. Галлё. *Хадзіла ў лес, назбірала вязку сякого-такого галэндзя, у грубцы буду паліць.* Альшаніца Квас.

ГАЛЭ'ПОМ прысл. 1. Галопам. *Конь бяжыць галэпом.* Куляшы Міл. 2. перан. Хутка, не трацячы часу. *Галэпом ляці дахаты: у сваты да цябе прышлі.* Размеркі Стайк.

ГАЛЮ'НІКІ толькі мн. Галюцынацыя. *Нап'ецца да свінячаго піску, то галюнікі здаюцца.* Заполле Кос.

ГАЛЯ'К м. Дзяркач, венік. *Які даўней прыбор у хаце? Пяском пасыпляш на лаву да галяком падзярэш, да зямлю жоўценькім пясочком ссыплеш, вось і ўсё, і ўвесь прыбор. Жджэш ужэ, калі кавалеры прыдуць.* Альшаніца Квас.

ГАЛЯ'ЦЬ незак. Лётаць, гойсаць. *Цэлы дзень галяў па Косаві, а клею так і ні купіў.* Размеркі Кос.

ГА'МАРЫ мн. Трубкі па канцах папярочнай пілы. *У гамары забіваюцца калочкі-ручкі, і паехала пісаць губернія.* Заполле Кос.

ГАМАТНЫ́ *прим.* Завялікі, прасторны (пра вопратку). *Купіў пальто, гаматное мне.* Заполле Кос.

ГАМО́Н *м. экспр.* Смерць, канцы. *Паймаў ён мяне аднаго. "Тут, - кажа, - і гамон табе будзя."* Моцно напалохоў мяне. Уласаўцы Жытл.

ГА́МТАЦЬ *незак.* Камячыць. *Не гамтай сукенкі, ты ж у людзі ідзеш.* Панкі Люб.

ГАНАВІ́ЦЫ *толькі мн.* Нагавіцы. *Купіла бацьку кортавыя ганавіцы на работу хадзіць.* Хадакі Жытл.

ГАНАРО́ВЫ *прим.* Ганарлівы, задавасты. *Нявестка ў Надзі ганарова.* Аўсто Стайк.

ГАНІ́ЦЬ *незак.* Гнаць, пасвіць (жывёлу). *Гані цяля на луг, хай паходзіць.* Галік Міл.

ГАНУ́ЧА *ж.* 1. Ануча. *Дзе мае ганучы? Можа, ты абуў?* Грыўда Міл. 2. Рваная паношаная рэч для мыцця падлогі. *Мыць падлогу бяры вельку ганучу.* Галынка Міл.

ГАНУ́ЧКА *ж. памянш. да г а н у ч а* 2. *Ганучкай пратрышыбу ў акне.* Гошчава Стайк.

ГАНУ́ЧНІК *м.* Чалавек, які збірае старое рыззё, анучнік. *Ганучнік ездзіць, можа, батарэйкі да ліхтарыка е.* Даргужы Міл.

ГА́ПКА *ж.* Прарэх у адзенні для гузіка. *Мода цяпер стала: у каптане адна гапка, на адзін гузік зашпільваюцца.* Заполле Кос.

ГАПЛІ́К *м.* Металічны кручок у адзенні, аплік. *Салдацкія шынялі на гаплікі зашпільваюцца.* Альшаніца Квас.

ГА́РА *ж.* 1. Едкі пах ад няпоўнага згарання чаго-н. *Гара чутна, мусі, дзеці пакрышкі палілі.* Дубітава Міл. 2. перан. *Гарэлка. Не пі гэтае гары, то і галава ні будзя трашчаць.* Куляшы Квас.

ГАРАБЕ́Й *м.* Верабей. *Гараб'е на вінаград напалі, ні аджануся.* Кушняры Падст.

ГАРАБІ́НА *ж.* Арабіна. *Е такая прыкмета: ядрона гарабіна – снежная зіма будзя.* Заполле Кос.

ГАРБУЗЕ́ННЕ *н.* Гарбузнік. *Гарбузенне коляцца,*

назабівала асцюкою у пальцы. Старажоўшчына Кос.

ГАРБУЗЯНЯ́ТА *мн.* Насенне гарбузоў. Назбірала кіль пяць гарбузянят, пашлю ўнукам. Кушняры Падст.

ГАРБЫ́ЛЬ *І м.* Аполак. Гарбылямі вышкі ў хляве выкладалі. Стайкі Стайк.

ГАРБЫ́ЛЬ *II м.* рыб. заал. Акунь. Гарбыль, бо гарбаты. Размеркі Стайк.

ГАРГА́РА *ж.* Вялікі будынак, вялікая рэч. О, у цябе не гумно, а гаргара цэлая. Лазаўцы Міл. Паставіў гаргару пасярод надворка ды абходзь твой трактар. Скураты Квас.

ГАРДО́ВІЦА *ж. бат.* Хацьма. Мая маці гардовіцу ў агародчыку садзіць, бо рожу ёю вылечыла, лісты прыкладвала. Бялавічы Кос.

ГАРКА́ВІК *м.* Чалавек, які нячыста, няправільна вымаўляе гукі “р” або “л”. Як гаркавік, то ўсё словы на “р” яму пападаюць. Заполле Кос.

ГАРКА́ВЫ *прым.* Картавы. Цяжко яму будзя з людзьмі, кожны перакрывіць, бо гаркавы. Квасевічы Квас.

ГА́РКАЦА *незак. экспр.* Лаяцца, сварыцца. Ні буду я з вамі гаркацца, вам сам чорт ні дакажа. Мілейкі Міл.

ГАРКА́Ч *м.* заал. Гарчак. Гаркач – сінянькая рыба, як маленькі карасік, але надто горкая. Пасоліш, і то гарката ні гіня. Заполле Кос.

ГАРЛАВІ́НА *ж. павел.* Горла. Вываліў гарлавіну, прастудзішся. Заполле Кос.

ГАРМО́НЯ *ж.* Гармонік. Бало, як на гармоні гарманіст заграя, то ногі самыя ў скокі ідуць. Міхнавічы Стайк.

ГАРМУ́ШКА *ж. кулін.* Цура. Хлеб крышылі, аблівалі кіпятнём, заскварвалі і елі. Гэту страву гармушкай называлі. Альшаніца Квас.

ГАРНО́ *н.* Горан. Дзе кузня – там і гарно. Гічыцы Ягл.

ГАРО́НКІ *мн.* Карункі. Як звязжа гаронкі, то рукі трэба цалаваць гэтай жанчыні: такія прыгожыя ўзоры выходзяць. Руда Падст.

ГАРОЊЧКА ж. мед. Ліхаманка. Усё клялі старыя бабы даўней: каб цябе гарончка ўзяла. Хрышчоनावічы Квас.

ГАРОЊНІСКО, ГАРОЊШЫСКО н. Гарохавішча. Гарошніско на корм пакідалі. Юкавічы Стайк. Гарошыско на вышкі закінь, хай ні мокня. Альшаніца Кос.

ГАЊРУС м. заал. Чорны бусел. Е бусел, увесь чорны, яно падкрылкі ў яго белыя, гарус завецца. Бялавічы Кос.

ГАРЦЫЊЛЯ ж. груб. Жанчына, апранутая без густу. Як е гарцыля: на ёй гэтая шляпка сядзіць, як на свіні набэдрыкі. Альшаніца Квас.

ГАРШЭЊНІК м. Чалавек, які робіць гаршкі; ганчар. Гаршэчнік ездзіць па сяле, трэ збанка купіць. Яблонка Жытл.

ГАРЭЊЛІК м. Прыгарэлая на полымі верхняя бульба ў чыгуне. Агледзялася: адны гарэлікі ў гаршку засталіся. Галенчыцы Ягл.

ГАРЭЊШНІК м. Арэшнік. Дзецьмі бегалі ў гарэшнік па арэхі. Заполле Кос.

ГАТОЊ кароткая форма ад гатовы – дапаможнага дзеяслова ў спалучэнні з неазначальнай формай. Ахвочы, схільны зрабіць што-н. Такі злы чалавек: гатоў кінуцца біцца, як што ні па ём. Заполле Кос. Так моцно стукнула паляц, гатоў плакаць. Бялавічы Кос.

ГАЊКАНІЊНА ж. экспр. Сварка. У хаці адна гаўканіна, німа ні днём, ні ночю спакою. Заполле Кос.

ГАЊЧКА ж. Тое ж, што і г а к. Натто хвацкія гачкі робіць наш каваль. Заполле Кос.

ГВАЗДЗІЊЦЬ незак. З сілай біць, гваздаць. Не гваздзі ты гэтаго каня, зараз мы паможам выехаць з лужы. Альшаніца Квас.

ГВІЊДАЦЬ незак. Адмаўляць, не прызнаваць. Гвіздала я яго, прыедзя, то і на парог ні пушчу. Заполле Кос.

ГЕЊБЛІК, ГЭЊБЛІК м. стал. Рубанак. Да таго файны ў цябе геблік: і да рук добры, і жаляско гострае. Азярцо Падст. Прынясі гэблік, дошку трэба пагабляваць. Скураты

Квас.

ГЕ'ГНУЦЬ зак. експр. Памерці. *Так узяло за сэрцо, думаў, гэгну.* Быч Стайк.

ГЕЛБ м. заал. Пячкур. *Гелб – зусім малая рыбка.* Хадоркі Кос.

ГЕ'РЗАЦЬ незак. Гаварыць неразборліва, несці лухту. *І што ты герзаяш, гавары добра, а то нічога ні разумею.* Заполле Кос.

ГІБА'ЦЬ ж. ткац. Мера асновы ці палатна, роўная даўжыні сноўніцы. *Сем гіб палавікоў выткала.* Альшаніца Квас. *Казалі бабы даўней так: "Як пачну лопаць, то за тыдзень лопаць, а за сорок дзён гіба вон".* Альшаніца Квас.

ГІБА'ЦЬ незак. Мясіць цеста для каравая. *Перад тым, як каравай гібаць, каравайніцы мыюць рукі ў місе, а пасля нясучь і ваду з місы выліваюць пад вішню.* Бялавічы Кос.

ГІ'ДЗІЦЬ незак. Гудзіць, зневажаць. *Я ні разумею гэтаго чалавека: гідзіць, брыдзіць цябе, а пасля перад табою лістом сцеля.* Заполле Кос.

ГІЗАВА'ЦЬ незак. Дурэць, сваволіць. *Прыдуць хлопцы на вечаркі, то яно цэлы вечар гізуюць, і прасці не дадуць.* Гошчава Стайк. *Ужэ вялікія, а гізуюця на сені, як малыя.* Заполле Кос.

ГІЛГІТА'ЦЬ незак. Казытаць. *Не гілгічы дзіця, бо кончыцца ад смеху.* Яблонка Жытл.

ГІ'ЛІК м. заал. Гіль. *Гілік увесь як сінічка, яно ў гіліка дзюбка таўшчэйшая і большая.* Скураты Квас.

ГІ'МЕЛЬ ж. Нячысцік, злы дух. *Гімель ты, цябе людзі страшацца.* Стайкі Стайк.

ГІ'НДА ж. абразл. Худая высокая жанчына. *Гэдыку гінду ды такі харошы хлопцы замуж узяў.* Заполле Кос.

ГІ'НШЫ займ. Іншы. *Гіншае дзіця і ведая, але расказаць таго ўрока ні ўмея.* Плехава Люб.

ГЛАДЫ'Ш м. Гладкі пляскаты камень. *Гладышом сыр прыціскаць добра.* Панкі Люб.

ГЛАМЯНУ'ЦЬ зак. Перакусіць. *Гламянуў на хаду ды зноў*

за роботу. Заполле Кос.

ГЛЁЎІНА ж. Вугалёк. Паліла яловымі дрыўмі, то ў гаршчок глёвін нападало. Жамайдзякі Міл.

ГЛЁЎЕ н. зб. Вуголле. Глёўе добра свіням даваць: хучэй растуць, чарвей ні будзя. Альшаніца Квас.

ГЛІЗ м. Падмыты вадой бераг рэчкі. Не пускайця дзяцей на рэчку. Пасля паводкі глізы паявіліся, зямля панавісла над вадой. Панкі Любішч.

ГЛУХА'Я КРАПІВА' ж. бат. Яснотка. Глухой крапівой жаночыя хваробы лечаць. Бялавічы Кос.

ГЛУХА'Я СЦЕ'ЖКА ж. Сцяжынка, па якой мала хто ходзіць ці ездзіць. Гэты ягаднік мала хто ведае, натто туды глухая сцежка вядзе. Заполле Кос.

ГЛУ'ШАНЬ, ГЛУ'ШМЕЛЬ ж. і м. экспр. Глухі чалавек. Гэты глушань ні чуе, але чуе, як даеш. Альшаніца Квас. Такі глушмель, хоць страляй пад вухом, ні пачуе. Заполле Кос.

ГЛЫГА'ЦЬ незак. Глытаць, каўтаць. Глыгаў, глыгаў і ніяк ні мог праглынуць пілюлю без вады. Заполле Кос.

ГЛЫГНУ'ЦЬ зак. Глынуць, пракаўтнуць. І як я глыгнуў костачку ад рыбы, сам ні ведаю, засела ў горлі. Заполле Кос. Горло баліць, ні магу глыгнуць. Ёдчыкі Квас.

ГЛЭ'УШЫЦЬ незак. экспр. Здзекавацца, мучыць. Нап'ецца гэты бандзіт ды глэўшыць мацяру: ано давай грошы. Заполле Кос.

ГЛЯ'НУЦЦА зак. Спадабацца. Гэты хлопец у Насці такі харошы, не адной глянуўся, гатовы дзяўкі за яго пабіцца. Заполле Кос.

ГНАЯ'НКІ I мн. бат. Шампіньёны. Усе поле ад гняенок белае. Дубітава Міл.

ГНАЯ'НКІ II мн. Дошкі ў возе, калі возяць гной. Замест драбінок у воз кладуць дошкі-гнаянкі. Альшаніца Квас.

ГНЁТ м. 1. Груз для прыціскання чаго-н. Камень пад гнёт ні проста знайсці, бо трэба круглы, пляскаты. Памятаю, аднаго гнёта ажні з-пад Ворлі нясла дахаты, за 5 км. Альшаніца Квас. 2. Рубель. На гнёт трэба ёлка: і

моцны, і лёгка. Альшаніца Квас.

ГНІ́ДЫ *мн. бат. Свінакроп. Гніды – зелье дробнянькае, белянькім цвіце, як макрыца, уецца. Альшаніца Квас.*

ГНЭ́МБІЦЬ *незак. Душыць, мучыць, здэкавацца. Хопіць гнэмбіць яе, колькі можна здзекі цярпець, звані ў міліцыю. Заполле Кос. Гнэмбіць цёшчу гэты зяць, ажні людзі заступаюцца. Заполле Кос.*

ГНЯСЦІ́СЯ *незак. Тужыцца праз меру, напінацца. Чаго ты адзін гняцешся з гэтым паленом? Давай памагу падняць. Заполле Кос.*

ГО́ЙДАНКА *ж. Гушкалка. Зрабіў дзецям гойданку, то ў хату цэлы дзень не заходзяць. Аляксеякі Стайк.*

ГО́ЙДУШКА *ж. Тое ж, што і г о й д а н к а. Мой бацько быў добры, гойдушку зрабіў для ўсіх дзяцей на нашом грудку. Квасевічы Квас.*

ГО́ЛГІТКІ *толькі мн. Казытанне. Хто баіцца голгіткоў, то, кажуць, той раўнівы. Грыўда Міл.*

ГО́ЛКА *ж. Іголка. Мне старой ужэ цяжко ў голку нітку засадзіць. Гошчава Стайк.*

ГО́МАЗ *м. Гіз. Такі гомаз, што кароў ледзьві на пашы ўтрымаў. Аўсто Стайк.*

ГО́МЗІЦЬ *незак. экспр. Жміндзіць, бурчаць. Гомзіць цэлы дзень, аж слухаць надакучыло: усё яму ні так... Гладышы Міл.*

ГО́НІ *мн. устар. Мера даўжыні ў 120 крокаў. Згараў поле на двоя гоняў даўжынёю. Заполле Кос.*

ГО́ПНУЦЦА *зак. экспр. Зваліцца, грымнуцца. Заснуў ды гопнуўся з печы. Боркі Падст.*

ГО́ПНУЦЬ *зак. Кінуць, бразнуць. Падымі да гопні, каб адчапілася гэта слата. Галынка Міл.*

ГО́РАЙ *прысл. Горш. Яшчэ горай галава баліць, чым учоры. Альшаніца Квас.*

ГО́РБА *ж. 1. Куча зямлі, наточаная кратамі. Усю землю стачылі краты ў агародзі – адны горбы чарняць. Була Міл. 2. Куча чаго-н. Горбу буракоў наносіла. Галік Міл.*

ГО́РНАСЦЬ ж. Жаль, сум. Успомню нябожчыкоў бацькоў, то такая горнасць бярэ, не вытрымаць. Заполле Кос.

ГО́РШЧЫК м. памянш. Гаршчок. У маленькім горшчыку і кашка смачна. Так казалі людзі, калі чаго вобмаль. Верашкі Квас.

ГО́РЫН, ГО́РЫНЬ м. Ніткі для вышывання. Горын ні аблазіць. Ручнікі, вышытыя горыном, яркія, кідкія. Бусяж Міл. Горынь усё прадае баба з Бялавіч. Скураты Квас.

ГО́ЦАЦЬ незак. Гайдаць, гушкаць. Дзеці любяць, як іх гоцаюць, аж заходзяцца ад смеху. Быч Стайк.

ГРАБА́ЛКА ж. Прылада для збірання ягад. Я грабалкаю за дзень два вядры ягад назбіраю. Альшаніца Квас.

ГРАБЕ́ННІК м. Грабельнік, грабец. Кажуць так: на аднаго касца два грабенніка трэба. Заполле Кос.

ГРАБІНА́ ж. Грабовы лес. Там нізка, адна грабіна. Бялавічы Кос.

ГРАБЯ́ЛЬКІ́ толькі мн. Прыстасаванне да касы ў выглядзе чатырох драўляных зубоў. Калі касою косяць жыто, то каб роўно клаўся пакос, прымацоўваюць да косяга грабялькі. Заполле Кос.

ГРАБЛІ́СКО н. Грабільна. Грабліско бывае або лясковае, або яловае. Квасевічы Квас.

ГРАБЯ́НУЦЬ зак. экспр. Узяць, хапнуць. Маня грошай грабянула за парсят. Панкі Люб.

ГРАДА́ ж. Прадаўгаватае ўзвышэнне на балоце, у лесе. У лесе на баравой градзе адны баравікі растуць. Заполле Кос. З балота на граду сено выносілі. Альшаніца Квас.

ГРАДАБО́ВІЦА ж. рэліг. Першая серада пасля Вялікадня. На Градабовіцу на полі ні робяць, бо, Кажуць, гром заб'е. Альшаніца Квас.

ГРАЗЮ́КА ж. павел. Вялікая гразь. Навальніца прайшла, то на гуліцы ног ні выцягнуць, гэдыка гразюка. Халап'я Падст.

ГРАКАТА́ЦЬ незак. безас. Хрыпець. Прастудзіўся, то як дыхаю, у грудзях гракоча. Куляшы Міл.

ГРАКАЦЕЎЦЬ *незак. безас. Грукацець. Прастудзіўся, возячы дрова, ажно ў грудзях гракаціць. Заполле Кос.*

ГРАЎКАЦЬ *незак. Стукаць, грукаць. Не гракай, дай спокуй. Мілейкі Міл.*

ГРАМАЎДЗІЦЬ *незак. Складваць сена ў копы. Міл сено касіў, я за ім грамадзіла. Так пелася ў адной песні. Заполле Кос.*

ГРАНЯЎ *ж. устар. Мяжа, граніца. Даўней граняю была дарога паміж панскімі і сялянскімі палеткамі. Бусяж Міл.*

ГРАЦКОЎЁ *н. Грэцкая салом. Грацкоўе сушылі і пакідалі на корм жывёлі. Кушняры Падст.*

ГРАЦЬ *незак. 1. Іграць на якім-н. інструменце. Мой дзед на скрыпцы ўмеў граць. Лазаўцы Міл. 2. Іграць па заказу на святы, урачыстасці. На вяселлі ў дачкі папрасілі граць сваяка. Хадоркі Кос.*

ГРАЧАЎНІСКО *н. Поле, дзе расла грэчка. Грачаніско на вячэрнім сонцы агнём гарыць. Мілейкі Міл.*

ГРАШОЎВА ГОЎЛКА *ж. Тое ж, што і велька голка. Грашова голка з велькім вушком, ёю мяшкі шылі. Старажоўшчына Кос.*

ГРУЎБКА *ж. Тое ж, што і г а л а н к а. На кухні хлябовая печ, а ў пярэдняй – грубка. У ёй есці ні вараць, яна для абгрэву службыць. Альшаніца Квас.*

ГРУД *м. Узгорак, высокае месца сярод балота. На грудку месцамі касілі, месцамі не, бо пападалі лысіны-пясчугі. Альшаніца Квас.*

ГРУДКА *ж. Кавалак, кусок чаго-н. Не было грошай, узяла грудку масла, тры дзясяткі яец, занясла на базар, прадала. Цяпер я пані, з грашыма. Міхнавічы Стайк.*

ГРУДОЎК *м. Частка вёскі, якая адрозніваецца ад іншых яе частак (грудкоў!) прыроднымі асаблівасцямі і працягласцю сумеснага пражывання. На нашом грудку адны старыя халасцякі жывуць. Заполле Кос.*

ГРУЗАЎЛКІ *мн. Цвёрдыя камячкі бульбы ў стоўчанай бульбяной кашы. Кумяк кепско стаўкла – адны грузалкі.*

Няхачава Стайк.

ГРУЗІНА ж. Багна, твань. *На балоці такая грузіна была, што па пояс правальваліся, сено выносячы.* Альшаніца Квас.

ГРЫ́ВА ж. Трава, якая застаецца пасля кашэння; агрэх пры касьбе. *Пакасілі пайкі, яно грывы тырчаць. Вось якія зараз няўмелыя касцы.* Заполле Кос.

ГРЫЗА́ ж. экспр. Сварка, грызня. *Цяжко мне з гэтым чалавеком жыць: кожны дзень грыза ў хаці.* Падстарынь Падст.

ГРЫЗО́ТА ж. Тое ж, што і грыза. *У гэтай хаці адна грызота: ні яна, ні ён адно аднаму не ўступаць.* Размеркі Стайк.

ГРЫ́МАЦЬ незак. Стукаць, грукаць. *Спаць лёг ужэ, але чую: нехто грымая мне ў акно.* Юкавічы Стайк.

ГРЫ́ПА ж. Грып. *На грыпу захварэла, шэсць дзён ляжала.* Скураты Квас.

ГУ́ДЗІЦЬ незак. Судзіць, абгаворваць. *Марыля нявестку ўсё гудзіць: гультай, нядбайліско.* Рацкевічы Міл.

ГУЖА́ВАЕ прым. Тое ж, што і в у ж а в а е. *Гужавае мяса, ні на мае зубы.* Квасевічы Квас.

ГУЗЫ́Р м. Тое ж, што і в у з у р. *Аб гузурэ ўсе рукі накалола.* Альшаніца Квас.

ГУК м. заал. Кныр. *Суседка гука трымая, з усяго сяла свіней гоняць.* Руда Падст.

ГУКА́ЦЬ незак. Паляваць (пра свіней). *Свіня гукуя.* Сакоўцы Міл.

ГУ́ЛАЧКА ж. Завулак. *У горадзе пішуць завулак, а ў нас кажуць гулачка.* Заполле Кос.

ГУ́ЛІ толькі мн. экспр. Танцы, вечарынка, гулянне. *Мужык увабраўся, як кавалер, і пайшоў на гулі, а ты сядзі адна з малымі дзецьмі.* Плехава Люб.

ГУЛЫ́ГА ж. Нараст, ненармальнае патаўшчэнне на якой-н. частцы арганізма. *Не ведаю прычыны, але нейкая гулыга пад лапаткаю вырасла ў хлопчыка.* Хрышчонавічы

Квас.

ГУЛЯ́ЦЬ *незак.* .Быць свабодным, незанятым. У мяне хлеў гуляя: карову здала. Хадоркі Кос. За сялом цэлае поле гуляя: калхоз не паспеў да маразоў засеяць. Альшаніцы Квас.

ГУ́МНІСКО *н.* Месца перад гумном, гумнішча. Дбайныя гаспадары гумніско выбрукоўвалі. Заполле Кос.

ГУМО́ЎЦЫ *толькі мн.* Жаночы гумовы абутак з кароткімі халяўкамі. Купіла гумоўцы на абцасах, харошыя, спрытныя. Юкавічы Стайк.

ГУ́РА *І ж.* Пад'ём у назе і абутку. Купіў бацінкі ды ні падышлі: гура ў мяне высокая. Любішчыцы Любішч. У каго гура высокая, то абуюку таму цяжко падабраць. Воля Жытл.

ГУ́РА *ІІ ж.* Гурба. За ноч гуры на плот намяло. Ятвезь Квас.

ГУРКАВЕ́ННЕ *н.* Агурочнік. Трэба гуркавенне спаліць, пасохло. Яглевічы Ягл.

ГУРО́К *м.* Агурок. Гурка свежанькаго з'еш. Жытлін Жытл.

ГУСІ́НАЯ ЛА́ПКА *І ж. бат.* Дуброўка гусіная. Гусіная лапка расце на мхах, у траве, цвіце жоўтым цветом. Бялавічы Кос.

ГУСІ́НАЯ ЛА́ПКА *ІІ ж. бат.* Гусялапка. Гусінай лапкай лечаць печань, яна мачагонная. Заполле Кос.

ГУСТЭ́РА *ж. заал.* Гусцяра. Густэра пахожа на падлешчыка. Корачын Жытл.

ГУ́ЦАЦЬ *незак.* Тое ж, што і г о ц а ц ь. Бывало, бацько паставіць на ногу і гуцае малую Зінку. Заполле Кос.

ГУШЧЭ́РА *ж.* Гушчар. Пашла па грыбы, залезла ў такую гушчэру, думала, да вечара ні выйду. Заполле Кос.

ГЫН *прысл.* Вунь, там. Гын твае гусі, у падпаветцы. Гічыцы Ягл. Гын твае куры, у агародзі палошчуцца. Квасевічы Квас.

ГЭ́БЛІК *м.* Гэбель. Гэблік у мяне яшчэ бацькоў. Заполле Кос.

ГЭ'ДАК прысл. Так, гэтак. *Гэдык ты ўвесь абуток збаёдаяш, калі будзяш кідаць, дзе папало.* Гошчава Стайк.

ГЭ'ДУЛЬКІ прысл. Столькі. *Гэдулькі грыбоў у лесі: за сыраежкай лень нагнуцца.* Хадоркі Кос.

ГЭ'ДАКІ займ. Такі, гэтакі. *Гэдакі хлопяц разумны: радасць бацькам.* Квасевічы Квас.

ГЭ'МБІЦЬ незак. Здзекавацца, мучыць. *Гэмбязь простаго чалавека начальнікі, німа як жыць.* Заполле Кос.

ГЭ'ТТА прысл. Тут. *Да вайны гэтта наша хата стаяла.* Квасевічы Квас.

Д

ДАБА'ВОК м. Дабаўка, прыбаўка; тое, што дабаўлена, прыбаўлена, падбаўлена. *Пайду дабавок касіць, падавалі, бо дзялку я ўжэ і зграбі паспеў.* Заполле Кос.

ДАБІТНЫ' прым. Прабіўны, бойкі, хваткі. *Дабітному трэба быць, а то з чаргі выпхнулі.* Заполле Кос.

ДАБРА'ЦЬ зак. Доўга падбіраць па нейкіх вызначаных стандартах. *Гэтых маладых як хто дабраў. Адзін аднаго вартыя: і як ростом, і як характвом.* Заполле Кос.

ДАБРО' н. зб. Пра ўсё, што мае матэрыяльную каштоўнасць. *Трэба плёнкаю салому ад дажджу накрыць, каб дабро ні прапало.* Альшаніца Квас. *Каля вады ходзячы намочышся, а каля дабра ходзячы пажывішся.* Заполле Кос.

ДАБРУ'ТКІ прым. Цэлы, дабраякасны. *Нехто боты выкінуў на сметнік, паглядзеў, а яны дабруткія, яшчэ можна было б насіць.* Заполле Кос.

ДА'ВАНЫ дзеепрым. у знач. вык. Дадзена. *Пайду, а то каровам ні давано.* Азярцо Падст.

ДАГАНЯ'ЦЬ незак. Папракаць. *Вось чалавек: зробіць табе дабро, а пасля даганяя.* Заполле Кос.

ДАЖДЖАВІ'К м. бат. Склерадэрма (порхаўка фальшывая). *Дажджавікі вырастаюць велькія.* Бялавічы Кос.

ДАЖДЖЭ'ВІЦА ж. Зацяжны дождж. *Дажджэвіцы гэтай канца краю німа: ужэ другі дзень дождж лье, ні сціхая.* Бялавічы Кос.

ДАЙНІ'ЦА ж. Даёнка. *З дайніцаю ішлі даіць карову. Гэто драўляная пасудзіна з адным вушком.* Жамайдзякі Міл.

ДАКО'ПІНЫ мн. Дакопкі. *У нас сёні дакопіны, ужэ буду па грыбы хадзіць.* Альба Квас.

ДАКУ'МАНТ м. Дакумент. *Даўней чалавек ніякіх дакумантаў ні меў, адно рабіў на зямле.* Ёдчыкі Квас.

ДАКУМЕ'КАЦЬ зак. Дадумаць, дапетрыць. Жонка купіла сепаратара малако пераганяць, то ледзьві дакумекаў, шчо да чаго. Аляксеікі Стайк.

ДАЛЕ'ЦЕЦЬ зак. экспр. Дабегчы, паспець. На гэты раз і я далецела: такія файныя боцікі купіла. Дубітава Міл.

ДАЛІКА'ТНЕ прысл. Асцярожна. Далікатне трэба. Заполле Кос.

ДАЛІ'НКА ж. Ямачка пад грудзьмі. Мусі, нешто кепскае з'ела: натто ў далінцы баліць. Даргужы Міл.

ДАЛЯ'Р м. Долар. Яе за даляры замуж узялі, а так – ссівела б. Була Міл.

ДАПАДНЫ' прым. Прабіўны. Добра, як у цябе мужык дападны, я сваім нідзе ні падапруся, як гнілое дзераво. Заполле Кос.

ДАРАБЛЯ'ЦЬ незак. Рабіць абы-што, вытвараць. Сын перастаў слухаць бацькоў, дарабляе нівядома шчо. Бусяж Міл.

ДАРЭ'СЦІЦЬ зак. Даламаць, дабіць. Дарэсціў-такі лыжы, а на новыя грошай німа. Бялавічы Стайк.

ДАСТА'ЦЬ зак. перан. Купіць. Гэто зараз пачалі купляць, а нядаўно ўсё па блату даставалі. Гошчава Стайк.

ДАСЦІ'БНЫ прым. Прабіўны, бойкі, хваткі. Андрэй натто дасцібны: кругом ён першы, усюды дабяжыць. Заполле Кос.

ДАТО'КНУЦЬ зак. Дабегчы, дапасці да чаго-небудзь. Датокнула і я: цэлы кош маладзенькіх баравікоў ў Зелямоху нарэзала. Альшаніца Квас.

ДАТУЛІ'ЦЦА зак. Дакрануцца, даткнуцца. Датулілася да галавы, а ў яго гарачка. Гладышы Міл.

ДАТЫ'КІ мн. 1. ткац. Палачкі, на якія привязваюць аснову, каб даткаць яе канцы. Да датыкоў чапляюць аснову. Альшаніца Квас. 2. ткац. Канцы асновы, якія адразаюцца пасля датыкання кроснаў. Трэба адрэзаць датыкі. Заполле Кос.

ДАЎБЕ'ШКА м. перан. груб. Някемлівы чалавек. – Але ж

і даўбешка ты. – Так, я яшчэ моцны чалавек. Заполле Кос.

ДАХАЛЕ’РЫ прысл. Многа, шмат. *Гэтым летом дахалеры камароў было. Альшаніца Квас.*

ДА’ЦЦА зак. I. Натаміцца, абяссілець. *Нешчо я за гэту зіму зусім далася. Гічыцы Ягл.*

ДА’ЦЦА зак. II. Збяднець. *За вайну мы ўсе даліся. Альшаніца Квас.*

ДАЧАПІ’ЦЦА зак. Дакрануцца. *Да цябе ні дачапіся, такая гордая. Верашкі Квас.*

ДВАЙКО’ зб. ліч. Двое. *Яны яшчэ маладыя, ано дваіко дзяцей. Галік Міл.*

ДЖВА’ГНУЦЬ незак. экспр. Стукнуць. *Так конь джвагнуў, аж зоры з вачэй пасыпаліся. Галынка Міл.*

ДЗВІ’НУЦЬ зак. Скрануць з месца, панясці. *Наклаў чамадан як дзвінуць, ледзь да поязда даняслі. Гладышы Міл.*

ДЗВІ’ЦЦА незак. Глядзець. *Дзвіся, Валя зноў да сябе некаго мужыка прыняла. Харошча Міл. Дзвіся, колькі грыбоў назбірала. Зялёны Бор Стайк.*

ДЗЕВЯСІ’ДЛО н. бат. Дзівасіл высокі. *Дзевясідло гадуюць у агародах, капаюць карані і п’юць ад печаней. Заполле Кос.*

ДЗЕРАВІ’НА ж. 1. Спілаванае і ацярэбленае дрэва. *У гэтай дзеравіне два кубы смела будзя. Харошча Міл. 2. Ачэсанае ці апілаванае дрэва, брус. Што за цесляры, што за цэлы дзень дзеравіну не прыпусцяць?! Хадоркі Кос.*

ДЗЕ’РАВО н. 1. Дрэва. *Добра пад дзеравом у цяньку пасядзець. Хадоркі Кос. 2. Лесаматэрыял. Дзераво з бору стрыжнёвае, смольнае. Куляшы Квас. 3. Стрэмка. Дзераво ў палец загнала. Старажоўшчына Кос.*

ДЗЕРАВАНЫ’ прым. перан. Цвёрды. *Гэта мяса дзераванае: ніяк не ўварыш. Стайкі Стайк.*

ДЗЕРАЎЛЯ’НЫ прым. Драўляны. *Усё даўней было дзераўлянае: і ложка, і міскі, і вёдра – усякае начинне. Кушняры Падст.*

ДЗЕ’ЎКА ж. Каханая дзяўчына. *У сына натто дзеўка*

хороша, каб дай Бог хучэй жаніўся. Сенькавічы Падст. Дзеўкі ўсе харошыя, адкуль жонкі кепскія бяруцца. Плехава Любішч.

ДЗЁ'РНУЦЬ зак. экспр. Драпануць, уцячы. Напалохоў вартайнік у садзе, ну мы і дзёрнулі. Воля Жытл.

ДЗІВАСІ'ДЛО н. тое ж, што і д з е в я с і д л о. Дзівасіл. Высокая расліна, лапушыстая, цвіце жоўтым цветом. Дзівасідло садзяць у агародах. Ім лечаць бранхіты, гастрыты. Заполле Кос.

ДЗІ'КАЯ МО'РКОЎ ж. бат. Маркоўнік. Дзікая моркоў падобная на свойскую, цвіце белым цветом, але, кажуць, ядавітая. Заполле Кос.

ДЗІ'КІ КАРА'СЬ м. заал. Карась звычайны. Карасі бываюць розных відоў, мясцовы карась называецца дзікім карасём. Размеркі Стайк.

ДЗІ'КІ ЛА'НДЫШ м. бат. Купена. Корань дзікаго ландыша настойваюць на гарэлцы і націраюць паясніцу пры радзікуліці. Альшаніца Квас.

ДЗІ'Ч м. Зарослы расліннасцю балоцісты лес. У дзічы дзікі жыруюць. Заполле Кос.

ДЗЫ'ГАЦЬ незак. Скакаць у даўжыню і вышыню. Андрэй у нас спартсмен: ажно на пяць метраў дзыгнуў. Сакоўцы Міл.

ДЗЫГНА'ТЫ прым. Высокі, танклявы. Некі ты дзыгнаты натто, хопіць ужэ расці. Размеркі Стайк. У мае дачкі сын такі дзыгнаты, аж брыдко. Панкі Люб.

ДЗЫ'ГНУЦЬ зак. Саскочыць. Дзыгнуў з вішні і зламаў ногу. Заполле Кос.

ДЗЫ'НДЗАЛЬ м. экспр. Высокі чалавек. Пятнаццаць гадоў усяго, а такі дзындзаль. Квасевічы Квас.

ДЗЮ'БА м. і ж. груб. Чалавек з вялікім гарбатым носам. Гэты дзюба заўсёды ўсё бачыць, што трэба, а што не. Альшаніца Квас.

ДЗЮЎЧА'ТА мн. Дзяўчаты. Дзюўчата, хадземця ў лес па ягады. Альшаніца Квас.

ДЗЯВУЛЯ', ДЗЯЎЛЯ' ж. асудж. Дарослая дзяўчына, якая паводзіць сябе не па ўзросту. *Дзявуля, за халодную воду не бярэца. Альшаніца Квас. Дзяўля ўжэ, а ніц ні ўмея рабіць. Ятвезь Квас. Дзяўля, замуж збіраюся, а живеш у хаці за малое дзіця. Альшаніца Квас.*

ДЗЯВЯ'ТУХА ж. рэліг. Дзявяты тыдзень пасля Вялікадня. *На Дзявятуху ўжэ кожная дзявятая ягада паспявае, а на Ян нясі збан. Альшаніца Квас.*

ДЗЯДКІ' мн. бат. Рапейнічак. *Дзядкі да ўсяго чапляюцца. Бялавічы Кос.*

ДЗЯДЫ' мн. бат. Падарожнік вялікі. *Дзяды – від падарожніка, круглыя лісты, зверху калачык, шышка. Заполле Кос.*

ДЗЯ'ЖЫЦЬ незак. экспр. Біць папругай. *Дзяжыць цябе трэба за тое, што мацяру ні слухаш. Серадава Жытл.*

ДЗЯ'ЛКА. ж. Участак сенажаці. *Сено на дзялкі падзялілі. Заполле Кос.*

ДЗЯРЖА'ЦЬ незак. Гадаваць, трымаць. *У мяне гаспадарка велькая: дзяржу дзве каровы, троя свіней. Руда Падст.*

ДЗЯРНО' н. 1. Дзёран. *У такім дзярне не вырасця бульба. Заполле Кос.* 2. бат. Пырнік. *Папавыцягвалі гэтае дзярно: ледзьві рады далі. Быч Стайк.*

ДЗЯСЯ'ТКА ж. Часовая ўкладка снапоў у полі; мэндаль. *Вяжаш снапы, а тады ставіш у дзясяткі. Альшаніца Квас. За дзень увішная жняя нажне капі снапоў – 6 дзясяткоў. Заполле Кос.*

ДЗЯСЯ'ТУХА ж. рэліг. Дзясяты тыдзень пасля Вялікадня. *На Дзясятуху, як і на Яна, усе людзі ў лес ідуць: паспелі суніцы, чарніцы, навет можна сарваць маліну спелую. Заполле Кос.*

ДЗЯЎБСЦІ' незак. экспр. Павучаць, вучыць. *Кожны дзень яму дзяўбу, каб кідоў курыць, але дзе там. Рацкевічы Міл.*

ДЗЯ'УКАЦЬ незак. груб. Гаварыць. *Памаўчы, ні дзяўкай, лепш за работу вазьміся. Сакоўцы Міл.*

ДЗЯЎЧУ'К ж. Дзяўчына-падлётак. *Надзіна дачка ўжэ добры дзяўчук, зара на вяселлі гуляць будзем. Хрышчонавічы Квас.*

ДЗЯ'ЦЕЛІНА ж. бат. Канюшына белая. *Па дзецеліні добра каравы ходзяць, і свіням яе рвуць. Заполле Кос.*

ДО'ЛЯ ж. бат. Купалка едка. *Доля расце на папарах, кветачкі дробныя, бледна-ліловыя. Бялавічы Кос.*

ДО'ННІК м. бат. Баркун, доннік высокі. *Е доннік, шчо жойтыя кветкі. Ведаю, што белы доннік даюць каровам, каб бегала. Заполле Кос.*

ДО'НЯ ж. Дачка. *Мяне маці любіла, усё ласкава – доня ды доня. Квасевічы Квас.*

ДО'ЎБЕНЬКА ж.этнагр. 1. Кій з патаўшчэннем на адным канцы. *Доўбенькай заганялі завостраныя калы на агароджу. Заполле Кос.* 2. Дзіцячая гульня. *У гэтай гульні трэба было за найменшую колькасць удароў увагнаць у зямлю завостраны кіёчак. Білі па кіёчку доўбенькай. Заполле Кос.*

ДРАБЕ'СТ м. этнагр. Скручаныя бярозавыя ці лазовыя дубцы, якімі мацавалі латы да крокваў. *Добра трымаў драбест латы, ні горш за цвікі. Заполле Кос.*

ДРАБЕ'СЦІНА ж. этнагр. Жэрдка, якой прыціскаюць салому на страсе. *Пакладуць салому, па ёй драбесціну, а ўжэ драбесціну да латаў прывязваюць драбестом – бярозавым скручаным дубцом. Заполле Кос.*

ДРАВЯН'ОЕ н. устар. Плата за дровы. *Даўней нарэжаш воз сухастою, пад'едзаш да лясніцтва і заплоціш, як казалі, дравяное. Заполле Кос.*

ДРА'БЫ толькі мн. Рэбры, касцяк. *Карова з зімы выйшла худая, адны драбы тырчаць. Заполле Кос.*

ДРАМАНУ'ЦЬ незак. Прыдрамаць. *Давай драманем, пакуль сонцо пняэ, а тады па халадку кончым дзялку касіць. Юкавічы Стайк.*

ДРАНДА'КІ мн. Недапечаныя, цеставатыя булкі хлеба. *Напекла драндакоў: не ўдаўся хлеб. Альшаніца Квас.*

ДРАПА'Ч м. Культиватар. *Пабарануюць, а зельячко возьмяцца, то драпачом паходзяць, на сонцы зелле пасохня. Заполле Кос.*

ДРА'Ч м. 1. цясл. Драчка. *Драчом правядзе па дзеравіні лініі, а тады выбіраюць драч, паз.* Заполле Кос. 2. цясл. Выемка ў верхнім бярвяне, паз, які паўтарае абрысы ніжняга бярвяна. *Сакерай трэба выбраць драч, бо інакш як прыпусціш верхнюю дзеравіну да ніжняй.* Заполле Кос.

ДРАЧАВА'ЦЬ незак. цясл. Выбіраць паз у бярвяне. *Каб дзераво да дзерава добра прылягло ў зрубі, верхнюю дзеравіну драчуюць.* Заполле Кос.

ДРО'МНЫ прым. Дробны. *Гэты год бульба дромная, бо суш стаяла.* Альшаніца Квас.

ДРУЖБА'НТ м. абрад. Шафер у жаніха. *Я помню яе маладою, навет дружбантом на яе вяселлі быў.* Бялавічы Кос.

ДРУЖЫ'НА ж. абрад. Маладыя ўдзельнікі вяселля; дружкі. *Як мы жаніліся, то ў нас вялікая дружина была: у мяне пяць пар дружбантоў, у яе столькі ж.* Гошчава Стайк.

ДРУЗА'ЛКІ мн. Тое ж, што і г р у з л к і. *Кепско стаўкла камяк, много друзалок.* Альшаніца Квас.

ДРУ'К м. Жэрдачка, невялікі кол, якім перагароджваюць дзверы. *Летом канюшню трымаюць пры адчыненых дзвярах, на друку.* Заполле Кос.

ДРУ'ПАЦЬ незак. 1. Есці, адшчыпваючы маленькія кусочки ад нечага вялікага. *Еш добра хлеб, не друпай пальцамі.* Размеркі Стайк. 2. Выполваць поле да апошняй зяліначкі. *І хапая ў цябе цярпення так друпачь, гэта ж выпалала грады да апошняй зяліначкі.* Альшаніца Квас.

ДРУСЛЯ'К м. Друшляк. *Пакладзі клінок з сыром у друсляк, няхай сцякае сыроватка.* Альшаніца Квас.

ДРУЧО'К м. памянш. да д р у к. *Дручком з сярэдзіны хату закрываю.* Хадакі Жытл.

ДРЫГЛЕ' толькі мн. Дрыжыкі, ліхаманка. *Напіўся халоднай вады, то ажно дрыгле ўзялі.* Заполле Кос.

ДРЫГНУЦЬ *незак. экспр.* Згінуць, прапасці. *Курыца дрыгнула, нечаго наелася.* Азярцо Падст.

ДРЫН *м.* Тоўстая палка. *Без дрына быка ў стойло ні зажанеш.* Боркі Падст.

ДРЫПАЦЬ *незак. экспр.* Ступаць дробнымі крокамі. *Як вучыцца хадзіць дзіця, то кажуць, дрыпая.* Быч Стайк.

ДРЫГВА *ж.* кулін. Студзень. *К Калядам дрыгвы навару, пірага спяку – вось і свято нам будзя.* Квасевічы Квас.

ДРЭБАЛЫ *толькі мн.* Ашмоцце. *Скідай гэту сукенку, адны дрэбалы засталіся.* Заполле Кос.

ДРЭБЫ *толькі мн.* Рэбры. *Карова захварэла, адны дрэбы тырчаць.* Заполле Кос.

ДУБАЛЬТОЎКА *ж.* Суконная хустка. *Дубальтоўка – вялікая суконная хустка.* Альшаніца Квас.

ДУБАРЫНА *ж.* Халоднае надвор'е з пранізлівым ветрам. *Дубарына, холад на дварэ.* Галік Міл.

ДУБНЯЧОК *ж.* Невялікі малады дубовы лес. *Удубнячку баравікі натто растуць.* Заполле Кос.

ДУБІНА *ж.* Дубовы лес. *Усю дубіну дзікі перарылі: жалуды шукалі.* Харошча Міл.

ДУБЦЭ *мн.* Тонкія гібкія лазовыя пруты, якімі плятуць кошыкі. *Дубцэ распарыш, каб не ламаліся, а тады кошыкі пляцеш.* Заполле Кос.

ДУБЭЛЬТЫ *толькі мн.* Двайныя аконныя рамы. *Як уставиш дубэльты, то ў хаці адразу пацяпляе.* Ёдчыкі Квас.

ДУЛЯ *ж.* 1. Ігруша. *Дуля гэтая старая, яе яшчэ дзед садзіў.* Скураты Квас. 2. Плады ігрушы. *Надто гэтыя дуле смачныя.* Хадоркі Кос. 3. перан. Закручаныя вузлом валасы на галаве жанчыны. *З-пад хусткі дуля тырчыць.* Була Міл.

ДУЦЦА *незак.* Хадзіць, калыхацца (пра балота). *Крок ступіш па балоці, а кругом усё хадуном ходзіць, дуяцца.* Заполле Кос.

ДУНДЗЕЦЬ *незак. 1. абразл.* Гаварыць пад нос, бубнець. *Гавары ясно, ні дундзі сабе пад нос.* Хрышчонавічы Квас.

2. Піць. Цэлы дзень адно малако дундзіць, больш ні хоча нічога есці. Хадоркі Кос.

ДУНДУК м. груб. Пусты, неразумны чалавек. І як я живу з такім дундуком, сама не ведаю. г. Косава.

ДУНУЦЬ зак. эспр. Уцячы, схвацца. Хацеў спытаць у злодзея, нашчо той бярэ мае дрова, убачыў мяне, то як дунуў, толькі кусты трашчалі. Бялавічы Кос.

ДУЎНЕЙ прысл. Даўней. Як мне Мікалай Клемасоў казаў: "Дуўней много рабілі і кепско елі, а некія вясёлыя былі, у небо глядзелі, а зара мало робяць, добра ядуць, а ўсё панурыя, у землю глядзяць". Заполле Кос.

ДУХ м. Цяпло. Прыкрыў комін, а то ўвесь дух выйдзя. Корачын Жытл.

ДЫМАРЫК м. перан. Дзіцячая шапачка. Дымарык шылі дзецям, з адным рогам пасярэдзіне. Альшаніца Квас.

ДЫМКА ж. Прадымленая цыбуля. Цыбулю садзяць толькі дымкай, а то ў стралкі пайдзя. Яблонка Жытл.

ДЫМІЦЬ незак. Выграваць (пра цыбулю, бульбу). Павесіла цыбулю на печ, хай дыміцца. Быч Стайк.

ДЫХЛА мн. 1. Сонечнае спляценне. Як даўся дыхламі, ажно духі забіло. Гічыцы Ягл. 2. вет. Падудышша, упадзіны ў каровы каля клубоў. Галодныя каровы з пашы прышлі: дыхла апалыя. Хадакі Жытл.

ДЫХТ м. Гонар. У яго дыхту много, ні падступіцца. Альшаніца Квас. Дыхт, гонар маладому: пасе качкі каля дому. Скураты Квас.

ДЫХЦЕЦЬ незак. эспр. Дыхаць. Дыхцець німа чым: такая парнасьць. Альшаніца Квас.

ДЫШАЛЬ м. Падоўжаны брусок, прымацаваны да сярэдзіны падоска ў перадку пры парнай запрэжцы. Заполле Кос.

Е

Е форма цяпер. часу ўсіх асоб адз. і мн. ліку дзеяслова быць. Ёсць. *Е сёні пенсія?* Заполле Кос.

Е'ГДЗІЦЬ незак. *Ездзіць. Егдзіў мой бацько ў Косаво, ровара купіў.* Лазаўцы Міл.

ЕДЛАВЕ'Ц м. бат. *Ядловец. Едлавец расце па зялёным мху.* Заполле Кос.

Е'ЛДЫ мн. экспр. *Валасы. Распусціла елды, як ведзьма. Прычашыся.* Альшаніца Квас.

ЕЛІНА' ж. *Стары яловы лес. Зайдзеш у еліну, цёмно, і трава ні расце там.* Заполле Кос.

Е'ЛКІ прым. *Ёлкі. Сало стало елкае, а пракапцілі едлаўцом, за малінку з'елі.* Альшаніца Квас.

Е'СЦІСЯ незак. экспр. *Сварыцца. Праз усё жыццё ядуцца – і не разыходзяцца.* Бялавічы Кос.

ЕСЯНЁ'ВЫ прым. *Я'сенева. Есянёвыя лыжы моцныя.* Альшаніца Квас.

Ё

Ё'СЦЯКА форма цяпер. часу ўсіх асоб адз. і мн. ліку дзеяслова быць. Ёсць. *Ёсцяка на свеці ўсякія цуды.* Бялавічы Кос.

Ё'ЎЕ н. экспр. *Беспарадак. Як у хаці ёўе, то і людзі прыйшлі.* Размеркі Стайк.

Ж

ЖА'БА ж. вет. Хвароба кароў. *Возьме ды нешто шкура прыстаня на хрыбце ў каровы, кажуць, жаба прыстала. То гэту жабу трэба выломваць, адцягваць скуру ад спіны рукамі. Раз так, другі, трэці – і хвароба адстае. Альшаніца Квас.*

ЖА'БКА ж. перан. Абцас. *Каб пяткі ў чаравіках ні сціраліся, прыбіваюць жалезныя жабкі. Заполле Кос.*

ЖА'ДНЫ 1. у знач. выказ. Мець патрэбу ў тым, чаго няма. *Людзі ў вайну былі жадны скарынцы хлеба. Хорошча Міл. 2. у знач. займ. Ніводзін, ніякі. Ён без дроў сядзіць, жаднаго паленца німа. Альба Квас.*

ЖАБУРЭ'ННЕ н. бат. Раска. *Дзе слаба вада цячэ, там жабурэння много. Азярцо Падст.*

ЖАЛАБІ'ЦЦА незак. Карабаніцца, выгінацца (пра кару, дошкі). *Даўней і карой яловай хаты, прыбудовы крылі. Адна бяда: на сонцы пачынае кара жалабіцца. Заполле Кос.*

ЖАЛАПА'ЦЬ незак. Прагна піць. *Не жалапай халоднае вады, прастудзішся. Халап'я Падст. Не жалапай гэдзюлькі вады, бо лопняш. Аляксеікі Стайк.*

ЖАЛЕ'ЗКО н. Лязо нажа, гэбля, фуганка і пад. *Зрабі мне са старой пілы жалезко на нож. Хадоркі Кос. Жалезко ў гэбліку файнае, гострае, стружку бярэ – ні чутно пад рукамі. Аўсто Стайк.*

ЖАЛЕ'ЗІНА ж. дзіц. Асаблівым вобразам выгнутая тонкая труба ці арматура, якія служаць дзецям для коўзання па снезе, лёдзе. *Нацягаяшся, бывало, гэтай жалезіны, ажно рукі баляць. Заполле Кос.*

ЖАЛЕ'ЗНЫ МАГАЗІ'Н м. Гаспадарчы магазін. *У жалезном магазіне трэба купіць цвікоў: гарадзіцца думаю. Старажоўшчына Кос.*

ЖАЛЯ'ЗКО н. Тое ж, што і ж а л е з к о. *Не палянися падтачваць жалязко ў гэбліку: лягчэй на рукі будзя.*

Квасевічы Квас.

ЖАНОЧЫНА ж. *экспр.* Жанчына. *Мой сын прывёз з Украіны жонку: харошая жаночына.* Боркі Падст.

ЖАРКІ прым. Гарачы (пра дровы). *Бярозавыя дровы жаркія, маленько пален паложыш, а печ цэлыя суткі гарача.* Стайкі Стайк.

ЖАРНУЦЦА зак. *экспр.* Ударыцца. *Як жарнуўся патыліцай аб лёд, аж у вачах цёмно стало.* Заполле Кос.

ЖАРЫЦЬ незак. *экспр.* Біць, стукаць. *Ні з таго, ні з сяго падышоў да мяне ды як жарня пад вухо, я і скруціўся.* Заполле Кос.

ЖАСМІН м. бат. Язмін. Жасмін – мая любімая расліна. *Надто люблю, як пахня.* Заполле Кос.

ЖАЎНАТЫ прым. Так скажуць пра таго, у каго валляк пад барадой. *Жаўната яна – пад барадой расце.* Заполле Кос.

ЖАЎЦЮХА ж. мед. Жаўтуха. *Ад жаўцюхі даўней вошы ў хлеб пхалі і елі.* Була Міл.

ЖАХАЦЕЦЬ незак. Ярка гарэць, палаць, шугаць. *Усю ноч маланка жахацела.* Заполле Кос.

ЖАХАЦЬ незак. *экспр.* Бліскаць (пра маланку). *Маланка жахала ўсю ноч.* Скураты Квас.

ЖАХНУЦЦА зак. *экспр.* Стукнуцца, ляснуцца. *Жахнуўся галавою ў прушняк, аж у вачах сцямнело.* Сакоўцы Міл.

ЖВІРОЎНЯ ж. Кар’ер, з якога бралі жвір. *Жвіроўня ў нас ля Косаўскаго лясніцтва.* Заполле Кос.

ЖВЫР м. Жвір. *Жвыру прывёз на тынкоўку.* Бусяж Міл.

ЖМІНДА м. і ж. 1. пагард. Скнура. *Мой пакойны свёкар быў добры жмінда, але працаваў, стараўся, каб усё ў дом, а не з дому.* Сенькавічы Падст. 2. Які любіць бурчаць, выказваць незадаволенасць. *Дзеткі, німа як жыць з вашым бацьком: такі жмінда стаў. Есць, як ржа жалезо.* Шукайце яму рады. Бялавічы Кос.

ЖМІНДЗІЦЬ незак. Выказваць незадавальненне, бурчаць. *Стары жміндзіць і жміндзіць. Сыну сорок гадоў*

ужэ, а і той плача ад яго. Руда Падст.

ЖМУТ м. I. Жменя, пук. Сено не раскідай, бачыш, ляжыць жмут, падымі: вясна яшчэ далёко. Заполле Кос.

ЖМУТ м. II. Скнара. Такі жмут, нічога ў яго ні дапросішся. Альшаніца Квас.

ЖМЫХ м. 1. Макуха. Білі масло з сем'я льняного, з рыжыка, канпель, рапаку, і тыя выжымкі, лупавінне жмыхом называлі. Заполле Кос. 2. Жамерыны. Жмых – адыходы ад цукровых буракоў. Усё каравам калхозным давалі. Рацкевічы Міл.

ЖО'ЛУБ м. 1. Жолаб. Па жолубе сцякая вада. Верашкі Квас. 2. Карыта. Стаяў жолуб з вадою, там каней палі. Размеркі Стайк.

ЖО'МРЫЦЬ незак. экспр. Бурчаць, ныць. Чаго ты жомрыш цэлы дзень? Ужэ слухаць сіл маіх німа. Лазаўцы Міл.

ЖУ'ЖАЛЬ м. Сок з мякаццю. Сок яблычыны паставіш на паліцу, як добра адстоіцца, то знізу жужаль збярэцца. Заполле Кос.

ЖУ'ЙКА толькі адз. Жвачка. Нешчо карова жуйкі ні жуе, каб ні захварэла. Галік Міл.

ЖУ'ЛІК м. перан. Бутэлька гарэлкі ў 250 гр. Даўней куплялі жуліка на двух. Вып'юць хлопцы і ўжэ п'яныя, а зараз паўлітры на аднаго мало. Альшаніца Квас.

ЖУ'ЛЬМАН м. экспр. Жулік. Гэты малы жульман так і стараяцца падмануць бабу. Падстарынь Падст.

ЖУРАЎЛІ'НЫ мн. бат. Журавіны. Жураўліны – самая чыстая і здаровая ягада. Галынка Міл.

ЖЫБУ'РЫЦЬ незак. экспр. Паціху есці. Засталася дома, то цэлы дзень яно жыбурыць ды жыбурыць. Размеркі Стайк.

ЖЫВЫ' прым. 1. Сапраўдны. Пажыў на Палессі, прыехаў, то жывы паляшук, па-паляшуцкі гаворыць. Гладышы Міл. 2. Халодны. Жывы вецер па хаці ходзіць. Гошчава Стайк.

ЖЫ'ДКО прысл. Рэзка. Так жыдко жарыць гэтаго мяча:

з яго футбаліст добры будзя. Заполле Кос.

ЖЫДО'ВАЧНІК м. бат. Лекавая расліна. *Жыдовачнік сушаць, хто на печані хварэе.* Заполле Кос.

ЖЫЖА'ЛІ толькі мн. Сухажылле пад каленам. *Дай яму па жыжальях, каб тры дні ў кутку плакаў, шкоднік гэты.* Заполле Кос.

ЖЫ'ЖКА ж. 1. бат. Жыгучка. *Жыжка пякучая, усё дзяцей малых палохаюць ёю.* Міхнавічы Стайк. 2. Вузьенькая чырвоная стужачка, якую завязваюць на шыю жывёле. *Кажуць, каб урокаў жарабя ні баяласё, на шыю вешаюць жыжку.* Быч. Стайк. 3. перан. Рэзкая ў размове жанчына, вострая на язык. *Во, жыжка, ні дасць і аказацца.* Гошчава Стайк.

ЖЫ'МРА, ЖЭ'МРА ж. і м. асудж. Буркля. *Мая жонка такая жымра, што жыць німа як, запекая.* Заполле Кос.

ЖЫ'МРЫЦЬ, ЖЭМРЫЦЬ незак. Тое ж, што і ж о м р ы ц ь. *Сціхні, ні жымры, куплю табе новыя боты.* Заполле Кос. *Звяглівы чалавек усім нідавольны, усё жэмрыць і жэмрыць.* Размеркі Стайк.

ЖЫРАВА'ЦЬ незак. асудж. Несумленна нажыць багацце, дастатак. *Кладаўшчыком быў у калхозі, ужэ пяты год на пенсіі, але і зараз жыруя.* Заполле Кос.

ЖЫРКІ' прым. Непераборлівы ў ядзе. *Жырка карова, што ні дай, з'есць.* Ёдчыкі Квас.

ЖЫ'ПЕРНІК м. пагардл. Скупы, сквапны чалавек. *Гэты жыпернік так ніц і не нажыў, а ўсё шкадаваў сабе: і паесці, і папіць, і адзець.* Заполле Кос.

ЖЭРО'МСКІ м. насм. Абжора. *Не ведаю, можа, дзе і жыў даўней Жэромскі, які многа еў, але ў нас на абжору Кажуць жэромскі.* Альшаніца Квас.

3

ЗАБАРОЎЦЬ зак. Забадаць. Цялушка мая маладзенькая, то каравы зусім забаролі. Плехава Люб.

ЗАБІЎЦА зак. 1. Закалаціцца (пра сэрца). Спалохалася сабакі, аж сэрцо забіласё. Хрышчонавічы Квас. 2. экспр. Натаміцца. Перад святамі забілася ў дошку, прыбіраючы ў хаці. Панкі Люб.

ЗАБІЎЦЬ зак. Застраміць. Рвала зелля і ў паляц бадзяка забіла. Юкавічы Стайк.

ЗАБОЎНЯ ж. этнагр. Бочка ў паўтара метра, куды ссыпалі збожжа. Ссыпалі збожжа ў гэту забойню, а ў піліпаўскі пост некаторыя малако злівалі. Ужэ пасля посту елі тое малако. Альшаніца Квас.

ЗАБОЎЛЕНЫ дзеепрым. Пашкодзаны хваробай (пра агародніну). Пасля дажджу гэтаго ўсе памідоры заболены. Заполле Кос.

ЗАБОЎСАЦЬ, ЗАБЎСАЦЬ зак. Зашнураваць абутак. Заборсай мне бацінкі, бо ні нагнуся. Ятвезь Квас. Забэрсай боты, а то шнуркі вылакуцца на зямле. Азярцо Падст.

ЗАБРАКАВАЎЦЬ зак. 1. Зашкодзіць. Буракі карові, мусіць, забракавалі. Заполле Кос. 2. Мець пэўную колькасць; не хапаць. Каб ні забракавала дошок на падлогу, трэба яшчэ купіць. Воля Жытл.

ЗАВАЛІНА м. і ж. груб. Лодыр, гультай. Добрая заваліна, яе замест шулы ў плот трэба паставіць. Заполле Кос.

ЗАВАЎНЫ прым. Снежны (пра зіму). Такія завальныя зімы былі, што рукамі правады ад тэлеграфных слупоў даставалі. Заполле Кос.

ЗАВЕЎЛКІ прым. Велікаваты. Купіла спраўныя боцікі, ды завелькія мне. Заполле Кос.

ЗАВІНУЎЦА, ЗАВІНУЎЦЬ зак. Захацець. Прывязлі ўнука, ноч пераначаваў да як завінуўся дахаты, мусіла вязці. Альба Квас. Завінуў хлопец вудачку дарагую: трэба

купіць. Харошча Міл.

ЗАВІЎКА ж. абрад. Залом у жыце. *Мая баба ўмела завіўкі развіваць, замову ведала.* Альшаніца Квас.

ЗАВОЎД м. Парода, радавод, якія праз многія пакаленні прадвызначаюць праяўленне пэўных здольнасцей, таленту. *Мізюкі ўсе музыканты, бо такі іх завод.* Заполле Кос.

ЗАВУШЫНА ж. буд. Выемка, прарэз у верхняй частцы кроквы. *У адной крокві завушына, а ў другой паляц. Паляц устаўляецца ў завушыну.* Заполле Кос.

ЗАВЫСОЌІ прым. Высакаваты. *Яна малая, а жаніх завысокі для яе.* Халап'я Падст.

ЗАГАГУЛІНА ж. Няўмелае пісанне. *Яшчэ ў школу ні ходзіць, а ўсё некія загагуліны малюя.* Хадоркі Кос.

ЗАГАНУЎЦЬ зак. 1. Намерыцца, захацець. *Загануў паехаць у горад, кажа, вучыцца хачу.* Аляксейкі Стайк. 2. Загадаць загадку. *Баба заганула загадку, а адгадку ні хоча сказаць, нешто ўсё смяецца.* Старажоўшчына Кос.

ЗАГАРЭВО н. мед. Радзімая пляма на целе чалавека. *Кажуць, калі цяжарная жанчына спалохалася пажару і дачэпіцца рукамі да твару, то на тым месцы ў дзіцяці загарэво будзя.* Стайкі Стайк. 2. Зарава. *Недзі пажар, яго ні відаць, толькі на небі загарэво.* Заполле Кос.

ЗАГАРЭЦЦА зак. Стаць гарачым ад сырасці (пра сена, салому). *Усё сырое: і сено, і салома, і трава ў пакосах – загарыцца, калі паляжыць яшчэ.* Скураты Квас. *Сено ні дасохло, склалі ў стажок, а яно загарэласё.* Заполле Кос.

ЗАГНУЎЦА зак. Сагнуцца. *Загнуўся, а адагнуцца ні магу: бяда з маёй спіною.* Гошчава Стайк.

ЗАГНЭМБІЦЬ зак. Замучыць, звесці са свету. *Загнэмбіў Васіль сваю жонку, без пары на той свет пайшла.* Альшаніца Квас.

ЗАГРУБЫ прым. Таўставаты. *Загрубы чаранок у лапаці, рукі ні трымаюць, не да рук.* Аўсто Стайк.

ЗАДЗЁРЫ мн. Завусеніцы на пальцах. *Кажуць, задзёры*

на пальцах у таго, хто на траскі сцыць. Сакоўцы Міл.
Задзёроў назадзірала, картоплі насыпаючы. Бараны Ягл.

ЗАДО'К м. Задняя частка калёс, саней і пад. Гэту калодку давай на задок закоцім, так будзя лягчэй і лепш.
Заполле Кос.

ЗАДЫ' мн. Месца адразу за прысядзібнымі ўчасткамі.
Даўней на задах цялят прыбівалі. Заполле Кос.

ЗАЕКАТА'ЦЬ зак. Заенчыць, забрахаць (пра сабаку).
Нехто чужы ідзе ў хату: сабака заекатаў. Руда Падст.

ЗАЖЫ'ТАЧНІКІ мн. Нашчадкі тых людзей, якія заснавалі пасяленне. Гэтую частку сяла і людзей, якія там жывуць, і да гэтаго часу называюць зажытачнікамі.
Заполле Кос.

ЗАЖЫ'ЦЬ незак. Заснаваць, засяліць. Кожную восянь, як капаям бульбу, знаходзім на агародзі старыя капейкі.
Нездарма яшчэ бацько мой казаў, што гэтта тут зажылі сяло. Заполле Кос.

ЗАЗРО'НЫ прым. Зайздроны. Але і зазроны ты!
Нездарма кажуць: вочы яма – дна німа. Рацкевічы Міл.

ЗАЗУ'ЛІНЫ РУЧНІКІ мн. бат. Ятрышнік. Раней казалі, што ад зазуліных ручнікоў карова малака не дае. Бялавічы Кос.

ЗАЗУ'ЛЯ ж. заал. Зязюля. Калі зазуля закукуя першы раз, глядзяць, ці грошы ў кішэні е: калі е, будзяш круглы год з грашыма. Бусяж Міл.

ЗАЙГРА'НЫ прым. Аплоднены. Як паглядзіш на яйцо проці сонца, то ўбачыш зайграно ці не. Альшаніца Квас.
Пятнаццаць яец пад курыцу паклала, пятнаццаць куранят вышло, значыць, усе зайграныя былі. Сенькавічы Падст.

ЗА'ЙМІСКО н. Мясціна, адкуль пайшоў род. Ля, у Ізната шасцёро дзяцей было, а зараз займіско пустуя. Скураты Квас.

ЗАЙНЯ'ЦЬ незак. 1. Запоўніць чым-н. Зайняла вядро грыбамі, а цяпер прыдзеца апаражніць. Альшаніца Квас.

2. Сперці дыханне. *Такі мароз, ажно духі зайняло.* Заполле Кос.

ЗАКАВЫ́РКА ж. Закавыка. *Закавырка вышла: табе пераплацілі пенсію за гэты месяц.* Размеркі Стайк.

ЗАКА́ЛЕЦ м. Сыры, непрапечаны слой у хлебе над ніжняй скарынкай. *Хлеб ні вырас, а асеў на скарынку. Кажуць, закалец на палец.* Альшаніца Квас.

ЗАКАТУ́ЛОК м. 1. Месца паміж печкай і сцяной. *У закатулку цыбуля вісіць, дыміцца.* Быч Стайк. 2. Часовае збудаванне. *Закатулкоў панабудоўвой, і ўсе нечым заваляныя.* Заполле Кос.

ЗАКАЎГА́НІЦЬ зак. Вымазаць, запэцкаць. *Закаўганіла ўсю сукенку мая дзеўка.* Плехавя Люб.

ЗАКВЕ́ЧВАЦЬ незак. Упрыгожваць кветкамі. *Як зажынаюць, то першаго снапа ставяць асобно, заквечваюць кветкамі. А на дажынках, на апошні сноп вешалі вяночка, няслі ў хату і ставілі на покуць.* Альшаніца Квас.

ЗАКА́ХАЦЦА зак. Закашляцца, задыхацца. *Прабегся да аўтобуса, ажно закахайся.* Падстарынь Падст.

ЗАКЕ́ЛЗАЦЬ зак. Зацугліць, закілзаць. *Закелзай каня, а то панясе.* Няхачава Стайк.

ЗАКЕ́ЎЗАЦЬ зак. Тое ж, што і з а к а ў г а н і ц ь. *Дзеці закеўзалі ўсяго стала.* Верашкі Квас.

ЗАКІ́ДАЦЬ незак. Ужываць у гаворцы словы з іншай мовы. *Бач, пабыла тыдзень у горадзі ды ўжэ па-рускі закідая.* Заполле Кос.

ЗАКІ́ДУШКА ж. рыб. Від вуды для лоўлі з дна. *Донка – закідушка.* Размеркі Стайк.

ЗАКЛЁ́КНУЦЬ, ЗАКЛЯ́КНУЦЬ зак. Анямець, здранцвець (пра ногі). *На возі ехала, злезла, а ног ні чую: заклёклі, ні ступлю, як ні мае, як чужыя.* Міхнавічы Стайк. *Ехалі ўпрысядкі на прычэпі, ажно ногі заклёклі.* Галік Міл.

ЗА́КЛО н. Закутак пры балоце, лузе, сенажаці. *Е вялікае балото, а пры ім малое – гэта закло.* Заполле Кос.

ЗАКЛЫМБАВАЎЦЬ зак. Привязаць, замацаваць паклажу на возе, санках пры дапамозе рычага-вагі. Наклаў дроў, заклымбаваў і паехоў. Заполле Кос.

ЗАКУЎНІК м. Дамасед. Мой мужык закутнік, увесь час пры мне, на вачах. Мілейкі Міл.

ЗАЛАВІЦА, ЗАЛУВІЦА ж. Залоўка. Папаплакала я ад свекрыві і залавіцы, пакуль ні аддзяліліся і ні пайшлі ў сваю хату жыць. Грыўда Міл. З залувіцай мы добра жылі, яна ні вышла замуж, то з намі жыла. Лазаўцы Міл.

ЗАЛАТАЎНІК м. бат. Сумнік звычайны, залатая розга. Залатарнік высокі, як цвіце, то ўвесь залацісты, жоўты, яркі. Заполле Кос.

ЗАЛІМОЊНІЦЬ зак. экспр. Стукнуць, пляснуць. Ад'еў усю душу, во зараз як залімоню па мухаедах, то хутко адстаняш. Даргужы Міл.

ЗАЛОЖНЫ прым. Цягавіты, вынослівы (пра каня). Хоць малы конік у Хведара, але заложны. Заполле Кос.

ЗАЛЯГАЦЦА незак. Смяяцца, заходзіцца ад смеху. Бач, аж залягаяцца ад смеху. Дубітава Міл.

ЗАМАЛЫ' прым. памянш. Зусім малы. Замалыя мне боты, а шкада, надто ж зграбныя. Альшаніца Квас.

ЗАМАНУЎЦА зак. Зайсці да некага на пачастунак, выдумаўшы зусім нявартасную прычыну прыходу. Захацеў папасці да суседа на свежыну, то замануўся сакеру пазычыць. Заполле Кос.

ЗАМАНУЎЦЬ зак. Завабіць. Замануў дзіця ў лес і пакінуў, добра што леснікі знайшлі. Жамайдзякі Міл.

ЗАМЕЖОК м. Узмежак. На замежку траву свіням рвем. Заполле Кос.

ЗАМОЎРОК м. Яйцо, з якога не выйшла куранё. Адны заморкі аказаліся, курыца перапаліла яйца, бо сядзела, не лазіла. Альшаніца Квас.

ЗАМУДОЎХАЦЦА зак. экспр. Стаміцца, замучыцца. Летом за дзень як замудохалася, то німа сіл да ложка дайсці. Плехава Люб.

ЗАМУ'ЛЯНЫ дзеепрым. Намулены. Конь у цябе замуляны, яго ў пастронкі ні запражэш. Заполле Кос.

ЗАМУ'ЛІНЫ мн. Раны, пашкоджанні на шыі ў каня ад хамута. Калі хамут ні па шыі каню, большы альбо меншы, во тады замуліны і паяўляюцца. Заполле Кос.

ЗАМЭ'НЧЫЦЦА зак. Тое ж, што і з а м у д о х а ц ц а. Пакуль вярнулася з ягад, замэнчылася. Бялавічы Кос.

ЗАНА'ДЗІЦЦА зак. Унадзіцца, панадзіцца. Занадзіўся шуляк курэй хватаць, то чартапалохі паразвешвала кругом. Хрышчоनावічы Квас.

ЗАНЯГО'ДЗІЦЦА безас. зак. Задажджыцца. Пара сено грабсці, а тут занягодзіласё. Заполле Кос.

ЗАПАДА'ЦЬ незак. Хварэць. Ездзіў у млын мой чалавек, прастудзіўся моцно, нешто пасля гэтаго стаў часта западаць. Ятвезь Квас.

ЗАПА'ЛОК м. Запалка. Бало, мой свёкар з аднаго запалка печку падпальвоў. Яблонка Жытл.

ЗАПАНЧЛІ'ВЫ прым. Запальчывы, упарты. Мая жонка такая запанчлівая, за мной па тры месяцы ні гаворыць. Заполле Кос.

ЗАПА'МЯТАВАЦЬ зак. Забыць. Паклала недзі грошы і запамятавала. Зыбайлы Жытл.

ЗАПАСНО'Е н. этнагр. Ежа, якую давалі пастуху ў першы выган кароў на пашу; пачастунак. У першы дзень, як выжануць каравы, даюць пастуху запасное – яйца, сала, пірог. Юкавічы Стайк.

ЗАПАТЫ'ЛОК м. 1. Кліноч, якім мацуюць касу да кося. Трэба, каб запатылок быў моцны, дубовы. Сярадава Жытл.
2. Патыліца. Пасклізнуўся, упаў запатылком, то доўго галава балела. Альшаніца Квас.

ЗАПЛА'ВІЦЬ зак. Заліць кроўю. З носа кроў зарвало, то ўсю хату кроўю заплавіла. Заполле Кос.

ЗА'ПЛІСКА ж. Дубец. Як пацягну запліскай па плечах, то выпруцішся, неслух такі. Гошчава Стайк.

ЗАПЛЫ'ТКО прысл. Мелка. Заплытко картоплі

пасадзілі, пабаранавалі, то ўсе навярху. Галік Міл.

ЗАПРА'ВА ж. Звычай, абрад. *У Квасевічах на вяселлях у "цыганы" перадзяюцца, а ў нас, у Заполлі, ужэ німа таго, у нас заправа другая. Заполле Кос.*

ЗА'РА прысл. Зараз. *Мамо, схаджу да цёткі, доўго ні буду, зара прыду. Альшаніца Квас.*

ЗАРА'ННЯ прысл. Рана. *У сяле зарання ўстаюць. Верашкі Квас.*

ЗАРЭ'КАЦЦА незак. Даваць клятву, зарок ні рабіць што-н. *Пасварылася была з зяцём, зарэкалася – не пераступлю парог яго хаты, ды дзе там, пайшла, унукоў хочу паглядзець. Хрышчоनावічы Квас.*

ЗАСЕ'ДЖАНЫ дзеепрым. Аплоднены (пра яйцо). *Гэтыя яйца ні бяры, яны заседжаныя. Гладышы Міл.*

ЗАСЛА'БКО прысл. Слабкавата. *Заслабко воза ўвязалі, каб хоць сено прывязлі дахаты. Грыўда Міл.*

ЗА'СМАРГА ж. Пятля, зашмарга. *Зрабі засмаргу, лягчэй развязваць шнурок будзя. Ёлкі Ягл.*

ЗА'СТАЦЬ незак. Засланяць, загараджваць святло. *Не застуй, адыдзіся ад акна. Гошчава Стайк.*

ЗАСУКА'ЦЬ зак. Закасаць. *Засучы рукава, а то намочыш. Була Міл.*

ЗАТАНУ'ЦЬ зак. Прапасці, згінуць. *Затані ты са сваім бердом, я ў другіх пазычу. Куляшы Міл.*

ЗАТАРЭ'НЧЫЦЬ зак. экспр. Занесці. *Захварэла была, то лячыць ні схацелі, пакуль торбу прысмакоў ні затарэнчыла. Грыўда Міл.*

ЗАТНУ'ЦЦА зак. Упарта стаяць на сваім, хоць і няправільным рашэнні. *Як затнецца, то хоць кол на галаве чашы, на сваём стаяць будзя. Дубітава Міл.*

ЗАТУ'КАЦЬ зак. дзіц. Знайсці і паведаміць аб гэтым стуканнем. *Я цябе затукала, можаш ні хавацца. Заполле Кос.*

ЗАТО'ЎСТЫ прым. Тоўсты звыш меры. *Рука затоўстая, у слоік ні лезя. Хорошча Міл.*

ЗАТРУСІ'ЦЬ зак. Зацерусіць (пра снег). Зіма блізка, снег ужэ поле затрусіў. Старажоўшчына Кос.

ЗА'ТУЎКА ж. Затаўка. Варыла капусту з затуўкаю, натто мой гаспадар любіць. Альшаніца Квас.

ЗАЎЗЕ'НТЫ прым. Заядлы, заўзяты. Харошы хлопец і да работы заўзенты. Сакоўцы Міл.

ЗА'ЎША прысл. Заўсёды. Мой Іван заўша сам упраўляюцца па гаспадарцы. Бялавічы Кос.

ЗАХАДЗІ'ЦЬ незак. Нервавацца, злаваць. Чаго ты гэтак заходзіла, хто на цябе што кажа. Галынка Міл.

ЗАХАЛАДНО' прысл. Вельмі холадна. Мне з маім здароўем захаладно ў гэтом пальце. Гошчава Стайк.

ЗАХАЛО'ДАЦЬ зак. Стаць халодным, застыць. Дрыгва захалодала, ужэ можна есці. Грыўда Міл.

ЗАЦЕ'НЛІВЫ прым. Упарты, наравісты. Такі конь быў заценлівы, што курача пад хвост саджалі. Быч Стайк.

ЗАЦЕ'РКА ж. Зацірка. На вячэру зацерку вару з малаком. Заполле Кос.

ЗАЦІ'НГЛІВЫ прым. Тое ж, што і з а ц е н л і в ы. Каня купіў, ды такі зацінклівы, ні ведаю, што і рабіць. Квасевічы Квас.

ЗАЦІ'РАЧ м. стал. Бондарская прылада, якой робяць выразы ў клёпках для ўстаўкі дна. Зацірач у бондара гостры, уторы павінны быць акуратныя. Заполле Кос.

ЗАЦЯГНУ'ЦЬ зак. 1. Завезці. Зацягнуў дочку зяць на край свету ў чужыя людзі. Размеркі Стайк. 2. Скрывіць, пакласці сена, салому ў стозе пры адным баку. Стажка зацягнуў, каб бурай ні паваліло. Ёдчыкі Квас.

ЗАЦЯЛЕ'МКАЦЬ зак. экспр. Дайсці, дацягнуцца. Я яшчэ паціху зацялемкаю ў цэркоў, бо хочацца. Хрышчонавічы Квас.

ЗАШО'РХНУЦЬ зак. Зашэрхнуць. Слава Богу, зямля зашорхла, цвярдзей пад нагамі будзя. Скураты Квас.

ЗАШЫКАТА'ЦЬ зак. Разнесці рэха. Гром як ляснуў, то лес зашумеў увесь, зашыкатаў. Заполле Кос.

ЗАШЫРО'КІ *прым.* Занадта шырокі. Зашырокія дзверы зрабіў у хату. Як у хлеў. Бараны Ягл.

ЗАЯГЛІ'ЦЦА *зак.* Патаміцца. Пайшлі па брусніцы, ды натто далёко. Назбіралі много. Дахаты прыйшлі, як сцямнело, сіл ні было ўжэ, заягліліся. Альшаніца Квас.

ЗАЯДА'ЦЬ *незак. экспр.* Папракаць, не даваць жыцця. Бало, маці ажно заядала, чаму замуж ні іду. Заполле Кос.

ЗА'ЯДЗЬ *ж. мед.* Хвароба губ. У кутках, дзе сходзяцца губы, з'яўляюцца чырвоныя балячкі. На іх кажуць заядзі. Заполле Кос.

ЗА'ЯЧА КАПУ'СТА *ж. бат.* Кісліца. Прыемна ў лесе паласавацца заячай капустай. Альшаніца Квас.

ЗА'ЯЧЫ ГРЫБ *м. бат.* Заячы баравік, махавік зялёны. Заячы грыб смачны ў квасі. Заполле Кос.

ЗА'ЯЧЫ ШЧАВЕ'Й *м. бат.* Тое ж, што і заяча капуста. Вясной пастушкі рвуць заячы шчавей, смачны, кісяняккі. Заполле Кос.

ЗБАБЭ'НЧЫЦЬ *зак. экспр.* Уздуць. Пасолі гэдык наелася, што ажно жывата збабэнчыло. Альшаніца Квас.

ЗБА'ЙКІ *мн. ткац.* Кліны, якімі мацуюць кросны. Збайкі добрыя грабовыя, моцныя, доўго служаць. Сярадава Жытл.

ЗБАЛВАНЕ'ЦЬ *зак.* Сплакацца, змучыцца з плачу. Збалванело з плачу дзіця: ні ўзялі з сабой па ягады. Яглевічы Ягл.

ЗБАХАНЕ'РЫЦЬ *зак. экспр.* Адлупцаваць, аддубасіць. На музыках гэтык чужых хлопцоў збаханерылі, што міліцыя прыязджала. Заполле Кос.

ЗБЕ'ГЧЫСЯ *зак. груб.* Пажаніцца. Ніхто ні думаў, што яны збягуцца і будуць жыць. Гладышы Міл.

ЗБІ'ЦЦА *зак.* Узбіцца, прыдбаць. Збіўся і я на добрага коніка: хоць стары я ўжо, а буду трымаць. Квасевічы Квас.

ЗБО'ВІЧЫ *мн.* Тое ж, што і з б а й к і. Збовічы мацуюць варштат. Сакоўцы Міл.

ЗБО'РНЯ *н. зб.* Зборышча. У Андрэя век была зборня. Бусяж Міл.

ЗБО'РНЫ прым. Ашчадны, беражлівы. *Максім – чалавек зборны, лішнюю капейку не патраціць.* Заполле Кос.

ЗБО'РЫСКО н. Тое ж, што і з б о р н я. *На майдане каля клуба вечне было зборыско.* Заполле Кос.

ЗБРО'ІЦЬ зак. Вымачыць, выпакцаць. *Грыбоўні знайшоў, а збройў абуток у такую дажджэвіцу.* Заполле Кос.

ЗБРУСЯНЕ'ЦЬ зак. Зацвярдзець, стаць тугім. *Збрусянело ў каровы вымя, можа, цяля адтаўчэ, ці трэба рады якое шукаць.* Сакоўцы Міл.

ЗБРЫ'ДЗІЦЬ зак. Ашальмаваць, зганьбіць. *Ні за што мяне збрыдзіла, зганіла, а ўчоры прыйшла сіто пазычыць.* Верашкі Квас.

ЗБУХТО'ВАНЫ дзеепрым. Круглая піла, у якой парушана цэнтрычнасць. *На збухтовааной піле рызыкаўно рэзаць дрова.* Заполле Кос.

ЗБУ'ТЛЕЦЬ зак. 1. Збуцвець. *Нікому зараз тканне ні трэба. Маладыя ўсім купленым засцілаюць. Але ж шкада работы свае, збутляя, у сундуку лежачы.* Стайк Стайк. 2. Струхлець, спарахнець. *Спарахнело, збутляло дзераво лежачы.* Заполле Кос. 3. перан. Не пайсці замуж. *Такіх злых, як Анюта, замуж ні бяруць, пабачыця, у дзеўках збутляя.* Альшаніца Квас.

ЗБЫТКАВА'ЦЬ незак. Здзекавацца, мучыць. *Ні збыткуй са старога, сам такім будзяш.* Галенчыцы Ягл. *Ні збыткуй з ката, ні можна.* Ятвезь Квас.

ЗБЫ'ТКІ толькі мн. Здзекі, насмешкі, кпіны. *Ты з мяне жывыя збыткі творыш.* Заполле Кос. *Гэта каб жанчына збыткі тварыла над мужчынай, хто такая помніць.* Хрышчоनावічы Квас.

ЗБЯРЛІ'ВЫ прым. Ашчадны, эканомны. *Старэйшы сын у мяне шахрай, а меншы – збярлівы, капейку на абы-што ні патраціць.* Альшаніца Квас.

ЗВАЛКАВА'ЦЬ зак. экспр. Набіць. *Заступілі ў цёмном месці чужынцы, звалкавалі майго таварыша на горкі яблык.* Заполле Кос.

ЗВАНЧА'К м. Частка кола. *Са званчакоў складаюць кола.* Заполле Кос.

ЗВАНЯ'РНЯ ж. рэліг. Званіца. *У нас даўней на званярні сасонка расла, але малая, марная.* Бялавічы Кос.

ЗВІ'ННЫ прым. Рухавы, хуткі. *Звінны чалавек, у яго руках усё гарыць, за што ні возьмяцца.* Заполле Кос.

ЗВО'ДЫ толькі мн. Перамовы, на якіх, мяркуюць, будзе знойдзена ісціна. *Не рабі зводоў, сама плётка нарабіла, а зараз вінаватых шукаеш.* Хадакі Жытл.

ЗГА'ДЗІЦЬ зак. Зганьбіць, ашальмаваць. *Згадзіла, змяшала з граззю мяне нявестка.* Старажоўшчына Кос.

ЗГА'МТАЦЬ зак. Пакамячыць. *Згамтала сукенку, трэба ісці прасаваць.* Азярцо Падст.

ЗГАНЯ'ЦЬ незак. Змятаць. *Веша збожжа, а згоніны, амеціны ляцяць, то іх мятлой зганяеш.* Альшаніца Квас.

ЗГА'РАЛІК м. Прыгарэлая бульбіна. *Згаралікі паскрабу і ем, я люблю іх.* Харошча Міл.

ЗГАРА'НЫ дзеепрым. Узараны. *Палеток згараны, цяжко будзя да лесу дайці.* Альшаніцы Квас.

ЗГАРНУ'ЦЦА зак. экспр. Памерці. *Нешто хвароба прыпала да мяне, каб ні згарнуцца падхалеру.* Альба Квас.

ЗГІ'БЕЛЬНІК м. асудж. Марнатраўца. *Усё панішчыў, памарнаваў, што нажылі, згібельнік гэты.* Альшаніца Квас. *Згібельнік ты, не ў хату, а з хаты нясеш.* Халап'я Падст.

ЗГНЯСЦІ' зак. Сціснуць, здушыць. *У аўтобус столькі людзей наперласё, згнялі так, што ажно духі забіло.* Аляксеікі Стайк.

ЗГНЭ'МБІЦЬ зак. 1. Змарнаваць (пра жыццё). *Згнэмбіў гарэлкаю жыццё.* Хадоркі Кос. 2. Здушыць, сціснуць. *Як згнэмблю зараз, то сокі з цябе пацякуць.* Боркі Падст.

ЗГО'ДНЫ прым. Памяркоўны. *Тамаш памяркоўны чалавек, з ім добра ўсякую работу рабіць.* Заполле Кос.

ЗГО'ЙСАЦЬ зак. экспр. Збегаць, злётаць. *Давай згойсаям у Косаво, кажуць, ва ўнівермаг боты прывязлі.* Скураты Квас.

ЗГО'НИНЫ *только мн. зб. Амецце. Згоніны – гэто каласкі, дробная салома пасля абмалоту збожжа. Заполле Кос.*

ЗДАРАВІНЯ' *м. павел. Чалавек моцнага целаскладу і вялікай фізічнай сілы. Мужчына – здаравіня, любо паглядзець. Була Міл.*

ЗДАРАВО' *прысл у знач. вык. Марозна, ядрана, халаднавата. На дварэ здараво. Скураты Квас. Сёні ў хаці здараво, будзя добра спаць. Бусяж Міл.*

ЗДАРЫ'ЦЬ *зак. абрад. Падарыць, адзяліць падарункамі. Здарылі на нашом вяселлі сяго-таго: з гэтаго і жыць пачалі. Сенькавічы Падст.*

ЗДЗЕЦЯНЕ'ЦЬ *зак. Здзяцінец. Здзецянеў Кандраш: на старасці пачаў на гармоні вучыцца граць. Быч Стайк.*

ЗДО'ХЛІК *м. груб. Худы чалавек. Такі здохлік, адно скура да рэбра. Бялавічы Кос.*

ЗДРА'ЦЬ *зак. Паразграбаць кіпцюрамі (пра курэй). Куры дзірку ў плоці знайшлі, усе грады здралі. Сакоўцы Міл.*

ЗДУ'МАЦЬ *зак. Успомніць, прыпомніць, згадаць. Жыццё наша было цяжкае, страшна і здумаць. Заполле Кос.*

ЗДУ'ХАВІНА *ж. Дрыгва, гіблае месца. Німа зараз тых балот. Бало, ідзеш, баішся, дзе ржавая пляма, значыць, здухавіна, на той свет пойдзеш. Заполле Кос. За кароўніком было место, карова ўлезла, то ледзьві выцягнуць людзі. Здухавінай тое место называлі. Альшаніца Квас. 2. перан. Пустая, неўрадлівая зямля. У мяне адна здухавіна, што ні пасадзіш, ніц не расце. Заполле Кос.*

ЗДУ'ЦЬ *зак. Успушыць бакі. Карову здуло, як гара стаіць. Верашкі Квас.*

ЗДЫ'МАК *м. Невялікі камень. Камень як падняць – здымак. Руда Падст.*

ЗДЫ'МШЧЫК *м. Фатограф. Андрэй – здымшчык вопытны, ён картачок кепскіх ні робіць. Кушняры Падст.*

ЗДЭ'ЦЦА *безасаб. незак. Здаецца. Дваццаць гадоў прайшло, як школу скончыла, а здэцца ано ўчоры.*

Рацкевічы Міл.

ЗЕ'БРЫ *толькі мн. груб. Вочы. Што ты зебры вылупіў, праўды ні любіш, зноў скажу пры ўсіх у вочы – злодзей!* Размеркі Стайк.

ЗЕЛЯНКО'ВЫ *прим. Зеленаваты, зялёны. Памідоры яшчэ зелянковыя, але саліць можна. Галік Міл.*

ЗЕЛЯНУ'ХА *ж. бат. Зялёнка. Зелянухі – восеньскія грыбы. Хорошча Міл.*

З'Е'СЦІ *зак. экспр. Страпаць (пра нервы). Ты ўсе нервы мае з'еў. Падстарынь Падст.*

ЗЛІГНУЦЬ *зак. Спасці, аслабець (пра мароз). Мароз хутко злігня – вароны крычаць. Хрышчоनावічы Квас.*

ЗМАЦАВА'ЦЦА *зак. Натаміцца. Нацягаўся тых картоплёў, змацаваўся моцно. Заполле Кос.*

ЗМЫ'КАЦЦА *зак. Стаміцца, сноўдаючыся туды-сюды. Сторажом раблю, то за ноч змыкаюся, ходзячы туды-сюды. Размеркі Стайк.*

ЗРЭ'БІ *н. Льновалакно пасля першага часання. Пасля трапання лён чэшуць. З першае чоскі, што застаецца на рэдкіх шчотках, – зрэбі. Пасля ужэ чэшуць на густых шчатках – пачасы. Алён, які застаецца пасля ўсяго гэтаго, – кужаль. Альшаніца Квас.*

ЗУБА'ЦЬ *незак. Правяраць на моц яйка, стукаючы аб зубы. Мацака выбраць цяжко, зубаяш не адно яйцо, пакуль выбяраш. Заполле Кос.*

ЗУМЕ'ЦЦА *зак. Знійкавець, разгубіцца. Убачыла нядаўно сваю першую любоў, то ажно зумелася, зачырванелася, як дзяўчо. Альшаніца Квас.*

ЗЫСКА'ЦЬ *зак. Атрымаць доўг. Пазычаяш рукамі, а каб зыскаць, то ногі пазбіваеш ходзячы. Альшаніца Квас.*

ЗЫСЦІ'СЯ *зак. Жыць сумесным жыццём, не ўступаючы ў шлюб. Ён удавец, яна ўдава, зышліся і живуць. Сярадава Жытл.*

ЗЫ'СПАДУ *присл. Знізу. Зверху мокра салома, зыспаду бяры. Яглевічы Ягл. Бывая, знойдзяш грыба, зверху хорошы,*

а зыспаду чарвівы. Воля Жытл.

ЗЫХО'ДЗІЦЬ *незак. Узыходзіць (пра месяц, сонца). Зышоў месяц, відно будзя ехаць. Жытлін Жытл.*

ЗЯВА' *ж. ткац. Той прамежак паміж верхнімі і ніжнімі ніткамі асновы, кудую ходзіць чаўнок. Аснова павінны быць тугою, нацягнутаю, каб была добрая зява. Заполле Кос.*

ЗЯЗЮ'ЛЬКІНЫ СЛЁ'ЗКІ *мн. бат. Дрыжнік. Зараз рэдка сустракаюцца, а даўней много наплавоў было, то і зязюлькіных слёзок было много, бо растуць яны ў траве. Заполле Кос.*

ЗЯКРА'ТЫ *прым. Тое ж, што і з і р к а т ы. Харошы зяць у Алены, ано зякраты. Заполле Кос.*

ЗЯЛЕ'ПУХА *ж. 1. Бледны, худы чалавек. Ой, зялепуха, калі ты ўжэ напавішся. Ятвезь Квас. 2. Недаспелая садавіна. Не еш зялепухі, живот будзя балець. Бараны Ягл.*

ЗЯРНЯ' *н. Ядро арэха. У гэтым годзі зярня ў арэсі велькае. Заполле Кос.*

ІГЫ' *выкл.* Так, але. – *Пайдзеш на работу? – Ігы.* Быч Стайк.

І'КАЛО *м.* 1. Чалавек, на якога напала ікаўка. *Ікало, вады папі – перастаняш ікаць.* Зыбайлы Жытл. 2. *зневаж.* Чалавек, які заікаецца, заіка. *Пакуль ікало скажа слово, то цярпенне лопае.* Юкавічы Стайк.

І'КАТКА *ж.* Ікаўка. *Ад ікаткі мая маці замову знала:*

Ішла ікатка з канца,

Даганяла мудраца.

Мудранец, вярніся,

Ікатка схіліся. Альшаніца Квас.

І'КРЫ *мн.* Лыткі. *Сама худая, а ікры тоўстыя.* Гошчава Стайк.

І'МПЭТ *м.* Непрыемны пах, смурод. *У яе дзеці малыя, зайдзеш у хату, то такі імпэт у нос дасць.* Заполле Кос.

ІНДЗЮЧА'ЦІНА *ж.* Індычае мяса. *Я найлепш індзючаціну люблю. Люблю, то і многа індзюкоў маю.* Ёлкі Ягл.

ІРЫ'С *м. бат.* Касач. *Ірыс е, што жоўтым цвіце, а е і сінім.* Бялавічы Кос.

І'СЦІНЫ *прым.* Сапраўдны, праўдзівы. *Ісціная праўда.* Заполле Кос.

К

КАБЛУ'К м. 1. Вобад у кошыку. Аснова кошыка – два каблукі і рэбра. Галенчыцы Яглев. 2. Пристасаванне да касы ў выглядзе палатна, нацягнутага на паўкруг і прымацаванага да косяя. Авёс, ячмень косяць з каблуком. Ятвезь Квас. Як каблук выгнуты з драціны, то ні пакідаеш травы на пакошы, і пакос роўны, акуратны. Праўда, касіць трохі цяжэй. Заполле Кос.

КАБЛУКІ' мн. Карнізы. Купіла дваіныя каблукі: павешу цюлі і начныя занавескі. Альшаніца Квас.

КАБЫ'ЛКА ж. ткац. Вочка ў ніце. Кожную нітку асновы саджаюць у кабылку, а пасля ў бярдо. Альшаніца Квас.

КАБЫ'ЛКІ мн. бат. Таўстухі. Кабылкі на грудку растуць, такія яны, як падзялёнкі. Квасевічы Квас.

КАБЫ'ЛЬНІЦА ж. бат. Тое ж што і валовік. Кабыльніцы бяруць, калі другіх мало грыбоў. Размеркі Стайк.

КАВАРО'ТКА, КО'ВАРАТКА ж. ткац. Зрабіў Іван каваротку маёй мацяры, тая адразу мяне за яго замуж выпярла. Альшаніца Квас. Ковартка ў мяне яшчэ бабуліна. Гошчава Стайк.

КАГА'ЛОМ прысл. Супольна, сумесна, разам. Кагалам добра рабіць: весяло. Заполле Кос.

КА'ДАЎБЕНЬ м. этнагр. Драўляная бочка, куды ссыпалі збожжа, муку, часам злівалі малако ў пост. Кадаўбень у нас дубовы, моцны. Гічыцы Ягл.

КАДЛУШЫ'ЦЬ незак. Рваць, скубсці. Не кадлушы ты мяне, я ні гумаваю. Альшаніца Квас.

КАДУ'К м. Чорт, нячысцік. У нас так кажуць: кадук яго бяры, кадук яго ведаю. Заполле Кос.

КА'ЖАН займ. Кожны. Кажан дзень у руху, няма калі пра старасць думаць. Галенчыцы Ягл.

КАЖУ'РЫНА ж. Кусок аўчыны. Кажух шылі, кусок кажурыны застаўся, то на спіну прывязваю, каб цяплей

было. Альшаніца Квас.

КАЗА' ж. 1. Плошча, якую займае жняня. *Гэтую казу тры дні трэба жаць.* Хрышчонавічы Квас. 2. Агрэх пры касьбе. *Які з цябе касец? Адны козы пасля цябе.* Заполле Кос.

КАЗА'К м. Печка. *Казаком у нас называлі печку, шчо стаяла пасярод хаты.* Куляшы Міл.

КАЗАКІ' мн. бат. Каласок з семем трыпутніка. *Як бабка выспя, то казакі сушаць: памагаюць ад паносу.* Заполле Кос.

КАЗЁ'ДРЫШЧА н. бат. Ветраніца дуброўная, кураслеп. *Казёдрышча як зацвіце белым, то здэцца лапіко снегу ў лесі ляжыць.* Заполле Кос.

КАЗЁ'ННІКІ мн. гіст. Дзяржаўныя сяляне ў час прыгону. *Казённікам, казалі, лягчэй жылося.* Гошчава Стайк.

КАЗІ'НЕЦ м. Стан чалавека, калі ад працяглай працы знерухомее, адзеравянее цела; слупняк. *Казінец у спіну ўбіўся.* Корачын Жытл.

КАЗЛЯ'К м. Любы, акрамя баравіка і падасінавіка, ядомы грыб. *Як німа баравікоў, то тады казляка падымаш.* Скураты Квас.

КАЗЫРО'К м. Фігурнае драўлянае ўпрыгожанне на краю прычола. *Казыркi робяць, хто як умея.* Бацька мой рабіў так. *На дошцы выразаў зубчыкі, а над імі тэблём круціў дзіркi, але ні навылёт.* А пасля фарбавалі фарбай. *Выходзіла харашэ.* Альшаніца Квас.

КАКАРУ'ЗА ж. Кукуруза. *Какарузу пачалі садзіць пры Хрышчове.* Уласаўцы Жытл.

КАКАРУ'ЗНІСКО н. Поле, дзе расла кукуруза. *Па какарузніску кароў пасем.* Юкавічы Стайк.

КА'Л м. Гразь. *Бало, пройдзя дождж, то па костачкі калу на гуліцы.* Хрышчонавічы Квас.

КАЛАТУ'Н м. 1. экспр. Дрыжыкі. *Змерзла гэдык, што ажно калатун паймаў.* Зыбайлы Жытл. 2. экспр. Холад. *Такі калатун на дварэ, толькі ў хаці сядзець ды грэцца.* Любішчыцы Люб.

КАЛАТУШКА ж. стал. Драўляны малаток. Каля дзерава і малаток дзеравяны, трэба калатушка. Альшаніца Квас.

КАЛАЦЕЧА ж. Бойка, сварка, калатня. Як палучка, то ў іх вечная калацеча, бо п'яныя абоя. Хадакі Жытл.

КАЛАЦІЦЬ незак. 1. Малаціць, выбіваць зерне ў неразвязаным снапе. Надто хлеба хацелі, то калацілі, не развязваючы снапа. Альшаніца Квас. 2. Малаціць, выбіваць семя льну. Лён калоцяць праніком. Альшаніца Квас.

КАЛАЧЫК м. бат. Шматкветкавы колас трыпутніка вялікага. Кветкі ў трыпутніка вялікага дробныя, светла-бурыя, сабраныя ў калачык на высокай сцяблінцы. Заполле Кос.

КАЛГАЊ м. бат. Дуброўка прамая. У калгане лячэбны карань. Яго настойваюць на гарэлцы і даюць, як живот баліць. Бялавічы Кос.

КАЛГАТНЯ ж. Клопат, турботы. На гаспадарцы жывучы калгатні хапая. Як пачнеш зранку бегаць, то да вечара, як тая вавёрка ў колі, круцішся. Заполле Кос.

КАЛГАЦІЦЦА незак. Турбавацца, перажываць. Перад вяселлем усе калгацяцца, ні ведаеш, за што ўхапіцца. Панкі Люб.

КАЛДОБІНА ж. Яма, выбоіна на дарозе. Зімою, калі саньмі едуць, то на яму кажуць выбоіна, а як летом калясьмі, то калдобіна. Заполле Кос.

КАЛДУНЫ мн. кулін. Тое ж, што і б о ц м а н ы. Мой бацько, здаецца, нічога ні ёў бы, адны калдуны: гэдык любіў. Квасевічы Квас.

КАЛДУШЫЦЬ незак. Турзаць, торгоць. Пакінь мяне калдушыць, я ні з цеста. Заполле Кос.

КАЛЕЙКА ж. 1. Чыгунка. Праз наша сяло калейка праходзіць. Добра, куды хочаш паедзеш. Любішчыцы Люб. 2. Чарга пасвіць каровы. У пятніцу нам калейка, пажанем удвох, бо ў стадзі многа кароў. Квасевічы Квас.

КАЛЕЯ ж. Вузкакалейка. Ад немцоў, яшчэ з той вайны, калейка засталася. Заполле Кос.

КАЛЕ'НЦЫ *мн.* Вузлы, патаўшчэнні ў сцяблах злакавых раслін. Саломы высажня, а каленцы сырыя. Заполле Кос.

КА'ЛІВО *н.* Асобная расліна. Мне кальвоў дзесяць дай капусты пасадзіць. Скураты Квас.

КА'ЛНО *прысл.* Гразка. Пасля дажджу кално на дварэ. Азярцо Падст.

КА'ЛНЫ *прым.* Гразкі. Поле калнае, грузня конь, німа як гараць. Харошча Міл.

КАЛО'ДКА *ж.* Кругляк, які прывязваюць свінням і каровам да шыі, каб не беглі далёка. Каб ні калодка, то цэліла б мая карова на той свет. Альба Квас.

КАЛО'ДЗЕЗЬ *м.* 1. Калодзеж. Наш калодзезь глыбокі. Альшаніца Квас. 2. Дымавы ход у печы. Па калодзезях дым ходзіць у печцы. Хадоркі Кос.

КАЛО'К *м.* Штыкеты ў выглядзе круглых калоў. Калкоў нарыхтаваў, буду гарадзіцца. Аляксейкі Стайк. 2. Тое ж, што і к а л о д к а. Каб карова ні ўцякла з пашы дамоў, прывязвалі да шыі на вярочачцы калка. Калок біў па прэдных нагах карові, мяшаў бегчы. Заполле Кос.

КАЛУБЕ'ЛЬ *ж.* Калыска. Недзі і яшчэ на пакоці калубель ляжыць. Старажоўшчына Кос. У калубелі гушкаюць маленькіх дзяцей, вочапкамі яе падвешваюць да столі. Аўсто Стайк.

КАЛУПА'ЙЛО *м. ж. экспр.* Маруда. Гэты калупайло за цэлы дзень адну баразну картоплёў ледзь выкапоў. Стайкі Стайк.

КАЛЫ' *мн.* Тое ж, што і а п і р а ч к і. Лыжы купіў, а калы сам зрабіў, з тычкі лясковае, што на пасолі ставілі. Хадакі Жытл.

КА'ЛЬВО *прысл.* Трошкі. Ідзі, дам табе кальво цукерок. Бараны Ягл.

КАЛЬЦО' *н.* Гадавая нарасць на рагах жывёлы. Колькі калец на рагах, столькі гадоў карові. Сенькавічы Падст.

КАЛЮКІ' *мн. бат.* Кветкавыя кошыкі бадзяка балотнага, лопуха вялікага. Калюкі, шчо на лопусе

растуць, рвуць, сушаць і абкурваюць імі ад пярэпалахоў. Вельмі гэта памагая, але трэба рваць у такім месці, дзе ні пачуяш спевы петуха. Альшаніца Квас. Дзеці любяць грацца калюкамі, бо да ўсяго чапляюцца. Була Міл.

КАЛЮЧКА ж. заал. Калюшка. Калючка – рыба, маленькая, калючая. Заполле Кос.

КАЛЯНКА ж. Кружок, скрылік. Адрэж мне калянку каўбасы, нешто есці захацеласё. Сакоўцы Міл.

КАЛЯСНІК м. Грузаны воз. Добры каляснік сена прывёз з Бервоў. Альшаніца Квас.

КАЛЯСО н. Кола. Калёса некалі рабіў мой бацько. Альшаніца Квас.

КАЛЯСЦО н. Круг у бойцы, якім збіваюць масла. Бойка ліпава, а калясцо ў ёй сасновае. Альшаніца Квас.

КАМАРЭЧА н. зб. Камары. Німа ратунку ад камарэчы, вочы выядаюць. Квасевічы Квас.

КАМБАЙН н. перан. Прыстасаванне для збірання ягад. Усё гэтым людзям мало. Ужэ ні рукамі, а камбайнамі ягады збіраюць. Каб прымелі, то з карэннем паняслі. Альшаніца Квас.

КАМЁЛОК м. экспр. Тоўсты, здаровы хлопчык. Дзіця напавіласё, патаўсцело, добры камёлок стаў. Руда Падст.

КАМІНОК м. Лямпавае шкло. Падлі газы, а то камінок ажно закапцеў. Альшаніца Квас.

КАМЛАТЫ прым. Калматы. Сам камлаты, хвост задраты (воўк). Альшаніца Квас.

КАМЛУЧОК м. Тое ж, што і камёлок. Маці худая, а ён бач які камлучок. Заполле Кос.

КАМЯК м. кул. Бульбяная каша. Прыедуць унукі з горада, то кожны дзень давай ім камяк. Гэдык любяць есці яго. Була Міл.

КАМЯНІЦА ж. Неўрадлівая камяністая глеба. Папала камяніца, ніц картоплі ні вырастуць. Сярадава Жытл.

КАМЯЧКІ мн. Цвёрдыя кавалачкі бульбы ў кашы. Добра ні стаўчэш, то камячкі ў камяку. Була Міл.

КАНАВЕ'РТ м. Канверт. *Канавертоў купіла. Во, дзеці ні пішуць, то я ім буду пісаць. Рацкевічы Міл.*

КАНА'ЦЦА незак. дзіц. Цягнуць жэрабя перад пачаткам гульні. *Як пачаць гульні, то трэба канацца, каб ведаць, каму быць у полі, а каму ва'дзіць. Заполле Кос.*

КАНДАЛЫ' мн. перан. Нязграбны, цяжкі абутак. *Купіла туфлі, а ў іх хадзіць німа як: кандалы. Быч Стайк.*

КАНЁ'К м. Дзве дошкі, збітыя пад прамым вуглом адна да аднае, якія закрываюць вільчык даху. *Трэба канёк на дах зацягнуць. Бялавічы Кос.*

КАНІ'СКО м. перан. груб. Фізічна здаровы юнак, але гультай. *Гэты каніско вырас да неба, а дурны больш, чым трэба. Галік Міл.*

КАНО'ЗІЦЦА незак. Цацкацца, траціць марна час на выхаванне. *Німа мне тут калі з табой канозіцца, трэба ісці буракі палоць. Заполле Кос.*

КА'НТАР м. Спецыяльная аброць, якой утрымліваюць каня. *Без кантара каня не абучыш. Заполле Кос.*

КАНЧА'НЕЦ м. Чалавек, які жыве ў канцы вёскі. *Ён канчанец, але дзеўку сабе ўзяў з нашага грудка. Заполле Кос.*

КАНЧЛЯ' н. памянш. Невялікі худы конь. *Трахім ужэ сваё канчля ў воз запрагая. Альшаніца Квас.*

КАНЮКІ' мн. Канькі. *Як даўней канюкі рабілі. Расколяш сухая бярозавае ці грабовае палено на дзве палавіны – плашкі. Плашку яшчэ раз расколяш папалам – во табе і канюкі. Але яшчэ трэба загастрыць, абпаліць насок, пад ніз дрот прыбіць, прыладзіць шнуркі. Вось тады прывязвай да ног і на лёд. Альшаніца Квас.*

КА'НЯ ж. буд. Глухая сцяна ў сярэдзіне хаты. *Каню кладуць, каб звязаць, умацаваць сцены хаты пасярэдзіні. Заполле Кос. Каня як перагародка ў хаці. Аўсто Стайк.*

КА'ПА ж. Скураное пакрыццё хамута. *Капай абшывалі зверху хамут. г. Косава.*

КАПА'ЛЬНІК м. Чалавек, які выбірае бульбу. *Як збяру*

капельнікоў з восім, то дакапаям картоплі. Квасевічы Квас.

КАПА'ННЕ н. Той прамежак часу, калі капаюць бульбу. Капанне пачыналася даўней пасля Часнога, пад канец верасня, гэто зараз да Усплення некаторыя павыкопваюць. Быч Стайк.

КАПА'ННІК м. Той, хто капае бульбу. З майго хлопца яшчэ слабы капаннік. Бялавічы Кос.

КАПА'ННІЦА ж. Тая, якая капае бульбу. Мая маці добрая капанніца: тры баразны на сто метроў выходзіць. Альшаніца Квас.

КАПАЦЕ'ЦЬ незак. Ліць, сцякаць. Дождж, відаць, вялікі ідзе, глянё, як са стрэхі капаціць. Заполле Кос.

КАПІ'ЦА ж. перан. Тоўстая, прысадзістая жанчына. У яго жонка добрая капіца, дужая, робіць за дваіх. Галік Міл.

КАПА'ЧКА ж. груб. Маруда, нехайніца. Нездарма кажуць: чорт сем пар лапцей стаптаў, пакуль пару дабраў. Ён такі акуратны мужчына, а жонка ў яго капачка. Быч Стайк.

КА'ПЛЮ прысл. Трошкі. Прынясі мне каплю малака, горло баліць, трэба гарачага папіць. Альшаніца Квас.

КАПТУ'Р м. Верх гарызантальнай часткі коміна, карніз, выступ у ім. На каптур кладзем запалкі, мыло, іншую дробязь. Заполле Кос.

КАПУ'СНІСКО н. Лісце капусты. Капусту сшаткавала, а капустніско карові аддам. Аўсто Падст.

КАПУ'ХА ж. Марудная жанчына. Невестка такая капуха: цэлы дзень маленькую градку цыбулі палола. Альшаніца Квас.

КАПЫЛЬНЯ'К м. Штабель дроў. Даўней дрова пры загатоўцы ў капільнякі складвалі. Альшаніца Квас. Дрова як таўшчэй за 10 см, то калолі напалам, а тады ў капільнякі ставілі. Скураты Квас.

КАРАБІ'НЧЫК м. рыб. Тое ж, што і в е р ц ю ж о к. Карабінчык круціцца, і леска ні путаяцца. Размеркі Стайк.

КАРАБУ'НІЦЦА *незак. експр.* Лезці, караскацца. *Старасць ні радасць: трэба карабуніцца на печ, грэць косці.* Заполле Кос.

КАРАВА'ЦЬ *незак.* Здзіраць кару, скабліць. *Даўней, калі ні паспявалі ў маразы вывязці дэраво з дзялянкі, то каравалі.* Заполле Кос.

КАРАЧУ'Н *м.* Малы ростам чалавек. *Маленькі, карачун, яго ў армію ні ўзялі.* Альшаніца Квас.

КАРБАВА'ЦЬ *незак.* Абмяраць (сена, салому). *Паставілі скірды саломы, сёні будуць карбаваць.* Заполле Кос.

КАРАТО' *прысл.* Коротка. *Дзе карато, там і рвецца.* Альшаніца Квас.

КАРБУ'НЕЦ *м.* Скула, гнойны нарыў. *У нас клянучь так: "Каб цябе карбунцы ўзялі".* Заполле Кос.

КАРК *м.* Карак. *Як начальніком стаў, то тут жа карка адгадаваў.* Бусяж Міл.

КАРКА'ВІК *м.* Чалавек, які дрэнна вымаўляе літару "р". *І вучыла хлопца, і біла, нічога ні памагло, так і вырас каркавіком.* Заполле Кос.

КА'РКАЦЬ *незак. перан.* Гаварыць. *Ні каркай, як варона, лепяй паслухай другіх людзей.* Гладышы Міл.

КАРМАЗЫ'НАВЫ *прым.* Ярка-чырвоны. *У вышыўцы много кармазынавага коляру.* Заполле Кос.

КАРО'СТА *ж.* Кастрыца. *Каростаю пакот уцяплілі.* Верашкі Квас.

КАРО'ТЫ *прым.* Кароткі. *Расце мая дзяўчына, усе сукенкі сталі каротыя.* Альшаніца Квас.

КАРПА'Н *м.* Паркан. *Яловы карпан сто гадоў прастаіць, толькі жэрдкі знай мяняй.* Заполле Кос.

КАРПАНІ'НА *ж.* Адзін калочак з паркана. *Найдаўжэй прастаяць у плоці карпаніна з яловага тоўстага галля.* Заполле Кос.

КА'РТА *ж.* Тарфянік. *Спачатку асушылі балота, а пасля падзялілі на карты – прамавугольнікі.* Альшаніца Квас.

КАРТАПЛЕ'ННЕ *н.* Бульбоўнік. *Картапленне даўней*

жалі, сушылі, а зімой карові давалі. Альшаніца Квас.

КАРТАПЛЯ'НІСКО н. Бульбянішча. Картапляніско гаруць і сеюць па ім жыто. Альшаніца Квас.

КАРТО'ПЕЛЬ м. Бульбіна. Картопель вырас на паўкіля. Бялавічы Кос.

КАРТО'ПЛІСКО н. Тое ж, што і картапленне. Картопліско на зіму паляць. Заполле Кос.

КАРЧЭ' мн. зб. Драбналесце. У карчах водзіцца многа вужоў. Мілейкі Міл. Цэлы дзень па карчах кароў пасвіў. Хрышчоनावічы Квас.

КАСА'Р м. Касец. Добры касар хорошае травы скосіць трыццаць соток за дзень. Заполле Кос.

КАСІ'НА ж. Адзін волас. Пражыла баба на свеці, ні знала гора: касіна з галавы ні ўпала. Заполле Кос.

КАСМАЧЭ' мн. груб. Валасы. Распусціла касмачэ, ажно вачэй ні відаць. Боркі Падст.

КАСНІКІ' мн. Махры. Каснікі е ў хустцы, настольніцы. Була Міл.

КАСТАЧКІ' мн. Шчыкалаткі. Як хто стукня па кастачках, то натто баліць. Бялавічы Кос.

КАСТРАГА' ж. Сасновыя шпількі, іголки. Кастрагою падрубываю аблажвалі, каб падлога была цяплейшай. Заполле Кос.

КАСЦЯ'НКА ж. 1. бат. Касцяніца камяністая. Касцянка расце ў нашым лесе, але яе мало хто рве. Быч Стайк. 2. бат. Від дзікай грушы. Касцянка як прыгніе, то смачная. Быч Стайк.

КАСЦЯРО'ЎКА ж. бат. Брыца, курынае проса. Касцяроўку рвалі і свіням давалі. Бялавічы Кос.

КАТА'НКА ж. Тое ж, што і жалезіна. Катанку робяць з тонкіх труб. Заполле Кос.

КАТАРЭ'ЗНІК м. груб. Жорсткі, нялюдскі чалавек. І як можна жыць з гэтым катарэзніком. Руда Падст.

КАТА'ЦЬ незак. Выціскаць (пра мёд). Катаць мёд пайду, павінна быць трошкі. Сакоўцы Міл.

КАЎЗЕЎЛІЦА ж. Слізгота. *Каўзеліца, на нагах цяжко ўстаяць.* Заполле Кос.

КАХЛІЎЫ прым. Той, хто кашляе. *Хто курыць, той і кахлівы.* Заполле Кос.

КАЎХНУЦЬ незак. Кашлянуць. *Так горло заклало, кахнуць ні дае.* Бялавічы Кос.

КАЦАЎ ж. Тупы канец яйца. *У яйца е насок і каца.* Альба Квас.

КАЦАЎБАЎ ж. 1. Таўкач. *Кацаўбаю таўкуць бульбу свіням.* Альшаніца Квас. 2. перан. Нехайная жанчына, няўмека. *І ў каго ўрадзілася гэтая маладзіца. Здэцца, маці была акуратная жанчына, а дочка кацаўба кацаўбою.* Альшаніца Квас.

КАЦЁЎТЫ мн. Рукі без пальцаў. *Адмарозіў пальцы, засталіся кацёты.* Заполле Кос.

КАЦУЎБАЎ ж. 1. Кій з тоўстым канцом. *Стары Максім такі злосны, дагнаць ні дажане, то кацуўбу кідая.* Альшаніца Квас. 2. груб. Галава. *Кацуўба твая дурная.* Альшаніца Квас.

КАЦУЎБЕЎШКА ж. Тое ж, што і к а ц у ў б а 1. *Свінням у цэбры бульбу таўклі кацуўбешкай.* Быч Стайк. Тое ж, што і к а ц у ў б а 2. *Ніц ні варыць твая кацуўбешка.* Була Міл.

КАЦЯКІЎ мн. Кавалачкі гною, якія прысталі да авечай поўсці. *Хлеў мокры, саломы мало, то ўсе авечкі ў кацяках.* Стайкі Стайк.

КАЦЯХІЎ мн. Тое ж, што і к а ц я к і. *Ні шкадуюць скаціны, лянцяца падсцілаць, усе авечкі ў кацяхах.* Квасевічы Квас.

КАЧАЎН м. Храпка. *Як скрышыш галоўку капусты, то застаецца качан – дзецям ласунок.* Альшаніца Квас.

КАЧАЎНІКІ мн. бат. Тое ж, што і к а з а к і. *Качанікі ў бабцы сядзяць на высокай ножцы.* Бялавічы Кос.

КАЧАРГЕЎШНІК м. Вугал пры печы, качарэжнік. *У качаргешніку стаяць вілы, качэргі, чапляя.* Альба Квас. *Вазьмі ў качаргешніку вілы ды дастань з печы чыгун.* Халап'я Падст.

КАЧА'ЦЦА *незак.* 1. Дужацца. *Такі пень быў вялікі, што на ём два пастушкі качаліся.* Бялавічы Кос. 2. Слацца (пра дым). *Дым, калі на дождж, то па зямле качаяцца.* Альшаніца Квас.

КАЧО'БРЫК *м.* Малы тоўсты чалавек. *Мой качобрык ужэ, мусі, у магазін пакаціўся.* Заполле Кос. *Здаровенькі хлопчык расце ў Ніны, качобрык дый годзе.* Альшаніца Квас.

КАЧО'ЛКА *ж.* Драўлянае вузкае кола, качулка. *Малымі былі, бацько навыврэзвая качолок з кругляка: каляскі ўсё рабілі.* Заполле Кос.

КА'ША *ж.* 1. абрад. Назва радзіннага абраду. *Паклікалі на радзіны, то трэба купіць нейкі падарунок, каб пакласці на кашу.* Альшаніца Квас. 2. Назва абрадавай стравы. *Кашу варылі з ячменных, прасяных круп, і на малацэ.* Альшаніца Квас. 3. *ж.* Тое ж, што і к а м я к. *Каша з кіслым малаком смачная.* Падстарынь Падст.

КАША'НКА *ж.* кулін. Крывяная каўбаса. *Кашанка смачная гарачая, высмажаная ў салі.* Альшаніца Квас.

КАША'ЧАЯ ЛА'ПКА *ж.* бат.* Агаткі двухдомныя. *Кашачая лапка расце ў сухом, пясчаном месці на ўскрайку лесу. Яе прыкладваюць, каб кроў спыніць.* Бялавічы Кос.

КАШЛА'ЦІЦЦА *незак.* безас. Касмаціцца, кудлаціцца. *Як стружа бердо, то ніткі кашлацяцца. Тады вараць семя і гэтым адваром мажуць ніці.* Заполле Кос.

КАШЛІ'ВЫ *прым.* Тое ж, што і к а х л і в ы. *Німа ўжэ дыхання. Кашлівы, як стары конь.* Хадоркі Кос.

КАШУТ'А *ж.* Варсінькі на адзенні. *Ні ведаю, дзе гэта я набралася кашуты.* Аляксеікі Стайк.

КАШЫ'СКО *м.* павел. Вялікі кош. *Пайшоў у лес, кашыско адных праўдзівікоў прынёс.* Старажоўшчына Кос.

КАШЭ'ЛЬ *м.* Вялікі кош з накрывкай: *У нас у кашалях сухія каўбасы, сыры хавалі.* Альшаніца Квас.

КВА'С *м.* 1. кулін. Суп, галоўным кампанентам якога з'яўляюцца сушаныя грыбы. *Як вараць квас з грыбоў? Вада, добрую костку туды, картонліка ўкрышыш, жменьку*

круп укiняш, а тады грыбы сушаныя, добра перамытыя. Цыбулінку дабавiш, лаўроваго лiста, укропу. Смачно, за вушы нi адцягнеш. Альшанiца Квас. 2. кулiн. Халаднiк. Квас даўней казалi, а зараз халаднiк. Альшанiца Квас.

КВАСО'ВІК м. Стары баравік. Назбiрала адных квасовiкоў, трэба печ палiць, буду сушыць. Альшанiца Квас.

КВАСУ'ХА ж. бат. Тое ж, што i в а л о в i к. У нас хто кажа валовiк, а хто квасуха. Альшанiца Квас.

КВАШНЯ' ж. Малая дзежка. Уквашне квасяць чырвоныя буракi. Той сок п'юць альбо дабаўляюць у грыбны квас. Альшанiца Квас.

КВЕ'ТКА ж. 1. буд. Адзiн з этапаў у будаўнiцтве дома. Як паставяць кроквы, то да аднае з iх прыбiваюць букет кветак цi зялёныя галiнкi. Заполле Кос. 2. этнагр. Частаванне пасля таго, як паставяць кроквы ў доме. Паставяць кроквы, п'юць кветку. Заполле Кос.

КВІЧА'ЦЬ незак. Вiшчаць. Нашы суседзi, мусi, нi кормяць свiней, усё квічаць ды квічаць тыя свiня. Стайкi Стайк.

КВЯЛІ'ЦЬ незак. Цвялiць, даводзiць да плачу. Аддай дзiцяцi цацку, нi квялi. Боркi Падст.

КЕ'ЛБ м. заал. Тое ж, што i г е л б. Як зубы мяняю шчупак, а гэта бывае летом, ён стаiць у непрытомнасцi. То келб, мяккi, тоўсценькi, якраз яму "на зубах". Заполле Кос.

КЕ'ЛЫК, КЕ'ЛЬЫК м. памянш. да келб. Гэта невялiкая рыба, то хутчэй скажуць келбiк, чым келб. Заполле Кос. Кельбiк – рыба маленькая, тоўсценькая. Размеркi Стайк.

КЕ'ЛЗЫ мн. Цуглi. Без келзоў жарабца нi ўтрымаяш. Скураты Квас.

КЕ'ЛЗАЦЬ незак. Кiлзаць. Келзай каня, а то панясе. Була Мiл.

КЕ'ПЕЛЬ м. груб. Галава. Уцябе ў кепелi, мусi, нiма адной клёпкi: кажаш абы-што. Сенькавiчы Падст.

КЕ'РЗАВЫ прым. Пашыты з кiрзы. Керзавыя боты. Бусаж Мiл.

КЕ'РЗАВІКІ *мн.* Кірзавыя боты. Зімою абуваю керзавікі.
Быч Стайк.

КЕ'СЯ *ж.* Гразь, макрэча. *Кеся на гуліцы.* Альшаніца Квас.

КЕ'ЎЗАЦЬ *незак.* Мыць абы як, квэцаць. *Ці так мыць трэба? Кеўзала, а не мыла.* Сакоўцы Міл.

КЕ'ШКАЛО *м. і ж. экспр.* Маруда. *Я пяць работ перарабіла, а гэтае кешкало ўсё з хамутом возіцца.* Бялавічы Кос.

КІ'ДКІ *прым.* Хваткі, хуткі ў рабоце. *У мяне сусед такі кідкі: я ано падумаю касіць, а ён ужэ кошанае вязе.* Заполле Кос.

КІЛА'ВЫ *прым. 1. мед.* Хворы на грыжу. *Парася кілавае, але живе.* Няхачава Стайк. *2. перан.* Нарасць на корані ў капусце. *Уся капуста кілавая, сохня, ні будзя што квасіць.* Заполле Кос.

КІЛДАВА'ЦЬ *незак.* Чараваць. *Удзяцей лічылка е такая: "Кілду бабу, кілду дзед, закілдованы білет".* Заполле Кос.

КІЛУ'Н *м.* Нутрэц. *Як мы лягчалі? Толькі нядаўно агледзеліся, што паршучок кілун.* Альшаніца Квас.

КІ'ЛЬКА *займ.* Некалькі. *Кілька дзён у бальніцы пабыў: так дахаты захацеласё.* Верашкі Квас.

КІ'ЛЁ *н.* Кілаграм. *Кілё цукру купіла.* Міхнавічы Стайк.

КІМА'РЫЦЬ *незак.* Драмаць. *Поязд пакалыхвая, а ён сабе кімарыць: так і праехоў сваю станцыю.* Галік Міл.

КІРАЎНІ'ЦА *ж.* Руль у веласіпедзе. *Трамайся моцно за кіраўніцу, паедзям пакатаю.* Мілейкі Міл.

КІСЛЮКІ' *мн.* Плады дзікай яблыні, грушы. *Гнілыя кіслюкі сушаць альбо свежыя мочаць у бочцы. Адны і другія за зіму з'ядуцца.* Альшаніца Квас.

КІ'ХА *ж.* Камера (ад кола веласіпеда). *Нешчо кіха пустая ў ровары, мусі, недзі прабіў.* Галынка Міл.

КІ'ШКА *ж. 1.* Саламяная падкладка ў хамуце, хамуціна. *Кішка ў хамуце, каб ні намальвоў конь замуліны, каб мягко было.* Лазаўцы Міл. *2. кулін.* Крывяная каўбаса. *Кішкі смачныя гарачыя, з печы.* Альшаніца Квас.

КІЮ'К м. бат. Шышка рагозу. *У кіюкоўе вата, як апячэш руку, то прыкладаюць. А яшчэ мама расказвала, што падушкі з гэтай ваты рабілі, хто не меў гусей.* Альшаніца Квас.

КІЯН'КА ж. 1. стал. Драўляны сталярскі малаток. *Кіянкай цвікі ні б'юць, а вось вокны падганяць – само раз: матэрыял ні пашкодзіш.* Альшаніца Квас. 2. бат. Тое ж, што і к і ю к. *Дзеці рвуць кіянку і "зіму" робяць.* Альшаніца Квас.

КЛА'ДЗЬ ж. буд. Перакладзіна ў страсе. *Сохі ў гумнах, на іх кладзь кладуць, каб стрэху трымала.* Заполле Кос.

КЛАПАТА'ЦЬ незак. Рупіцца, дабівацца нечага. *Будзя клапатаць, то даб'еца харошай пенсіі.* Кушняры Падст.

КЛЕ'ВАЦЬ незак. экспр. Хварэць, ледзьве жыць. *Трахім ледзві клевае, стары ўжэ.* Гладышы Міл.

КЛЕ'ТКІ мн. У выразе: у клеткі. Клятчасты ўзор на тканіне. *Даўней ткалі ў клеткі спаніцы.* Альшаніца Квас.

КЛЕ'ШНЯ ж. 1. Ключня. *Клешні ў рака.* Грыўда Міл. *Клешні ў рака ўчэпістыя, як здушыць пальца, то баліць.* Панкі Люб. 2. Калашына. *Клешню ўбярэ ў боты.* Быч Стайк. *У нашу пору модно было хадзіць з шырокімі клешнямі.* Гошчава Стайк.

КЛЕ'МЫК, КЛЁ'МЫК м. Палка, пры дапамозе якой скручваюць вяроўку, ланцуг, шнуркі і г.д. *Прывяжаш канькі да нагі шнуркамі, а тады клембіком сціснеш, стужыш.* Заполле Кос. *Пакладзеш воз дроў, увяжаш ланцугом, зажмеш клёмбіком, хоць да Косава вязі, ні разваліцца.* Верашкі Квас.

КЛЁ'К м. 1. дзіц. Драўляны кіёчак у дзіцячай гульні. *Клёк – выструганая палачка, круглая, невысокая, 15 – 20 см.* Заполле Кос. 2. Дзіцячая гульня, у якой гульцы збіваюць кіёчак з пэўнай адлегласці. *Бывало, да ночы гулялі ў клёк.* Заполле Кос.

КЛІША'ВЫ прым. Касалапы, крываногі. *Бачыла зяця Антосіхі, з твару ніц сабе чалавек, але такі клішавы.*

Квасевічы Квас.

КЛІШАНОЎГІ прым. Тое ж, што і к л і ш а в ы. Вучыся добра хадзіць, а то вырасцяш клішаногі. Заполле Кос. Клішаногі – гэта калі калено аб калено трэцца. Альшаніца Квас.

КЛОМЛЯ ж. рыб. Сеткавая прылада для лоўлі рыбы. Кломля – дзве сеткі, злучаныя паміж сабой, і распоркі – сеткі па баках. Заполле Кос.

КЛУЎСТАСЦЬ ж. Растоплены на агні тлушч. Як клустасці много, то і аладкі смачныя. Плехава Люб.

КЛЫБАЦЬ незак. Кульгаць. Нешчо карова клыбая, можа, у ногу што забіла. Хрышчоनावічы Квас.

КЛЫБАЧ м. зневаж. Чалавек, які кульгае. Гэты клыбач абрыд сваёю п'янкаю, ніздарма ногу скруціў. Бараны Ягл.

КЛЫМБ м. Кіёчак, палачка для звязвання снапоў, кулёў. Перавясло скруціш, а тады клымбам снапа звяжаш. Заполле Кос.

КЛЭПС м. груб. Тое ж, што і г а м о н. Сколькі людзей ён у вайну перавёў! Прыйдзе і яму клэпс. Даргужы Міл.

КЛЮБА ж. буд. Прыстасаванне, пры дапамозе якога выпраўляюць брусы ў зрубе. Часом так выгне дзеравіну ў зрубе (натто ж яловую круціць), што толькі клюбай і можна выправіць. Заполле Кос.

КЛЮЦКІ мн кулін. Клёцкі. Натто смачныя ключкі адвараныя, а потым падсмажаныя на салі. Зялёны Бор Стайк. Я люблю ключкі вараныя, у малацэ. Жамайдзякі Міл.

КЛЮЧКА ж. Жэрдка, пры дапамозе якой дастаюць ваду з калодзежа. Былі грамадскія каладзязе, то ключка аж блішчала: столькі людзей за яе бралася. Дубітава Міл. Ключка зверху прывязвалася да коварата, а да яе чаплялася вядро. Заполле Кос.

КЛЯКНУЦЬ зак. 1. Замерзнуць. Вытраслі трахтаром картоплі нанач, а рано замаразкі, ды і клякнулі. Заполле Кос. 2. Прапасці. Дажджы пайшлі, жыто палягло і клякнуло. Заполле Кос.

КЛЯМБУР м. буд. Драўляны ці жалезны шпень. Клямбуром забіваюць клін узрубі для мацавання дзеравіны. Заполле Кос.

КЛЯШЧЭ́ мн. Драўляная частка хамута. Кляшчэ робяць з чачотавай бярозы. Ёдчыкі Квас.

КНІ́ГА ж. заал. Кнігаўка. Кнігі над лужком крычаць. Юкавічы Стайк.

КНІ́ГІ мн. вет. Страўнік каровы. Прапала карова, паглядзелі, а ў яе кнігі цвілою саломай забітыя. Заполле Кос.

КНУ́Р м. заал. Кныр. Трэба свіню гнаць да кнура, гукая. Сярадава Жытл.

КНУРАВА́ЦЬ незак. біял. Перыяд палавой актыўнасці свінні. Свіня кнуруе. Жытлін Жытл.

КНЫ́Ш м. 1. Нізкарослы чалавек. Малы, кныш, хто за яго замуж пайдзе. Заполле Кос. 2. устар. Ватрушка. Пякуць піражкі з творагом. Старыя людзі казалі – кнышы. Заполле Кос.

КО́ВАЛ м. Кусок, кавалак. Дзеці калядавалі, то Алена, суседка, добры ковал сала паклала. Жытлін Жытл.

КО́ВАРАТ м. Бярвяно-вага ў студні. Коварат мацаваўся да бабы. Ятвезь Квас.

КО́ДЛО н. груб. Група людзей. Іх цэлае кодро было. Гэто ж праз столькі часу лазілі па людскіх гаражах. Панкі Люб.

КО́ЗКА ж. заал. Страказа. Козка з крыламі, на балоце лётае. Любішчыцы Люб.

КО́ЗЛІКІ мн. бат. Рагулькі. Дробнае лісце, кветкі бэзавыя, растуць козлікі ў жыці. Бялавічы Кос. 2. бат. Ворлік звычайны. Козлікі высокія, сцябло голае, але кветкі прыгожыя, найчасцей сінія і фіялетаваыя. Бялавічы Кос.

КО́ЗЛЫ толькі мн. Збітыя накрыж калы, якія трымаюць жэрдку на самым вільчыку страхі, каб вецер не рваў саломы. Даўней козлы тырчалі на страсе, а зараз – антэны. Уласаўцы Жытл.

КО́ЗЫТКІ толькі мн. Козыт. Хто не баіцца козыткоў,

той ні раўнівы, так кажуць людзі. Заполле Кос.

КО'КАШ м. заал. Дрозд. Дрозд е пеўчы, рабіннік, а самы большы, нізко летае, гэта кокаш. Скураты Квас.

КО'ЛЕШКІ мн. памянш. да калені. Стань на колешкі, лягчэй будзе ягады збіраць, спіна ні будзя балець. Гошчава Стайк.

КО'ЛІСТО прысл. Даўней, калісьці. Колісто мы яшчэ хадзілі ў гэту рэчачку, в'юны лавілі, зара яе ўжэ німа. Заполле Кос.

КО'ЛКА ж. мед. Колікі. Прастудзілася, баюся, каб не было запалення, у плечах колка пачалася. Альшаніца Квас.

КО'ЛЬБА ж. Ручка на валу, круцячы якую дастаюць ваду са студні. Кольба ў нашом калодзязі жалезна, навек хваціць. Заполле Кос.

КО'МЛАЧ м. груб. Чалавек з густымі раскудлачанымі валасамі. Комлач, прычашыся, распусціў косы. Жамайдзякі Міл.

КО'МЧЫЦЬ незак. Камячыць. Чаго ты комчыш сукенку? Ты ж у ёй у людзі пойдзяш. Альшаніца Квас.

КО'НІК м. заал. Казюлька, якая бегае па вадзе. Конікі гэтыя як на крылах снуюць па вадзе. Квасевічы Квас.

КО'НЧНЕ часц. Іменна, абавязкова. Кончне так, як ты хочаш! Стайкі Стайк.

КО'ПАНЬ ж. Сажалка, копанка. Добра, як копань блізка ля хаты: гусей можна гадаваць. Хадакі Жытл.

КО'ПНУЦЦА незак. Спалохацца, уздрыгнуць. Як крыкнуў пад вухо, то я аж копнуўся. Ёдчыкі Квас.

КО'РМІК м. Кормнік. Гадую добраго корміка, хопіць сабе і дзецям. Куляшы Міл.

КО'РЧ м. Куст. Каравы пахаваліся ў карчах. Заполле Кос.

КО'СТАЧКІ мн. Суставы пальцаў рук, ног. Баліць натто, калі па костачках стукняш. Дубітава Міл.

КО'СЫ толькі мн. Валасы. Косы доўгія, пара стрыгчыся. г.Косава.

КО'ТЛІНЫ мн. Тонкія жэрдачкі, якімі пашыраюць

воз, сані. *Калі хочаш накласці добраго воза, раскладвай котліны.* Альшаніца Квас.

КО'ТЛІШЧА I н. Парэшткі былой сядзібы; сядзіба. *Тут котлішча было маё, зараз адны растуць дзічкі.* Даргужы Міл.

КО'ТЛІШЧА II н. Конскія могліцы. *Мой конь даўно ўжэ на котлішчы ляжыць.* Стайкі Стайк.

КО'ТЛЫ толькі мн. Тое ж, што і к о т л і н ы. *Палажыў котлы, каб шырэйшы воз быў.* Альшаніца Квас.

КО'ТУХ м. 1. Невялікае, часта часовае збудаванне ў хляве, пры хляве. *Збі які котух для курэй.* Корачын Жытл. 2. перан. Пакойчык у хаце. *Пабіў усю хату на котухі, няма дзе і гасцей прыняць.* Кушняры Падст.

КО'ЎЗАНКА ж. Каток. *Радасць дзецям: марозік. Цэлы дзень на коўзанцы.* Гладышы Міл.

КО'ЎЗАЦЬ незак. Тое ж, што і к е ў з а ц ь. *Рукі наадбываць трэба за такое мыццё: коўзала, а не мыла.* Квасевічы Квас.

КО'ЎЗКІ прым. Слізкі. *Коўзкая сцэжка, німа як ісці.* Заполле Кос.

КО'ХЛЯ ж. мед. Ліхаманка. *Каб цябе кохля трасла!* Альшаніца Квас.

КО'ШКА ж. 1. Вязаная хустка. *У дарогу далёкую бралі з сабою кошку – вязаную хустку, цёплую, ахутваліся ёю.* Заполле Кос. 2. бат. Лось (вожык стракаты). *Кошкі смачныя ў квасі, цвёрдыя, хрумсткія, як свіноя вуха.* Заполле Кос.

КРА'Й прysl. Вельмі, надта. *Мне сёні край трэба ў Косаво папасці.* Сенькавічы Падст.

КРАКО'С, КРАКО'СТ м. бат. Календула лекавая. *Як пчала ўкусіць, то ўсё кракос да таго места прыкладваюць.* Гладышы Міл. *П'юць кракост ад печаней.* Заполле Кос.

КРАМУ'ШКА ж. Крэмень. *Крамушкі ў калодзезь кідаюць, кажуць, вада здаравейшая станя.* Руда Падст.

КРАПІ'ЎНІК м. бат. Від грыба. *Па нізкіх месцах расце, па каляінах ад трактароў.* Заполле Кос.

КРА'СКІ толькі мн. Менструальны перыяд у жанчын.

Жанчына выходзіць з лет, то краскі прападаюць. Галынка Міл.

КРАСНАГАЛОЎВІК м. бат. Падасінавік. *Пайшоў і нарэзоў адных краснагалавікоў. Галік Міл.*

КРАСЬКО м. Здаровы, чырванашчокі, прыгожы чалавек. *Любо паглядзець на твайго сына, Маруся, красько, ей-богу. Заполле Кос.*

КРОЎКАЦЬ, КРЭЎКАЦЬ ж. Прорва, багна. *Туды ні лезь, там такая крокаць, з галавою правалішся. Заполле Кос. Бойся ступіць у гэту крэкаць, зацягня. Альшаніца Квас.*

КРЫШКІ мн. Крошкі. *І крышкі бацькавы пабраў: надто пахожы. Заполле Кос.*

КРУЎТ м. Драўляная накрыўка. *Соляць грыбы, на грыбы кладуць круг, на круг – гнёт. Рацкевічы Міл.*

КРУГА прысл. Навокал, кругом. *Ходзіць хлопец круга хаты, а зайсці да дзеўкі баіцца. Верашкі Міл.*

КРУГАЛЯ прысл. Ісці, аб'ехаць наўкруг. *Трэба даваць кругалю, бо кладку праз рэчку знясло паводкай. Заполле Кос.*

КРУГІТАЎЦЬ незак. Вішчаць (пра свіней). *Трэба нясці свіням есці: кругічуць ужэ. Бялавічы Кос.*

КРУЎГЛЫ прым. Увесь, цэлы. *Круглы год жыў у маёй цёткі, як вучыўся ў Брэсці. Размеркі Стайк.*

КРУГЛЯЎК м. бат. Дзікая трава, асака. *Кругляком карову ні накорміш. Сярадава Жытл.*

КРУЖЛЯЎЦЬ незак. Хадзіць кругамі, заблудзіцца. *Кружлялі на адным месцы цэлы дзень, ніяк ні маглі выйсці з лесу. Быч Стайк.*

КРУЖОЎК м. Века ў бойцы. *Кружок чысты, бо часта мыяцца. Бусяж Міл.*

КРУЖЭЎЧОК м. Тое ж, што і к р у г. *Кружэчок кладуць у выварку з салёнымі агуркамі, а на кружэчок – гнёт. Падстарынь Падст.*

КРУЎК м. 1. Прылада, якой скубуць сена. *Жалезным круком скубуць сено са стажка. Кушняры Падст.* 2. заал.

Крумкач. Крукі вялікія, чорныя. Альшаніца Квас.

КРУПА́ ж. І. Крупы. Крупа робіцца на круперні. г. Косава. 2. Сухі, у дробныя гарошыны снег. Крупа сыпляцца на мерзлую зямлю, відаць, зіма будзя. Заполле Кос.

КРУПЕ́РНЯ ж. Крупадзёрка. У мліне была яшчэ і круперня. Бялавічы Кос.

КРУТНУ́ЦЦА зак. перан. Завярнуцца, мала патраціць часу на нешта. Ано крутнешся ў лесі і кош грыбоў нясеш. Заполле Кос.

КРУЦЕ́ЛЬ м. 1. Усё, што скручана. Круцель палатна, круцель саломы, круцель льну. Гошчава Стайк. 2. перан. Ілгун, падманшчык. Гэты круцель то круціць, то муціць. Стайкі Стайк.

КРЫВУЛІ́ мн. 1. Частка воза, якая служыць для перавозкі доўгіх бярвенняў. Крывулямі трэба кіраваць жэрдачкамі, якія мацуюцца да задка воза. Альшаніца Квас. 2. перан. Літары. Пішаш ты абы-як, адны крывулі на лісце. Альшаніца Квас.

КРЫ́ГА ж. Пласт цвёрдай зямлі пры гаранні. Такая зямля цвёрдая, гарэш, адны крыгі. Заполле Кос.

КРЫЖАВІ́НА ж. Накрыж збітыя дошкі, якія служаць падстаўкай пад нешта. Крыжавіну для навагодняй ёлкі робяць з тонкіх акуратных брускоў. Заполле Кос.

КРЫЖАЎНІ́ЦА ж. Тое ж, што і к р ы ж а в і н а. Падцэбер ставілі крыжаўніцу, каб падлога ні гніла. Альшаніца Квас.

КРЫ́ЖНА ж. заал. Крыжанка, парода дзікіх качак. Крыжна – самая вялікая дзікая качка. Заполле Кос.

КРЫЖЫ́, КРЫЖЭ́ мн. 1. Паясніца. Крыжы баляць. Гладышы Міл. Крыжэ навярэдзіў, падняў цяжкае. Харошча Міл. 2. Задняя частка тулава жывёлы. Конь цягавіты, паглядзі, які шырокі ў крыжах. Заполле Кос.

КРЫ́КЛЯ ж. экспр. Крыклівы, плаксівы чалавек. Не была б то крыкля – крычыць ды крычыць. Панкі Люб.

КРЫЛО́ н. перан. Крысо. Крыло ў пальце. Хадакі Жытл.

КРЫШАНЫ́ толькі мн. Бульбяны суп. Я люблю

крышаны, калі цыбулькі насмажыць ды ўкінуць. Квасевічы Квас.

КРЭ́Ж м. Дрэва з густымі гадавымі кругамі. *Можа быць і так: адна палавіна дзерава будзя густая, кажуць, крэж, а другая палавіна – ліпава, абалоніста.* Заполле Кос. Як крэж зрэжаш, то гэта дзераво пускаюць на вокна, дзверы. Альшаніца Квас.

КРЭ́СКА ж. Метка, рыска (на градусніку). *Марозу сёні – на дваццаць крэсок.* Заполле Кос. *Глядзела тэмпературу. Трыццаць восім з крэскамі. Трэба да дохтара вязці.* Альшаніца Квас.

КРЭ́СЛО н. Прарэх. *Зашпілі гузікі ў крэслі.* Яблонка Жытл.

КРЭ́Ч м. Крык, лямант. *Чаго ты крэчу нарабіла? Ніхто цябе ні байца.* Хрышчоनावічы Квас.

КУБЛО́ н. Гняздо. *Шчурынае кубло раскідой.* Заполле Кос.

КУ́ДАСА ж. Мяцеліца, завея. *Такая кудаса на дварэ – божаго свету ні відно.* Юкавічы Стайк.

КУДЗЯЛЬНІ́ЦЫ толькімн. Папрадухі. *Удзень збіраюцца на кудзяльніцы, а вечаром на вечарніцы.* Альшаніцы Квас.

КУ́ДЛЫ мн. груб. Доўгія, непрычэсаныя валасы. *Адгадавай кудлы і ходзіць нерасчэсаны.* Ятвезь Квас.

КУДО́МІ прысл. Куды. *Кудомі ты ідзеш, тут жа кветкі пасеяны.* Яглевічы Ягл.

КУЗА́КА ж. заал. Казяўка. *На ўсё, што поўзая, у нас кажуць кузака.* Заполле Кос.

КУЗЬМА́ м. Пасудзіна для ягад, зробленая з кары дрэў. *Бало, кароў пасеш у лесі, а дзецям хочацца ягад прынясці, а пасудзіны німа, то надзярэш з альхі ці крушыны кары і зробіш кузьму.* Альшаніца Квас.

КУКА́Н м. рыб. Шнурок, на які нанізваемца рыба. *Бывая, забудзяшся вядзерцо ўзяць, то на кукан нанізваяш рыбу.* Заполле Кос.

КУ́КСА ж. Від жаночай прычоскі. *Жанчыны куксу рабілі*

на галаве з валасоў. г. Косава.

КУЉІ *мн.* Мыліцы. Бяда заставіла, то на кулях навучыўся хадзіць. Галенчыцы Ягл.

КУЛІКІ *мн.* Звязаныя пучкі саломы, якімі ўмацоўвалі край страхі, франтона. Кулікі вязалі з саломы, з іх шчыты рабілі. Заполле Кос.

КУЛЬДЗЮ́М *м. груб.* Беспарадак. Дасць маці ўсім нам, як убачыць, які мы кульдзюм устроілі. Бялавічы Кос.

КУЉКА *ж.* 1. Ручка на коссі. Кулькугнуць з вяза. Заполле Кос. 2. Папярочная планачка, прымацаваная зверху да дзяржання рыдлёўкі ці іншай прылады. Капачкай з кулькай лягчэй капаць. Заполле Кос.

КУЉШЫ *мн.* Вяроўкі, якімі ўвязваюць сена, салому на возе, санях. Наладуюць на сані сена, рублём уціснуць, кульшамі абвяжуць – хоць да Слоніма вязі, ні раскідаяцца. Заполле Кос.

КУЛЯ́БА *ж.* Вялікі кусок мяса з косцю. У бацькоў свежына была, і мне добрая куляба перапала. Скураты Квас.

КУЛЯСА́, КУЛЯ́СА *ж.* Кій для апоры з закругленым канцом – ручкай. Старыя з кулясамі ходзяць. Альшаніца Квас. Бывая, што і куляса страляя. Верашкі Квас.

КУ́МПАЛ *м. абразл.* Галава. У цябе кумпал зусім не варыць. Заполле Кос.

КУМЯ́К *м.* Тое ж, што і к а м я к. Груды кумяка з кіслым малаком з'ясі, смела да абеду можна цярпець. Заполле Кос.

КУ́МЯЛЁМ *прысл.* Хутка, мігам. Кумялём ляці да дакторкі: у бацька гарачка. Альшаніца Квас.

КУ́НДАЛЬ, КУ́НДЗЕЛЬ *м. абразл.* Сабака. Не прывязваюць людзі сабак, і бегаюць гэтыя кундалі з надворка на надворак. Альшаніца Квас. Прывяжы гэтаго кундзяля, бо яшчэ ўкусіць каго. Альшаніца Квас.

КУ́ПА *ж.* зб. Куп'ё. Тут цяжко касіць, купы многа. Заполле Кос.

КУПА́ЙЛО *н. бат.* Арніка горная. Купайло – лясная

расліна, цвіце жоўтым цветом, кветка, як у сланечніка. Заполле Кос.

КУПІ́ДЛО *н. экспр. Грошы. Купіў бы машыну, але купідла німа. Заполле Кос.*

КУ́ПЛЕНЬЯ *мн. зб. Прышлыя людзі. На людзей, якія прыехалі ў калгас дзеля высокіх заробкаў і кватэр, кажуць купленья, бо іх купілі шчодрымі абяцаннямі. Квасевічы Квас. На гэтай вуліцы адны купленья жывуць. Мілейкі Міл.*

КУ́РАЧ *м. Шматок анучы, льну, саломы, якія служылі для асвятлення ў цёмную пару дня. Падпалі курача і пасвяці мне. Ёдчыкі Квас.*

КУ́РАЧКА *ж. бат. Парасонік стракаты, капялюш. Прыгатаваныя курачкі маюць смак свежай рыбы. Заполле Кос.*

КУ́РАЧА МАЛІ́НА *ж. бат. Ажына. Назбірала вядро курачае маліны, варэння звару. Заполле Кос.*

КУРДА́ *ж. экспр. Спіна. Ні хочаш вучыцца, то ўвесь век будзеш курду гнуць. Заполле Кос.*

КУРДУ́ПЕЛЬ *м. абразл. Чалавек малога росту. Ці ж гэта кавалер? Курдупель некі. Сенькавічы Падст.*

КУ́РКАШКІ *мн. У выразе: сядзець на куркашках – сядзець на пальчыках. Ні сядзі на куркашках, бо ногі забаляць. Хрышчоनावічы Квас.*

КУ́РКІШКІ. *У выразе: На куркішкі, на куркішках (прысесці, сядзець, садзіцца) – прысесці на кукішкі, на наскі. Вазьмеця мяне ў машыну, я хоць на куркішках пасяджу. Квасевічы Квас.*

КУРЫ́НАЕ ЦЕ́ЛО *н. Стан, калі ад холаду цела пакрываецца крупкамі. Змерзла так, што курынае цело стало, дрыжу ўся. Даргужы Міл.*

КУРЫ́НАЯ СЛЕПАТА́ *ж. бат. Казялец. Курыная слепата цвіце вясной. У яе жоўтыя дробныя бліскучыя кветкі, яна ядавітая. Заполле Кос.*

КУРЭ́ЦЬ *незак. 1. Дыміць. Печка курыць, забіліся, відаць, люты. Размеркі Стайк. 2. Пылець. Яно пыл курыць, так*

хутко едзя. Гошчава Стайк. 3. Выдзяляць пыл. Сено пабыло пад дажджом, пачарнело, стало курэць. Заполле Кос. 4. Пра моцны дождж. Дождж такі навальны, ажно курыць. Альшаніца Квас.

КУСА'ЧЫК м. заал. Шчыпоўка. Кусачык – невялікая рыба. Назвалі так, бо ў яе вусікі ля рота, падобныя на маленькія абцэнгі – кусачыкі. Размеркі Стайк.

КУТ м. Вугал. У куце картоплі ўрадзілі, бо там ніжэй. Дубітава Міл.

КУ'ТНІЦА ж. вет. Прамая кішка. Надто смачная крывянка ў кутніцы. Альшаніца Квас. Каб табе кутніцу выпярло, куды ты гэтых курэй прэш! Заполле Кос.

КУ'ТЫ прым. Падкаваны. Шанавалі даўней коні: усе кутыя былі. Гэта цяпер з патрэсканымі капытамі ходзяць. Харошча Міл.

КУХЛІ'ВЫ прым. Тое ж, што і к а х л і в ы. Ты малады яшчэ, а кухлівы, як стары дзед. Квасевічы Квас.

КУ'ХЛІК м. Чалавек, які ўвесь час кашляе. Табе, кухлік, даўно трэба доктару паказацца. Заполле Кос.

КУ'ЦЬКА ж. Дробныя ячменныя крупы. Як добра ўварыцца куцька, то смачная. Альшаніца Квас.

КУЦЯ' ж. 1. Ячныя крупы. Назбіралі на калгасном полі два мяшкі каласкоў ячменных, куці зрабілі, так ад голаду ўратаваліся. Заполле Кос. 2. абрад. Назва абрадавай стравы, якая гатуецца з круп на Каляды, Дзяды, на памінках. Куцю на Каляды вараць. Альшаніца Квас. 3. асудж. Неахайная жанчына. Гэта куця мужыкову шапку ў камяку стуўкла і ні ўбачыла. Альшаніца Квас.

КУ'ЧКА ж. 1. Загарада, катух, стойла. Адгародзіш кучку ў хляве для цялушкі: трэба ўжэ адсадзіць. Корачын Жытл. 2. Зямля, насыпаная кратом. Німа спасення ад крата, увесь агарод у кучках. Заполле Кос. 3. Укладка снапоў збожжа, льну на полі. Учора мы ставілі лён у кучкі. Альшаніца Квас.

КУ'ЧМА м. Збітыя, ускудлачаныя валасы. Кучма, прычашыся, бо так і да людзей пойдзяш. Заполле Кос.

Л

ЛАБАВЕ'ШКА ж. *експр.* Вялікая галава. *За тваёй лабавешкай ніц ні відно.* Заполле Кос.

ЛАБАЗНЯ'К м. бат. Лабазнік. *Корань лабазняка настайваюць на гарэлцы і п'юць, калі жы вот баліць.* Заполле Кос.

ЛАБАКІ' *мн.* Гума выя пасталы. *Пасля вайны абуўкі ні было, то лабакі насілі, з калёс ад самалёта вырэзвалі.* Заполле Кос.

ЛАБА'Н I м. Карова без рог. *Засталася карова без рог, на такую карову кажучь лабан.* Заполле Кос.

ЛАБА'Н II м. Узгорак з пакатымі схіламі. *Міхась хату сабе паставіў на лабану.* Заполле Кос.

ЛАБЭ'ШНІК м. *павел.* Лоб. *Даўней трэба было, каб маладая на вяселлі плакала. А суседка мая, Барчыха, казалі, усё смяялася. То бацько драўлянай ложкаю па лабэшніку дачцэ пляснуй, каб слязу пусціла.* Альшаніца Квас.

ЛА'ВАЧНІК м. *устар.* Прадавец. *Даўней на магазін казалі лаўка, а на прадаўца – лавачнік.* Азярцо Падст.

ЛАВУ'ШКА ж. *пчал.* Прыстасаванне для прываблівання і лоўлі пчалінага рою. *Лавушкі вешалі ў лесі на дзераво.* Ятвезь Квас.

ЛА'ЙБА ж. Стары, развалены воз, машына. *Доўго на гэтай лайбе ты не наездзіш.* Альба Квас.

ЛАКО'МЫ *прым.* Прынадны, смачны. *Лакомы кусок знойдзя куток.* Заполле Кос.

ЛАКО'МІЦА м і ж. Ласун. *Мая малая такая лакомица, толькі смачненькае ёй давай.* Юкавічы Стайк.

ЛАКТА'ЦЬ *незак.* Хлябтаць (пра ката, сабаку). *Падаю карову, налью ў баначку, кот бяжыць лактаць.* Квасевічы Квас.

ЛАМАНУ'ЦЬ I *зак. экспр.* Рвануць, уцячы. *Ну, ён і ламануў, ніхто ні дагнаў.* Квасевічы Квас.

ЛАМАНУЎЦЬ II зак. экспр. З'есці, умалаціць. Прагаладаўся, то цэлы чыгунчык капусты ламануў. Хрышчоनावічы Квас.

ЛАМАЊЦЫ мн. кулін. Печыва, прыгатаванае з мукі на вадзе. Ламанцы пякуць і ядуць на Каляду. Альшаніца Квас.

ЛАМІЊНА м. і ж. пагардл. Гультай, лежабока. Такі ламіна, хоць вагою падважвай. Бялавічы Кос.

ЛАЊНДРЫНКІ мн. Цукеркі - ледзянцы. Ландрынкі - ласунок дзецам. Альшаніца Квас.

ЛАЊТУХ м. груб. Жывот. Адгадаваў лантух, нагнуцца цяжко. Воля Жытл.

ЛАЊПА ж. Прылада для выцягвання цвікоў з дрэва. Лапай добра цвікі даставаць, лёгка, бо рычаг вялікі. Заполле Кос.

ЛАПАТУЊХА ж. Зазубіна. Лапатух нарабіў, клеплючы касу. Заполле Кос.

ЛАЊПАТНІК м. Бядняк. Не хвалю я, дзеткі, колішныя жыццё, адны лапатнікі былі. г. Косава.

ЛАЊПАЦЬ незак. экспр. Абдымаць, прыставаць. Ні лапай, ні твая. Кушняры Падст.

ЛАЊПІКО н. 1. Латка на адзенні. Свеціцца ўся твая рубашка, вынашаная, німа да чаго і лапіко прышыць. Аўсто Стайк. 2. перан. Невялікі ўчастак зямлі. На гэтым лапіку пасею ячмень. Лазаўцы Міл.

ЛАЊПКІ мн. Галінкі хвой, елкі. Лапкамі ўкрываюць скапцы з бульбаю. Заполле Кос.

ЛАСЁЊВАЯ ТАЊСЦЮЊХА ж. бат. Від таўстухі. Ласёвая таўсцюха расце на ніжэйшых месцах, ножка ў яе высокая, а шляпка чырванаватая. Альшаніца Квас.

ЛАСІЊНА ВОШ ж. заал. Клешч, які жыве на ласіных пераходах. Ласіна вош ляціць, садзіцца і лезя табе ў валасы. Альшаніца Квас.

ЛАЊСТАЊКА, ЛАЊСТУЊКА I ж. шав. Устаўны клін у апаратцы. Парвалася ластаўка ў штанах, зашый. Бараны Ягл. Ластуўку ў крэсло ўстаўлялі, кантовую. Альшаніца

Квас.

ЛАСТУЎКА II ж. Ластаўка. *Ластуўка прылятая на цяпло.* Альшаніца Квас.

ЛАТАЇЦЬ ж. бат. Лотоць. *Латаць расце па нізкіх месцах, на канавах. Прыкладываюць лісты пры вогніку.* Бялавічы Кос.

ЛАТАШ м. бат. Тое ж, што і л а т а ц ь. *На балоце латашы расцвілі, усё жоўтая ад іх.* Заполле Кос.

ЛАХАЊКА ж. Начны гаршчок. *Колісь дзецям вялікі гліняны гаршчок падавалі, лаханкай называлі.* Альшаніца Квас.

ЛАХАЊКА ж. Вялізная міска. *У капанне ні было калі аджымаць, то зара цэлую лаханьку замачыла.* Квасевічы Квас.

ЛАХАЧЭЎ мн. бат. Буякі. *Лахачэ ў нас мало хто збірае, бо е чорныя ягады.* Мілейкі Міл.

ЛАХВАЎ ж. Удача, дарэмшчына. *Сёні мне лахва папала, зайшоў да суседа, а ў яго госці, і мне чарку налілі.* Боркі Падст.

ЛАХУЎДРА ж. груб. Неакуратная жанчына, акалуха. *Гэта лахудра не саромеяцца і да людзей выйсці.* Заполле Кос.

ЛАЇЦІЦЬ незак. буд. Прыбіваць латы да крокваў. *Паставілі кроквы, лаціць будзям.* Була Міл.

ЛАШЧАВІЊА ж. Нізкае балоцістае месца, у якім стаіць вада. *Кругом гэтай лашчавіны лахачоў много.* Альшаніца Квас.

ЛЕГКАБЫЇТЫ прым. Так скажуць пра чалавека, які хоча мець дастатак, не трацячы на гэта ні сіл, ні працы. *Бачыш, які легкабыты, хоча ўсё мець, але пальцом не паварушыць.* Заполле Кос. Мікалай – легкабыты, ён ні перасіліцца. Бусяж Міл.

ЛЕЃМА, ЛЁЃМА, ЛОЃЖМА прысл. Лежма. *Захварэла жонка, легмаляжыць.* Була Міл. *Лёгмаляжыць збажына: такі вецер моцны быў.* Няхачава Стайк. *З дзеўкай пасварыўся,*

то цэлы дзень кавалер ложка ляжыць, гаварыць ні з кім ні хоча. Квасевічы Квас.

ЛЕДВО прысл. Ледзьве. Назбірала цэлы кош грыбоў, ледво прынясла. Жытлін Жытл.

ЛЕКАЦЕЦЬ незак. Дрыжаць ад холаду. Трэба цяплей апрацаца, а то ажно лекаціш. Падстарынь Падст.

ЛЕЊІВО н. Скура вужакі, гадзюкі, скінутая ў час ліняння. У леніві галаву мыюць, каб косы харошыя былі. Заполле Кос.

ЛЕТАЦЬ незак. перан. Лятаць, бегаць. Паступіла вучыцца, то ад радасці ні ходзіць, а летает. Заполле Кос.

ЛЕТКІ прым. Лёгкі на ногі, хуткі, шпаркі. Мая цёшча яшчэ леткая, не ведае стомы. Размеркі Стайк.

ЛЕШЧАТКА ж. 1. Тонкая дошка. Лешчаткай добра мяшацьзапараную муку. Заполле Кос. 2. мед. Медыцынская шына. Паламаў ногу, то ўзялі ў лешчаткі. Заполле Кос.

ЛЕЯ ж. Латка на каленях. Каб на каленях штаны не праціраліся, прышываюць лею. Заполле Кос.

ЛЁХІ мн. Норы, хады пад зямлёй. Мышы лёхоў нарабілі. Альшаніца Квас.

ЛЖЭАПЕЊКА ж. бат. Апенька несапраўдная. Як я, старая, зблудзіла, лжэапенёк прынясла?! Альшаніца Квас.

ЛІЛІЯ ж. бат. Тое ж, што і б л я ш н я к. Лілію садзяць у агародах, надто квяткі прыгожыя, сінія, яркія. Альшаніца Квас.

ЛІЗІКІ толькі мн. Ласункі. На адных лізіках жыве малая – распесціла баба. Размеркі Стайк.

ЛІЊКА м. заал. памянш. Лінь. Улінька цёмна-залацістая дробная луска. Заполле Кос.

ЛІПАВЫ прым. 1. Які мае дачыненне да ліпы. Ліпавы чай. Заполле Кос. 2. перан. Дрэва з рэдкімі кольцамі, кругамі. Бывая так: адна палавіна дзерава густая, другая – ліпава. Заполле Кос.

ЛІСАВЫ прым. Ліслівы, хітры. Гэта жанчына лісавая, з ёю трэба вухо трымаць востро. Азярцо Падст.

ЛІСІК м. бат. Дзіванна. Лісік высокі, лісты доўгія. Як

цвіце, то ўся ў жоўтых кветачках. Расце на лугах, узлесках. Прымяняюць ад падучай хваробы. Бялавічы Кос.

ЛІСНІК м. бат. Піжма. Ліснік высокі, кветкі жоўтыя, пляскатыя гарошынькі, сабраныя ў кошычкі. Расце на сметніках. Бялавічы Кос.

ЛІСЫ толькі мн. Прыстасаванне з двух бяргвенняў, якімі замацоўваюць сцяну, што пачынае крывіцца. Лісы табе трэба ставіць, а то разваліцца хлеў. Заполле Кос.

ЛІХАЕЎЖЫ прым. Пераборлівы ў ядзе. Карова мая ліхаежа: абы-чаго ні есць. Альшаніца Квас.

ЛІЧАЎ, ЛІЧАЯ ж. Адтуліна ў верхнім камені жорнаў. Са скрынкі сыпляцца зерня ў лічай. Заполле Кос. Лічая – адтуліна, дзірка ў верхнім камені жорноў. Альшаніца Квас.

ЛІЦВІНЫ мн. Беларусы. Палешукі з Целяхан і зараз нас ліцвінамі называюць. г. Косава.

ЛІШПАЊКА ж. Рыдлёўка. Канём з-за прысаддзя ні ўлезаш у агарод, то лішпанкаю капаю. Скураты Квас.

ЛОЎЖАЧКА I ж. Прылада для абування. Ложачкай лягчэй абуць чаравікі. Галынка Міл.

ЛОЎЖАЧКА II ж. анат. Сонечнае спляценне. Мусі, страўнік баліць, пад ложачкай нья. Альшаніца Квас.

ЛОЎЖКА ж. Лыжка. Драўлянай ложкай добра варэнне мяшаць. Скураты Квас.

ЛОЊКА ж. Луг, сенажаць. На раніцу ўсю лонку выкасіў. Заполле Кос.

ЛОЎПАЦЕНЬ м. 1. Тое ж, што і л а п а т у х а. Як ні ўмеяш кляпаць касу, то лопатняў наробіш. Заполле Кос. 2. перан. Чалавек, які многа і бесперастанку гаворыць. Сціхні, лопачень, нудно цябе слухаць. Заполле Кос.

ЛОЎПАЦЬ незак. 1. Хутка рабіць, спяшацца. Лопаяш цэлы ранок па гаспадарцы, а пасля ляціш на работу, баішся, каб ні спазніцца. Заполле Кос. 2. перан. Есці на поўны рот (пра свіней). Гэты паршучок з маленькага лопая. Заполле Кос.

ЛУЎКА ж. Калыска. Для малых дзяцей робяць лубкі, для большых калыскі. Гошчава Стайк. Лубкі рабілі з ліпы,

з тонкай шырокай адной дошчачкі, якую выгіналі ў прадаўгаваты круг. Ёдчыкі Квас. Каб зрабіць лубку, трэба гебліком настругаць з асовых пален тонкіх лучын, а тады гэтымі лучынамі сплясці лубку. Альшаніца Квас.

ЛУГ м. Упадзіна, нізкае месца на паверхні зямлі. З балота вада пойдзя, а з лугу не. Заполле Кос.

ЛУГОЎКА, ЛЫГОЎКА ж. Попельны луг. Бывало лугоўкі наварыш ды і мыяш у ёй. Альшаніца Квас. У лыгоўцы вымочвалі льняное палатно. Заполле Кос.

ЛЮЎЛЬКА ж. Тое ж, што і л у б к а. У люльках люлялі дзетак. Квасевічы Квас.

ЛУПАВІНЫ мн. Лупіны з бульбы. Лупавіны з бульбы аддаем карові. Быч Стайк.

ЛУПАТЫ прым. 1 З вялікімі вочкамі (пра сіта). Лупатае сіто – гэта сіто з вялікімі вочкамі. Альшаніца Квас. 2. Стракаты. Лупатая спаніца, у кветкі. Альшаніца Квас.

ЛУПАЧ м. абразл. Вірлавокі чалавек. Мой лупач пасля ўчарашняй напойкі спіць яшчэ. Бялавічы Кос.

ЛУСКА ж. Высеўкі з грэчкі. Як прасейваюць грачаную муку, то застаецца луска. Альшаніца Квас.

ЛУШЧЫК м. Лён – самасей. Як ні беражэш галоўкі льну, каб ні абіваліся, ды цяжко ўберагчыся. Возьме восенню і ўзыдзя лён. Кажуць, узышоў лушчык. Альшаніца Квас.

ЛУШПАВІНЫ мн. Шалупінне. Картапляныя лушпавіны курам вару. Скураты Квас.

ЛЫБІЦА незак. экспр. іран. Усміхацца. І чаго ты лыбішся без прычыны? Руда Падст.

ЛЫЖВЫ мн. Лыжы. Лыжвы заўсёды робяць з ясеню, і хуткія, і моцныя. Яблонка Жытл.

ЛЫСАК м. зневаж. Лысы чалавек. Гэты лысак пагубіў косы на чужых падушках. Грыўда Міл.

ЛЫСАЯ ГАРА ж. Узгорак, які пустуе. Як раскапаюць, то на лысай гарэ пясок, жвыр бяруць. Заполле Кос.

ЛЫСІНА ж. перан. Купка, невялікая колькасць адной расліны ў адным месцы. Кругом ягад німа, толькі ў адным

месці лысіна ягад. Альшаніца Квас.

ЛЫСУ́ХА ж. Карова з плямой на ілбе. *Лысуха ў мяне, такую самую і цялушачку прывяла. Сакоўцы Міл.*

ЛЬНІ́СКО зб. н. Льнішча. *Па льніску хоць касі, такі прэі парос. Даргужы Міл.*

ЛЮБІСТО́К м. бат. Любіста. *Яно возьмаш у рукі лісток любістоку, то пахнуць будуць рукі праз колькі дней, ні змыаш. Заполле Кос.*

ЛЮБЛІ́ВЫ прым. Нятулысты (пра мяса). *Люблівае мяса ўсе любяць. Хадоркі Кос.*

ЛЮ́БЧЫКІ мн. заал. Казяўкі, які плаваюць у вадзе. *Любчыкі ловяць, сушаць і даюць піць з гарэлкаю кавалеру, каб любіў. Альшаніца Квас.*

ЛЮДСКІ́ прым. Уласны, а не дзяржаўны, калгасны. *Людскія гумны на другі бок гуліцы стаялі даўней. Яблонка Жытл.*

ЛЮ́ХТЫ мн. Дымавы ход у печцы. *Печка дыміць, відаць, люхты забіты. Ёлкі Ягл.*

ЛЮ́ХЦІК м. Фортка ў акне. *Закрый люхціка, бо дуя, прастудзішся. Альшаніца Квас.*

ЛЮ́ЦКІ прым. Добры, чалавечны, спагадлівы. *Файны, люцкі чалавек. Альшаніца Квас.*

ЛЮ́ШНЯ ж. Упор, які лучыць верх ручкі з воссю. *Люшня мацуя ручку ў возі. Бялавічы Кос.*

ЛЯ выкл. 1. Бач, глянь. *ЛЯ, якую рыбіну паймаў: хвост па зямле валачэцца. Грыўда Міл.* 2. пабочн. *Ён, ля, вучыўся добра, то вучыцялём стаў. Быч Стайк.*

ЛЯГА́РЫ мн. Жэрдкі, па якіх коцяць бяргвенні з зямлі ўгору. *Па лягарах і тоўстае дзераво ўручную закоціш на машыну. Заполле Кос.*

ЛЯ́ДА ж. Прылада, якая дапамагае чалавеку аднаму пакласці бяргвенне на воз. *Меўшы ляду, любую дзеравіну на воз пакладзеш, самую цяжкую. Любішчыцы Люб.*

ЛЯДА́ЧЫ прым. Кепскі, нізкай якасці. *Лядачае сено. Заполле Кос.*

ЛЯДЗЯ́НКІ мн. Ледзяшы. *Як адліга, то лядзянкі са*

стрэх звісаюць. Заполле Кос.

ЛЯДОЎНЯ ж. 1. Пограб з лёдам для захоўвання прадуктаў. *Даўней лёд рэзали на рэчцы і рабілі лядоўні.* Заполле Кос. 2. Холад у хаце. *Пакуль у бальніцы была, мужык выстудзіў хату на лядоўню.* Заполле Кос.

ЛЯЖНЁЎКА ж. Частка дарогі, вымашчаная бярвёнамі. *Газаправад вялі, то па балоці клалі ляжнёўку.* Яглевічы Ягл.

ЛЯК І. м. Нешта вельмі салёнае, лёк. *Следзі прадавалі, а я ляку ўзяла да салёнікоў.* Альшаніца Квас.

ЛЯК ІІ. м. абрад. Сполах. *Як ляк прыпадзе, то живот пухня.* Альшаніца Квас.

ЛЯЎМЕЦ м. Падхамутнік. *У хамут падшываюць лямец, каб каню ні муляло.* Юкавічы Стайк.

ЛЯЎМЦЫ мн. Каўтуны ў валасах. *Расчашы косы, бо аж у лямцы пазбіваліся.* Заполле Кос.

ЛЯЎПАЎКА ж. Мухабойка. *Летом ляпаўку з рук ні выпускай: мухі збрыдаюць.* Бялавічы Кос.

ЛЯЎПАЦЬ незак. экспр. Падаць (пра снег). *Снег мокры ляпая, пацяплело.* Бусяж Міл. *Снег вялікі ляпая, як пасталы.* Заполле Кос.

ЛЯПЕЎ прысл. Лепш. *Ляпей я хлеб з вадою будуюсці, але ні пайду на паклон супастату.* Размеркі Стайк.

ЛЯПЕЎЧА ж. Палок каля печы. *Памалісь Богу, што твайму бацьку ляпечу апрастаў, замуж цябе гэдыку ўзяў.* Заполле Кос.

ЛЯЎРВА ж. груб. Распусніца. *Чаго разляглася, лярва? Уставай, прыбярэ ў хаці!* Сярадава Жытл.

ЛЯЎСКА ж. Лёстка ў лесвіцы, драбіне для воза. *Драбіна старая, глядзі, каб ляска ні зламалася.* Альшаніца Квас.

ЛЯСКОЎЫ прым. Ляшчынавы. *Лясковае вудзільно добрае, моцнае, гнуткае.* Гічыцы Ягл.

ЛЯХА ж. Невялікі ўчастак поля, выкарыстаны пад лён. *Ляху льну пасеяў.* Заполле Кос.

ЛЯШЧОТКА ж. Тое ж, што і л е ш ч а т к а. *Руку хто зломіць, то бяруць у ляшчоткі.* Заполле Кос.

М

МАГЛЯВАЎЦЬ *незак.* Фарбаваць. *Дуня хату маглюя, мусі, дачку замуж будзя аддаваць.* Заполле Кос.

МАГНЭЎСОМ *прысл.* Сілай, міжволі. *Мяне да гэтай дзяўчыны магнэсам цягня.* Заполле Кос.

МАДЫГАВАЎЦЬ *незак.* Прыладжваць, падганяць. *Мадыгуй, не мадыгуй, але калі пальто ні да плячэй, ніякімі ўшыўкамі ні паможаш.* Заполле Кос.

МАЎЗАНКА *ж.* Часовая цагляная печка, пабудаваная для гаспадарчых патрэб на падворку. *Я свіням у мазанцы летом вару, хоць чысцей у хаці.* Галенчыцы Ягл.

МАЗГАВЕЎШКА *ж.* *груб.* Галава. *Што ты сваёй мазгавешкай думаш? Дакуль дурэць будзяш? Бярыся за розум.* Яблонка Жытл.

МАЎЗІЦЦА *незак.* Пачынаць плакаць, румзаць. *Ну, хопіць ужэ мазіцца, не маленькі.* Жамайдзякі Міл.

МАЎЗЯ *ж.* *дзіц.* Плакса. *Перастань плакаць, мазя.* Була Міл.

МАЙДАЊ *м.* 1. Невялікі ўчастак утравелага поля. *На майдане збіраліся іграць у валејбол.* Заполле Кос. 2. Прасторны двор. *На гэтым майдане можна авечкі пасвіць.* Альшаніца Квас.

МАЙНАВАЎЦЬ *незак.* Трызніць, блюзніць. *Свякроў майнаваць пачынае: усё путая, вядома, ужэ девяносто гадоў.* г. Косава.

МАКАВЕЎ *м.* *рэліг.* Хрысціянскае свята, якое адзначаецца 1 жніўня. *На Макавей мак свенцяць.* Ёдчыкі Квас.

МАКАЎТКА *ж.* Вышыўка. *Макатку на сцяну вешалі, каб харашэ было.* Заполле Кос.

МАКОЎТРА *ж.* Вялікая гліняная міска, макацёр. *Бало, картоплі ў макотры церлі на аладкі і мылі ў ёй картоплі.* Квасевічы Квас.

МАКРАЦЕ́ЧА ж. Макрата. Макрацеча ў хляве, трэба падаслаць. Дубітава Міл.

МАКРО́ безас. у знач. вык. Мокра. Макро ў хляве. Куляшы Міл.

МАКРЫ́ЦА ж. бат. Зоркаўка. Макрыца сцеляцца па зямле, кветачкі ў яе дробныя, белыя, як зорачкі. Гошчава Стайк.

МАК-САМАСЕ́Й м. бат. Мак-відук. Даўней запарвалі галоўкі маку-самасею і адваром дзяцей паілі, каб спалі. Заполле Кос.

МАЛАВЕ́ЛЕ прысл. Трошкі. Малавеле паспаў, і ўжэ мне палепшало. Даргужы Міл.

МАЛАДЗІ́ЦЦА безас. Хмурыцца, брацца на дождж. Нешчо маладзіцца, каб хаця дождж не пайшоў, трэба сено ісці грабці. Заполле Кос.

МАЛАДЫ́ прым. Рана скошаны (пра траву). Пастараўся мой гаспадар, ужэ скасіў траву ў агародзі, маладую, майскую. Заполле Кос.

МАЛАДЫ́ МЕ́СЯЦ м. Маладзік. Як малады месяц рожкамі ўверх, то дождж будзя. Лазаўцы Міл.

МАЛАЦЕ́ННЕ н. Малацьба. Малаценне – цяжкая работа, за дзень так намахаяшся, што рук ні чуяш. Грыўда Міл.

МАЛАЦЕ́ННІК м. Малацьбіт. Добры малаценнік за дзень капую снапоў змалоціць. Падстарынь Падст.

МАЛАЧА́Й I н. 1. бат. Адуванчык. Зусім німа травы, адзін малачай жаўцея. Мілейкі Міл. 2. мед. Дзіцячая хвароба. Бело ў роце, мусі, малачай у малога будзя. Заполле Кос.

МАЛАЧА́Й II м. Тое ж, што і б а д з я к. Малачай – пустазелле, ім параць ногі пры грыбковых хваробах. Бялавічы Кос.

МАЛІКАВА́ЦЬ незак. Перабіраць, есці з неахвотаю (пра яду). Нешчо карова малікуя. Заполле Кос.

МА́ЛІЦЦА незак. Паводзіць сябе, як малое дзіця;

дзяцініцца. Вялікі ўжэ, а малішся, як тое малое дзіця. Заполле Кос.

МАЛОЎЗІВО н. Малодзіва. На молозіві аладкі надто смачныя, растуць вельмі, пышныя. Гошчава Стайк.

МАЛОЎЧНІК 1. м. Чалавек, які збірае малако. Нашо сяло вялікае, малака здаюць много, то два малочнікі. Заполле Кос. 2. м. Чалавек, які любіць усе малочнае. Ён без малака жыць ні будзя, малочнік гэты. Гладышы Міл. Не быў бы малочнік, малако за воду п'е. Міхнавічы Стайк.

МАЛОЎЧНІЦА ж. Жанчына, якая збірае малако. У нашай малочніцы і конь ведае, ля якой хаты стаць. Альшаніцы Квас.

МАЛЬКОЎ прысл. Мала. У каго малько было зямлі, то той бедно жыў. Самое велькае багацце, як сам па сабе кожны жыў, была зямля. Гладышы Міл.

МАЛЯНКОЎЫ прым. Малінавы, цёмна-чырвонага колеру. Сукенку малянкову купіла: надто гэты коляр люблю. Няхавава Стайк.

МАНЕЎЖЫЦЬ незак. перан. Мучыць, выпрабоўваць. Не манеж ты мяне, бо ні скажу, дзе была ўчоры. Альшаніца Квас.

МАНТЫЛЯЎЦЦА незак. Целяпацца, калыхацца. Бачыш, як бяжыць да магазіна, ажно косы мантыляюцца. Галынка Міл.

МАНТЫЛЯЎЦЬ незак. Махаць, матляць. Не мантыляй рукамі пад носом, не баюся. Хочаш сказаць што, то скажы спакойно. Альшаніца Квас.

МАНЦЁШКА ж. Мянташка. Манцёшку робяць з чорнаго дубу, з дубу, які праляжаў у вадзе много год. Галік Міл.

МАЊЫКА м. і ж. Ляўша. Мой хлопец манька: усё леваю рукою робіць. Мілейкі Міл.

МАРАЧОЎ м. заал. Тое ж, што і г а р б ы л ь. Марачок на акунь кажуць так, бо ў яго бакі з цёмнымі папярочнымі палосамі. Заполле Кос.

МАРДАЎСЫ толькі мн. груб. Твар, шчокі. Зараз як

заеду на мардасах, то будзяш ведаць, як красці ў старога чалавека. Бялавічы Кос.

МАРУСІ́ЦЬ *незак.* Імжыць, цярусіць. Цэлы дзень дождж марусіць, ні перастае. Падстарынь Падст.

МАРКІТАВА́ЦЬ *незак.* Знаходзіцца ў стане палавой актыўнасці (пра авечак). Авечка маркітуя. Верашкі Квас.

МА́РНЕ *прысл.* Выглядаць змарнелым, быць худым, слабым. Здаецца, і добра карміў паршука, а выглядае марне. Альшаніца Квас.

МАРНАВА́ЦЬ *незак.* 1. Нішчыць. От марнавалі людзей у вайну. Бялавічы Кос. 2. Псаваць. Не марнуй абуўку. Размеркі Стайк.

МАРЦАВА́ЦЬ *незак.* Знаходзіцца ў стане цечкі. Кошка марцуя. Быч Стайк.

МА́РЫЦЬ *незак.* Хіліць на сон. Не выспалася, на сон марыць. Рацкевічы Міл.

МАСЛЯ́НКА *ж.* Маслёнка. Зб'юць масло, маслянка застаецца ў бойцы. Бусяж Міл.

МАСЦІ́ЦЬ *незак. экспр.* Лупцаваць, біць. Кожны дзень мужыка мосціць, а ён залье бельма ды яму да лямпачкі. Любішчыцы Любішч.

МАСЦЬ *ж.* 1. Мазь. Дала доктарка масці, каб прыкладаў да раны. Руда Падст. 2. перан. Вадкасць, якую выдзяляе з рота конік (насякомае). Конік, конік, дай мне масці ад балясці. Заполле Кос.

МАТАВІ́ДЛО *н. ткац.* Матавіла. Учоры цэлы вечар матавідлом ніткі матала. Була Міл.

МАТАНУ́ЦЬ *зак.* 1. *экспр.* Тузануць, рвануць. Гэдык конь матануў, што на нагах ні ўтрымаўся. Боркі Падст. 2. перан. Паехаць за край света. Малады быў, дурны, ажно ў Сібір матануў, а пасля ні ведаў, як уцякаць адтуль. Стайкі Стайк.

МА́ТКА *м і ж. дзіц.* Капітан каманды. Як іграюць дзеці ў лапту, то дзеляцца на дзве каманды і выбіраюць сабе матку. Заполле Кос.

МАТНЯ́ *І ж.* Аканіцы з саломы. *Даўней дваіных вокен ні было, адзінарныя, то на вокна матні рабілі, з саломы. Як мароз, то закрывалі імі вокна.* Заполле Кос.

МАТНЯ́ *ІІ ж.* Клінок у штанах, які ўстаўляецца паміж дзвюх калашын. *Камень цяжкі як падняў, матня і трэснула.* Сакоўцы Міл.

МАЎМЫ́ГА *м. і ж.* Хмуры, маўклівы чалавек. *Маўмыга, слова не аберня.* Аўсто Стайк.

МАХРАЧЭ́ *мн.* Махры. *Вясной на бульбі махрачэ доўгія, белыя, іх трэба абціраць.* Сенькавічы Падст.

МАЦА́К *м.* Варанае яйцо з моцнай шкарлупінай. *Стары Харэля за мацак косаўскаму мешчаніну цэлы дзень гараў.* Заполле Кос. *Я на Вялікдзень мацаком цэлую шапку яец выбіў.* Скураты Квас.

МАЦАТА́ *ж.* Моц, трываласць. *Льняное палатно мацата, зносу німа.* Аляксейкі Стайк.

МАЦЕ́РА *ж.* Тканіна. *Купіла мацеры на спаніцу.* Альшаніца Квас.

МАЦЕ́РА *ж.* Свіная матка. *Мацёра прывяла дзесяцёро парсят.* Стайкі Стайк.

МАЦЮ́К *м.* Мат. *Навешай мацюкоў, калі ён добраго слова ні панімая.* Заполле Кос.

МАЧУ́ЛЫ *мн.* 1. Мачулішча. *Мачулы – гэта месца, дзе ў вадзе мачылі каноплі.* Аўсто Стайк. 2. Невялікае балотца. *У мачулах і летом не высыхала.* Заполле Кос.

МГЛА́ *ж.* Імжа. *Мгла цэлы дзень сыпля.* Заполле Кос.

МЕРГАВА́ЦЬ *незак.* Разлічваць, думаць. *Мяргуй сам, я магу памагчы табе ў любы дзень.* Аляксейкі Стайк.

МЕ́РНЫ *прым.* Аднолькавы па велічыні і памеры. *Гэты год картоплі мерныя: і ні свіных, ні вялікіх, адны насеннікі.* Халап'я Падст.

МЕ́СТО *н. вет.* Паслед, плацэнта. *Каб карова ўрокаў не баялася, то место закопваюць у хляве ля парога.* Альшаніца Квас.

МЕ́ТАР *м.* Метр. *Ну і кавалер, метар з шапкаю.* Альба

Квас.

МЕТЛЮГА' ж. Буран, завея. *Свету, быту ні відно: гэдыка метлюга.* Заполле Кос.

МЖА ж. Дробны дождж, імжа. *Восеньская мжа на цэлы дзень.* Размеркі Стайк.

МІДНІ́ЦА ж. Вялікая міса. *У мідніцы варылі варэнне.* Альшаніца Квас.

МІЗІ́НЕЦ м. Мезенец, пяты, самы малы палец на назе, руцэ. *Ты майго мізінца не варт.* Азярцо Падст. *Мізінцом кабеты шчупаюць курэй.* Хадоркі Кос.

МІКАЛА'ЕЎСКАЯ ДЗЕ'ЎКА ж. іран. Старая незаможная дзяўчына. *Выбірала кавалероў ды мікалаеўскай дзеўкай засталася.* Бялавічы Кос.

МІКДА'ЛКА ж. эскпр. Каханка. *Ні адпірайся, усё раўно людзі кажуць, што ты мая мікдалка.* Хрышчоначы Квас.

МІКО'ЛЬНІК м. 1. бат. Баравік. *Мікольнікі паявіліся, сусед цэлы кошык прынёс.* Юкавічы Стайк. 2. Колас збажыны. *Каласкі паказваюцца, завязваюцца якраз на Міколу, іх і завуць мікольнікі.* Заполле Кос.

МІЛЮЗГА' ж. Дробязь, малеча. *У гэтай затоцы добрае рыбы ні будзя: адна мілюзга.* Грыўда Міл.

МІНЮ'ТА ж. 1. Мінута. *Падажджэм мінют пяць аўтобуса, а тады пешшу пойдзем.* Гошчава Стайк. 2. у знач. прысл. Вельмі хутка. *У мінюту зрабіў.* Заполле Кос.

МЛІН м. Млын. *Мы век да Косава ў млін ездзім.* Заполле Кос.

МЛІНА'Р м. Млынар. *Раблю млінаром, бо люблю гэты пыл.* г. Косава.

МЛЯЧА'РНЯ ж. Памяшканне, дзе прымаюць малако, дзе яго перапрацоўваюць. *Млячарня была ў Косаві, зараз яе ўжэ німа.* Заполле Кос.

МО'ГЛІЦЫ толькі мн. Могілкі. *У нас у сяле двоі могліц: адны ўніяцкія, другія праваслаўныя.* Альшаніца Квас.

МО'ЛІЦЫ толькі мн. Тое ж, што м о г л і ц ы. *Былі ў нас старыя моліцы, зараз там ужэ ні хаваюць.* Хадакі Жытл.

МОЊДРЫ *прым. іран.* Разумны. *Надто ты мондры, усё ты ведаяш.* Стайкі Стайк.

МОЊВА *ж. бат.* Шаўкавіца. *На сяле ано ў нас морва расла. І дзе дзед яе ўзяў?* Альшаніца Квас.

МОЊКВА *ж. перан.* Драўніна з маладога лесу, у якой мала стрыжню, адна аболонь. *Я знаю лес. Стукну яно па дзераві сакераю, то скажу: ці морква, ці стрыжнёвае дзераво.* Заполле Кос.

МОЊЛАХІ *мн.* Рэшткі чаго-н. *Дрова пабраў, асталіся адны мотлахі.* Альшаніца Квас. *Прыехалі дзеці на свежыну, то мне адны мотлахі пакінулі: тое, што ходзіць, і тое, што рыя.* Быч Стайк.

МУДОЊХАЦЦА *незак.* Марудзіць, корпацца. *Ні мудохайся, сцямнея зараз.* Хадакі Жытл.

МУДРЭЊ *прysl.* Лепш, арыгінальней. *Ён мудрэў зробіць.* Яглевічы Ягл.

МУЖЧЫЊНСКІ ЛАЊНДЫШ *м. бат.* Тое ж, што і дзікі ландыш. *Мужчынскі ландыш, кажуць, ядавіты.* Бялавічы Кос.

МУЗОЊЛЬ *м.* Мазоль. *Туфлі цесныя, музоль нацёр.* Альшаніца Квас.

МУЊЗЫКІ *толькі мн.* Танцы. *Хадзем у клуб на музыкі.* Гічыцы Ягл.

МУЊЗЯ *ж.* Усё, што рэдкае, вязкае. *Выбралі воду ў калодзязі, адна музя на дне.* Заполле Кос.

МУЛЬ *м.* Твань, іл. *У гэтым возяры мулі много.* Галенчыцы Ягл.

МУР *м.* Жылое памяшканне і гаспадарчыя пабудовы, зробленыя з цэментных блокаў. *Мур халодны, много дроў на апал трэба.* Альшаніца Квас.

МУЊРАВА *ж.* Зарослы густой травой неапрацаваны ўчастак поля; дзірван. *Па мураве часта порхайкі растуць.* Заполле Кос.

МУЊРЗАЧ *м.* Неахайны мурзаты чалавек; мурза. *Мой мужык трактарыст, гэдыкі мурзач, адзежы ні дамыяшся.*

Альшаніца Квас.

МУРЦОЎКА ж. кулін. Цура. Мурцоўка робицца так: хлеб кусочкамі накрышаць, вада кіпячона, засквараць, калі е малако, то малака дабавяць. Альшаніца Квас.

МУС у знач. вык., часцей з інф., з дзеясл. “быць” або без апошняга. Абавязаны, вымушаны што рабіць, або мець якую якасць. Гэто такая работа, што мус рабіць. Бялавічы Кос.

МУЎСІ пабочн. Мусіць, мабыць. Мусі, дождж будзя: парыць моцно. Жамайдзякі Міл.

МУЎСІКА пабоч. Тое ж, што і м у с і. Мусіка, дождж будзя: ластаўкі нізка над зямлёй лётаюць. Заполле Кос.

МУСОЎО прысл. Неабходна. Мне мусово грабі сено трэба, бо заўтра на работу. Заполле Кос.

МУТАР м і ж. Ілгун, манюка. Кажуць так: “Мутар да Гародні дайдзе, але назад ні верняцца”. Заполле Кос.

МУТАЧ м і ж. Тое, што і м у т а р. Нявестка такі мутач, што свет абыдзі, ні знойдзяш. Ёдчыкі Квас.

МУЎЧАЎНІК м. бат. Талакнянка. Муўчарнік прымяняюць пры захворванні мочапалавых шляхоў. Бялавічы Кос.

МУЎЧАЎЦЬ незак. Маўчаць. Нарабіў шкоды, то муўчыць, як вады ў рот набраўшы. Альшаніца Квас.

МУХАЕДЫ толькі мн. груб. Твар. Адчапіся, бо палучыш па мухаедах. Кушняры Падст. Як дам па мухаедах, пятаму закажаш. Зялёны Бор Стайк.

МУХАЯЎРКА ж. бат. Мухамор чырвоны. Мухаяркі зверху мажуць салодкім, каб мухі садзіліся. Альшаніца Квас. Дзе чырвоныя мухаяркі, там і баравікі растуць. Заполле Кос.

МУЦЕЎЛЬ м. Тое ж, што і м у т а р. Гэты муцель як ні змуціць, то ні пражыве. Старажоўшчына Кос.

МУЦІЎЦЬ незак. Маніць, хлусіць, ілгаць. І што ты муціш? Альбо гэтаму праўда? Выдумаў усё! Дубітава Міл.

МУЦЯЛІЎСКО м. экспр. Тое ж, што і м у т а р. Муцяліско,

нігоднаму твайму слову ні веру. Квасевічы Квас.

МУЧАНІ́ЧНИК м. бат. Тое ж, што і м у ў ч а р н і к. Мучанічнік п'юць, як ныркі хворыя. Заполле Кос.

МУЧАНЫ́ прым. Мучны. Мучаныя аладкі смачныя. Даргужы Міл.

МУЧА́РНИК м. бат. Тое, што і м у ў ч а р н і к. Мучарнік нізенькі, сцеляцца па траве, лісце дробнае, цвёрдае, кветкі разаватыя. Альшаніца Квас.

МУЧНІ́ЦА ж. Тое ж, што і м у ў ч а р н і к. Мучніца расце па нізкіх лясных балотах. Бялавічы Кос.

МУШТЫ́К м. Муштук. Муштык касцяны, яшчэ дзедоў. Куляшы Міл.

МШЫ́ЦЬ незак. буд. Класці мох паміж бяргамі пры будаўніцтве. Давайце я буду мшыць, спраўлюся. Азярцо Падст.

МЫ́ГЛІ мн. Тое ж, што і д з я с я т к а. Мыглі ставяць на полі, дзевяць снапоў на зямлю саломай, а дзясятым прыкрываюць. Альшаніца Квас.

МЫ́ДЛІНЫ толькі мн. Вада, якая застаецца пасля мыцця бялізны. Мыдліны вылі пад плот. Квасевічы Квас.

МЫ́ЛІНЫ толькі мн. Тое, што і м ы д л і н ы. Вылі мыліны ў разору, далей ад вішань. Альшаніца Квас.

МЫ́МРА ж. абразл. Маўклівая, нелюдзімая жанчына. І трэба з такой мымрай век пражыць. Харошча Міл.

МЫЦЕ́ННЕ н. Мыццё. Гэтаго мыцення канца краю не відно, бо ўсё на мае рукі. Альба Квас.

МЫШАРЫ́НА ж. Нізкае куп'істае месца ў лесе. У мышарыні і жураўліны збіралі, і мох белы дралі. Альшаніца Квас.

МЫШЫ́НЫ ГАРО́ШОК м. бат. Гарошак. Мышыны гарошок надто засмечвая жыто. Заполле Кос.

МЭ́ЙСАР м. Від нажа. Я не бачыў, але чуў, што гэта шавецкі нож. Халап'я Падст.

МЭ́НДЛІ мн. Тое ж, што і д з я с я т к а. Снапы ставілі ў мэндлі. Хадоркі Кос.

МЭ'НКА ж. Мука. Адна мэнка з гэтымі дзецьмі, ніц ні слухаюць. Галік Міл.

МЯДНІ'ЦА ж. Тое ж, што і м і д н і ц а. У мядніцы мыюць бялізну. Заполле Кос.

МЯКУ'ХА, МЯКУХА' ж. бат. Мякатніца адналістая. Мякуху цяжко касіць: пад касою гнецца. Альшаніца Квас. Мякуху сушаць, зімою сякуць і свіням запарваюць. Заполле Кос.

М'Я'ЛІЦА, МЯ'ЛІЦА ж. Вялікая глыбокая гліняная міска. М'яліцай даўней называлі гліняную глыбокую місу. Усё, памятаю, квас у ёй рабілі. Альшаніца Квас. Балю, мак церлі ў мяліцы. Скураты Квас.

МЯ'ЛО м. і ж. экспр. Непаваротлівы, марудны чалавек. Зяць мой такі мяло, каб пажар дзе застаў яго, то ні ўцёк бы. Старажоўшчына Кос.

МЯНЁ'К м. заал. Мянтуз. У мяньку касцей мало. Грыўда Міл.

МЯНЦІ'ЦЬ незак. перан. Прагна, хутка есці. Бачыш, як мянціць? Ано сківіцы ходзяць. Аўсто Стайк.

МЯНЦЮ'ШКА ж. Тое ж, што і м а н ц ё ш к а. Каса, а пры касе мянцюшка. Скураты Квас.

МЯНЮ'ШКА ж. Мянюшка. У сяле кожны мянюшку мая. Альшаніца Квас.

МЯРНІ'ЧЫ м. Каморнік, землямер. Кожны год гэтыя мярнічыя агароды ў людзей мераюць, як ўсё раўно гэтыя агароды гумавыя. Альшаніца Квас.

МЯСНІ'К м. насмеш. Чалавек, які любіць есці мяса. Мой сын мяснік, кожны дзень мяса пытаю. Заполле Кос.

МЯСНІКІ' мн. заал. Вялікія сінія мухі. Разбіраеш свіню, то ні адагнацца ад сініх мух-мяснікоў. Заполле Кос.

МЯ'СО н. перан. Мясістая частка гарбуза. З гарбузовага мяса вараць смачную кашу. Верашкі Квас.

МЯТЛЯ'К м. бат. Мятліца. Калі мятляк маладзенькі, то яго і карова есць. Бялавічы Кос.

Н

НАБЕ'ЛО присл. Да белага колеру. *Льняное палатно слалі на росы на луг, мачылі ў вадзе, пяклі на сонцы, варылі ў лугоўцы, перылі праніком і яно адбельвалася набело.* Альшаніца Квас.

НАБІ'ЛЬНИЦЫ мн. ткац. Набіліцы. *Закіняш нітку, а набільніцамі прыбіваяш.* Заполле Кос.

НАБІЧКАВА'ЦЬ зак. 1. Запоўніць. *Набічкавала сундук прыданым.* Любішчыцы Люб. 2. перан. груб. *Наесціся. Набічкаваў пузо, ледзь з-за стала ўстаў.* Плехава Люб.

НАБЛЫ'НТАЦЬ зак. Наблытаць. *Наблынтала, а зара цяжко ніткі распутаць.* Панкі Люб.

НАБО'ВІЧ м. і ж. Той, хто набіваецца, прапаноўвае сябе ў дапамогу, але дапамога яго непажаданая, бо мае амаральны пачатак. *Яна, набовіч, сама да хлопца на шыю вешаецца, хоча, каб замуж узяў.* Альшаніца Квас.

НАБО'ЙКА ж. Бондарская прылада для набівання абручоў. *Каб абруч сеў на место, трэба то з аднаго, то з другога боку біць набойкай.* Альшаніца Квас.

НАБО'ЛЕНЫ дзеепрым. Змучаны. *Мая душа наболена.* Хрышчонавічы Квас.

НАБО'РХАЦЬ зак. Наліць звыш меры. *Наборхала вады на падлогу, а зараз збірай ганучай.* Аляксеікі Стайк.

НАБО'ХАЦЬ зак. Тое ж, што і н а б о р х а ц ь. *Куды ты набохоў цэлае вядро? Разлівацца будзя.* Заполле Кос.

НАБЫ'ТОК м. Прыдбаная, купленая рэч. *Набыток вязу: парася купіла.* Квасевічы Квас.

НАБУХТО'РЫЦЬ зак. Тое ж, што і н а б о р х а ц ь. *Набухторый цэлу бочку вады, ажні праз края льецца.* Аўсто Стайк.

НА'ВАЛАКА ж. Навалачка. *Навалакі на падушкі я сама шыю.* Куляшы Міл.

НА'ВАЛАЧ м. і ж. экспр. Прышлыя людзі, чужынцы. *Сёні*

на сёлах навалачы хапая. Альшаніца Квас.

НАВАЎЛНЫ прым. Аблажны, зацяжны, праліўны (пра дождж). Пачаўся дождж навальны, ажно свету не відно. Заполле Кос.

НАВЕРАДЗІЎЦЬ зак. Натрудзіць, пашкодзіць. Наверадзіла руку лён рвучы, карову ні магу падаіць во. Альшаніца Квас.

НАЎВЕТ прысл. Нават. Праехаў сват на машыні, навет у мой бок ні глянуў. Скураты Квас.

НАВІЛЬНІК м. Колькасць сена, саломы і інш., узятае за адзін раз на вілы. Прынясі навільнікоў пяць сена, то і на ранок будзя карові палажыць. Гошчава Стайк.

НАВІНА ж. Поле, якое ўпершыню ўзарана. Бульба на навіне ўрадзіла. Заполле Кос.

НАЎВІСЬ ж. Снег, іней на дрэвах. Навісь на дрэвах – ураджай багаты будзя. Жамайдзякі Міл.

НАВУЎСЬКІ прым. Новы. Навуська сукенка, але напавілася ды ні налазіць. Ёдчыкі Квас.

НАВУЎТКІ прым. Тое ж, што і н а в у с ь к і. Навуткі каптан, але моль дзірок нарабіла. Заполле Кос.

НАВЫТЫКАЎЦЬ зак. Многа наткаць. Навытыкала ўсякіх модоў, вочы разбгаюцца. Квасевічы Квас.

НАВЯРНУЎЦЬ зак. 1. экспр. Стукнуць. Як трымала суседка вядро ў руцэ, так і навярнула свайго Антося на галаве. Дубітава Міл. 2. экспр. Многа з'есці. Дзве міскі капусты навярнуў, як выбегаўся за каравамі цэлы дзень. Быч Стайк.

НАГАЎБАЦЬ зак. 1. Натрапіць, наскочыць. От нагабаў грыбоў, ды адных праўдзівікоў. Заполле Кос. 2. Высачыць, падпільнаваць. Урэшце рэшт нагабалі злодзея: ліса крадзе курэй. Заполле Кос.

НАГЛАЎДКО прысл. Зусім. Нагладко забыўся, што сёні нядзеля. Кушняры Падст.

НАГНОЎМ прысл. Нагбом. Пі з кубка малако, а не нагном, са збанка. Даргужы Міл.

НАГУ'ЛЬГАЦА зак. експр. Напіцца да бяспамяцтва. *Нагульгаўся так, што лыка ні вяжа. Даргужы Міл.*

НАДАЛА'ПКІ мн. Намарзні. *Надалапкі – гэта планкі, якія надзявалі на капылы. Лазаўцы Міл.*

НАДАЛУ'ЖЫЦЬ зак. Нагнаць, навярстаць. *Хварэў мой хлопчык, дзве нядзелі ў бальніцы праляжаў. І як ён урокі надалужыць? Заполле Кос.*

НА'ДАЎБЕНЬ, НА'ДУЎБЕНЬ ж. груб. Дзяўчына, маладзіца, якая ні на што ні здатная. *Надаўбень, хоць прыбярэ ў хаці, кавалеры ж твае прыдуць. Бусаж Міл. Надуўбень, вучыся пры мацяры хоць салёніка зварыць. Заполле Кос.*

НА'ДАЎБНІ мн. Тое ж, што і *надалапкі*. *Надаўбні мацаваліся паверх капылоў. Заполле Кос. Надаўбні звязвалі капылы. Гошчава Стайк.*

НАДЗЁЖА ж. Надзея. *Уся надзёжа ў мяне на дачку. Мілейкі Міл.*

НАДНЯ'ЦЬ зак. Адняць. *Надымі бульбу, а то мех ні завяжу. Гладышы Міл.*

НАДО'РВАНЫ дзеепрым. 1. Надарваны. *Мяшок надорваны, мука сыпляцца з дзіркі. Міхнавічы Стайк.* 2. Знясілены. *Надорваны ад цяжкай працы, якое там, браток, здароўе. Галынка Міл.*

НАДРУ'ПАЦЬ зак. Назбіраць ягад, затраціўшы на гэта шмат часу. *Нешчо німа гэты год ягад, за цэлы дзень літраў пяць яно надрупаў. Заполле Кос.*

НАДРЭ'З м. Прылада для рыхлення глебы. *Надрэзом добра карэнне падразаць у зелы. Заполле Кос.*

НАДСЫ'ПАЦЬ зак. Адсыпаць. *Надсып мне ягад. Галік Міл.*

НАДУНДО'ЛІЦЬ зак. Насцаць. *Малы надундоліў у штаны. Няхачава Стайк.*

НАДУ'ЦЦА зак. Пакрыўдзіцца, зазлаваць. *Надулася, як мыш на крупы, і гаварыць ні хочаш. Верашкі Квас.*

НАДУ'ЦЬ зак. Надзьмуць, намясці. *Надуло снегу роўно*

з платамі. Падстарынь Падст.

НАДТО, НАТТО прысл. Вельмі. *Надто ты ўсё на свеці ведаяш.* Размеркі Стайк. *Натто гэтым годом вішні ядроныя.* Бялавічы Кос.

НАДУНДЗЕЎЦЬ зак. 1. *экспр.* Тое ж, што і *на дундо* л і ц ь. *Надундзеў цэлу лужу.* Быч Стайк. 2. *перан.* Настроіць супраць каго-небудзь. *Свякроў як надундзіць мужыку, то жыцця ў хаці німа.* Альшаніца Квас.

НАДЫБАЦЬ зак. Набрысці, напароцца, наткнуцца. *Ужэ дахаты ідучы надыбала на апенькі, у момант кош нарэзала.* Заполле Кос.

НАЕТЫ *дзеен*рым. Негалодны, сыты. *Дзякуй, Вера, за запрашэнне: і наета, і напіта.* Альшаніца Квас.

НАЖАЛАПАЎЦА зак. 1. Многа выпіць. *Нажалапаўся малака, глядзі, каб ні пашкодзіло.* Заполле Кос. 2. *экспр.* Напіцца, быць п'яным. *Нажалапаўся дармовай гарэлкі брыгадзір, на нагах ні ўстоіць.* Жамайдзякі Міл.

НАЖАРЫЦЬ зак. Напаліць печ. *Ты сёні нажарыў печ, не падступіцца.* Квасевічы Квас.

НАЖМЯНІЦЬ зак. Натрудзіць, наварадзіць руку ў працы. *Жыто жнучы, руку нажмяніла, аж апухла.* Заполле Кос.

НАЖМЯНЯХ прысл. Зжатая, ляжыць горбачкамі (пра збажыну). *Ячмень ляжыць на жмянях, пайду, трэба вязаць у снапы, падсох ужэ.* Альшаніца Квас.

НАЗБІРКА ж. Невялікая пасудзіна (слоік, вядзерца, карзіначка), у якую збіраюць ягады. *Назбіраяш назбірку, а тады ў велькае вядро ці карзінку сыпляш.* Ёдчыкі Квас.

НАЙДЗЁНІК м. і ж. Пазашлюбнае дзіця. *Смяяліся з такіх дзяцей, казалі: найдзёнік – Божы дар.* Заполле Кос.

НАЙМЫ толькі мн. Найміцтва. *Німа за што жыць, трэба ісці ў наймы.* Квасевічы Квас.

НАКАЛЭШКАЦЬ зак. Размяшаць. *Накалэшкала свіням зелья з мукою: хай ядуць.* Харошча Міл.

НАКЕЎЗАЦЬ зак. Наквэцаць, намазаць. *Пірог пры-*

гарэў, то накеўзала зверху варэннем, каб смачней было.
Руда Падст.

НАКІ́ДАЦЬ *незак. буд.* Нанесці на сцену слой тынковачай рошчыны. *Накідаў да абеду сценку, пасля абеду буду заціраць.* Заполле Кос.

НАКЛЮ́КАЦЦА *зак. экспр.* Напіцца да бяспамяцтва. *Віно сухое, казалі, было, а наклюкаліся, то стало мокрым.* Зялёны Бор Стайк.

НАЛАПУШЫ́ЦЬ *незак.* Рваць спехам, усё па парадку. *Налапушыла бурачвення свіням.* Дубітава Міл.

НАЛЕ́ДВО *прысл.* Ледзьве, з вялікай цяжкасцю. *Стамілася за каровамі, то наледво дахаты прыйшла.* Квасевічы Квас.

НАЛЕ́ЗЦІ *зак.* Наляцець. *Мух налезло ў хату, зачыняйця за сабой дзверы.* Дубітава Міл.

НАЛЕ́ТАЦЬ *зак.* Пабегаць, дурэючы, сваваючы. *Я табе налетаю, зноў захварэць хочаш.* г. Косава.

НАЛІВА́ЦЬ *незак.* Начыняць, нападняць чым-н. *Пара наліваць кішкі крывянкаю: печ гатова.* Квасевічы Квас.

НАЛЫ́ГАЦЦА *зак. асудж.* Напіцца. *Налыгаўся гэтае гарэлкі, не чалавек ужэ, а жывы балван.* Куляшы Міл. *Каб ты чарку выпіў, навесяліў душу, а то налыгаўся гарэлкі, як свіня.* Даргужы Міл.

НАЛЯ́ПАЦЬ *зак.* Набіць, наляскаць. *Наляпала па сцёгнах, хай ні лезя ў лужы.* Грыўда Міл.

НАЛЯ́СКАЦЬ *зак.* Надаваць плескачаў, напляскаць. *Наляскала па ічкаках, заслужыў.* Кушняры Падст.

НАМА́ЛО *прысл.* На нядоўгі час. *Сын прыехоў у водпуск, але намало.* Гошчава Стайк.

НАМУЦІ́ЦЬ *зак.* Сказаць няпраўду, абмануць. *Праседзяў, халернік, у лесі, а намуціў, што ў школе быў.* Гладышы Міл.

НА́МЯТУСЬ *прысл.* Спосаб кладкі льну. *Намятусь вязалі лён у кулі. То туды галаўкамі, то сюды, то карэннямі, то галаўкамі. Каб галаўкі адна з аднаею ні счэпліваліся:*

даражылі кожнай галоўкай, кожным зярнятком. Заполле Кос.

НАНЕЎ прысл. Зусім, дарэшты. *Твая нявестка як шчэпка стала, нанет высахла.* Лазаўцы Міл.

НАНЫЎТАЦЬ зак. Збіраць па адной ягадцы. *Маліны мало гэты год, пайшла, то за цэлы дзень яно літроў пяць наныгала.* Галынка Міл.

НАПАПАЎ прысл. Вертыкальна, стойма. *Шулку спачатку напана пастаў, а тады на плячо падымяш.* Заполле Кос.

НАПАРОЎЦЬ зак. Накапаць (пра бульбу). *За цэлы дзень я адна яно тры мяшэчкі напарола: ніц німа картоплёў.* Міхнавічы Стайк.

НАПАТЫЧ прысл. Спатыкаючыся. *Бачыш: ідзе напатыч дахаты, да жонкі, да дзяцей, гэта прыклад дзецям, п'яніца пракляты.* Галік Міл.

НАПЕЎСТОК м. 1. Жалезны невялікі абручык, якім мацуецца кася да кося. *От, галава, паехоў касіць, а наперстка пакінуў.* Няхачава Стайк. 2. Напарстак. *Пучкі пасколваеш, наперсток адзень на палец.* Падстарынь Падст. *Адзяваюць наперсток на паляц, як трэба шыць, і папіхаюць голку ім.* Верашкі Квас.

НАПЕЎШО прысл. Пяшком, пехатой. *Даўней напешо хадзілі да Жырава ў манастыр.* Була Міл.

НАПЛЁЎХАЦЬ зак. Разліць, наплюхаць. *Ты больш наплёхала, чым намыла, падлога аж плыве.* Размеркі Стайк.

НАПЛЫЎ м. Густа сплеченыя водарасці, расліны. *Трава, водарасці так у купу, у наплыў зб'юцца, што ажно восяню па вялікай вадзе адрываюцца ад берага і плывуць.* Заполле Кос.

НАПРАЎДУ прысл. На самай справе, сапраўды. *Ні верыш, напраўду кажу: знайшла ягады, як вішне.* Рацкевічы Міл.

НАПРОЎЕСНІ прысл. На пачатку вясны. *Напровесні*

хату пабялю, хай харашэ будзя. Бялавічы Кос. Напровесні забралі майго мужыка на вайну: больш я яго не ўбачыла. Руда Падст.

НАПРОЎЦІ прыназ. з род. Насупраць. Напроці нас магазін. Быч Стайк.

НАПРУЖКІ мн. ткац. Палачкі з малымі цвікамі. Напружкамі распінаюць палатно, каб бердо прамо сядзело, каб яго ні сцягало. Альшаніца Квас. Напружкі растапырваюць палатно, растапырваюць бердо, каб шырыня палатна была аднолькавая праз увесь час ткання. Заполле Кос. У напружкі ўбітыя цвікі, напружкі прыколваюць да палатна. Бялавічы Кос.

НАПРЫЖЫЦЬ зак. Напражыць. Напрыжыла гароху, хаджу і ем. Бусая Міл.

НАПЯРОД прысл. Раней тэрміну. Дзіця зрабілі напярод. Сакоўцы Міл.

НАПЯРЭЎСЦІГ прысл. Наперарэз (ісці, бегчы). Карова ўцякла з пашы, бяжы праз лес, напярэсціг. Заполле Кос.

НАПЯРЭЎХРЫСТ прысл. Накрыж. Клалі сено ў стажок пярэчынкамі, напярэхрыст. Боркі Падст.

НАРАБІЎЦЬ зак. Назапасіць, нарыхтаваць. Сам, адзін нарабіў сена на карову. Сенькавічы Падст.

НАРАВІЎЦЬ незак. Дагаджаць. Мужыку трэба ўвесь час наравіць, калі хочаш, каб мір быў у хаці. Заполле Кос.

НАРАЊІЦУ прысл. 1. Раніцай. Касіць сено ідуць нараніцу. Заполле Кос. 2. Ранішні выган кароў на пашу. Зараз на цэлы дзень гоняць кароў, а даўней нараніцу, выганялі ў 3-4 гадзіны і да абедна. Заполле Кос.

НАРАЊ прыназ. У, каля. Нарах сяла стаіць помнік загінуўшым у мінулае вайне аднавяскоўцам. Була Міл.

НАРОЧНЯ прысл. 1. Знарок, спецыяльна. Нарочня прыехаў у Мінск з унуком, каб трапіць у цырк. Заполле Кос. 2. Назло. Ты нарочне не прыйшоў да мяне. Быч Стайк.

НАРУБАЎЦЬ зак. Насячы. Гаспадар, дроў нарубай, німа чым у пячэ паліць. Скурата Квас.

НАРЫ́ЦА ж. 1. вет. Нарыў (у каня). *Зб'е хамутом конь карок, ажно нарыца прыкіняцца.* Заполле Кос. 2. перан. Злая жанчына. *Гэта нарыца ўсіх з гразёю змяшала.* Аўсто Стайк.

НАСАМРЭ́Ч прысл. Спачатку. *Насамрэч бацько хай слово скажа, а тады і цябе паслухаям.* Заполле Кос.

НАСЕ́ННІКІ мн. Бульба, адабраная для пасадкі, для насення. *У мяне картоплі гэты год благія: адны насеннікі.* Любішчыцы Люб.

НАСІ́ЛКА ж. Падвешаная жэрдачка перад печчу, на якой прасушваюць адзенне, вісяць ручнікі. *Даўней глядзелі, каб ва ўсім сухім дзеці бегалі, усю ноч сушылі, на насілку вешалі.* Заполле Кос.

НАСІ́ЛУ прысл. Ледзьве, выпадкова. *Насілу мы выжылі: такі голад быў у вайну.* Стайкі Стайк.

НАСКАБЛІ́ЦЬ зак. Абчысціць ад лупін. *Сама наскабліла цэлая вядро картоплёў.* Аляксейкі Стайк.

НАСМЫ́КАЦЬ зак. Нанасіць, назапасіць. *За лето много ягад насмыкала: і на цукар здавала, і на грошы, і насушыла мяшэчок.* Старажоўшына Кос.

НАСО́К м. Востры канец яйца. *У яйцу е насок і каца.* Хадоркі Кос.

НАСТАБО́ЎЧЫЦЦА зак. Натапырыцца, надзьмуцца. *Унука дачка прывязла, то настабоўчыўся і глядзіць з-пад ілба.* Вядома, усё яму тут чужое. Заполле Кос.

НАСТАЎЛЯ́ЦЦА незак. 1. Тоеж, што і настабоўчыцца. *Чаго ты наставіўся? Ходзіш па хаці, як чорная хмара, бойся зачэпіць.* Альшаніца Квас. 2. Паказваць намер, імкненне да бойкі. *Вырас, то настаў-ляяцца біцца са мною.* Быч Стайк.

НАСТО́ЛЬНІЦА ж. Абрус. *Купіла ў Косаві настольніцу на круглы стол.* Бялавічы Кос.

НАСТРАМІ́ЦЬ зак. Моцна стукнуць (пра палец). *Калі ў тарэц пальца стукнуць моцно, то, кажуць, настраміла.* Заполле Кос.

НАСТРАПАЛІ́ЦЬ зак. Падгаварыць, падвучыць. Як з'ездзіць мой мужык да сваіх бацькоў, то жыцця ў хаці німа, так настрапаляць на мяне, што поедом есць. Альба Квас.

НАСТРУГА́ЦЬ зак. перан. жарг. Нарадзіць дзяцей. Ты, Рыгор, добры майстар: шэсць гадоў живеш з жонкай, шасцёра дзяцей настругаў. Харошча Міл.

НАТРУБІ́ЦЦА зак. груб. Моцна наесціся. Ну, і на-трубіўся, ледзь дыхаю. Азярцо Падст.

НАСУ́ЛЬКІ мн. бат. Настурцыя. Настулькі ля плота на надворку пасадзіла, зацвілі: любата паглядзець. Заполле Кос.

НА́ТАПЫЧ прысл. Тварам уніз, з усіх ног (упасці). Зачапіўся за корань, то натапыч паляцеў. Заполле Кос.

НАТРУСІ́ЦЬ зак. Натрэсці. Натрусі з вядро слівок: трэбо варэнне зварыць. Альшаніца Квас.

НА́ТХЛІ толькі мн. Тухласць. Натхлі з рота чутны, значыць, печане баляць. Альшаніца Квас.

НАЎБО́Й прысл. Моцна, не шкадуючы, да смерці (біць). Мужык б'е яе наўбой, і рады яму не знойдуць. Заполле Кос.

НАЎВЫ́ЧВАЛЫ прысл. Галопам. Конь бег наўвычвалы. Заполле Кос.

НАЎМЕ́ЦЦА зак. Мець, прызапасіць. Я адна, не наўмеюся на ўсіх вас. Заполле Кос.

НАЎМЫ́СЛЕ прысл. Наўмысна. Наўмысле маю карову адвязаў, не аспрэчыш, бачылі людзі. Бялавічы Кос.

НАЎСПРО́ЦЬ прыназ. з род. Насупраць. Наўспроць нашай хаты даўней стаяў крыж. Хрышчоनावічы Квас.

НАЎСКАСЫ́ прысл. Наўскасяк. Наўскасы праз лес да Косава бліжэй. Заполле Кос.

НАЎЦЕ́КІ прысл. Наўцёкі. Стукнуў майго хлопца, а сам наўцекі. Плехава Люб.

НАХВАТА́ЦЬ зак. Навярэдзіць (пра руку). За цэлы дзень, як атрэпляш копу льну, то так нахватаеш руку, што ажно спухня. Воля Жытл.

НАЦЯ́ГАЧ м. Прылада, пры дапамозе якой нацягваюць

абручы на калёсы, на драўляны посуд. *Нацягач – прыстасаванне, каб жалезныя абручы адзець на бочку, цэбар.* Заполле Кос.

НАЦЫБУНІЎЦЬ *зак. экспр.* Тое ж, што і надундоліць. *Нацыбуніў у свіное вядро, паляніўся выйсці на двор.* Квасевічы Квас.

НАЦЫБУЎРЫЦЬ *зак. экспр.* Тое ж, што і нацыбуніць. *Нацыбурыў малы ў пасцель, трэба на сонца пасцель выносіць.* Панкі Люб.

НАЧАПУЎРЫЦЦА *зак. экспр.* Увабрацца. *І куды ты начапурылася? Спаць трэба класціся.* Яблонка Жытл.

НАЯЎДНЫ *прым.* Спажыўны, сытны (пра страву). *Аладкі бульбяныя наядныя. Як паснедаяш, то цэлы дзень есці ні хочацца.* Заполле Кос.

НЕА *часц.* Не. *“Ты ўжэ, можа, павячэроў?” – “Неа.”* Юкавічы Стайк.

НЕАДВАЎЖНЫ *прым.* Сарамлівы, нясмелы. *Ён хлопец неадважны, а дзеўкі такіх не любяць.* Жытлін Жытл.

НЕБЛАГІ *прым.* Нядрэнны, памяркоўны. *Неблагі муж у маёй дачкі.* Альшаніца Квас.

НЕДАЛЭЊГА *м. і ж.* Нязграбны, няўкладны чалавек. *Ой, недалэнга ты, нават касуне ўмеяш трымаць.* Юкавічы Стайк.

НЕДАНАСІЎЦЬ *зак.* Ацяліцца раней тэрміну (пра карову). *Карова неданасіла цэлы тыдзень. Прыйшла ў хлёў – цяля ля каровы.* Хадакі Жытл.

НЕДАЧЭПА *м. і ж.* Незачэпа, недатыка. *Недачэпа, баішся зачапіць яго.* Заполле Кос.

НЕЖЫЛЕЎЦ *м. і ж.* Невылечна хворы чалавек. *Добры чалавек, надто шкада, але нежылец ён на зямле.* Заполле Кос.

НЕЗАХОЎДНЫ *прым.* Глухі, непрыкметны. *Незаходнае гэта место, тут я заўсёды грыбы збіраю.* Заполле Кос.

НЕЗГРАБОЎЦЕ *н.* Нязграбны чалавек, няўкладна. *У незграбоцця ўсё валіцца з рук.* Галенчыцы Ягл.

НЕЗЛЮБІ́ЦЬ зак. Адчуць непрыхільнасць, неприя-
знасць да каго-, чаго-н. *Незлюбіла цешча зяця з першага
дня, гатоў дачку развязаці. Гічыцы Ягл.*

НЕ́КАШ ж. Перастоеная, няскошаная трава. *Бало,
калхозы вясною некаш касілі, бо ні было чым карміць кароў.
Заполле Кос.*

НЕ́МАЧ ж. Слабасць, бяссілле, хвароба. *Каб цябе немач
узяла, як я тваю курыцу забіла. Заполле Кос.*

НЕ́МЕРА ж. 1. Балоцістая ўпадзіна ў непраходным
лесе. *У немеру было страшно зайсці: там дзікі купаліся ў
твані. Заполле Кос.* 2. перан. Брудная, нехайная жанчына.
Немера сама і кругом яе беспарадок. Заполле Кос. 3. м. і ж.
абразл. Вырадак, вылюдак. *Нап'ецца гэта немера гарэлкі
ды мучая бацькоў. Заполле Кос.*

НЕ́МЧЫК м. Маленькі складны ножык-самаробка.
*З немчыком па грыбы хадзілі, бралі з сабой у дарогу: ён
маленькі, лёгенькі. Заполле Кос.*

НЕ́РАДЗЬ м. і ж. Пра ўсё, што не вырасла. *Кармлю
гэтае парася, а яно малое, благое, нерадзь. Заполле Кос.*

НЕ́СЛУХ м. Непаслухмянае дзіця. *Такі неслух, што не
давядзі Госпадзі: што хоча, тое робіць. Альшаніца Квас.*

НЕ́СМАЧ ж. Усё, што не мае смаку. *Капуста – несмач,
хоць вылівай свіням. Бялавічы Кос. Зялёныя яблыка, несмач,
а ты іх цярэбіш. Хадоркі Кос.*

НЕСПАДЗЁ́ВАНО прысл. Нечакана, неспадзявана.
*Неспадзёвана да мяне госці прыехалі, але было чым
пачаставаць. Альшаніца Квас.*

НЕ́ТРА ж. 1. Непраходныя, глухія мясціны; гушчар.
*Нетра тут такая, што ні прайсці, ні праехаць. Заполле
Кос.* 2. перан. груб. Ненаедуха. *О, гэта нетра за трох
з'есць і будзя галодная. Заполле Кос.*

НЕХЛЮ́Я ж. абразл. Неакуратная, нехайная жанчына.
У гэтай нехлюі век ногі да калень заляпаны. Заполле Кос.

НЕ́ХРЫСЦЬ м. Нехрышчоны чалавек. *Даўней надто
дзеток маленькіх много памірало, што навет ні паспявалі*

ахрысціці. То такіх нехрысцёў ужо поп ні даваў хаваць на могліцах. Во як было. Ёдчыкі Квас.

НЕЦЯРПЯЧКА м. і ж. экспр. Нецярплівы чалавек. *От, нецярпячка, прыйдзя аўтобус, ні хадзі тут узад ды ўперад.* Альшаніца Квас.

НЕШЧО І займ. Нешта, нейкі. *Сабака нешчо есць, паглядзі, мабыць, курыцу задушуй.* Заполле Кос.

НЕШЧО II прысл. Чамусьці, чагосьці. *Нешчо ў грудзях баліць.* Быч Стайк.

НІБЛАГО прысл. Нядрэнна, някепска. *Ніблаго зарабілі гэтым летом на жніве.* Квасевічы Квас.

НІВЕЛЬКІ прым. 1. Нязначны па велічыні і памерах. *Агарод у нас нівелькі.* Заполле Кос. 2. Малы гадамі. *Хлопчык у яе яшчэ нівелькі.* Альшаніца Квас. 3. Непрацяглы (пра дождж, вецер і інш.). *Дождж нівелькі прайшоў, навет пыл ні прыбіў.* Скураты Квас.

НІГДЫ прысл. Ніколі. *Нігды дабраты тваёй не забуду.* Ёдчыкі Квас.

НІГОДНЫ І займ. Ніводзін. *Нігодны год ні было столькі жукоў на бульбі, як летась.* Верашкі Квас.

НІГОДНЫ II прым. Дрэжны, нялюдскі. *Нігодны чалавек, усё на зло людзям робіць.* Заполле Кос.

НІГОДЗІН займ. Ніводзін. *Нігодзін начальнік у хату ні зайшоў, як мужык памёр.* Харошча Міл.

НІЖЫПЕРСНІК м. бат. Дуброўка белая. *Ніжыперснік варылі ў малацэ і лячылі раны.* Заполле Кос. *Як вадыр дзе, то ніжыперснік парылі ў малацэ і прыкладалі да раны.* Альшаніца Квас.

НІЖЫЛЕЦ м. і ж. Слабы, моцна хворы чалавек. *Праведала хвораго свата, шкада, ніжылец ужэ.* Альшаніца Квас.

НІЗКІ прым. Блізарукі (пра вочы). *Мая нявестка нізка на вочы, акуляры носіць.* Мілейкі Міл.

НІЗМІРНЫ прым. Нязмерны. *Гэты год нізмірныя ягады, пайдзеш у лес, за тры гадзіны вядро назбіраеш.* Альшаніца

Квас.

НІКУДЫШНІ *прым.* 1. Благі, пры смерці. Сусед зусім нікудышні, хутко памрэ. Руда Падст. 2. Абы-які, нікчэмны. Марылін хлопяц зусім нікудышні, як кажуць, ні богу свечка, ні чорту качарга. Заполле Кос.

НІЛЮЦКІ *прым.* Нядобры, кепскі. Нілюцкі ты чалавек, старую цётку аблаяў. Скураты Квас.

НІМА *безас. у знач. вык.* Няма. Як німа шчасця зранку, той ні будзя ўвечары. Альшаніца Квас.

НІМАШАКА *безас. у знач. вык.* Тое ж, што і н і м а. Німашака лепшаго адпачынку, як рыбалка. Бялавічы Кос.

НІНАЯДУХА *м. і ж. перан.* Зайздроснік, зайздросніца. Гэтай нінаядусі ўсяго мало, каб прымела, то рукамі грала да сябе. Гічыцы Ягл.

НІПОРНЫ *прым.* Народжаны раней тэрміну. Гэта дзіця ніпорнае, нарадзіласё ў сем месяцаў. Альшаніца Квас.

НІЎКА *ж.* Невялікае поле сярод лесу. Выкарчуяш кусты, во табе і ніўка. Хадакі Жытл.

НІЎРЫМСНЫ *прым.* Непаседлівы, старанны. Ніўрымсны чалавек: мінуты без работы ні пасядзіць. Альшаніца Квас.

НІХОЧУЧЫ *прысл.* Без жадання. Ясі ніхочучы, як ні сваім ротом. Бялавічы Кос.

НІЦ *займ.* Нічога. От, гультай, ніц ні робіць. Размеркі Стайк.

НІЦІЦЬ *незак. ткац.* Вязаць кабылкі ніта. Ніціць марудная работа, днёў тры забавіш. Альшаніца Квас.

НІШПАРЫЦЬ *незак.* Пільна шукаць нешта, вышукваць. Чаго ты ўсё нішпарыш? Ты паклаў тут шчо, ці згубіў? Заполле Кос. Міхась нішпарыць па ўсём лесі: ніхто ні назбірая грыбоў, а ён з поўным кошыком ідзе дахаты. Альшаніца Квас.

НІШЧАСЛІВЫ *прым.* Няшчасны. Лёс яго нішчаслівы: з вайны без нагі вярнуўся. Верашкі Квас.

НІШЧЫМНІЦА *ж.* Перыяд, калі адсутнічае скаромнае;

посніца. У пост нішчымніца была, адно нішчымнае варылі.
Заполле Кос.

НІЯЎКІ у знач. прым. Чужы, не родны. Ты мне ніякі, чаго я буду перад табой перападаць. Заполле Кос.

НОЎРНІК м. Запаслівы чалавек. Ні быў бы норнік: цэлы надворок заваліў дрывамі. Заполле Кос.

НОЎСАЛЬ м. экспр. Чалавек з вялікім носам. Гэты носаль надакучыў, кожны дзень ідзе ды ідзе. Альшаніца Квас.

НОЎША ж. Частка цела, у якой носяць яйкі куры, гусі, качкі. Гусь будзя нясціся, бо ноша вялікая. Альшаніца Квас.

НУТРОЎ н. перан. Душа, унутраны псіхічны свет. Усё маё нутро выгарало, ждучы цябе. Заполле Кос.

НЫЎГАЦЬ незак. Збіраць па адной ягадцы. Прайшлі ягады, ныгала цэлы дзень на ядро. Заполле Кос.

НЭЎНЗА ж. 1. Нуда, туга. Такая нэнза на душы, ажно ні ведаю чаго. Сярадава Жытл. 2. м. і ж. перан. Той (тая), хто ўвесь час ные, скардзіцца. Нэнза, і калі ў цябе на душы сонцо засвеціць. Мілейкі Міл.

НЯБОЎЛЕЦЬ незак. Не спрыяць, не шкадаваць чалавека. Людзі няболяць мне, а я і не ведаю, у чым вінен перад імі. Заполле Кос.

НЯВЕЎХНА ж. Нявестка. А мая нявехна лепшая за ўсіх. Бялавічы Кос.

НЯВІЎННІЦА ж. Паклёп, нагавор. Гэта ж трэба цярпець нявінніцу, казалі, што гэта я ўкрала курыцу ў суседкі. Альшаніца Квас.

НЯДБАЎЛІСКО м. Бестурботны чалавек, нядбайла. У гэтаго нядбайліска ўсе платы паваленыя, адно сабакі ля вуглоў бегаюць. Заполле Кос.

НЯДОЎШЛЫ прым. Благі, худы, хваравіты. Мой конь зусім нядошлы, ледзь капыты цягая. Заполле Кос. Цяля гадую, а яно зусім нядошлае, ано клопат на мае рукі. Быч Стайк.

НЯРОЎДКА ж. рыб. Сеткавая прылада для лоўлі рыбы.

Няродка падобная на чарнільніцу, толькі замест шкла – сетка. Заполле Кос.

НЯЎДА́ прысл. Кепска, дрэнна. Няўда хвойку спускаць, зачэпіцца. Куляшы Міл. Няўда ехаць па гразкай дарозі. Рацкевічы Міл.

НЯЎДО́БІЦА ж. Участак зямлі, непрыгодны для апрацоўкі. *Лепш ні сей на гэтай няўдобіцы, бо нічога ні вырасця.* Заполле Кос.

О

ОБ'ЕДЗІ *только́ мн. Аб'едкі ад сена. Об'едзі ад каровы авячкам аддавалі, авячкі з'ядали. Заполле Кос.*

ОДСТУП *м. Адступленне, вяртанне. Калі ўзяўся печ рабіць, то рабі, одступу німа. Заполле Кос.*

ОЙКАЦЬ *незак. Бедаваць плакаць. Яна ўсё жыцце ойкая, а машыну сыну першая ў сяле купіла. Размеркі Стайк.*

ОЛЯ' *форма заг. ладу ад дзеясл. бачыць. Глянь, бач. Оля, які швыдкі: першы дабег у грыбы. Быч Стайк.*

ОРЧЫК *м. Ворчык. Адзін конь запрагаяцца ў аглабле, а другі пры ім у орчык. Заполле Кос.*

ОЎСЦІ *только́ мн. рыб. Восці. Осцямі рыбу ловяць. Сенькавічы Падст.*

ОТО' *прысл. Зараз, хутка. Пачакай на дварэ мяне, ото апануся. Заполле Кос. Скажаў ото прыду – і як скрозь зямлю праваліўся. Грыўда Міл.*

П

ПААБКІДАЎЦЬ зак. безас. Паасыпаць, пакрыцца плямамі, прышчамі. *Усе губы паабкідало балячкамі, есці німа як.* Заполле Кос.

ПААБЦІРАЎЦЬ зак. Абламаць, абцерці. *Картоплі параслі ў ямі, трэба паабціраць хросці.* Альшаніца Квас.

ПААПЕЎКАЦЬ зак. Апячы. *Рвала крапіву свіням, усе рукі паапекала.* Азярцо Падст.

ПААСОЎНЕ прысл. Паасобку, самі па сабе. *Ажаніўся сын, і сталі жыць паасобне з бацькамі.* Заполле Кос.

ПАБАЁЎДАЦЬ зак. Панішчыць, змарнаваць. *Што баба за век нажыла, то ўнук за год пабаёдаў.* Харошча Міл.

ПАБАЎБЕЦЬ зак. Ад вады зрабіцца маршчыністым (пра скуру рук, ног). *Набрала вады ў боты, то за цэлы дзень ногі пабавелі.* Альба Квас.

ПАБРОЎЦЬ зак. Вытаптаць, знішчыць. *І як тыя парасята з загарады вылязлі? Усе мае грады паброілі.* Хадоркі Кос.

ПАБУЎТЛЯЦЬ зак. Згніць, сапсавацца ад працяглага захоўвання. *Дрова пад карой хутко пабутляюць.* Альшаніца Квас. *Купіла мяшок круп, то за два годы пабутлялі.* Халап'я Падст.

ПАБЭЎСАЦЬ зак. Зблытаць. *Пабэrsaў ніці, а мне распутвай.* Аляксеікі Стайк.

ПАВАРОЎТНАЕ н. абрад. Віншаванне маладых перад домам маладое пасля вянца. *Маладыя пасля вянца едуць да маладое. У гэты час моладзь, якая не ўдзельнічая ў вяселлі, ладзіць сустрэчу. Расчыняюць варота, ладзяць браму з бярозок ці елок, ставяць свой святочны стол з гарэлкай і закускай, вывешваюць плакат з віншаваннем маладых. Нарэшце, маладыя прыязджаюць. Ад імя моладзі сяла выступаюць сталы дасціпны юнак з прывітальнай прамовай. Ён заклікае да стала спачатку маладых, а*

пасля і ўсю дружыну. Маладых і дружбантоў частуюць і падкідаюць на ўра. За ўсё гэта бацькі маладое даюць паваротнае моладзі за наладжаную сустрэчу: гарэлку і закуску. Заполле Кос.

ПАВЕЎСМО н. Мера апрацаванага льну. Возьмаш з добрую жменю льну, атрэпляш, пакладзеш, пасля яшчэ адну. З двух жмень выходзіць павесмо. Альшаніца Квас.

ПАВОЎД м. Звычай. Што вёска, то свой павод. Бялавічы Кос.

ПАВІЎВАЧ м. Спавівач. Каб пялюшкі ні растрэсаліся на дзіцяці, то паверху спавівалі павівачом-паяском. Альшаніца Квас.

ПАВІСНУЦЬ зак. Абаперціся, прыхінуцца. Старому чалавеку адзіноко. Павісня на вешніцах ды жджэ, хто ідзе па гуліцы, каб пагаварыць. Заполле Кос.

ПАВОЎДЧЫК м. Той, хто паводзіць каня. Меншыя хлопцы за паводчыкоў, а старэйшыя з сошкай упраўляліся, калі абгорвалі ў калхозі картоплі. Харошча Міл.

ПАВУТА зб. ж. Павуцінне. У добрай гаспадыні павуты ні знойдзяш. Заполле Кос.

ПАВЫЗБІРВАЦЬ зак. Пазбіраць. Нехто ў лужку гэдык павызбірваў ягады, шчо ніц німа. Да апошняй ягадзінкі. Жамайдзякі Міл.

ПАВЫПОЎРВАЦЬ зак. перан. Пазнаходзіць, падаставаць. Унукоў пакіну адных, то павыпорваюць усё на свеці. Халап'я Падст.

ПАВЫРОЎСТАЦЬ зак. Павырастаць. Павыросталі дзеці ды паразляталіся па ўсім свеці. Ёдчыкі Квас.

ПАВЭЎДЛУГ прыназ. з родн. У параўнанні з кім-н., чым-н. Павэдлуг даўнейшаго, зараз лепяй людзі живуць. Хадоркі Кос.

ПАГАЎМТАЦЬ зак. Пакамячыць. Праехала ў аўтобусі, усю сукенку пагамтала, ажні брыдко. Дубітава Міл.

ПАГОЎШЫЦЬ зак. Растраціць, змарнаваць. Старалася, цягнула, як тая мыш у нору, прышла нявестка, усё

пагойшыла. Старажоўшчына Кос.

ПАГУКАВАЎЦЬ зак. Стаць пароснай (пра свінню). Свіня пагукавала, стала лепяй есці. Грыўда Міл.

ПАГУЎКВАЦЬ незак. Пагрымваць. Чуяш, пагуквая, можа, на дождж збярэцца. Заполле Кос.

ПАЎДАЛЬНІЦА ж. Адходы пры апрацоўцы льну. Падальніца адны кажуць, але кажуць і радняніца на адходы ад льну, як трэпляш. Альшаніца Квас.

ПАЎДАНКА ж. Апад. Паданкі назбірай карові, ніхай ні гніюць. Стайкі Стайк.

ПАДАРОЎЖНІК м. бат. Драсён птушыны. Падарожнік расце паабапал сцежок, дзе топчуцца. Заполле Кос.

ПАДАТКНУЎЦЦА зак. Знайсці падтрымку, апору. Табой не падаткнешся, дзе сеў, там злезыш, усё самой трэба рабіць. Гошчава Стайк.

ПАЎДАЦЬ незак. Выгараць да дзірак (пра фіранкі). Гэтыя шаўковыя занавескі павісяць гадоў два і падаюць, адны дзіры. Альшаніца Квас.

ПАДБАРОЎДДЗЕ н. Мясістая нарасць пад дзюбай у курэй. У некаторых курэй і надто вялікае падбароддзе, ажно, бывая, па зямле цягняцца. Альшаніца Квас.

ПАДБІВАЊКА ж. Самаробная цёплая коўдра. Сшыюць па краях дзве радзюшкі, напхаюць у сярэдзіну кудзелі, прашыюць тоўстымі ніцямі, зімою падбіванкай акрываюцца. Альшаніца Квас.

ПАДБЯРЭЎНІК м. бат. Падбярозавік, бабка. Падбярэзнік малады смачны, а стары распаўзаяцца ў квасі. Заполле Кос.

ПАДВАЎЛКІ толькі мн. Тое ж, што і а п л а в і н ы. Едзя чалавек па сено ў балото, то бярэ падвалкі, каб можна было шырэй раскласці воза ці санкі. Квасевічы Квас.

ПАДВІЛІЦЬ зак. Падставіць нагу, каб пакаціць, паваліць на зямлю. Спрытны Тамашоў хлопец. Вазьмецца качацца – тут жа падвіліць і ўжэ сядзіць зверху на тым. Скураты Квас.

ПАДВО'ДЗИЦА незак. Дразніцца, цвяліць. Сама ні падводзься, то і чапляцца да цябе ні будуць. Гладышы Міл.

ПАДВО'РАК м. устар. Фальварак, маёнтак. Ад даўнейшага падворка адны камення і засталіся, ды яшчэ роў заметны, кудую сцякалі адходы з бровара ў рэчку. Альшаніца Квас.

ПАДВО'СНІК м. Частка калёс, на якую кладзецца вось; падосак. Два падвоснікі ў возі. У перадку і задку. На падвосніку робіцца канаўка, у якую кладуць вось. Заполле Кос.

ПАДВЯСЦІ' зак. буд. Закончыць будаўніцтва зруба. Зруб пад крышу падвялі. Сенькавічы Падст.

ПАДГАПТАВА'ЦЬ зак. Падмяць, паваліць. Бачу, падгаптаваў пад сябе майго хлапца і таўчэ, ледзьве ўратаваў ад гэтаго бандзіта. Заполле Кос.

ПАДДА'ЦЬ зак. экспр. Выпіць (пра гарэлку). Добра ты ў гасцях паддаў, елачкаю дахаты ідзеш. Галынка Міл.

ПАДДУВА'ЙЛО н. Паддувала. Попелом забіто паддувайло, з-за гэтаго і цягі німа. Сакоўцы Міл.

ПАДДЗЫ'ГНУЦЬ зак. Падскочыць. Паддзыгні, яблыко зарві, бо я ні дастану. Бялавічы Кос.

ПАДЖА'РА ж. Чырвоная радзімая пляма. Кажуць у нас на чырвоную родзімку і загарэво, але кажучь і паджара. Альшаніца Квас.

ПАДЖГА'ЦЬ зак. экспр. Паперціся, паляцець. Ну, паджгалі, да ночы павінны даехаць да Косава. Хадакі Жытл.

ПАДЗВІ'ЦЦА зак. Паглядзець. Падзвіся, якая вясёлка. Так і ведай: трэйцяго дня дождж будзя. Заполле Кос.

ПАДЗЕРАВЯНЕ'ЦЬ зак. Здранцвець. Рукі мае ўжэ баляць. Бывая, як падзеравянеюць, вады ні магу дастаць. Панкі Люб.

ПАДКАЛО'ТКА ж. Мука, якую дадаюць у страву. Даўней вермішэлі ні ведалі, а падкалотку ў ішчалакі дабаўлялі. Заполле Кос.

ПАДКАЧА'ЦЬ І зак. Падгадаваць. Падкачаю парася да

халадоў ды закалю, бо німа чым карміць. Руда Падст.

ПАДКАЧАЇЦЬ II зак. Закасаць. Падкачай штаны, бо клешні намочыш, расяно. Галік Міл.

ПАЎДКІ прым. Тое ж, што і к і д к і. Малады, але падкі да работы хлопяц. Каб яму ды яшчэ дзеўку такую. Квасевічы Квас.

ПАДКІЊУЦЬ зак. перан. Стукнуць, сцебануць. Падкінуў пад хвост, то як мілянкі пабег памагаць мацяры палоць буракі. Верашкі Квас.

ПАДКЛАЎДЫ мн. 1. Два палены, якія служаць асновай для клеткі дроў у печы. Падклады на ніз можна і сырыя пакласці, а на іх ужэ сухенькія дрова клалі. Альшаніца Квас. 2. Насціл з жэрдак як аснова кастра для дроў. Каб колатыя дрова ні класці на сырую зямлю, мосцяць падклады. Рацкевічы Міл.

ПАДКУЎСЫ мн. Кпіны, насмешкі. Зараз людзі гняўлівыя, на адных падкусах жывуць. Заполле Кос.

ПАДЛЕЎЗЦІ зак. перан. Падлізацца, паддобрыцца. Бач, як падлез да трактарыста: да самай падпаветкі яму торф падвёз. Верашкі Квас.

ПАЎДЛІНА ж. Труп жывёліны, мярцвячына. Даўней у кожном сяле конскія могліцы былі, а зараз людзі пасатанелі, вывозяць падліну і кідаюць, дзе папало, каб сабакі расцягвалі. Альшаніца Квас.

ПАДНАВЕЎСОК м. Павець. У нас дождж ні мочыць сено: усё ў паднавесок працам. Альшаніца Квас.

ПАДНОЎСКА ж. 1. Дадатковыя сакавітыя кармы для каровы. Мая карова без падноскі малака не аддасць. Ты ёй буракоў, яна табе малачко. Альшаніца Квас.

2. перан. Хабар. Без падноскі цяпер і кроку ні ступіш. Альшаніца Квас.

ПАДНЯБЕЊНЕ н. Складанне ў печы. Паднябенне ў печы абваліласё, трэба пячніка клікаць. Размеркі Стайк. Як паднябенне белае ў пячэ, то час пірагі садзіць: печ гатова. Воля Жытл.

ПАДОЎК м. Стажар'е. *На мокрае балото сено ні пакладзеш, то рабілі падкі.* Заполле Кос.

ПАДОЎЛОК м. Прыпол. *Бало, маці так асцерагала мяне: "Глядзі, каб у падолку дзіця ні прынясла, выжану з хаты, на парог ні пушчу".* Гічыцы Ягл.

ПАДОЎСОК м. Жалезная шайба, якая ўтрымлівае атосу на восі. *Згубіў па дарозі падосок, атоса спадая.* Зыбайлы Жытл.

ПАДПОЎЛЫМНІК м. Тоўсты блін з кіслага цеста, спечаны перад полымем. *Дзеці схочуць хлеба, а німа, то перад полымям падполымнікі пяклі.* Альшаніца Квас.

ПАДПЯЎТНІК м. Дошчачка з выемкай для здымання абутку. *З падпятніком лёгка зняць боты.* Альшаніца Квас.

ПАДРУЎНІЦА ж. заал. Рапуха. *Жабы-падрубніцы жылі пад падлогай, пад падрубай, даўней фундаментоў ні было, хата стаяла на чатырох вуглавых камянях.* Альшаніца Квас.

ПАДРЫЗАВАЎЦЬ зак. Параўняць паверхню зямлі, зрэзваючы няроўнасці рыдлёўкай, шуфлем. *Трэба надворак падрызаваць, бо вясною трактаром калдобой нарабіў.* Заполле Кос.

ПАДСЕЎДЗЕЦЬ зак. Высачыць, падпільнаваць. *Я ўсё-такі падседзяў, хто хапая курэй. Ліса!* Заполле Кос.

ПАДСЕЎЯЦЬ зак. Ачысціць зерне ад смецця пры дапамозе сіта. *Падсей пуды з тры ячменю, то пасеям на агародзі.* Быч Стайк.

ПАДСКРЭЎБУХА м і ж. перан. Апошняе дзіця ў сям'і. *Падскрэбуха – так кажуць на таго, хто апошні ў вялікай сям'і.* Скураты Квас. *Мне даглядаць бацькоў да смерці, бо живу з імі, бо я – падскрэбуха.* Падстарынь Падст.

ПАДСКРЭЎБУШОК м. Паскрэбак. *Хлеб з апошняго ў дзяжы цеста – паскрэбушок.* Альшаніца Квас.

ПАДСМІЎХВАЦЦА незак. Насміхацца, кпіць, жартаваць з каго-н., чаго-н. *Ні падсміхайся са старога, старасць і цябе ні міне.* Няхачава Стайк.

ПАДСЦЁЉ м. Подсціл. *Саломы на падсцёл прывёз.* Міхнавічы Стайк.

ПАДСЯБРЫЎЦА зак. Паддобрыцца, падлізацца. *Падсябруся да мужыка, то, можа, дасць грошай на новыя боты.* Бусяж Міл.

ПАДСЯВАЎЦЬ незак. Падбіваць рэшата з зернем, каб сабраць амеці. *Даўней усе жыто падсявалі, чыстым сеялі.* Бялавічы Кос.

ПАДТЫЦАЎЦЬ незак. Папракаць, дакараць. *Шчо ты маім прыданым усё падтыцяеш?! Я – тваё прыдане.* Мілейкі Міл.

ПАДДУЎНІК м. бат. Тое ж, што і в а л о в і к. *Паддубнік – жаўтаваты грыб, ён рэдка калі бывае чарвівы.* Заполле Кос.

ПАДУЗОЎНІК м. Карункі, якія прышываюць да прасціны. *Даўней да кожнае прасціны, якую засцілалі на ложка, прышывалі падузорнік.* Альшаніца Квас.

ПАДУСТАЎЦЬ зак. Прыўстаць, прыўзняцца. *Падустань, падушку пад галавой папраўлю.* Була Міл.

ПАДУШКА ж. перан. Частка вузгалоўя ў возе. *Падушку рабілі з густой бярэзіны, з чараватай.* Заполле Кос.

ПАДХАДЖВАЦЬ незак. Заляцацца. *Да яе дачкі брыгадзір падхаджвае, то ўжэ яна будзе і з сеном, і з саломай.* Боркі Падст.

ПАДХВАТ м. рыб. Від сачка. *Падцяня вудачкай рыбу да берага, а тады падхтватом яе падхопіць.* Грыўда Міл.

ПАДЦЁЊГЛЫ прым. Высокі, сухарлявы, танклявы. *Высокі хлопец, падцёнглы.* Лазаўцы Міл.

ПАДЦКАВАЎЦЬ зак. Намовіць, падкусіць. *Не падцкоўвай, ні пасварымся.* Бараны Ягл.

ПАДЦЯЊВАЦЬ незак. Выконваць спеўную партыю высокім голасам. *Ты пачні песню, а я буду падцягваць.* Аўсто Стайк.

ПАДЦЯЎЦЬ зак. Абярнуць, паваліць. *Трэба было падцяць воза і вываліць скрыню з бульбай у бурт.* Аляксеякі

Стайк.

ПАДЧАРОЎІНА ж. Падчарэўе. *З падчаровіны робяць рулеты.* Кушняры Падст.

ПАДШЧЫТНІК м. Прычолак. *Каб вада па сцяне ні сцякала, робяць падшчытнік.* Альшаніца Квас.

ПАДЫЙСЦІ' зак. Падняцца, заняць больш высокае месца (пра ваду). *Да картонплёў вада ў ямі падыйшла.* Заполле Кос.

ПАДЭЎСЦЬ ж. Падвох, падман. *Гэдыку падэсць перажыў, ажно сэрца забалело.* Заполле Кос.

ПАД'ЮДЖВАЦЬ незак. Падкусваць, падсміхацца. *Ні пад'юджвай, бо ўсе твае хітрыкі відны.* Заполле Кос.

ПАД'ЯЗІК м. заал. Невялікі язь, пад'язак. *Пад'язік клюе, як у якую пагоду.* Размеркі Стайк.

ПАД'ЯЛДЫКВАЦЬ незак. Тое ж, што і пад'юджваць. *Сам любіць пад'ялдыкваць, а яго ні чапай.* Заполле Кос.

ПАЖАРЫЎСКО н. 1. Месца, дзе гарэў лес. *Ні быў два годы на пажарыску, а зайшоў і ні пазнаў: маладняк пайшоў расці.* Заполле Кос. 2. Пажарышча. *Прыйшлі з вайны на пажарыско – адны галавешкі ад хат убачылі.* Боркі Падст.

ПАЖОЎРА ж. Месца на рэчцы, якое зімой не замярзае. *Пажора – гэта место на рэчцы, дзе вада выходзіць з-пад лёду.* Нават у самы велькі мароз тое место ні замярзая. Заполле Кос.

ПАЗ м. Шрам, пісяг. *У каровы паз на ўвесь бок, аж кроў паказалася.* Альба Квас.

ПАЗАГАНЯЎЦЬ зак. Загнаць, заглушыць пустазеллем. *Пазаганяло ўсе грады зельем, спасу німа.* Куляшы Міл.

ПАЗАГОЎРВАЦЬ зак. Заараць, засыпаць. *Пазагорвоў усе картонлі асыпаючы.* Азярцо Падст.

ПАЗАРНЫ' прым. Яркі, з прыгожымі ўзорамі (пра вытканае). *Ідзем глядзець да цябе радзюшку.* Кажуць, надто харошая, пазарная. Галік Міл.

ПАЗАЎТРЫ прысл. Паслязаўтра. *Пазаўтры свято вельке будзя – Благавешча.* Кажуць, што ў гэты дзень

бусял першае яйцо знясе. Заполле Кос.

ПАЗАЎЧО'РЫ прысл. Пазайчора. *Пазайчоры надто бура была, аж крышы пазносіло.* Зялёны Бор Стайк.

ПАЗАХО'ДЗІЦЬ зак. Анямець, страціць адчуванне ад марозу (пра рукі, ногі). *Пазаходзілі рукі з пары.* Заполле Кос.

ПАЗАЦЯКА'ЦЬ зак. Здранцвець, анямець. Ад доўгаго сядзення ногі пазацикалі. Квасевічы Квас.

ПАЗЕЛЯНЕ'ЦЬ зак. перан. Быць у стане млосці. *Як убачыла ў першы раз нявестку, ажно пазелянела.* Хрышчоनावічы Квас.

ПАЗНА'ЦЦА зак. Пазнаёміцца. *Мы з жонкай на вячорках пазналіся.* Куляшы Міл.

ПАЗУБА'ЦЬ зак. Праверыць варанае яйка на моц, удараючы ім аб зубы. *Трэба пазубаць яйца, каб добраго мець мацака на Вялікдзянь.* Заполле Кос.

ПАЗУБІ'ЦЦА зак. Прарасці, даць парасткі. *Цыбуля пазубілася, хутко шчыпаць будзем.* Юкавічы Стайк.

ПАЗЯХУ'ШКІ толькі мн. дзіц. Пазяханне. *Пазяхушкі, пазяхушкі, спаць дзіцятку пара.* г. Косава.

ПА'ЙКА ж. Частка чаго-н., выдзеленая ў адпаведнасці з устаноўленай нормай. *Падзялілі балото на пайкі, пайдзем касіць.* Ятвезь Квас.

ПАК м. Скрыня для збожжа. *Намалаціў вялізны пак збож'я.* Кушняры Падст.

ПАКАВЕ'РКАЦЬ зак. экспр. Дрэнна згараць. *Не згараў, а пакаверкоў агарод.* Воля Жытл.

ПАКА'МІСЬ прысл. Пакуль. *Пакамісь адзеўся, аўтобус пайшоў.* Лазаўцы Міл.

ПАКАНА'ЦЦА зак. дзіц. Перабіраючы рукамі кій, вызначыць, хто будзе першым весці гульню. *Паканаца трэба, чья рука будзя зверху, той будзя плюшчыць.* Заполле Кос. *Усякую спрэчку ў дзіцячай гульні вырашалі так. Паканаюцца. Хто зверху возьмяцца за кій, той прайграе.* Бялавічы Кос.

ПАКАРЫСТА'ЦЦА зак. Уступіць у сямейныя адносіны з мэтай задавальнення любоўных уцех. *Нашчо было Ганне прынімаць гэдыкаго валацугу? А то пакарыстаўся ёю і кінуў.* Альшаніца Квас.

ПАКАСАВА'ЦЬ зак. Знішчыць, звесці. *Пакасавала ўсе сліўкі: надто пасынкамі ідуць.* Жытлін Жытл.

ПАКВЭ'ЦАЦЬ зак. Патыцкаць, з неахвотай есці. *Нешчо свіня захварэла. Вышла з хлява, паквэцала ў карыці і зноў у хлеў.* Мілейкі Міл. 2. Дрэнна пабяліць. *Вясна, то трохі паквэцоў вапнай прысаддзя.* Зыбайлы Жытл.

ПАКЕ'ЎГАЦЬ зак. Тое ж, што і п а к в э ц а ц ь. *Еш, а то пакеўгоў, пакеўгоў, хто будзя пасля цябе есці.* Корачын Жытл.

ПАКЕ'ЎЗАЦЬ зак. экспр. Дрэнна памыць. *Пакеўзала ганучаю па падлозі, яно гразь развязла.* Плехава Люб.

ПАКІДА'НЕЦ м. Мужчына, якога пакінула жонка. *За пакіданца замуж не ідзі. Каб быў добры, то жонка ні пакінула б.* Яглевічы Ягл.

ПАКЛА'Д м. этнагр. Размяшчэнне снапоў перад малацьбой. *Адзін паклад складаецца з васьмі снапоў.* г. Косава.

ПАКЛА'СЦІ зак. перан. Забіць. *Сына майго на вайне паклалі, адзін быў у мяне.* Гічыцы Ягл.

ПАКЛЁ'КНУЦЬ зак. Палегчы (пра збажыну). *Перастало жыто, паклёлкло, з яго ніц ужэ ні будзя.* Заполле Кос.

ПАКНУРАВА'ЦЬ зак. Тое ж, што і п а г у к а в а ц ь. *Свіня пакнуравала, трэба ўжэ трымаць асобне.* Любішчыцы Люб.

ПАКО'МЧЫЦЬ зак. Пакамячыць. *Пакомчыла паперку і кінула.* Сярадава Жытл.

ПАКО'Т м. Гарышча. *На пакоці валяліся старыя кінутыя рэчы.* Заполле Кос. *Дзед палез на пакот вешаць тытунь.* Бялавічы Кос.

ПАКРО'ВА ж. рэліг. Пакровы. Царкоўнае свята, якое адзначаецца праваслаўнай царквой першага кастрычніка

па старому стылю. *Прышла Пакрова – зарыкала карова. Альшаніца Квас. Сцы х-к апошні дзянёк, заўтра Пакрова, пасякуць на дрова. Альшаніца Квас.*

ПАКРЫВІЦЬ зак. безас. Пакурчыць, пакруціць. *Пакрывіла ўсе рукі хвароба. Панкі Люб.*

ПАКРЭПНУЦЬ зак. Здранцвець ад холаду. *Рукі пакрэплі. Хадакі Жытл.*

ПАКУЛІНКА ж. Адна сцяблінка льну. *Пакулінка да пакулінкі – куль будзя. Дубітава Міл.*

ПАКУРЧЫЦЦА зак. Пераспець (пра збажыну). *Пакурчыўся ячмень, даўно пара жаць. Заполле Кос.*

ПАКУТНІЦА ж. Хто пакутуе, мучыцца. *Пакутніца, ужэ цэлы год прыкута да ложка. Хадакі Жытл.*

ПАЛАВІНКА ж. устар. Палавіна зямельнага надзела. *Ён ні глядзеў, шчо брыдка, за ёй бацько даў палавінку зямлі. Заполле Кос.*

ПАЛАВЫ прым. 1. Чорная, са светлымі знізу плямамі (пра хмару). *Палавая хмара выплыла: будзя велькі дождж. Заполле Кос.* 2. Светла-жоўтай масці (пра каня). *У яго конь рэдкай масці – палавы. Быч Стайк.*

ПАЛАКАЦЬ незак. Паласкаць памытае ў чыстай вадзе. *Буду палакаць занавескі, да вечара высахнуць. Панкі Люб.* *Мы летом усё мыям у лужку, палакаем там. Заполле Кос.*

ПАЛАСА ж. Участак поля, які займае жняня. *Як паласа ад разоры да разоры, то добра жаць, ні трэба пілнавацца мяжы. Альшаніца Квас.*

ПАЛЕНО н. 1. Палена. *Парубай смольнае палено на смальнякі. Боркі Падст.* 2. Кусок нятоўстай лясіны. *Дроў, кажаш, німа? А ты парэж тоя палено, шчо ўжэ год ляжыць у цябе пад плотом, гніе, то на тыдзянь будзя ў печы тапіць. Скураты Квас.*

ПАЛЕПА ж. Сумесь гліны з апілкамі. *Палепая залівалі пакот, каб гладко было. Заполле Кос.*

ПАЛЕТАЦЬ незак. экспр. Часта мяняць месца жыхарства. *Палеталі па свеці, нідзе ні ўжыліся ды назад*

вярнуліся. Альшаніца Квас.

ПА'ЛЕЦ м. цясл. Праём у крокве, шпень. У адной крокві правушына, у другой палец. Палец устаўляюць у правушыну. Заполле Кос.

ПАЛЕ'ШКА ж. жарт. Жыхарка Палесся, паляшучка. Андрэй палешку замуж узяў. Зялёны Бор Стайк.

ПА'ЛІЦЦА зак. Пра перыяд палавой актыўнасці ў кабылы. Кабылу трэба да жарабца вясці, паліцца. Заполле Кос.

ПА'ЛКІ прым. Які добра гарыць (пра дровы). Бярозавыя дрова палкія, ад іх жару много. Заполле Кос.

ПАЛО'ВАЛОК м. устар. Паўвалокі. У майго дзеда паловалок зямлі было. Рацкевічы Міл.

ПАЛО'ЗАЦЬ незак. экспр. Хадзіць, бадзяцца, поўзаць. Цэлы дзень палозоў па лесі, ледзь кошык грыбоў назбіраў. Яглевічы Ягл.

ПАЛО'ННЕ н. Праполка. Ідзе вясна, то страх бярэ: палонне замучвая, у градах ад цямна да цямна. Бялавічы Кос.

ПАЛО'НЯ ж. Вольная, адкрытая для вока прастора. Ідзеш па лесі, выйдзеш на паляну – гэта палоня. Ідзеш лесом, выйдзеш на чыстае балото – і гэта палоня. Хадакі Жытл.

ПАЛО'СА ж. устар. Участак зямлі пэўнага памеру. Палосы па велічыне у кожным сяле былі розныя. Наша, запалянская палоса раўнялася 16 гектарам. Заполле Кос. Даўней з палосы зямлі можна было жыць, можна было пракарміцца. Быў хлеб, было і да хлеба. Альшаніца Квас.

ПАЛО'СКА ж. Нешырокі ўчастак ворнай зямлі. Зямлі ў людзей было мало, палоскі вузкія, доўгія. Заполле Кос.

ПАЛО'ССЕ н. Лыка. З ліпы дзерлі палоссе. З ліпы харошае, белае палоссе. Заполле Кос.

ПАЛО'ЎНІК м. Прыбудова да гумна. Палову, амецце, згоніны, льяняную мякіну зносілі ў палоўнік. Заполле Кос.

ПАЛО'ЦЦЕ н. Кара з лазы. Хадзілі на балото, лазу

дзерлі. З таго палоця пасталы плялі. Альшаніца Квас.

ПАЛУ'ДЗЕНЬ м. Полудзень, абед. Кідайця работу, палудзень нясуць. Кушняры Міл.

ПАЛУ'ДНАЦЬ незак. Абедаць. Назбіралі сёстры па карзінцы ягад ды селі палуднаць. Заполле Кос.

ПА'ЛЬНУЦЬ зак. экспр. Моцна стукнуць. Як пальнуў пад вухо кулаком, то зоры з вачэй пасыпаліся. Ятвезь Квас.

ПАЛЬЦЯЧКО' н. памянш. Дзіцячае паліто. Мне першае пальцячко з салдацкага шыняля пашылі. Лазаўцы Міл.

ПАЛЯВІК' м. Палявы вартаўнік. Даўней ні гэдык кралі, бо палявікоў у калхозах трымалі. Размеркі Стайк.

ПАЛЯВЫ' ГРЫБ м. бат. Тое ж, што і з а я ч ы г р ы б. Палявы грыб добры малады. Яблонка Жытл.

ПАЛЯВЫ' ШЧАВЕ'Й м. бат. Шчаўе вераб'інае. Палявы шчавей толькі поле засмечвая. Бялавічы Кос.

ПАЛЯГЛЯ'К м. Палеглыя лён, збажына. Далі пайку льну рваць, а там адзін палягляк. Верашкі Квас. Палягляк абаб'ецца лечажы, мышы паносаць зярнята. Альшаніца Квас. Як паляжа лён, то палягляк гэты хутчэй рвуць. Рвуць і кідаюць, рвуць і кідаюць, а то калі нічога ні рабіць, напрэя. Грыўда Міл.

ПАЛЯ'РУШ м. Хвароба, ліха. Каб цябе паляруш узяў! Бялавічы Кос.

ПАЛЯНЯ'КО н. Палена. Ні дам рады гэтае паляняко раскалоць. Бусаж Міл. Рэзали дрова, адляцело паляняко ды па назе. Галік Міл.

ПАМАРА'ЦЬ зак. Выпацкаць. Яно кранешся да гэтаго трактара, а ўжэ рукі памараў. Быч Стайк.

ПАМАРНАВА'ЦЬ зак. Знішчыць, загубіць. Ой, колькі людзей памарнавалі ў гэту вайну! Була Міл.

ПАМАЧНІ'К м. Памочнік. Гэта мне ўнучок картонлі абгараў, мой памачнік. Заполле Кос.

ПАМАЧНІ'ЦА ж. Памочніца. Я не адна гэтыя радзюшкі ткала, з маёй памачніцай, з дочачкай. Боркі Падст.

ПАМО'ЦНЫ прым. Лекавы, гаючы. Святаяннік надто

памоцны, ніздарма кажуць, што ён ад усіх хвароб. Заполле Кос.

ПАМПУ'ХА ж. экспр. Тоўстае пульхнае дзіця. Унучцы мае тры годзікі зімой будзя, пампуха, ручкі як перавязаныя. Альшаніца Квас.

ПАМЯРГО'ЎНЫ прым. Памяркоўны, добразычлівы. Мужык яе памяргоўны: і з ёю, і з людзьмі ладзіць. Альшаніца Квас.

ПАМЯТКІ' прым. Памятлівы, з добрай памяццю. Хоць дзед мой стары, але памяткі. Гладышы Міл.

ПАНАЖО'ЎШЧЫНА ж. Бойка, у якой і нажы ідуць у ход. У Заполлі без панажоўшчыны ні адны музыкі ні абходіліся. Гошчава Стайк.

ПАНАЗБІ'РВАЦЬ зак. Шмат назбіраць. Паназбірвалі людзі гэтай восянню грыбоў. Бараны Ягл.

ПАНАЛО'ЎЛІВАЦЬ зак. Многа налавіць. Паналоўлівалі рыбы цэлыя тарбы. Грыўда Міл.

ПАНАПРЫВО'ЗІЦЬ зак. Панавозіць. Панапрывозілі на базар парасят моро. Лазаўцы Міл.

ПАНАРА'ВІЦЬ зак. Упадабаць. Настаўнік маю Ганначку панаравіў, кажа, лепш за ўсіх вершыкі чытая. Даргужы Міл.

ПАНАРА'Д м. Агульная назва дэталяў ткацкага станка. Панарад ні ўвесь: німа берда, і набільніцу трэба парамантаваць. Размеркі Стайк.

ПАНАСНЫ' прым. Лёгкі, зручны. Панасная драбіна, лёгкая, куды хочаш занясеш. Гошчава Стайк.

ПАНКА'ЦЬ незак., экспр. Заходзіцца ад смеху. Так рассяшыў нас Раман ля магазіна, аж панкалі ад смеху, аж за жываты браліся. Ятвезь Квас.

ПАНЦА'К м. 1. Вялікія ячменныя крупы. Вялікія ячменныя крупы называюцца панцакі, дробныя – ку'цька. Альшаніца Квас. 2. абрад. Салодкая калядная каша. Варылі салодкую кашу на Коляды, яе называлі панцак. Альшаніца Квас.

ПАПАВАЛАЧЫ'ЦЬ *незак. экспр.* Доўгі час насіць. Папавалачыла дрова цэлы дзень, ажно рукі гудзяць. Падстарынь Падст.

ПАПАВАЛІ'ЦЬ *незак. экспр.* Моцна і доўга біць. Улезла ў агарод свіня, усе грады спаласавала, то папаваліў яе мужык, замест таго каб плот напавіць. Рацкевічы Міл.

ПАПАДРАСТА'ЦЬ *зак.* Вырасці. Маладыя дзяўчаткі за лето пападрасталі, ажно ні пазнаць. Дубітава Міл.

ПАПАЕ'ХАЦЬ *зак.* Доўгі час ехаць. Папаехалі да Косава, усе мужык па дарозі радню праведвоў. Хадакі Жытл.

ПАПАЙСЦІ' *зак.* Доўгі час ісці. Каб назбіраць суніц, то трэба папайсці, бо блізка вызбіралі. Няхачава Стайк.

ПАПАЛАКА'ЦЬ *зак.* Папаласкаць. Папалакала настольніцу, хай сохня. Рудня Падст.

ПАПАПАЛО'ЦЬ *зак.* Працяглы час палоць. Папапалола я гэты год буракі, усе рукі павырывала, а зелья зноў расце. Ёдчыкі Квас.

ПА'ПАРАТНІК *м. бат.* Папараць. Папаратнікі бываюць розныя. Е папаратнік іглісты, арляк, мужчынскі і жаночы, а е мнаганожка. Заполле Кос.

ПА'ПАРАЦЬ-КВЕТКА *ж. бат.* Арляк звычайны. Папараць-кветкай лецаць бронхіты. Для гэтаго трэба штодзень парыць ногі: кашаль згіня. Бялавічы Кос.

ПАПАРНІ'ЦА *ж.* Пустазелле, якое расце на папары. Папарніцу на папары хоць касой касі, такая густая. Мілейкі Міл.

ПАПАТЫ'РКАЦЬ *зак.* Доўгі час блукаць. Папатыркалі ў горадзі, пакуль знайшлі бальніцу. Заполле Кос.

ПАПАЦЕ'РЦІ *зак.* Працяглы час церці. Рука стала сохнуць, папацерла я яе, нічога ні памагая. Альшаніца Квас.

ПАПАЦЁ'ТАЦЬ *зак. экспр.* Доўгі час цягаць, валачыць. Помню, папацёгалі мяне даўней у міліцыю за прыпеўку пра калхоз. Заполле Кос.

ПАПЕ'РАД *прыназ. з род.* Перад. Калі першы раз выходзілі жаць, то тройчы кідалі паперад сябе, як сярпом

зайняць, жменькі жыта. Пасля збіралі і рабілі перавяслячко. І гэтым перавяслячком перавязваліся, каб ні балела сярэдзіна. Заполле Кос.

ПАПЕРШЫНЕ' прысл. Спачатку. Папершыне людзям дзіво было гэтыя калхозы. Як гэта – кагалом рабіць? Прывыклі – весяло. Галодныя былі, але вясёлыя. Заполле Кос.

ПАПІРА'ЦЬ незак. Прымушаць да работы, папіхаць. Яго трэба папіраць, бо сам лянуецца што рабіць. Заполле Кос.

ПА'ПІЧ м. абрад. Фігурка чалавека ва ўбранні вясельнага караваю. Булачка доўгая на караваі зверху, а на ёй папіч – злепляны з цеста чалавечок. Альшаніца Квас.

ПАПЛАВІ'НА ж. Поплаў, сенажаць. На гэтой паплавіні трава мяккая, ядка. Боркі Падст.

ПАПЛЁ'ХАЦЦА зак. Паплюхацца, пырскацца. Унучка малая, надто любіць паплёхацца ў вадзе. Жамайдзякі Міл.

ПА'ПЛІСКА ж. экспр. Кій, дубец. Супакойся, а то гэтай папліскай пацягну на плечах, ажно выпруцішся. Азярцо Падст.

ПАПО'НА ж. Гунька. Угрэяцца конь, то папонай накрывалі. Міхнавічы Стайк.

ПАПО'НЯ ж. 1. Доўгая накідка на кажух. Накінь папоню на кажух: слота на дварэ. Руда Падст. 2. перан. асудж. Неахайна, без густу апанутая ва ўсё доўгае жанчына. Папоня, ты паглядзі на сябе ў люстэрка! На каго ты падобна? Сенькавічы Падст.

ПАПРА'ВІЦЦА зак. Прыналегчы, пастарацца. У калхозі нарабішся, а дахаты прыйдзяш, яшчэ паправішся. Спіш уночы, як пшаніцу прадаўшы. Альшаніца Квас.

ПАПРАВУ'НОК м. Выздараўленне. Доўго хварэў мой сыноч, але дзякаваць Богу, пайшоў на паправуноч. Мілейкі Міл.

ПАПРО'ДАЦЬ зак. Папрадаваць. Нашы суседзі – бакцісты, папродалі свой набыток і паехалі ў Амерыку. Стайкі Стайк.

ПАПУСЦІЎЦА зак. 1. Апусціцца, перастаць клапаціцца пра свой знешні выгляд. *Папусцілася, як ліхія ганавіцы.* Заполле Кос. 2. Паддацца, падпарадкавацца чужой волі. *Гэдык мой сусед папусціўся, што жонка вяроўкі з яго ўе.* Быч Стайк.

ПАПУШКА ж. Пучок сушаных лісцяў тытуню, іншых раслін. *Як скрышу папушку табаку, на тыдзень будзя.* Заполле Кос.

ПАПРЭЦЬ зак. Сапрэць. *Сено склалі сыраватае, то папрэло. Як агледзяліся, то прасушвалі.* Сакоўцы Міл.

ПАПЯРОЧКА ж. 1. Частка загона на развароце. *Трэба папярочку згараць.* Заполле Кос. 2. Барозны з бульбай, пасаджаныя ў канцы загона на развароце. *Папярочку гачкай асыплям, бо канём яно патопчам.* Заполле Кос. 3. стал. Піла для разразання драўніны ўпоперак. *У сталярскай справі без папярочкі не абыйсціся.* г. Косава.

ПАРАЖЭЛЯ ж. 1. Парадзіха. *Трэба да паражэлі ісці ў адведкі.* Альшаніца Квас. 2. Груб. *Неахайная жанчына. Гэта паражэля навет за сабою ні прыбярэ.* Заполле Кос.

ПАРАСТЫЎЦАЦЬ зак. Параздаваць. *Парастыцвала цыбулю, агледзялася: самой ні хваціць.* Скураты Квас.

ПАРАСЦІЎ зак. Пусціць парасткі. *У цяпле цыбуля парасла.* Яблонка Жытл.

ПАРАХ м. Уніяцкі святар. *Даўней, як уніятамі былі, то святара парахом называлі.* Квасевічы Квас.

ПАРАХНОЎ н. Парахня, гніллё. *Пачалі разбіраць хату: адно парахно, жывое дзеравіны німа.* Любішчыцы Люб.

ПАРКАНТ м. Тое ж, што і к а р п а н. *Яловы паркант доўго стаіць. Во гэтаму 50 гадоў, перад калхозом бацько паставіў. Яно жэрдкі памяняў, а шулы і парканціны тыя самыя.* Альшаніца Квас.

ПАРОНІКІ мн. Паранка. *Паронікі смачныя з алеем і смажанай капустай.* Плехавя Люб.

ПАРСУНА ж. Фігура. *Зграбная парсуна ў гэтой маладухі.* г. Косава.

ПАРТЫЗА'НІЦЬ незак. перан. Употай касіць на чужой сенажаці. *Калхозной пайкі сена на карову ні хапая, то партызаняць людзі.* Заполле Кос.

ПАРТЫЗА'НКА ж. Дзяўчына, якая нарадзілася ў партызанскім сямейным лагеры. *І трэба мне нарадзіцца ў вайну: так партызанкай і памру.* Заполле Кос.

ПАРХА'ТЫ прым. абразл. Паршывы, карослівы. Якая з яе маці, шчо дзяцей ні абмыя: усе дзеці пархатыя. Заполле Кос.

ПАРШУ'К м. Вяпрук, парсюк. *Трэба паршука рабого купіць, кажуць, рабыя свіня вядуцца.* Галенчыцы Ягл.

ПАРЫ'ЛО н. бат. Вятроўнік вязалісты. *Парыло расце па нізкіх мястах. Цвіце белым з жаўтаватым адценнем цветом. Парыло сушаць і п'юць як мачагоннае.* Балавічы Кос.

ПАРЫ'ЦЬ незак. безас. Вылучаць пар пад уздзеяннем цяпла. *Кацёл парыць, значыць, картоплі свіням зварыліся.* Панкі Люб.

ПАРЭ'НЧЫНА ж. Парэнча. *Парэнчына згніла, замяні.* Була Міл.

ПАРЭ'ПАЦЬ зак. Патрэскаць. *Парэпалі пяты, баляць, бо боса хаджу.* Квасевічы Квас.

ПАРЭ'СЯТКО н. памянш. Парася. *Парэсятко на базары купіла, хай качаяцца.* Альшаніца Квас.

ПА'СВІСКО н. Паша, выпас. *У нас адразу за сялом пасвіско.* Бялавічы Кос.

ПАСВІСЦЁ'Л м. 1. Свісток. *Дзед мне ўсё пасвісцёлы рабіў.* Заполле Кос. 2. перан. Тонкі высокі юнак. *Твой сын пасвісцёл, тонкі, высокі.* Заполле Кос.

ПАСЕ'КЧЫ зак. 1. Патрэскацца на ветры (пра рукі). *Рукі ветром пасекло, баляць, трэба якой рады шукаць.* Хрышчонавічы Квас. 2. Папсаваць, стачыць на сечку. *Мышы пасеклі салому нанет.* Заполле Кос.

ПАСІ'ЛІЦЬ зак. Адужаць, перамагчы. *У нас кажуць: "Дзе чорт не пасіліў, туды бабу паслаў".* Кушняры Падст.

ПА'СКА ж. реліг. 1. Вялікдзень. *Даўней Паску чакалі як невядома чаго: пасля вялікага паста разгаўляліся людзі.* Альшаніца Квас. 2. Пірог, які пякуць к Вялікадню. *Паску свенцяць, кожны па кусочку павінян з'есці.* Альшаніца Квас.

ПАСКРЭ'БУХА ж. 1. Паскрэбак. *Выскрабяш цесто з дзяжы, спячэш гэту паскрэбуху: надто дзеці любілі яе.* Альшаніца Квас. 2. перан. Дзяўчына, якая нарадзілася апошняй у бацькоў. *Дзяцей много, а живу з самай меншай, паскрэбухай нашай.* Альшаніца Квас.

ПАСЛАБАДНЕ'ЦЬ зак. безас. 1. Мець больш вольнага часу. *Зіма, то вальней стало, паслабаднело, узялася во шкарпэткі ўнукам вязаць.* Бялавічы Кос. 2. Стаць вальней, прастарней. *Вышлі людзі ў Бялавічах, то паслабаднело ў аўтобусі.* г. Косава.

ПАСМЕ'Х м і ж. Той, з якога смяюцца, кпяць. *Пасмех ты, з цябе людзі смяюцца.* Бусяж Міл.

ПАСО'ЛІСКО н. Лісце і сцяблы фасолі. *Пасоліско палім, як абярэм струкі.* Гошчава Стайк.

ПАСО'ЛЯ ж. Фасоля. *Пасолю-сядунку выбірайця: пайшлі дажджы, будзя гніць.* Грыўда Міл.

ПАСПЕ'Х м. Хутка, але няякасна выкананая работа. *У нас кажуць: паспех – людзям на смех.* Яглевічы Ягл.

ПАСТАЎНЫ' прым. Стройны, зграбны. *Пастаўная дзеўка, нічога ні скажаш, усё пры ёй.* Заполле Кос.

ПАСТА'ЦА ж. мед. Ліхаманка. *Гэта слово – кляцьба.* У нас клянучь так: каб цябе пастаца ўзяла. Даргужы Міл.

ПАСТУХО'ВА СУ'МКА ж. бат. Стрэлкі звычайныя. *Пастухова сумка прымяняцца ад жаночых хвароб.* Бялавічы Кос.

ПАСУ'ПЫ прым. Насуплены, пануры. *Ён век пасупы, хмуры, як восеньскі дзень.* Заполле Кос.

ПАСУР'Ё'ЗНІЧАЦЬ зак. Пасварыцца. *Мы некалі моцно пасур'ёзнічалі з суседом з-за мяжы, але забыласё зараз усё гэта.* Заполле Кос.

ПАСЦЕ'ЛЬ ж. анат. Тое ж, што і м е с т о. *Пасцель трэба*

мус дапілнаваць, каб карова ні з'ела. Як з'есць, то, кажуць, малако будзя шумець. Размеркі Стайк.

ПА'СЫНОК м. 1. Адростак, атожылак. *Ля вішні много пасынкоў нарасло. Сакоўцы Міл.* 2. Няродны сын. *Пасынок, а даглядзеў бацькоў да смерці. Быч Стайк.* 3. Дробны водны канал, які ўпадае ў шырэйшы, галоўны. *Бывая, і ў пасынках рыбы наловім. Хадакі Жытл.* 4. Бетонная апора пад тэлеграфны слуп. *Пасынок у зямлю закопваюць, а да яго прывязваюць драўляны тэлеграфны слуп.* г. Косава. 5. Адросткі на рагах аленья, лася. *Знайшоў і я адну палавіну рагоў лося з двума пасынкамі. Бялавічы Кос.*

ПАСЯРДЗІ'ЦЦА зак. Засярдзіцца, паспрачацца. *Пасярдзіліся браты адзін на аднаго і сталі як чужыя. Заполле Кос.*

ПАТА'Й м. стал. Выемка, паз. *Дзвярны замок устаўляюцца ў патай. Заполле Кос.*

ПАТАПЛЕ'ННЕ ж. 1. Твань, багна. *Паехалі па жураўліны, а там жывое патапленне. Хрышчоनावічы Квас.* 2. Макрэча, бруд, грязь. *Ухляве патапленне, і саломы німа падаслаць. Панкі Люб.*

ПА'ТЛЫ мн. пагардл. Доўгія нерасчэсаныя валасы; кудлы. *Нашчо ты гэтыя патлы адгадаваў? Заполле Кос.*

ПАТО'П м. Тое ж, што і п а т а п л е н н е. 1, 2. *Не лезь туды, бо там патап. Заполле Кос.* 2. Тыдзянь дажджы ідуць: жывы патап на гуліцы. Заполле Кос.

ПАТРО'СІ прысл. Патроху. *Патросі вaju сено з балота. Хадоркі Кос.*

ПАТЫ'КАЦЬ зак. Зрэдку, там-сям пасадзіць. *Буракі патыкала па цыбулі. Цыбулю вырвам пад восень: буракам ход будзя. Падстарынь Падст.*

ПАТЫ'РКАЦЬ зак. Паспрабаваць, пачаць і не закончыць пачатае. *Патыркоў, патыркоў, а карыто так і не зрабіў. Падстарынь Падст.*

ПАТЫ'ЦАЦЬ зак. Паспрабаць, пасмакаваць, але не пачаць есці. *Патыцало, патыцало парася ды адышлося. І*

чим яго карміць, ні ведаю. Размеркі Стайк.

ПАЎЛА'ЗІЦЬ зак. Павылазіць. *Каб табе вочы паўлазілі!*
Рацкевічы Міл.

ПАЎПЛЫВА'ЦЬ зак. Пусціць колас, выкаласаваць. *Авёс паўплываў.* Мілейкі Міл.

ПАЎПРЫ'НДЖВАЦЦА зак. Папрападаць, згінуць. *Парасят у свіні было дзесяцёро, а за тыдзень усе паўпрынджваліся.* Няхачава Стайк.

ПАЎСКРЫ'НОК м. Невялікая скрынка ў куфры. *У куфры е паўскрынок. Там даўней трымалі ўсякія важныя паперы, дакументы.* Заполле Кос.

ПАЎСЕ'КАЦЬ, ПУЎСЕ'КАЦЬ зак. Павысякаць. *Палола грады, а ні дабачваю, ды і паўсекала буракі.* Руда Падст. *Пуўсекай крапіву ля плоту.* Альшаніца Квас.

ПАЎЧВЭ'РТКА, ПУЎЧВЭ'РТКА ж. устар. Драўляная пасудзіна, якой мералі збожжа. *Чацвярык – на адзін пуд дзежка, а паўчвэртка – палавіна чацвярыка.* Міхнавічы Стайк. *Пуўчвэртка – пасудзіна з адной ручкай на 8 кілаграм.* Альшаніца Квас.

ПАХАДНЫ' прым. Зручны. *Гэты чамадан само паходны.* Мілейкі Міл.

ПАХАПІ'ЦЬ зак. Хутка зразумець. *Здатная да ўсяго мая нявестка: як зварыць, як пашыць, як мужыку дагадзіць.* Яно пакажаш, а яна ўжэ пахопіць. Заполле Кос.

ПАХАЦЕ'ЦЬ незак. Моцна пахнуць. *Гуркі свежыя пахацяць на ўсю хату.* Лазаўцы Міл.

ПАХЛЁ'БАЦЬ зак. Паесці, пахлябтаць. *Бало, у абед пахлёбаю якога квасу і зноў бягу да трактара.* Кушняры Падст.

ПАХРАСЦІ'ЦЦА зак. Пусціць парасткі, прарасці. *Кар-топлі пахрасціліся, хоць зараз садзі.* Альшаніца Квас.

ПАХЦЕ'ЦЬ незак. Тое ж, што і п а х а ц е ц ь. *Так пахціць свежы хлеб, здэцца, цэлу булку з'еў бы.* Альшаніца Квас.

ПАЦА'ПАЦЦА зак. экспр. Уступіць у спрэчку, пасварыцца. *З суседкай за курэй пацапаліся.* Выпусціць з

хлява і наганяя да мяне ў агарод. Любішчыцы Люб.

ПАЦЕ'РПНУЦЬ зак. Зрабіцца маршчыністымі ад вады (пра ногі, рукі). Паўдня сёні бялізну мыла, ажно ўсе рукі пацёрплі. Заполле Кос.

ПА'ЦЕРКІ мн. Кара'лі. Дзяўкі, бало, паначапляюць пацерак, хварсяць перад хлопцамі. Сенькавічы Падст.

ПАЦЁ'С м. Столь. Пацёс даўней бялілі, харашэ было, бело ўверсі. Альшаніца Квас.

ПА'ЦНУЦЬ зак. экспр. Стукнуць. Зараз як пацну па мордзі, то дзясятаму закажаш прыставаць. Квасевічы Квас.

ПАЦЫ'РКАЦЬ зак. Падаіць. Пайду карову пацыркаю, можа, які літар надаю, бо запускаю ўжэ. Харошча Міл.

ПАЦЮ'КАЦЬ зак. Пастукаць. Дай дзіцяці малатка, хай пацуюкая па калодцы. Скураты Квас.

ПАЦЯГНУ'ЦЬ зак. 1. Сцебануць, ляснуць. Бало, як пацягнеш пугаю па зельі, як касою скосіш. Заполле Кос. 2. перан. Завезці. Пацягнуў з сабою на край свету дачку маю. Заполле Кос. 3. Зацягнуцца (пры курэнні). Дай, браток, пацягнуць: цэлы дзень дыму ні нюхоў. Заполле Кос. 4. перан. Выпіць (пра гарэлку). Мікола, швагер мой, зайшоў у нядзелю праведаць, то добра пацягнулі. Верашкі Квас.

ПАЦЯГУ'ШКІ мн. дзіц. Пацягванне. Скажаш дзіцяці пацягушкі, а яно і цягняцца ручкамі ўверх. Куляшы Міл.

ПАЧА'ДЗЕЦЬ зак. Учадзець. Рано коміна ў печцы закрылі, глядзеця, пачадзяям. Стайкі Стайк.

ПА'ЧАСЫ мн. Пачассе. З першых шчаток, на якіх лён чэшуць, будуць зрэбі, з другіх, густых – пачасы. Альшаніца Квас.

ПАЧУЖА'ЦЦА зак. Перарваць сваяцкія адносіны. Мы хоць свае, а пачужаліся, бо далёко жывем адна ад аднае. Заполле Кос.

ПАЧЫ'НОК м. Пачынак. Дзве ручайкі прадзіва, перамотаныя на адно верацяно – гэта пачынок. Ёдчыкі Квас.

ПАШКУ́ДА м і ж. *груб.* Брыдкі, агідны чалавек. А я і ні ведаў, які ты пашкуда. Як баба, плёткі разнёс па сяле. Харошча Міл.

ПАШКУДЗЯ́Р м. *груб.* Тое ж, што і п а ш к у д а. Гэта ж трэба дадумацца: гэты пашкудзяр перацягнуў драціну праз гуліцу, каб людзі чапляліся і падалі. Халап'я Падст.

ПАШКУ́ДНЫ прым. Ліхі, шкодлівы. Пашкудны чалавек, не саромяцца, памыі на гуліцу вылівая. Альшаніца Квас.

ПАШО́РХНУЦЬ зак. Пакрыцца ледзяной коркай, зацвярдзець. Марозік ні вялікі, а зямля пашорхла. Альшаніца Квас.

ПАШУ́РХНУЦЬ зак. Тое ж, што і п а ш о р х н у ц ь. Стало цвердо пад нагамі: зямля пашурхла. Заполле Кос. 2. Анямець, амярцвець (ад страху). Пашурхло ўсё цела ад страху, як убачыла, што гэты бандзіт з цюрмы вярнуўся. Гошчава Стайк.

ПА́ШЧАКІ толькі мн. Сківіцы. Гэдыко яблыко кіслая, аж пашчакі зводзіць. Бусаж Міл.

ПАШЫХАВА́ЦЬ зак. Пашанцаваць. Гэты раз мне пашыхавало: ядро суніц назбіраў. Заполле Кос.

ПЕ́КАР м. Тое ж, што і к л ё к, п і к а р. Ано снег зыдзя, а ўжэ ў пекара граям. Аляксейкі Стайк.

ПЕ́ЛЕНА ж. Прыпол. Цэлу пелену гуркоў навыбірала. Стайкі Стайк.

ПЕ́ЛЮСЦЬ ж. Жарало, чалеснікі (у печы). Добра засланкай пелюсць прыкрыў, каб пірагі папаякліся. Азярцо Падст.

ПЕРАГАВО́РШЧЫК м. Перакладчык. Мой сын на перагаворшчыка вучыцца ў Мінску. Хрышчоनावічы Квас.

ПЕРАГРАШЫ́ЦЦА зак. Перакусіць, перахапіць. Крыху пераграшылася, бо трэба сено бегчы варочаць. Заполле Кос. Рано як пераграшыўся, то яшчэ і расінкі ў році ні было. Альба Квас.

ПЕРАДО́К м. Пярэдняя палавіна калёс, саней і пад. Бало, на перадку тралявалі дзераво. Заполле Кос.

ПЕРАДПО'ЛЫМНІК м. Тое ж, што і п а д п о л ы м н і к. *Перадполымнік* – блін, спечаны з хлебнаго цеста *перад* *по*лымям, як бабка. Скураты Квас.

ПЕРАЖЫВІ'ЦЦА зак. Тое ж, што і п е р а г р а ш ы ц ц а. *Перажывіўся* зранку, гэтым увесь дзень *жыву*. Альшаніца Квас.

ПЕРАМО'ТА ж. ткац. Памылка пры снаванні кроснаў. *Снавала* кросна, то зрабіла *перамоту*. Хадоркі Кос.

ПЕРАПАДА'ЦЬ незак. экспр. Дагаджаць, патрапляць. *Мой сын аж занадта перад* *жонкай перапада*я. Заполле Кос. *Перападаў перад* *начальнікамі*, то ўсю *жызню* лёгка *пра*рабіў. Бялавічы Кос.

ПЕРАПА'СЦІ зак. Схуднець (пра карову). *Нешчо мая карова зусім перапала*, адны *рэбра тырчаць*. Альшаніца Квас.

ПЕРАПО'НКА ж. стал. Планка, якая злучае, мацуе ножкі стала, крэсла і інш. *Дзеці балаваліся і перапонку ў* *стале* зламалі. Старажоўшчына Кос.

ПЕРАРАСЦІ' зак. Выздаравець, адолець немач з узростам. *Хваравіты хлопчык у дачкі мае*, але *дактары кажуць*, што *перарасце*. Аляксеікі Стайк.

ПЕРАСВЯНЦІ'ЦЦА зак. Тое ж, што і п е р а г р а ш ы ц ц а. *Есці захацеў, бо зранку ано перасвянціўся*. Заполле Кос.

ПЕРАСІ'ЛІЦЦА зак. Стаміцца, знясілець. *Перасіліўся*, *цягаючы камення*. Стайкі Стайк.

ПЕРАСКО'ЧЫЦЬ зак. перан. Падскочыць, хутка з'ездзіць куды-небудзь. *Давай пераскочым у Косаво на* *матацыклі*, *купім лекі*. Заполле Кос.

ПЕРАСЛО'ІСТАЕ прым. Пераслоенае (пра сала). *На сало з пераслойкамі мяса кажуць пераслоістае сало*. Заполле Кос.

ПЕРАСЛО'Й м. Праслойка (пра сала). *Я люблю сало з пераслоем*. Аўсто Стайк.

ПЕРАСЦІГНУ'ЦЬ зак. 1. Перапыніць, павярнуць у іншы бок. *Ледзьві перасцігнула карову: гэдык бегла да цяляці*.

Скураты Квас. 2. *перан*. Перапыніць, застаць (пра дождж).
Пайшлі па ягады, але дождж перасцігнуў. Заполле Кос.

ПЕРАТОЧ'Е н. устар. Перагародка, якая аддзяляе ў гумне ток ад закутка, у які ссыпаюць адыходы ад малацення. *Мякіну сыпалі ў закуток, за ператоч'я*. Заполле Кос.

ПЕРАЧНІК м. бат. Назва грыба. *Перачнік можна знайсці, дзе ніжэй, у глыбокіх каляінах*. Заполле Кос.

ПЕРАЧЫНЯЇЦЬ незак. Парадкаваць, пластаваць (сена, салому). *Гэто зараз сено на стажок кладуць навільнікамі, а даўней перачынялі і пярэчынкі падавалі*. Заполле Кос.
Перачынялі сено граблямі, як падаваць на капіцу. І вілы былі спецыяльныя – двузубыя. Куляшы Міл.

ПЕРШАЦЁЛКА ж. Карова, якая ацялілася першым целем. *Першацёлка много малака ні дасць, бо яшчэ маладая*. Бялавічы Кос.

ПЕТРЫЦЬ незак. экспр. Разумець, кеміць. *Маргаю табе, а ніц ні петрыш*. Заполле Кос.

ПЕТУШОК м. бат. Павуціннік чырвоны. *Петушкі добрыя грыбы, але іх ні бяруць, бо мало хто знае*. Заполле Кос.

ПЕЎНЕ у знач. пабочн. слова. Мабыць, мусіць, відаць. *Пейне, і мне трэба паехаць у Косаво*. Альшаніца Квас.

ПЕЎНЫ прым. Супакоены, задаволены. *Парэзоў, парубаў горбу дроў, цяпер і я пёўны*. Заполле Кос.

ПЕЧУРЫЦА I ж. Жанчына, якая любіць паляжаць на печы. *На старасці і я печурыцай стала*. Альшаніца Квас.

ПЕЧУРЫЦА II ж. бат. Ядомы грыб. *Печурыца надто пахожая на таўсцюху*. Альшаніца Квас.

ПЕШЧУГА ж. Пясчаная глеба. *У нас зямля яшчэ Бог мілаваў, а ў Хрышчонавіч адна пешчуга*. Альшаніца Квас.
Соткі падавалі – адна пешчуга. Сакоўцы Міл.

ПІВАКА м. Выпівака. Які з цябе півака, чарку вып'яш і п'яны. Верашкі Квас.

ПІЗІ мн. экспр. Слёзы. Ну чаго ўжэ пізі папусціла?!

Галынка Міл.

ПІ'КАР м. *дзіц.* Тое ж, што і к л ё к. *Дзецьмі ў пікара надто любілі гуляць.* Альшаніца Квас.

ПІ'КІ мн. Лыжныя палкі, тое ж што і а п і р а ч к і. *Гэто зараз пікі фабрычныя, а даўней самі рабілі, з арэшніка.* Альшаніца Квас.

ПІЛЁ'КАЦЬ *незак.* 1. *экспр.* Пілаваць доўгі час нечым тупым. *Ні наточыць пілы і цэлы дзень пілёкая дрова тупой пілой.* Мілейкі Міл. 2. *экспр.* Ісці. *Пятнаццаць вёрст пілёкоў з Косава: так ніхто і не падвёз.* Була Міл.

ПІЛНАВА'ЦЬ *незак.* Пільнаваць. *Паехалі маладыя на сенакос, а я ўнукоў пільную.* Гладышы Міл.

ПІЛЬДО'КАЦЬ *незак.* *экспр.* Тое ж, што і п і л ё к а ц ь 1. *Пілу патачы, а то німа як глядзець, як ты пільдокаяш тупой пілой.* Заполле Кос.

ПІЛЬСЦЬ ж. Адходы з воўны; кароткая воўна. *Пільсць таўшчэй пралі і вязалі шкарпэтка гэтymi ніцymi.* Заполле Кос.

ПІРАГІ' мн. *абрад.* Частаванне ў доме маладой праз тыдзень пасля вяселля. *Маладая да пірагоў ні йдзе да сваіх бацькоў, бо, кажуць, цяжко будзя адвыкаць ад свае хаты.* Альшаніца Квас.

ПІ'СКЛЯ ж. Піскура, скнэра. *Сціхні, піскля, у галаве ўжэ звiніць ад твайго піску.* Галік Міл.

ПІСЯ'Г м. Пісага. *Прыйшла карова з пашы ў адных пісягах.* Гошчава Стайк.

ПЛАЎ м. Невялікі вадаём на балоце. *Даўней ў плавах кароў паілі.* Хадакі Жытл.

ПЛА'ХА ж. Вялікі кавалак сала. *У кубеляц на самы ніз клалі плаху сала.* Альшаніца Квас.

ПЛАЦЕ'НКО н. Пафарбаванае палатно, з якога шылі адзенне. *З плаценка ўсё шылі: і касцюмы, і каптаны, і ганавіцы.* Альшаніца Квас.

ПЛАЦЯНКО'ВЫ *прым.* Палатняны. *Плацянкуву рубашку сыну пашыла.* Бялавічы Кос.

ПЛЕ'ВА ж. мед. Дыяфрагма. *Кішкі вывальваюцца: плева парвалася.* Воля Жытл.

ПЛЕ'ЎКА ж. Пенка. *Малыя надто любяць плеўку з малака.* Ёлкі Ягл.

ПЛЕШ м. 1. Верх страхі. *На плеш салому пярэчынкі перачынялі і клалі альбо льніско, бо не гніе доўго.* Альшаніца Квас. 2. Невялікае пустое месца на засеяным полі, агрэх. *Не хапіло насення трохі, забыўся дасеяць, то плеш застаўся.* Ятвезь Квас. 3. Пусты лапiк зямлі. *Пакінулі ўдабрэння на полі, растало ад дажджоў, то такі плеш.* Кажуць, гадоў дзесяць там нічога расці ні будзя. Заполле Кос.

ПЛЕ'ШКА ж. Вонкавы каляплоднік ляснога арэха. *Пакіням кароў на пашы, а самы хучэй у арэшнік, з плешкамі рвалі арэхі.* Харошча Міл.

ПЛЁС м. 1. Нізкае месца ў лесе. *Там можа расці чарот, асака, але калі плёс у спёку высыхая, то там нічога ні расце, навет трава.* Заполле Кос. 2. Балота, зарослае альшыннікам. *Мокро ў плёсі, яно карчэ тырчаць з вады.* Альшаніца Квас. 3. Сенажаць, якая ў веснавое разводдзе заліта вадой. *Сено з плёса на грудок выносілі сохнуць.* Заполле Кос.

ПЛІ'ТКА ж. перан. Пляскаты камень. *Плітку кладуць на гнёт, якім прыціскаюць у бочцы капусту квашаную ці салёныя агуркі.* Азярцо Падст.

ПЛІ'ШЧЫЦА незак. Шукаць падтрымкі, сяброўства. *Бедны да беднаго плішчыца, у багатаго спагады ні знодзяш.* Квасевічы Квас.

ПЛО'ХІ прым. 1. Спакойны, рахманы (пра свойскую жывёлу). *Цялушачка гэдыка плоха, за рукамі куды хочаш пайдзе.* Альба Квас. 2. рыб. Павольны, вялы. *У час нерасту рыба плохая, вялая, павольная.* Заполле Кос.

ПЛЫВА'К м. Плывун. *Німа горш, як, капаючы калодзязя, на плывак нарвешся.* Хадоркі Кос.

ПЛЫ'ВАЦЬ незак. Плаваць. *У воду ні лезь, калі плаваць ні ўмеяш.* Грыўда Міл.

ПЛЫВУЧКА ж. бат. Раска. Плывучка дробная, плавая на вадзе. Бялавічы Кос.

ПЛЫТКО прысл. Неглыбока, мелка. Ідзі ў воду, ні бойся, тут плытко. Старажоўшчына Кос.

ПЛЮСКАЦЬ незак. экспр. Маргаць. Ты, Васіль, мусі, улюбіўся ў мяне: цэлы вечар мне вачыма плюскаяш. Аляксеікі Стайк.

ПЛЮТА ж. Слота, плюхота. Не разбярэшся, што за пагода: ні то снег, ні то дождж. І цэлы дзень гэдыка плюта. Заполле Кос. На дварэ плюта: снег мокры пляжыць. Быч Стайк.

ПЛЮХАТА ж. Плюхота. Хай бы сабе ўжэ марозік быў, чым гэдыка плюхата. Стайкі Стайк. Плюхата на дварэ, хоць з хаты ні выходзь. Заполле Кос.

ПЛЮХАЦЕЎЦЬ незак. Плюхаць. Вады ў бот набраў, ажно плюхаціць. Аўсто Стайк.

ПЛЮШАВІК м. Плюшавае паліто. Быў час, фарсілі ў плюшавіках, а зараз за куфайку носяць. Заполле Кос.

ПЛЮШАЎКА ж. Тое ж, што і п л ю ш а в і к. Бало, дзяўкі ў цэркоў плюшаўкі апраналі, а на галовы вялікія шаляноўкі завязвалі. Кожны стараўся найлепшае апрануць... Альшаніца Квас.

ПЛЮШЧЫЦЬ незак. дзіц. Туліцца, закрываць вочы. Усе хаваюцца, а адзін плюшчыць. Так гуляюць у бэрка. Заполле Кос.

ПЛЮШЧЭЎЦЬ незак. 1. Пішчаць. Дуб як гарыць, то плюшчыць, як мокрае палено. Заполле Кос. 2. Хлюпаць. Мокро, ажно плюшчыць пад нагамі. Була Міл.

ПЛЯЖЫЦЬ незак. Ісці, валіць (пра снег). Снег пляжыць – свету ні відно. Сенькавічы Падст.

ПЛЯМКАЦЬ незак. Цмокаць. Пабач, як твой Іванко плямкая ў сне. Хутко прачнецца, бо, відаць, есці захацеў. Бусяж Міл.

ПЛЯНІЦА ж. Тонкая пласцінка жалеза. У кузні ад удароў молатам па зубілу зубіло расплескваяцца і ўтвараюцца

зверху тонкія пласцінкі жалеза – пляніцы. Іх трэба зломваць, а то адляцяць і параняць цело. Заполле Кос.

ПЛЯЦЁНКА ж. Аплеценая вялікая бутэлька. Пляцёнка нешто лопнула і ўся мая вішнёўка выцякла. Сакоўцы Міл.

ПО'ВЕН прым. Поўны. Повен кош грыбоў у Яліне назбіраў. Гошчава Стайк.

ПОД м. 1. Стажар'е. Под зробім на балоці, а тады на яго сено кладзем. Любішчыцы Люб. 2. Драўляны насціл у жорнах. Под – гэта аснова жорноў, на подзе ляжаць камяні. Заполле Кос.

ПО'ДГУР м. Дэталъ прэдняй палавіны калёс. Знізу шворан мацуяцца з рашворай жалезным подгуром. Заполле Кос.

ПО'ДЗЕЛЕНУХА ж. бат. Радоўка шэрая, падзялёнка. Марынуюць подзеленухі, яны салодкія. Заполле Кос.

ПО'ДЛЯТОК м. 1. Птушаня, якое вучыцца лятаць. Цікава глядзець, як ластоўкі сваіх подлятоў вучаць летаць. Верашкі Квас. 2. перан. Дзіця гадоў васьмі – дванаццаці. Гадоў восім дзіцяці, ужэ добры подляток. Сярадава Жытл.

ПО'ДРАСТОК ж. Падлетак, тое ж, што і п о д л я т о к. Подрасткамі былі, а і гаралі, і касілі, бо бацькі на вайне былі. Руда Падст.

ПО'ДУШКА I. ж. Падушка. Спалі на малых падушках, а вялікія рабілі для красы. Альшаніца Квас.

ПО'ДУШКА II. ж. Частка, адна з дэталей калёс. Подушку ў воз рабілі з густой бярэзіны. Заполле Кос.

ПО'КАЗКА ж. Дасціпнае, трапнае выслоўе. Гэту паказку пачуяш толькі ў нашом сяле. Заполле Кос.

ПО'КАРМ м. Ежа. Парасята малыя: у свіні покорму німа. Альшаніца Квас.

ПО'ЛІВОМ прысл. Струменем. Полівом лье дождж. Заполле Кос.

ПО'ЛІК м. 1. устар. Палаці. Даўней каля печы полік быў, і спалі на ём, і грэліся, і граліся. Яглевічы Ягл. 2. Ляжанка ў лазні. На поліку ў лазні парацца. Яглевічы Ягл.

ПОЉКА ж. 1. Вытканая палотнішча. *Дзве полкі сшываюць, выходзіць радзюшка.* Альшаніца Квас. 2. Посцілка, якой звычайна носяць корм жывёле. *Вазьмі полку і прынясі зелья свіням.* Грыўда Міл.

ПОЉУДЗЕНЬ м. 1. Поўдзень. *Само жара, полудзень.* Заполле Кос. 2. Абед. *Людзі кажуць: “Паляцелі жураўлі – полудзень паняслі”.* Заполле Кос.

ПОЉСКІ КАВАЛЕЎ м. Стары халасцяк. *Не жэняцца хлопцы, польскімі кавалерамі ходзяць.* Альшаніца Квас.

ПОЊАЧЫ прысл. У цемры, цёмначы. *Дахаты з лесу ўжэ поначы прышоў.* Заполле Кос.

ПОПЕРАДНЯ ж. Мацаванне галавак саней. *Поперадню робяць з ланцуга, вяроўкі.* Заполле Кос.

ПОПЛАЎ ж. Сенажаць каля вёскі, аселица. *Сено з поплава дробнянькае, мяккае, бацько мой казаў, конскае.* Альшаніца Квас.

ПОРАЦІК м і ж. экспр. Капун, маруда. *Хоць порацік, але паглядзі, які ў яго ўсюды парадок, акуратнасць.* Заполле Кос.

ПОЎКАЛО м і ж. Тое ж, што і п о р а ц і к. *Поркало, поркаяшся, як Дзям’ян пад спаніцай.* Альшаніца Квас.

ПОЎНЫ прым. Народжаны ў пару. *Дзіця радзіласё порнае, дзевяцімесячнае.* Верашкі Квас.

ПОЎРХАЦА незак. Паціху, марудна рабіць, калупацца. *Стары ўжэ мой бацько, але порхаяцца паціху.* Жамайдзякі Міл.

ПОЎСІК м. анат. Мачавы пузыр. *Свіного посіка надувалі, гралі ім у мяч.* Падстарынь Падст.

ПОЎСТАСЦЬ ж. Постаць, паласа збожжа, загон. *Во якую постасць зжала.* Заполле Кос.

ПОЎТЛАХІ, ПЭЎТЛАХІ мн. груб. Валасы. *Прычашыся, а то потлахі тырчаць ва ўсе бакі.* Заполле Кос. *Убачу яшчэ раз з ёю, я табе гэтыя пэтлахі навырываю.* Альшаніца Квас.

ПОЎТРАХІ толькі мн. Вантробы. *Як дам, то з цябе і*

потрахі насыплюцца. Альшаніца Квас.

ПОЎЗАЦЬ *незак. перан. Валачыцца, бадзяцца. Хопіць поўзаць па гуліцы, марш урокі вучыць. Зялёны Бор Стайк.*

ПОЦЕРАБ *м. Ачышчаная ад хмызнякоў сенажаць. Гэты год добрага сена на поцерабі нарабіў, пагоднаго. Ёдчыкі Квас.*

ПОЦЯСЬ *ж. Прасніца. Да поцясі прывязваюць кудзелю ці воўну і прадуць. Гошчава Стайк.*

ПОШВА *ж. Усыпка для пер'я. Пасля вайны пошвы шылі з ваенных палаток, то пер'я ні лезло. Квасевічы Квас.*

ПОШПУРКОМ *прысл. Услед, наўздагон. Сварыліся з мужыком, то ён па мне пошпурком пакідоў і міскі, і ложка. Дубітава Міл.*

ПОЯС *м. 1. Гарызантальная жэрдка ў агароджы. Паясы наймацнейшыя яловыя, асінавыя. Куляшы Міл. 2. ткац. Брускі, якія па кругу звязваюць варштат. Паясы па кругу мацуюць клінкамі. Даргужы Міл.*

ПРАВАДНА'Я НЯДЗЕ'ЛЯ *ж. Першая нядзеля пасля Вялікадня. У правадную нядзелю ў нас памінаюць памерлых, поп могількі свенціць. г. Косава.*

ПРАВІ'ЛО *н. буд. Рэйка, якой правяраюць роўнасць паверхні тынкоўкі. Правіло ў руках тынкоўшчыка, як у руках муляра кельня. Заполле Кос.*

ПРАВУ'ШЫНА *ж. буд. Праём у крокве, вушаку. Кроквы ставяць парамі. То ў адной крокві правушына, а ў другой паляц, а ніжні канец у крокві называюцца пятой. Заполле Кос.*

ПРАГАЛЯ'ЦЬ *зак. экспр. Прагойсаць, правалачыцца. Не засталі вецерынара ў лячэбніцы, яно прагалялі дарма ў Косаво. Размеркі Стайк.*

ПРАДЫХА'ЦЦА *незак. Прапахнуць чым-н. Настойка ўся прадыхнулася часныком, а там і мята, і мёд, і гарэлка. Заполле Кос.*

ПРАЗ *прыназ. з він. 1. На працягу пэўнага часу. Праз пяць дзён бежанцы ўсё ехалі і ехалі па гасцінцу, уцякалі ад*

немцоў. Заполле Кос. 2.Цераз. *Мая баба праз тры хаты ад мяне живе.* Скураты Квас. 3. Па якой-н. прычыне. *Гэта праз цябе я ўсё жыццё сабе скалечыла.* Няхачава Стайк.

ПРАКЦІКОЎНЫ прым. Умелы, кемлівы. Ты, Сцяпан, чалавек, пракцікоўны. *Усё вымяргаеш, абдумаш, разважыш, у цябе ўсё ў парадку.* Заполле Кос.

ПРАЛЫЎСІЦЬ зак. Палосамі зняць кару з дрэва. *Трэба пралысіць дзераво, бо пасінея пад карой.* Заполле Кос.

ПРАЛЯЎПАЦЬ зак. экспр. Прагаварыць. *Праляпала з бабамі на гуліцы, ажно дрова ў пячэ прагарэлі.* Кушныры Падст.

ПРАМАРМЫТАЎЦЬ зак. Невыразна, незразумела сказаць што-небудзь ці праспяваць. *Чаго ты прамарматаў сабе пад нос? Усім праспявай, не саромся.* Сенькавічы Падст.

ПРАМАЎЯ прым. Салома, абмалочаная не механічным спосабам, а ўручную, цэпам. *Прамою саломаю крылі хаты.* Заполле Кос.

ПРАЊІК м. 1. Мера льну, роўная дваццаці-трыццаці павесмам. *Атрэпляш павесмо і пакладзеш каля сябе, а ля яго другое, а ля другога трэйцяе.* Назбіраяца павесмоў дваццаць-трыццаць, тады збярэш, звяжаш у адзін пранік. Альшаніца Квас. 2. заал. Апалонік. 3. пранікоў пасля выводзяцца жабкі. Быч Стайк. 3. Скручанае пер'е цыбулі. Наробіш пранікоў, смачно з хлебом. Заполле Кос.

ПРАПУСЦІЎЦА зак. Прайсціся са статкам з аднаго краю выпасу да другога. *Прапусцішся з каравамі туды ды назад – і каравы наетыя.* Альшаніца Квас.

ПРАСАДЗІЎЦЬ зак. Працадзіць. *Прасадзі малако праз садзілку.* Альшаніца Квас.

ПРАСВЕЎТНЫ прым. Вольны ад працы. *Цяжко даўней жылі: прасветнае мінуты ні было.* Хадоркі Кос.

ПРАСВЯТЛЕЊНЕ м. перан. 1. Вырубка. *У хваёвой пасадцы вырабваюць лісцёвыя дрэўцы, якія замаруджваюць рост сасонок і ёлок, бо растуць за іх хутчэй.* Такая

вырубка называюцца прасвятленнем. Заполле Кос. 2. мед. Рэнтген. Зараз кожны год машына прыязджае ў сяло, на прасвятленне ходзім. Заполле Кос.

ПРАСТРЭЎЛ м. Прамежак паміж зубоў. *У каго прастрэўл паміж зубамі, то той, кажуць, улюбчывы. Альшаніца Квас.*

ПРАСЦЕЎЦКІ прым. Неганарысты, просты. *Хоць настаўнік, але прасцецкі чалавек. Була Міл.*

ПРАСЦЯЎК м. Непародзісты, звычайны. *Я трымаю трусы прасцякі, а ё яшчэ пуховыя. Азярцо Падст.*

ПРАТАНУЎЦЬ зак. экспр. Прапасці, згінуць. *Хай пратане такая жызня: кожнай капейцы жадны. Заполле Кос.*

ПРАЎТАЦЬ незак. Прыбіраць, наводзіць парадак у хаце. *Трэба хату пратаць: маяцца дачка з зяцём прыехаць. Альба Квас.*

ПРАТУЎРЫЦЬ зак. экспр. Прагнаць. *Пратурыла гэтаго лодыра і п'яніцу: сама буду жыць. Заполле Кос.*

ПРАТЫЎРКАЦЬ зак. Правалэндацца, правалачыцца. *Нешчо пратыркала цэлы дзень і хаты не апрадала. Заполле Кос.*

ПРАЎДЗІЎІК м. бат. Баравік. *Гэты год быў багаты на праўдзівікі. Зялёны Бор Стайк.*

ПРАЎЗАЎК, ПРУЎЗАЎК м. Завязка, тонкая палоска матэрыі. *Праўзак у халаці адарваўся, трэба прышыць. Аляксеікі Стайк. Бало, зніма маці фартуха і ўсё гэтымі пруўзукамі палохаве. Альшаніца Квас.*

ПРАХУЎКАЦЬ зак. экспр. Змарнаваць, страціць. *Палучыў палучку і за тры дні прахукоў. Аўсто Стайк.*

ПРАЦУЎДКІ толькі мн. Дзівосы. *Працудкі, людзі добрыя, з надворка ровар прапаў. Куляшы Міл.*

ПРАЦЯЎЖНЫ прым. Доўгі, зацяжны (пра дождж). *Хмары ўсё небо завалаклі: будзя, мусі, працяжны дождж. Бараны Ягл.*

ПРОЎДУХА ж. Прадушына, палонка. *В'юны робяць сабе продухі ў балоці, у ямах зімой, каб дыхаць, каб дыхці цёплага духу. Хадакі Жытл. Без продухі ў моцныя маразы*

рыба задыхнецца. Размеркі Стайк.

ПРО'СЕКА ж. Тое ж, што і п р о д у х а. *Просекі рабілі зімой, каб рыба не змарнавалася, не задохлася.* г. Косава.

ПРО'СТАЯ прым. Тое ж, што п р а м а я. *Казалі, салома і простая, і прамая. Яе вязалі ў кулі і крылі стрэхі.* Заполле Кос.

ПРО'СТАЯ МЯ'ТА ж. бат. Мята звычайная. *Простую мяту пасля дажджу знюхаш за вярсту: гэтык пахціць.* Заполле Кос.

ПРОЦІВО'ЧНЫ прым. Кутні (пра зуб). *Надто баліць, як процівочны зуб рвуць.* Боркі Падст.

ПРУ'ТКІ прым. Жылісты. *Унук Антося пруткі хлопец, як бач залез на вішню.* Размеркі Стайк.

ПРУТО'К м. 1. ткац. Палачка, якой замацоўваюць аснову ў навоі. *Каб аснова не звужалася, то на аснову кладуць, прымацаваўшы, пруток.* Заполле Кос. 2. ткац. Тонкі доўгі гладкі кіёчак. *Як тчэш радзюшку ў дванаццаць цэпоў, то трэба дванаццаць пруткоў. Прутком паднімаеш колькі трэба ніток, туды дошку. Дошку паверняш, пусціш чайноў з ніткай. Вымяш дошку, набільніцамі прыстукняш. Зноў, ужэ другім прутком падымяш ніці, і зноў дошкай зробіш зяву пусціць чайныка. Гэта ўсё робяць, каб атрымаўся ўзор на радзюшцы.* Альшаніца Квас.

ПРУШНЯ'К м. Вушак. *Чаго ты стаіш, як чужы, да прушняка прытуліўшыся?* Зыбайлы Жытл.

ПРЫ'БАЛАТУХА ж. бат. Курачка, падбалацянка. *Прыбалатухі жоўценькія, чысценькія, як кубачкі малыя.* Заполле Кос.

ПРЫБІВА'ЦЬ незак. Узяць на прывязь, навязваць (пра жывёлу). *Я ўсё лето цяля прыбівала на аселіцы.* Лазаўцы Міл.

ПРЫБЛЭ'НДА м. 1. зневаж. Прымак. *Насця мужыка прыблэндай называю.* Добра называць, калі гэты прыблэнда ўсё выстраіў, выштукавоў. Боркі Падст.

2. груб. Чужы, не тутэйшы чалавек. *Гэты прыблэнда*

яшчэ і начальнік над намі. Мілейкі Міл.

ПРЫБУЎТЛЕЦЬ зак. Прыбуцвець. Доўго ляжало некарованае дзераво, то прыбутляло. Бусяж Міл.

ПРЫВЫЎЧЫЦЬ зак. Прынадзіць, прывучыць. Прывычыла карову да падноскі, то з пашы ўцякая. Міхнавічы Стайк.

ПРЫЎДАНАЕ н. абрад. Пасаг. Раней дзяўкі сваё прыданае ў куфрах трымалі. Бусяж Міл.

ПРЫДБАЎЧ м. і ж. Дзіця, якое нарадзілася раней, чым праз дзевяць месяцаў пасля шлюбу. Смяяліся даўней: дзіця, якое нарадзілася хутка пасля вяселля, прыдбалі на прызбе – прыдбач, значыць. Заполле Кос.

ПРЫЁМНЫ прым. Ветлівы, добразычлівы. Беларусы – прыёмныя людзі. Няхачава Стайк.

ПРЫЎЖЫЦЬ незак. Пражыць. Гарох трэба прыжыць і есці ад пякоткі. Быч. Стайк.

ПРЫЗНАВАЎЦЬ незак. Лічыць блізім, сваім. Міхась сусед мне, а я яго прызнаю за свайго, роднаго. Падстарынь Падст.

ПРЫКЛІЎКАЦЬ зак. Даклікацца, дазваніцца. Ледзь прыклікала цябе, недзі, мусіць, далёко быў. Размеркі Стайк.

ПРЫКЛЫЎБАЦЬ зак. Прыкльпаць. От, яшчэ сям-так прыкльпаю хлеба ўзяць у магазін. Верашкі Квас.

ПРЫЛАБУЊНІЦЬ зак. 1. экспр. Зачараваць, прывабіць. Ён цябе прылабуніць хоча, бо вельмі ласкава паглядае. Рацкевічы Міл. 2. Утаіць, укарасці. Прылабуніла гуся і маўчыць сабе. Верашкі Квас.

ПРЫЛЯЎПАЦЬ зак. экспр. Прыбіць абы-як, на скорую руку. Прыляпаў дошку трохі, трымаяцца. Руда Падст.

ПРЫМАЊНКА ж. Прынада. Паклала прыманку для шчуроў: ратунку німа. Сакоўцы Міл.

ПРЫМАЎЦЬ I незак. Даць згоду на любоўнае спатканне. Чаго ты вяжашся да мяне, ідзі вун да Алены, яна ўсіх прымая. Галынка Міл.

ПРЫМАЎЦЬ II незак. 1. Закупляць. Машына ездзіць,

прымаюць каравы. Сенькавічы Падст. 2. Прыбіраць. Прымі міскі са стала, нямытыя другі дзень стаяць. Гладышы Міл.

ПРЫМЕРГАВА'ЦЬ *незак. Дاپасаваць задуманае да пэўнай даты. Прымергавалі вяселья якраз на Сёмуху. Заполле Кос.*

ПРЫ'МНІ *толькі мн. Сені. У Альшаніцах кажуць сені, а ў Скуратах, у двух кіламетрах ад нас, ужэ прымні. Альшаніца Квас.*

ПРЫПА'СЦІ *незак. Напаткаць (пра хваробу). І калі тая хвароба прыпала, сам ні ведаю. Гошчава Стайк.*

ПРЫПІРА'ЦЦА *незак. Знайсці ў другім чалавеку падтрымку і апору. Дай Бог табе здароўя, Васілько. Каб ні твае добрае сэрца, то да каго я прыперлася б. Скураты Квас.*

ПРЫПЛА'КВАЦЬ *незак. Галасіць, прыгаворваць (пра хаўтуры). Насця надто па сваём мужыку прыплаквала. Заполле Кос.*

ПРЫПО'РЫСКО *н. Прытулак, прыстанішча. Вечным прыпорыском для ўсіх нас будзе бацькоўская хата. Грыўда Міл.*

ПРЫПРА'ДУХА *ж. ткац. Нітка, якая парвалася пры прадзенні і якую прыпралі зноў. Як добра прыпрадуху прыпрадзеш, то і ні відно. Альшаніца Квас.*

ПРЫПУСЦІ'ЦЬ *I зак. буд. Палажыць, прыладзіўшы, падагнаўшы бярвяно ў зруб. Учоры ажно тры вянкi прыпусцілі: хата на вачах расце. Заполле Кос.*

ПРЫПУСЦІ'ЦЬ II *зак. Аддаць малако (пра карову). Трэба ўсе малако выдайваць ад цяляці: карова яму прыпусціць. Даргужы Міл.*

ПРЫПЫ'ЛЕНЫ *прым, груб. Разумова адсталы. На цябе ні скажаш, што ты нармальны, прыпылены ты некi. Стайкі Стайк.*

ПРЫСА'ДДЗЕ *зб. н. Прысады. Чалавек, лічаць, абжыўся тады, калі прысаддзе павырастала. Заполле Кос.*

ПРЫ'СТАРАНОК *м. Месца ў гумне, куды складалі*

неабмалочанае збожжа. *Пасярэдзіні ў гумне ток, а ў прыстаранок складалі збожжа. Старажоўшчына Кос.*

ПРЫСТО'Й м. Слуп у сцяне, шула, якая мацуе кароткія бяровенні. Дзякуючы гэтаму, можна ўзводзіць сцены любой даўжыні. *Прыстоі ставілі з смалістаго дзерава. Заполле Кос. Калі хлява рабілі доўгаго, а дзераво было кароткае, то ставілі прыстоі. Ёдчыкі Квас.*

ПРЫСТО'ЯЦЬ зак. Трошкі пастаяць, забавіцца. *Трошкі прыстояла з суседкаю, малако і пабегло на пліце. Дубітава Міл.*

ПРЫ'СЦЕНОК м. Адгароджаны кут у гумне. *Упрысценок ссыпалі згоніны, мякіну, пацяруху. Зімой запарвалі цэбра і давалі каню. Заполле Кос.*

ПРЫСЯБРЫ'ЦЦА зак. Паддобрыцца. *Прысябрыўся да бабы, і тая купляя ўсе смачнянькае яму. Хадоркі Кос.*

ПРЫТКНУ'ЦЦА зак. перан. Прысесці. *Столькі людзей, што і прыткнуцца німа дзе. Заполле Кос.*

ПРЫТО'ЧОК м. буд. Кароткае бярвяно ў вянцу зруба. *Бывая, у зрубі ні хапая суцэльнай дзеравіны ад вугла да вугла, то даточвалі прыточкамі. Заполле Кос. Як кладуць вянок у зруб, а дзеравіны доўгае німа, то шукаюць прыточку. Харошча Міл.*

ПРЫ'ШВЫ мн. буд. этнагр. Віткі, якімі прывязваюць жэрдкі да лат. *Прышвамі прывязваюць драбест да лат, калі крыюць саломаю стрэху. Заполле Кос.*

ПРЫШЧЫКНУ'ЦЬ зак. Прышчаміць, заціснуць. *Прышчыкнуў пальца, аж кроў запяклася. Жамайдзякі Міл.*

ПРЫЯДА'ЦЦА незак. Надакучаць, страчваць смак (пра ежу). *Хлеб не прыядаецца. Альшаніца Квас.*

ПРЭЙ м. бат. Пырнік. *Як увабецца прэй, то цяжко яго скасаваць. Заполле Кос.*

ПСО'ТА ж. Крывасосныя насякомыя. *Псота вочы выядае. Заполле Кос.*

ПУГНУ'ЦЬ зак. экспр. Прагнаць, турнуць. *Прыйшла сварыцца на мой надворок, то як пугнуў, яно пыл курэў, як*

бегла. Альшаніца Квас.

ПУ'ЗАЧ м. зневаж. Пузан. *Гэты пузач ужэ ў дзверы ні ўлазіць.* Халап'я Падст.

ПУНТАВА'ЦЬ незак. Упарціцца, зацінацца. *Не пунтуй, а ідзі і рабі з людкамі.* Бялавічы Кос.

ПУНТО'ВІК м. Упарты, зацяты чалавек. *Цяжко жыць з пунтовіком.* Воля Жытл.

ПУНТО'ВЫ прым. Упарты, зацяты. *Пунтовы чалавек як затнецца, то хоць вагой падважвай.* Рацкевічы Міл.

ПУ'НТЫ мн. Упартасць, зацятасць. *Пакінь пунтаваць, бо пунты твае не памогучь.* Заполле Кос.

ПУПРЫ'ЦА І ж. Жалезная пласціна, на якой ляжыць рухомы верхні камень у жорнах. *Пупрыцай рэгулююць падачу зерня ў жорнах.* г. Косава.

ПУПРЫ'ЦА ІІ ж. зневаж. Тоўстая малая жанчына. *Гэто пра пупрыцу е прысказка такая: невяліка, немалая, як шапка ў Мікалая.* Альшаніца Квас.

ПУ'ПЯХІ мн. Пупышкі, бутоны. *Хутко прысаддзе распусціцца, усё ў пупяхах.* Плехава Люб.

ПУ'РХАЦЬ незак. Пырскаць. *Пурхаюць атрутаю картоплі ад жукоў.* Юкавічы Стайк.

ПУСТЭ'ЛЬНІЦА ж. 1. Пустая, неўрадлівая зямля. *Далі соткі людзям, але ці вырастуць картоплі на гэдыкой пустэльніцы.* Заполле Кос. 2. Непрыгодная для апрацоўкі зямля. *Пустэльніца, нават лес ні хоча расці ў гэтом пяску.* Альшаніца Квас.

ПУ'ТАНІЦА ж. Клубок зблытаных нітак. *Бяда, путаніца, канцоў ні знайду.* Альшаніца Квас.

ПУ'ТАНКА ж. рыб. Від рыбалоўнай снасці. *Путанку на ноч пакідаюць. У путанцы рыба запутваяцца.* Яглевічы Ягл.

ПУ'ТАЦЦА незак. экспр. Сноўдацца, швэндацца, замінаць. *Не путайся пад нагамі, сядзі. І сядзі спакойно.* Сярадава Жытл.

ПУ'ТО н. зневаж. перан. Бесталковы чалавек. *Путо, і як*

я з табой столькі гадоў прамучылася. Бараны Ягл.

ПУЎДУ'РОК м. зневаж. Прыдурок. Агледзялася, а гэты пуўдурок, мужык мой, усе яблыкі на базар перавалачыў і дзецям не пакінуў. Альшаніца Квас.

ПУЎМАКА'ЦІ зак. Павымакаць. Пуўмакалі ў людзей картоплі, дзе нізка, гэдыкія дажджэ ішлі. Альшаніца Квас.

ПУЎПАДА'ЦЬ зак. Павыпадаць. Е хвароба зубная. Зубы ні баляць, а пуўпадаюць. Альшаніца Квас.

ПУЎПА'ЛЫТОК м. Паўпаліто. Пуўпальток харошы, цёплы ў мяне, з зялёнага тонкага сукна. Альшаніца Квас.

ПУЎЦАГЕ'ЛОК м. Палавіна цагліны. Печку робіш, то много пуўцагелкоў трэба. Заполле Кос.

ПУЦАЛАВА'ТЫ прым. Паўнашчокі, мардаты. Дзеўка, як падушка, тоўстая, пуцалаватая. Заполле Кос.

ПУЦА'ТЫ прым. Тое ж, што і п у ц а л а в а т ы. Добрая ў мяне нявестка, яно пуцата. Грыўда Міл.

ПУ'ЧКА ж. Канец пальца, падушачка. Пучку парэзала, завяжы. Гічыцы Ягл.

ПХА'ЦЦА незак. Павольна ехаць, цягнуцца. Выбярашся на базар у Косаво канём, то паўночы пхаяшся, каб место лепшая зайняць. Була Міл.

ПХІ'МКАЦЬ незак. 1. Сілай стрымліваць смех. Чаго пхімкааш? Нічога тут смешнага німа. Юкавічы Стайк. 2. Хныкаць, румзаць. Перастань пхімкаць, бо яшчэ больш плескачоў атрымаяш. Галік Міл.

ПХІМТА'РЫЦЬ незак. Тое ж, што і п х і м к а ц ь 1. 2. Выскалка, усё для цябе смешно, пхімтарыш ды пхімтарыш. Квасевічы Квас. Узяўся пхімтарыць на самыя ранкі. Квасевічы Квас.

ПЫ'КА ж. 1. Пыса. Ні можна цельную карову на пыцы біць: скі'дацца можа. Даргужы Міл. 2. груб. Твар. Ты, відаць, хочаш на пыцы атрымаць, лезяш слатою. Альшаніца Квас.

ПЫЛЮ'КА ж. павел. Празмернае запыленне прасторы. Дажджу цэлы месяц нямашака, то гэдыка пылюка, німа

чым дыхаць. Хадакі Жытл.

ПЫ'РХАЦЦА *незак. Спрабаваць, імкнуцца. Не пырхайся, вышэй галавы ні падскочыш. Заполле Кос.*

ПЫ'РХІ *мн. Ноздры. У каня пырхі ў слюзі, відаць, прастуджаны. Гошчава Стайк.*

ПЫ'ЦЕЛЬ *м. Густое сіта ў млыне. Мелюць і праз пыцель мліво пускаюць. г. Косава.*

ПЭ'НКАЦЬ *незак. Заходзіцца ад смеху. Чую, дзед ім смешнае нешто расказвае, а дзеці аж пэнкаюць ад смеху. Падстарынь Падст.*

ПЭ'НКНУЦЬ *зак. Трэснуць, лопнуць. Гэта сукенка табе замалае, зара пэнкня. Ёдчыкі Квас.*

ПЭ'ПІНКА *ж. бат. Гатунак яблык. Пасадзіў дзве пэпінкі, хай дзеці ні лязяць па чужых садках. Жамайдзякі Міл.*

ПЭ'ЎНЕ *пабочн. Мабыць. Узаўтры, пэўне, паеду да дачкі ў Косаво. Лазаўцы Міл.*

ПЭ'ЦКАЛО *м. Пэцкаль, няўмелы, неакуратны ў працы чалавек. Няўмека, пэцкало, яго да важнай работы і дапускаць ні трэба. Хадоркі Кос.*

ПЭ'ЦНУЦЬ *зак. Тое ж, што і п а ц н у ц ь. Пэцнуць табе пад бок, каб малых ні квяліў. Квасевічы Квас.*

ПЯКО'ТКА *м і ж. перан. зневаж. Злы, уядлівы чалавек. Але ж і пякотка, браток, у цябе жонка, і слова ні дасць аказацца. Дубітава Міл.*

ПЯЛЮ'ШКА I *ж. Пялёнка. У адведкі да суседкі пайду, во, пялюшок купіла. Старажоўшчына Кос.*

ПЯЛЮ'ШКА II *ж. бат. Віка. Пялюшка ўся як гарох. Даргужы Міл.*

П'ЯНДЫ'КА *м і ж. груб. П'яніца, прапойца. Гэты п'яндыка згубіў ужэ чалавечы воблік. Заполле Кос.*

ПЯРВЕ'Й *прысл. Раней, спачатку. Як снегу наваліло, то ты на дрова сабраўся. Дзе ты пярвей быў? Стайкі Стайк.*

ПЯРСЦЁ'НОК *м 1. Пярсцёнак. Як замужняя, то на правой руцэ пярсцёнок носіць, а як дзеўка, то на левой. Грыўда Міл. 2. Металічны хамуцік для мацавання касы да*

кося. *Дакасіў бы пайку: пярсцёнок парваўся. Заполле Кос.*

ПЯРЭ'ВІЦЬ ж. Скручаны лазовы ці бярозавы дубец, якім прывязваюць, прымацоўваюць што-н; вітка. *Як гарадзіліся даўней? Забіваюць два калкі ў землю, пярэвіццю звязваюць іх і на пярэвіць кладуць жэрдку. Заполле Кос.*

ПЯРЭ'ВЯДЫ толькі мн. абрад. Сустрэча бацькі жаніха з бацькамі нявесты. *Перад тым, як ісці ў сваты, бацько жаніха ідзе ў пярэвяды, ідзе перагаварыць з бацькамі нявесты, ці аддадуць дачку за яго сына, вядуць размову пра пасаг. Заполле Кос.*

ПЯРЭ'ДНЯ I ж. Чысты, самы большы пакой у хаце; пярэдня. *Я пярэдня адчыняю толькі гасцям, нам, старым, много места ні трэба, тулімся ў кухні. Руда Падст.*

ПЯРЭ'ДНЯ II ж. Вяроўка, ланцуг, якімі мацуецца рубель спераду воза. *Па сено паехалі, а пярэдня пакінулі, гаспадары. Гошчава Стайк.*

ПЯРЭ'КІДОМ прысл. Галопам. *Пярэкідом бегла карова, як лось. Азярцо Падст.*

ПЯРЭ'РВА ж. Прамежак, вольная прастора. *Пасярод сяла пярэва, там хат німа, бо нізка, гразко. Заполле Кос.*

ПЯРЭ'ХМУРКІ мн. Стан надвор'я, калі і сонечна, але часам і хмаркі сонца заслоняць. *Пярэхмуркі, хоць гарачыня спадзе. Скураты Квас.*

ПЯРЭ'ЧЫНОК м. 1. Пласт сена, саломы, які збіваецца граблямі. *Даўней сено перачынялі ў пярэчынкі і пярэчынкі выкладалі капіцу. Заполле Кос.* 2. Ахапак. *Прынясі які пярэчынок сена, засцелям на стол, узаўтры Коляды. Заполле Кос.*

ПЯРЭ'ЯДЗІ толькі мн. Адыходы ад сена. *Перабярэ карова сено, пярэядзі ў сячкарню і цэбра даем. Альшаніца Квас. Сено даўней ні марнавалі, бо трэба і каню было даць, і авячкам, і карові, і пярэядзі ішлі ў дзело. Бялавічы Кос.*

ПЯТЛЕ'ЙКА ж. 1. Пастка. *Малыя былі, усё пятлейкі на зайцоў ставілі. Падстарынь Падст.* 2. Вешалка. *Прышыў пятлейку ў пальце, а то кідаеш, дзе папало. Быч Стайк.*

ПЯТЭ'ЛЬНЯ ж. Патэлья. *Трэба на чыгунной пятэльні смажыць: нічога ні прыгарая, усё адстае.* Бусяж Міл.

ПЯЦЕ'ЛЬКА ж. анат. Падхвосціца. *Пяцелька ў каровы вялікая: хутко цяліцца будзя.* Альшаніца Квас.

ПЯЧА'ЙКА ж. Пякотка. *Пячайка пячэ, аж дыхаць німа як.* Заполле Кос.

ПЯЧКУ'Р м. Мужчына, які любіць грэцца на печы. *Зноў твой пячкур на пячэ ляжыць, печ душыць.* Альшаніца Квас.

ПЯЧО'РКА ж. Невялікая ніша ў печы; пячурка. *У пячорцы сушылі рукавіцы, шкарпэтки.* Яглевічы Ягл.

ПЯЧУ'Р м. Тое ж, што і п я ч к у р. *Я з маленства пячур, выгадаваўся на пячэ і зара люблю на пячэ грэцца.* Квасевічы Квас.

Р

РАБІ'ННІК м. заал. Дрозд. *Е чорны дрозд, а е пеўчы – рабіннік называюцца.* Скураты Квас.

РАБАЦЕ'ННЕ зб. н. Рабацінне. *У каго рабаценне на твары, то кажуць, гэта ён малым ластаўчыныя гнёзда спорвоў.* Бусяж Міл.

РАБО'ЧЫ прым. Працалюбівы. *Міхась акуратны, рабочы чалавек.* Падстарынь Падст.

РАБЫ' прым. Васпаваты. *Яго твар ад воспы рабы.* Размеркі Стайк.

РА'ГАЛО н. Прылада для качання бялізны. *Качалко круглае, а рагало з зубамі.* Гошчава Стайк.

РАГА'Ч м. 1. Драўляныя вілы ў два зубы. *Рагачом сено траслі на трасянку, а тады ўжэ клалі ў яслі трэсянае сено.* Альшаніца Квас. 2. Дрэва ў два ствалы. *Корань адзін, і камель адзін, а два ствалы пайшлі.* На такое дзераво кажуць рагач. Альшаніца Квас.

РАДЗЮ'ШКА ж. 1. Дзяруга. *Радзюшкай накрываліся, калі спаць клаліся, радзюшкай харошай пасцель засцілалі.* Заполле Кос. 2. Гунька. *Прыедзяш на базар у Косаво, не накрываш радзюшкай каня, то паліцыянт штрапаваў такіх.* Заполле Кос.

РАДНЯ'НІЦА ж. Адыходы пры трапанні льну. *Радняніцу пралі і гэтымі ніткамі патыкалі мяхі, палавікі.* Альшаніца Квас. *Радняніцу прасці цяжко, каросты ў ёй много, трэба адкідаць.* Заполле Кос.

РАДНЕ'Й прысл. Раней. *Радней елі хлеб з вадою і вясёлыя былі, а зараз смакі выядаюць, а хмурыя.* Харошча Міл.

РА'ЖА ж. Капец. *У нас насыпаюць горбаю картоплі, укрываюць саломай, прысыплюць зямлёй – вось табе і ража на зіму.* Размеркі Стайк.

РАЗА'К м. бат. Від асакі. *Рэчка разакom зарасла.* Бялавічы Кос. *Аб разак надто лёгка руку парэзаць.*

Альшаніца Квас.

РАЗБІВАЇЦЬ *незак.* Развесці ў танцы. Даўней дзеўчына з дзеўчынай ні патанцуя, тут жа хлопцы разаб'юць. Павінны танцаваць у пары: хлопец з дзеўчынай. Заполле Кос.

РАЗБОЎСАЦЬ *зак.* Расшнураваць. Памажы мне разборсаць шнуркі ў чаравіках. Размеркі Стайк.

РАЗВАДЗЯЇНЕЦ *м.* Мужчына, які скасаваў шлюб. Гэта нічога, што развадзянец, можа, мяне лепш глядзець будзя. г. Косава.

РАЗВАДЗЯЇНКА *ж.* Жанчына, якая скасавала шлюб. Жаніўся мой сын на развадзянцы і жывуць: не пабаяўся ісці на чужое дзіця. Размеркі Стайк.

РАЗВАЛІЇЦЬ *зак.* Моцна парэзаць, распаласаваць. Пальца жонка разваліла, а я вінаваты, бо нажа нагастрыў. Ёдчыкі Квас.

РАЗГОЇШЫЦЬ *зак.* Марна патраціць (пра грошы). За два дні разгойшыў палучку. Хадоркі Кос.

РАЗГРУЗІЇЦЬ *зак.* Змясіць. Пастух заснуў, а каравы так разгрузілі лужок, што касіць там німа як. Дубітава Міл.

РАЗДРАЇ *м. экспр.* Разлад, нелады, сварка. Німа дабра ў іх сям'е: поўны раздрай. Заполле Кос.

РАЗЗЁЎА *м. і ж. экспр.* Разява. Раззёва, з-пад носа ў цябе ўкралі ровара. Даргужы Міл.

РАЗЗЯЎЛЯЇЦЬ *незак.* Разяўляць. Ні раззяўляй рота, бо ў цябе ніхто ні пытаецца. Старажоўшчына Кос.

РАЗМУЎЗЕЦЬ *зак.* 1. Стаць гразкім. Пасля марозікаў так сцепляло, што дарога размузяла. Заполле Кос. 2. Раскіпецць. Так доўга варыліся ў цябе салёнікі, ажно размузялі. Стайкі Стайк. 3. Набухнуць, набрыняць (пра крупы). Грам грэчкі ўсыпала, а размузялі, то цэлы чыгунок вышло кашы. Грыўда Міл.

РАЗМЯСЦІЇ *зак.* Хутка з'есці. Як што смачнае зварыш, то ўмомант размятуць. Скураты Квас.

РАЗНАЎДЖАНЫ *дзепрым.* Разахвачаны, прывучаны

да чаго-н. *Карова Міхасёва разнаджана: усё ў шкоду прэцца.* Гошчава Стайк.

РАЗО'ЛЯ м. Разора. *Разолю ў градах шырэйшую рабі, каб лепш з вёдрамі хадзіць было паліваць.* Квасевічы Квас.

РАЗРУ'ХА ж. Адпачынак. *Ніякае разрухі мне німа, рабі, як той вол, дзень пры дні.* Заполле Кос.

РА'ЙСТАВАЦЬ незак. Добра, у дастатку, як у раю, жыць. *Яна з Васілём не жыла, а райставала.* Альшаніца Квас.

РА'КАВІНА ж. Прамежак між капытаў у живёл. *Карова кульгая, баюся, што ў ракавіне камянь сядзіць.* Сенькавічы Падст.

РАМЕ'ННІК м. Чалавек у брудным, заношаным адзенні. *У яго німа свята, раменнік е раменнік.* Бялавічы Кос.

РА'МКА м. Фотаздымкі ў абрамленні драўлянай рамы. *Даўней мода была ў рамкі ўсе картачкі саджаць да на сцяне вешаць.* Руда Падст.

РАНТКАВА'ЦЬ незак. Сустрадацца, мець спатканне. *Маладымі і мы ранткавалі, любіліся, а зараз яно сварымся.* Заполле Кос.

РАПЕ'ЙНІК м. бат. Урочнік. *Рапейнік расце ў сухіх хваёвых лясах.* Бялавічы Кос.

РАПЕ'ЙНІЧОК м. бат. Дзядкі звычайныя. *Рапейнічок расце ў хмызняках, сярод крапівы.* Заполле Кос.

РАПТО'ВО прысл. Раптам, нечакана. *Бяда заўсёды раптово прыходзіць.* Гладышы Міл.

РАПЯШО'К м. бат. Тое ж, што і рапейнічок. *Рапяшок надто чапляяца за адзежу.* Бялавічы Кос.

РАСКАЛЭ'ШКАЦЬ зак. Памяшаць. *Ні ела вары, яно раскалэшкала.* Сакоўцы Міл.

РАСКЕ'ЎГАЦЬ зак. Разбіць коламі мокрую дарогу. *Так раскеўгалі дарогу трактары, ні прайсці, ні праехаць.* Заполле Кос.

РАСКІПА'ЦЬ незак. Разварвацца (пра бульбу). *Гэты год бульба смачная, раскіпая.* Рацкевічы Міл.

РАСКЛЮ'ЗНУЦЬ зак. Пакрыцца сліззю. *Назбіраў*

мой чалавек старых падбярэзнікоў, пастаялі трохі, то расклюдзілі, ды выкінула. Альшаніца Квас.

РАСКУМА'РЫЦЬ зак. Змарнець, размарыць. Залезла на печ, угрэлася, аж раскумарыло. Заполле Кос.

РАССЯЧЫ' зак. экспр. Адлупцаваць. Я цябе рассяку: тыдзень на жопу ні сядзяш. Альшаніца Квас.

РАСТРЭ'ПА м і ж. Растропа. Косы расчашы, растрэпа, а то ў каўтуны зб'юцца. Галынка Міл.

РАСТЫ'РКАЦЬ ж. Раздаць, патраціць. Не паспея пенсію палучыць, тут жа дзецям ды ўнукам растырка. Падстарынь Падст.

РАСТЫ'ЦАЦЬ зак. Тое ж, што і растыркаць. Закалола парся ды растыцала ўсім, сама як-нібудзь абыдуся. Верашкі Квас.

РАСХЛЯПЕ'СЦІЦЬ зак. 1. Расчыніць. Нашчо ты дзверы расхляпесціў, холаду напусціш. Заполле Кос. 2. Расхінуць. Расхляпесціў каптана, гарлавіна гола, прастудзішся. Заполле Кос.

РАСХЛЯПЕ'СТАНЫ дзеепрым. Расхрыстаны, расхлістаны. Захпіліся, ні стой расхляпестаны, прастудзішся. Заполле Кос.

РАСХО'ДАВАЦЬ зак. перан. Забіць, знішчыць. Яго пры партызанах расходавалі: ніхто ні ведае, дзе косці ляжаць. Альшаніца Квас.

РАСЧВА'ЛІЦЬ зак. Тое ж, што і р а з в а л і ц ь. Аб крамушку ногу расчваліў да касці. Заполле Кос.

РАСШАХРАВА'ЦЬ зак. Тое ж, што і р а з г о й ш а ц ь. Палучку палучылі мае суседзі. Слёзы, а не грошы. І тыя за тыдзень расшахравалі і зноў пабіраюцца па людзях. Альшаніца Квас.

РА'ТА ж. устар. Пэўная частка падатку. Раней падаток можна было заплаціць па частках, або ратах. Заполле Кос.

РАЧКАВА'ЦЬ незак. Выконваць цяжкую работу. Цэлы дзень ў агародзі рачкавала – макрыца заела. Заполле Кос.

РАШАТУ'ХА, РАШЭ'ТУХА ж. Пераспелы, стары грыб.

Счарвіваю грыб, разлез, адна абалонь у ім – гэта ўжэ рашатуха. Заполле Кос.Прайшлі грыбы, а калі ўбачыш якога, то рашэтуху. Альшаніца Квас.

РАШВО'РА ж. Трайня(у возе). Рашвора – гэта падоўжны брусок у возе, які злучае перадок з задком. Заполле Кос. Рашвора ўстаўляецца спераду ў вузалавак. Бялавічы Кос.

РА'ШКА ж. перан. Галава. Ну, ты і рашку наеў, кот за дзень не абліжа. Альшаніца Квас.

РЖА ж. Рудая вада ў балоце. Балотная вада з ржою, яе ні пап'еш. Зялёны Бор Стайк.

РО'ЖА ж. бат. Мальва. Рожа – высокая расліна, расце ў садках, квяткі на сцябле чырвоныя, яркія. Бялавічы Кос.

РО'НДАЛЬ, РЭ'НДАЛЬ м. Малая каструля з ручкай. Рондалём набяры ячменя з бочкі і курам сыпані. Альшаніца Квас. Добра дзіцяці малому ў рэндалі кашу варыць. Альшаніца Квас.

РО'СКВАСЬ ж. Бездарожжа. Снег растаў: росквась на гуліцы. Заполле Кос.

РО'СКІСЬ ж. Адліга, слата.Вясна, роскісь на дварэ. Альшаніца Квас.

РО'ХЛЯ ж. груб. Тоўстая, прысадзістая жанчына. Нам, рохлям старым, яно і засталося, што на лавачцы ў цяньку сядзець, бо больш мы на нішто нігодныя.Квасевічы Квас.

РО'ШЧА ж. Рост раслін. Німа ніякай рошчы буракам – сонцо спякло,засушыло. Заполле Кос.

РУБЕ'Ц м. Гадавыя нарасці, кольцы на рагах у каровы. Па рубцах лічаць, колькі год карові. Аляксеікі Стайк.

РУ'ДЫ прым. Смуглявы з твару. Некі ты руды зрабіўся, аж пабрыдчэў. Заполле Кос.

РУЕ'ЦЬ незак. Аднатонна вішчаць. Свіня руяць, есці хочуць. Куляшы Міл.

РУ'ЖА ж. рыб. Венцер. У ружы кругі, абручы ўсё меншыя і меншыя.Ставілі ружу супроць цячэння: рыба пападзецца – назад ходу німа. Заполле Кос.

РУМЯ'НЕЦ, ж. бат. Рамонак. Румянец малым дзецям

давалі, каб жы вот ні балеў. Аўсто Стайкі.

РУМЯ'НОК м. бат. Тое ж што і румянец. Румянок расце па нізкіх месцах, дробны белы цвет, вельмі пахучы. Заполле Кос.

РУ'ПІЦЬ незак. Трывожыць, выклікаць неспакой. Паеду сёні, дзеткі, нешто рупіць мяне дахаты, як там адзін ваш бацько. Бараны Ягл.

РУ'ПЯСЦЬ ж. Турбота, хваляванне. Мяне рупяць бярэ: цепенся ў магазін хлопец пайшоў і дагэтуль німа. Лазаўцы Міл.

РУЎЧА'К м. 1. Ручэй. Вясною добра слухаць, як руўчакі бурляць. Альшаніца Квас. 2. Невялікі роў. Каб ні падышла вада да пограба, кажан год руўчука капаям. Альшаніца Квас.

РУ'ЧКІ м. Калкі ў вузгалоў і задку воза, да якіх прыстаўляюцца драбіны. Глядзі, зараз ручкі вываляцца ў возі. Лазаўцы Міл.

РЫДВА'НЕЦ м. Тоўсты, непаваротлівы чалавек. Ідзе гэты рыдванец і пыхціць, як паравоз. Смех, але і шкада такога чалавека. Заполле Кос.

РЫЗАВА'ЦЬ незак. Раўняць паверхню, зрэзваючы няроўнасці рыдлёўкай, шуфлем. Усё дзеці рызавалі пляцоўкі, на якіх у мяч гулялі. Заполле Кос.

РЫПЕ'ЦЬ незак. Крумкаць, квакаць (пра жаб). У які дзень пачуяш, як рыпяць жабы, у гэты дзень гусі садзі: добра выводзіцца будуць і будуць так гагатаць дружна, як квакаюць жабы. Альшаніца Квас.

РЫ'СА ж. Лінія. У лапту будзям гуляць, адвядзі рысу. Була Міл.

РЫ'ХТАЧКІ прысл. Якраз, іменна, дакладна. Рыхтачкі, як яго бацька. Стайкі Стайк.

РЭ'БРЫ мн. Частка драўлянай асновы кошыка. Рэбры гнулі з ляшчыны ці былі яловыя. Мілейкі Міл.

РЭ'ДЗІКІ толькі мн.. Бульбяны суп. Старым яно трэба рэдзікі есці, бо ні трэба жаваць. Квасевічы Квас.

РЭ́ДКІЯ *толькі мн.* Тое ж, што і рэдзікі. Сёні рэдкія варыла з гарохом. Альшаніца Квас.

РЭ́ДЧЫКІ *толькі мн.* Тое ж, што і рэдзікі. Картоплі ні ўрадзілі, салёнікоў ні зварыш, адны рэдчыкі і елі. Бялавічы Кос.

РЭ́ЗАНІКІ *м.* Нялупленая бульба, парэзаная папалам. Калі картопляль вялікі, то каб хучэй зварыўся і прасалеў, рэжуць папалам. Іх так і называюць – рэзанікі. Размеркі Стайкі.

РЭ́ЗГІНІ *толькі мн.* Рэзгіны. Рэзгінямі сено ад стажка насілі і давалі карові. Бусяж Міл.

РЭ́ЙДАЛО *м.* Чалавек, які гаворыць бязглуздзіцу. Рэйдало, заціхні, бо ўжэ куры з цябе смяюцца. Падстарынь Падст.

РЭ́ЙДАЦЬ *незак.* Гаварыць бязглуздзіцу, недарэчнае. Ні рэйдай, слухаць ні можна. Заполле Кос.

РЭ́КА *ж.* Рака. У Хрышчоनावічах за рэкаю ўжэ яно два чалавекі живуць. Альшаніца Квас.

РЭ́МЗІЦЬ *незак.* Жаласна плацаць. Рэмзіць мой хлопчык цэлы дзень, баюся, каб ні захварэў. Бялавічы Кос.

РЭ́ПКА *ж. анат.* Мясістая частка хваста ў жывёлы. Малочная тая карова, у якой рэпка дастае ніжэй калена. Альшаніца Квас.

РЭ́ХВА *ж.* 1. Жалезны абруч на калодцы ў коле. Рэхву набіваюць на калодку, каб ні рассохлася. Гошчава Стайк. 2. Абручык, якім мацуюць заднюю частку воза да пярэдняй. Як карова ўдавіцца, то рэхву ўстаўляюць у рот, каб можна было залезці рукою ў горло. Альшаніца Квас.

РЭ́ШТАЧКА *ж.* Тое ж, што і рэхва 1. І ні бачыш, што рэштакка вісіць на атосі. Гічыцы Ягл.

РЭ́ЦЕЗІ *толькі мн.* Старое, вынашанае адзенне. Што ты гэтыя рэцезі на сябе нацягаяш, іх ужэ трэба ганучніку аддаць. Заполле Кос.

РЭ́ЧАЧКА *ж.* Невялікі ручай без назвы. Рэчачка была ў канцы Ясянёвой, там даўней і млын быў, было грузко. Усё хадзілі лавіць в'юны туды. Заполле Кос.

С

САБА'ЧАЯ МЯ'ТА ж. бат. Блюшчык. *Сабачая мята расце купкамі, у яе блакітныя кветкі. Заполле Кос.*

САБА'ЧКА ж. Тое ж, што і п а д п я т н і к. *Сабачку рабілі, каб лягчэй было боты зняць. Альшаніца Квас.*

САВЕ'ТЫ мн. Савецкая ўлада. *Саветы да нас прыйшлі ў 39 годзі. г. Косава.*

САГА'НЧЫК м. Маленькі саган. *Саганчык чыгунны, вузкі, з двума вушкамі. Сабе есці варылі, надто хутка закіпало ў ім. Альшаніца Квас.*

САДЗЕ'ННІК м. і ж. Чалавек, які садзіць бульбу. *За трактаром пад два плужкі трэба многа садзеннікоў. Верашкі Квас.*

САДЗІ'ЛКО н. Цадзілка. *Маці, як падоіць карову, памыя садзілко і даёнку і вешая на плот сушыцца. Альшаніца Квас.*

СА'ДЗЯЦЬ незак. Шчымець, тузаць (пра рану). *Пакаўзнулася на лёдзі, упала, усю руку абсунула, надто садзяя. Заполле Кос.*

САДО'К м. Агародчык перад вокнамі хаты, якія выходзяць на вуліцу. *У садку найчасцей гаспадыні квяткі садзяць. Размеркі Стайк.*

СА'ЖАЎКА ж. Сажалка. *Застаўся ад пана Палубінскаго парк, а ў ім сажаўка. Грыўда Міл.*

САКАТА'ЦЬ незак. перан. Смяяцца. *Чаго ты цэлы дзень сакачаш? Глядзі, каб ні плакала. Сакоўцы Міл.*

САКЕ'РА ж. Сякера. *На разжыток бацько мне сакеру сваю аддаў. Галік Міл.*

САЛАПЯ'КА м. і ж. Чалавек, у якога вывальваецца язык з рота. *Салапяка, языка схавай. Заполле Кос.*

САЛЁ'НІКІ мн. кулін. Вараная абіраная бульба. *Летом печы палілі на чарзе. У каго з печы дым ідзе, да тых і зносілі чыгункі варыць салёнікі на вячэру. Квасевічы Квас.*

САЉЬНІК м. 1. *рыб. Лічынка хрушча. Сальнік – добрая прынада для рыб. Заполле Кос.* 2. *Чарвяк, які завёўся ў сале. Маці кумпяка як паставіць у печ апекацца, то ано трашчаць тыя сальнікі. Заполле Кос.*

САЛЯВІК м. *Невялікі мех. Бульбу насыпайця ў салявікі, лягчэй будзя грузіць на воз. Рацкевічы Міл.*

САЛЯДЭРА ж. бат. *Сырадэля. Салядэру надто елі каровы і коні. Касілі яе, у кучкі качалі, так і сохла. Альшаніца Квас.*

САМАВОЉЬ прысл. *Свядома, па сваёй волі, ахвотна. Калі сталі калхозы рабіць, то ніхто не хацеў самаволь ісці ў яго. Галынка Міл.*

САМАКАТЫ мн. *Тое ж, што і к а т а н к а. Зімою на самакатах усё каталіся. Квасевічы Квас.*

САМАТУЖ прысл. *Без дапамогі цяглавай сілы, сам. Канём заедзяш на надворок, а назад воза выганяяш саматуж. Заполле Кос.*

САМАХОЎЦЬ прысл. *Без прынукі, па сваёй волі, па свайму хаценню. Самахоць замуж пайшла, а цяпер во цэлы век мучаюся за гэтым гультаём. Размеркі Стайк.*

САМАШЭЧЫ прым. *Вар'яцкі, шалёны. Самашэчы смех у цябе. Руда Падст.*

САМО часц. 1. *Сама. Само капанне, а яны вяселле задумалі. Гладышы Міл.* 2. *Толькі. Пажаніліся, само пажыць, а тут вайна. Сакоўцы Міл.*

САМУТКІ займ. *Самы. Падсамуткую хату падыходзіць вясною вада з рэчкі. Юкавічы Стайк.*

САНДАЛЫ мн. *Сандалі. Сандалы – самы танны абуток быў, усяго паўтара рубля. Гошчава Стайк. Некалі старыя бабы ўсе ў сандалах хадзілі. Сенькавічы Падст.*

САЊІ толькі мн. *рыб. Рыбалоўная снасць у выглядзе двух рухомых палазоў з сеткамі. Саньмі добра лавіць, але яны цяжжаватыя. Заполле Кос.*

САЊКІ толькі мн. *Ніжняя сківіца. Рот крывы, бо санкі ў бойцы збілі яму. Грыўда Міл.*

СА'ПАВІЦА ж. мед. вет. Дыхавіца. Цяля малое трэба трымаць у хляве, бо як вырв'яцца на волю, набегаяцца, то нападае сапавіца. Можа з гэтаго і прапасці. Заполле Кос.

СА'ПАТКА ж. груб. Нос. Змерз так, ажно з сапаткі цячэ. Альшаніца Квас.

САПАЦЕ'ЦЬ незак. 1. Моцна гарэць (пра дровы). Дрова сухія, бярозавыя, аж сапацяць у пячэ. Стайк Стайк. 2. Пыхацець, выдзяляць цяпло. Печка аж сапаціць, такая гарачая. Даргужы Міл.

СА'ПАЦЬ незак. Бліскаць, мігаць (пра маланку). Кажуць так: маланка сапая. Гэта бывая ў вераб'іную ноч. Калі адна маланка тухня, другая загараецца, і так усю ноч. Заполле Кос.

САПЕ'ЛЬ, САПЛЮ'К м. груб. Падлетак, маладзён. Сапель, табе яшчэ рано на дзяўчат паглядаць, за кніжку лепш бярыся. Дубітава Міл. Саплюк ты яшчэ бацька вучыць. Скураты Квас.

САПЛЯ'К м. Лядзяш. Учора адліга была, а сёні бачыш, якія саплякі вісяць. Стайкі Стайк.

САРАКАВІ'НЫ толькі мн. абрад. Памінальная вячэра на саракавы дзень пасля смерці. На саракавіну ў цэркві паніхіду адпраўляюць на памерлым, а пасля блізкія ідуць на памінальную вячэру. Старожоўшчына Кос.

САРО'ЧЫ ЛЯНО'К м. бат. Расліна. Сарочы лянок ядавіты, ён жоўценькім цвіце. Грыўда Міл.

САСНЯЧО'К м. Купка маладога сасновага лесу. У маладом саснячку праўдзівікі і растуць. Заполле Кос.

САХАРЫ'НА ж. бат. Від таполі. Збіралі лісты сахарыны і хлеб пяклі на іх. Заполле Кос.

САХАРЭ' толькі мн. Вілы-трохзубцы. Сахарамі сено на воз падаюць. Ёдчыкі Квас. У сахарах два зубы знізу, а трэці зверху, гэта каб лепш было узяць пярэчынка. Альшаніца Квас.

СА'ЧОК ж. Жаночы каптан. Адзень сачка, ён ваўняны, то цяплей будзя. Альшаніца Квас.

САША' ж. Шаша. *На сашэ слізко, давай ехаць сцержай.* Хадоркі Кос.

СВАЕ' мн. займ. у знач. назоўніка. 1. Радня. *Мы з імі свае.* Харошча Міл. 2. Вялікая бульба. *Гэты год сваіх мало, адны свіныя.* Заполле Кос.

СВЕЖАНІ'НА ж. 1. Свежына. *Занясі свату свежаніны.* Яблонка Жытл. 2. Частаванне свежыной. *Ідзі, суседзяў пакліч на свежаніну.* Заполле Кос.

СВЕНТАЯ'ННІК м. бат. Святаяннік. *Кажуць так: свентаяннік ад усіх хвароб.* Заполле Кос.

СВЕТ прысл. Шмат, процьма. *Летась свет грыбоў было, я мех насушыла.* Заполле Кос.

СВІНА'РКА ж. бат. Падгруздак. *Свінаркі – асеннія грыбы, але іх у нас ні бяруць.* Заполле Кос.

СВІНІ'НЕЦ м. Будыніна, у якой гадуюць свіней. *Трэба новаго свінінца зрабіць, гэты стары, халодны.* Заполле Кос.

СВІНІ'НЧЫК м. Тое ж, што і с в і н і н е ц. *У свінінчыку малыя парасята трымала.* Яглевічы Ягл.

СВІНУ'ШНІК м. 1. Тое ж, што свінінец. *Каля свінушніка рой мух. Не ведаю, як ад іх збавіцца.* Альшаніца Квас. 2. перан. Беспарадок, бруд у хаце. *У цябе ў хаці сапраўдны свінушнік.* Альшаніца Квас.

СВІНЯ' ж. Свіння. *Свіня прывяла дзесяцёро парасят.* Плехава Люб.

СВІСТ м. Знак забароны, тычка. *Ставілі свісты, а гэта значыло, што больш па балоці каравы нельга пасвіць.* Заполле Кос.

СВЯРБЯ'ЧКА ж. мед. Кароста. *Каб на цябе свярбятка напала!* Альшаніца Квас.

СВЯРЭ'ПА ж. бат. Свірэпа. *Даўней многа было на палях свярэпы. Рвалі яе, сушылі на корм.* Альшаніца Квас.

СВЯ'ТОМ прысл. У святочны дзень. *Святом грэх рабіць.* Любішчыцы Люб.

СЕДЗЯЛКО' н. Падсядзёлак. *Цэлы вечар дзед раман-*

таваў седзялко. Заполле Кос.

СЕ'ДМУХА ж. Сёмуха. *Свято такое, Седмуха.* Гошчава Стайк.

СЕ'ДНЯ ж. Працяглае сядзенне на адным месцы. *Ад седні ногі ўжэ анямелі.* Заполле Кос.

СЕ'КЧЫ незак. экспр. Хутка, спяшаючыся гаварыць. *Ты ні гаворыш, а сячэш, як той сякач.* Альшаніца Квас.

СЕЛЯДО'РША ж. Сярэдняя з сясцёр (па ўзросту). *Я сярод сясцёр селядорша. Але наймалодшая нам усім нос падцерла: першая замуж пайшла.* Бялавічы Кос.

СЕМЯННІКІ' мн. Усё, што пакінута на насенне. *Трэба пазбіраць з грады агуркі-семяннікі.* Панкі Люб. *Выражуць дзялянку, ано сосны-семяннікі стаяць.* Заполле Кос.

СЕ'МЯЧКІ мн. Насенне сланечніка, гарбузоў. *Люблю сухія семячкі, хоць старая.* Галенчыцы Ягл.

СЕНАКО'С м. Сенажаць. *Сенакос наш быў за калейкаю, у Дуб'е.* Заполле Кос.

СЕ'РАД прыназ. з род. Пасярод чаго-н. *Серад хаты вісіць чорт лупаты (лямпа).* Заполле Кос.

СЕРАДНІ'ЦА ж. Сярэдняя частка пакрыжаванага хлыста. *Эх, якая важная серадніца: прамая, без сучкоў.* Заполле Кос.

СЕРАДНЯЧО'К м. Тое ж, што і с е р а д н і ц а. *З гэтага сераднячка два брусы выйдзя.* Любішчыцы Люб.

СЕ'РКО м. зняважл. Сумятлівы чалавек. *Не быў бы серко, за ўсё бярэцца, але да канца справу не даводзіць.* Заполле Кос.

СЕ'РПІК м. Маладзік. *Серпік зышоў, можна падрэзаць косы, тады хутка адрастуць.* Ятвезь Квас.

СЕСТРУХА' ж. Сястра. *Мы з сеструхой на цаліну завербаваліся. Яна замуж там выйшла, засталася, а я назад вярнуўся.* Харошча Міл.

СЕ'ЧАНКА ж. Сечаная капуста. *Выбіралі слабейшыя галавачкі капусты, шугае, лісты і секачом у цэбры секлі, а пасля салілі, пераціралі, дабаўлялі ўкропу, журавін*

і прыкладалі кружком з гнётом. Так робілі сечанку. Альшаніца Квас.

СЕ'ЯНКА ж. Сеяная трава. *Даўней дзікае сено было, і малака ў кароў было мало, а зараз сеянкай кормяць, то і каравы па 20 літроў у дзень малака даюць. Альшаніца Квас.*

СЁ'НІ прысл. Сёння. *Сёні вечаром калядоўшчыкі са звяздой будуць хадзіць. Размеркі Стайк.*

СЁ'НІКА прысл. Тое ж, што і с ё н і. *Сёніка Юр'я. Казалі так старыя людзі: трэба на Юр'я, каб было сено і ў дурня. Бялавічы Кос.*

СІВУХА' ж. бат. Радоўка наглебавая. *Сівухі не кожны грыбнік бярэ, кажуць, іх трэба адварваць у двух водах. Заполле Кос.*

СІ'ВЫ прым. Светлавалосы. *Усе кажуць на яго сівы, бо ў яго светлыя косы. Верашкі Міл.*

СІКУ'Н м. экспр. жарт. Падлётак, юнак. *Які з яго касец, сікун яшчэ. Рацкевічы Міл.*

СІ'КША ж. экспр. жарт. Дзяўчына-падлётак. *Якая з яе дзеўка, яна яшчэ сікша. Рацкевічы Міл.*

СІЛО'С м. кулін. Вінегрэт. *Даўней на вінегрэт казалі сілос. Альшаніца Квас.*

СІНЮХА' ж. бат. Радоўка фіялетава. *Сінюхі смачныя грыбы, але людзі не ведаюць іх. Альшаніца Квас.*

СІНЯ'К м. бат. Махавік жоўта-буры. *Сінякі маладзенькія марынуюць, і квас з іх смачны. Бялавічы Кос.*

СІПЕ'Ц м. 1. Пясчаная, неўрадлівая зямля шэрага колеру. *Якія тут соткі, што тут вырасце ў гэтом сіпцу?!* Заполле Кос. 2. Месца на полі, якое доўга вясной не прасыхае. *Сіпец, мокро пад нагамі. Альшаніца Квас.*

СІПЕ'ЦЬ незак. 1. Сіпаць. *Прастудзіўся, горло баліць, зусім сказаць ні можа, яно сіпіць. Размеркі Стайк.* 2. Гукі, якія ўтварае вада, калі вырываецца з-пад ног на мокрым балоце. *Ідзеш на балоці, а пад нагамі ажно сіпіць. Заполле Кос.*

СІПЛІВЫ прым. Сіпаты, сіплы. У сына такі сіплівы голас, як у бацька. Заполле Кос.

СІТНІК м. 1. бат. Сіт. Малымі з сітніка шапкі сабе плялі. Галік Міл. 2. Сітны хлеб. Сітнік ні часта ў сяло прывозяць. Заполле Кос.

СІФОЊІЦЬ незак. Дзьмуць. Вецер сіфоніць, закрый шчыльна дзверы. Заполле Кос.

СКАЉІЦЦА незак. экспр. Усміхацца. Скалішся? Па чым зубы прадаеш? Заполле Кос.

СКАПЕЊЦ м. Капец. Поўны пограб бульбы, німа куды дзець, то закрываюць у скапец на зіму. Руда Падст.

СКАРАЎЕЦЬ зак. Абрасці брудам. Столькі восянью работы, што дзеці скаравелі, ні было часу на іх глянуць. Альшаніца Квас.

СКАРАЛЮЊПА ж. Шалупайка. Скаралюпу выкінь курам, яны падзяўбуць. Хрышчоनावічы Квас.

СКАСАВАЊЦЦА зак. Звесціся, прапасці. Украў маю гачку? Каб ты скасаваўся! Скураты Квас.

СКІРЫЦЦА незак. Выскаляцца. Чаго ты цэлы дзень скрырышся? Альшаніца Квас.

СКЛАД м. 1. У выразе: араць у склад. Пачынаюць гараць з сярэдзіны загона і ходзяць па кругу. Вясной гаруць у склад, а восянью – у роскідзь. Заполле Кос. 2. У выразе: касіць у склад. Касіць пракос да пракоса. Калі слабая трава, то косяць па кругу, пакос да пакоса, у склад. Заполле Кос.

СКНЭЊРА м. і ж. экспр. Плакса. Сknэра малая, мусіць, хочаш, каб цукерачка дала. Бусаяж Міл.

СКНЭЊРЫЦЬ незак. Тое ж, што і р э м з і ц ь. Чаго ты скнэрыш цэлы дзень? Мож, баліць што? Мілейкі Міл.

СКОЊМЛІЦЬ незак. Тое ж, што і р э м з і ц ь. Ні скомлі, ні пушчу ў такую завею ў школу. Альшаніца Квас.

СКОЊСОК м. Старая каса, якая за доўгі час карыстання ёю стала вузейшай, “скасілася”. Гэтым скоском ано зелья зара свіням крышыць. Заполле Кос.

СКРУЊЖВАЦЬ незак. Падбіваць зерне ў рэшаце, у

выніку чаго лёгка каласкі, саломка збіраюцца зверху. Падбіваюш рэшато з рукі на руку, смецце скружваяш. Альшаніца Квас.

СКРУЖОЎВАЦЬ *незак.* Тое ж, што і *скружваць*. Бало, скружоўваем у рэшаці збожжа. Альшаніца Квас.

СКРУЖЫЦЬ *зак.* Ачысціць зерне пры дапамозе рэшата. *Скружым, скружым рэшатам жыто, павыкідаем смецця, а чысценькім жытом сеям.* Хадоркі Кос.

СКРУЦІЦЦА *зак.* 1. асудж. Уступіць у інтымныя адносіны з кім-н. *Скруцілася дзеўка зусім, дзіця кінула бацькам, а сама ўблуд кінулася.* Альба Квас. 2. Упасці ў шаленства (пра жывёл). *Сабака скруціўся, трэба застрэліць.* Альшаніца Квас. 3. *экспр.* Страціць прытомнасць. *Біліся, то як даў гашчоўцу на галаве, той і скруціўся.* Размеркі Стайк. 4. Страціць арыенцір. *Скруцілася, шукаючы гачку.* Альшаніца Квас.

СКРЫГІТАЦЬ *незак.* Тое ж, што і *руяць* (пра свіней). *Толькі ж даў гэтым свіням, а яны зноў скрыгічуць.* Бялавічы Кос.

СКРЫ́НЯ *ж.* Ніжняя частка драўлянага зруба ў студні. *Дуўней у дзеравяных калодзежах рабілі скрыню на дно, каб калодзязь не забіваўся муллю.* Альшаніца Квас.

СКРЫПУ́Н *м. бат.* Скрыпень вузкалісты. *У каго гасстрыт, то заварваюць лісты скрыпеню і п'юць, як чай.* Заполле Кос.

СКУДЗЕ́ЛЬНІЦА *ж.* Пралля, якая са сваёй кудзеляй прыходзіць да сябровак. *А во і наша Настачка, наша скудзельніца ідзе.* Альшаніца Квас.

СКУЛЬ *присл.* Адкуль. *Усе дзяўчата добрыя, скульпскія жонкі бяруцца.* Жытлін Жытл.

СКУЛЯ́ЧКА *ж.* Скула. *Каб табе скулячка на язык села, як ты мяне ў сплетні ўцягнула.* Гошчава Стайк.

СКУПЯ́НДЗЯ́ *м. і ж.* Скупы чалавек; скупянда. *Максім гэдзікі скупяндзя, хоць разводзься: кожную капейку лічыць.* Грыўда Міл. *На старасці свякроў стала гэдака скупяндзя,*

што есці сабе шкадуя. г. Косава

СКУПНУ'ЦЦА зак. Трохі пакупацца. *Такая гарачыня, скупнуцца ні мяшало б. Падстарынь Падст.*

СЛА'БКО прысл. Свабодна, не туга. *Слабко вярэўкі нацягнуў: сено выядзя з-пад рубля. Заполле Кос.*

СЛАБО'ДНО прысл. Свабодна, прасторна, вольна. *Сёні будні дзень, то і ў аўтобусе было слабодна. Любішчыцы Люб.*

СЛАБО'ДНЫ прым. Вольны, не заняты працай. *Узаўтры я слабодны, то дрова парэжам табе. Яглевічы Ягл.*

СЛАТА' ж. перан. Надаедлівы чалавек. Яго надаедлі-
васць параўноўваецца з надаядлівасцю насякомых. *Не лезь слатою ў вочы. Заполле Кос.*

СЛЕДЗЬ м. Селядзец. *Смачныя следзі ў магазін прывязлі. Сенькавічы Падст.*

СЛЕПЯНДЗЯ', СЛЯ'ПЕНДЗЯ м. і ж. абразл. Чалавек слабы на зрок. *Слепяндзя, пратры вочы, во твая карова, у хляве ўжэ стаіць. Квасевічы Квас. Сляпендзя, сляпендзя, а грошы добра бачыць. Стайкі Стайк.*

СЛІЖ м. заал. Галец. *Сліж падобны на в'юна, рыбка невялікая, без касцей, адзін пазваночнік. Альшаніца Квас.*

СЛІ'ЖКА ж. Свежына, якую даюць сваякам або суседзям. *Во сліжку, цётку, прынясла вам: трохі сала, рабынку. Яглевічы Ягл.*

СЛІЗЕ'ЦЬ незак. Не гаіцца, ятрыцца (пра рану). *Не гоіцца рана, усё слізіць. Заполле Кос.*

СЛІ'ЎКА ж. бат. Сліва. *Ад сліўкі надто многа пасынкоў: кожны год трэба вырубваць. Заполле Кос.*

СЛОЙ м. Слоік. *Цяпер агуркі ў слоі закрываюць, а даўней у бочачках салілі. Бялавічы Кос.*

СЛОН м. Услон. *Уздоўж сцен даўней у кожнай хаці слоны стаялі. Верашкі Квас.*

СЛО'НЧЫК м. Зэдлік. *Як ішлі даіць карову, то бралі з сабой слончык. Скураты Квас.*

СЛУЖЫ'СТЫ прым. Які любіць выслужыцца. *Служ-*

бісты хлопча, яшчэ здалёк у пояс кланяюцца начальніку. Сярадава Жытл.

СЛУЖЫЦЦА *незак. царк. Правіцца (пра набажэнства). У цэркві абедня службыца. Була Міл.*

СЛУХАЎКІ *толькі мн. Медыцынскі інструмент з рэзанатарам для выслухоўвання сэрца і лёгкіх. Па-нашаму слухаўкі, фанендаскоп па-навучнаму. Заполле Кос.*

СЛЮЗЬ *ж. Слізь. Камень у стаячай вадзе цвіце, пакрываюцца зеленаватай слязю. Заполле Кос.*

СМАГАДЗЕЎ *незак. 1. Умела, хутка прасці кудзелю. От хутка смагадзіць, як пацягне, як пацягне нітку, спрытная ты дзеўка. Альшаніца Квас. 2. асудж. Курыць. Смагадзіш і смагадзіш сваю табаку, поўна хата дыму. Заполле Кос.*

СМАЖОЊІКІ *мн. кулін. Смажаная бульба. Смажонікі тады смачныя, калі гатаваліся ў гарачай печы. Бялавічы Кос.*

СМАКТУЎЛІКІ *мн. Тое ж, што і л а н д р ы н к і. Доўгія цукеркі на кіёчку – смактулікі. Альшаніца Квас.*

СМАЛЬНЯЊК *м. Смаляк. Смальяноў нарубай, бо німа чым у печцы падпаліць. Заполле Кос.*

СМАЛЯНЫЊ *прым. Напоўнены смалою (пра яйцо, якім карысталіся ў час велікодных гульняў). Смальянэе яйцо як згледзяць, то кухталёў добрых дадуць за падман. Заполле Кос.*

СМАЛЯЊНКА *ж. Фальшывы велікодны мацак. Смалянку рабілі так. Голкаю пратыкалі дзірачку ў яйцэ. Высмоктвалі ўсё адтуль і залівалі гарачай вадкай смалою. Смала застывала, шкаралюпа становілася моцнаю, простым яйцом гэтаго мацака не паб'еш. Заполле Кос.*

СМАРКУЊА *ж. бат. Чырвоная прыбалатуха. Мало хто смаркухі бярэ, а ны такія салодкія, смачныя. Заполле Кос. Смаркуха зверху ўся ў слязі. Альшаніца Квас.*

СМЕРДЗЮХАЊ *ж. 1. заал. Лясны клоп. Смердзюха ў ягады*

папала, есці німожна. Альшаніца Квас. Смердзюха – кузака такая смярдзючая. Харошча Міл.

СМУґА ж. Нізкае месца ў полі; лугавіна. У смугі ўсе картоплі вымаклі, німа што капаць. Заполле Кос.

СМУЖАґРНІК м. Так называлі чалавека, які карыстаўся полем у нізіне. *Поле твае ў нізкім месці, у смугі, значыць, ты смужарнік.* Аляксеікі Стайк.

СМЫґКАЦЦА незак. Валачыцца, бадзяцца. *Не смыкайся пад нагамі, садзіся за ўрокі.* Кушняры Падст. *Чаго ты смыкаюшся па хатах цэлы дзень? Сядзі дома!* Быч Стайк.

СМЫґКАЦЬ незак. 1. Цягнуць нітку з кудзелі. Пучкамі кудзелю з поцясі смыкаюш ды смыкаюш. Альшаніца Квас. 2. Насіць, валачыць. *Смыкаю патрохі грыбы, і насалю на зіму, і насушу.* Заполле Кос.

СМЫРОґД м. 1. Непрыемны пах, смурод. *Торфom печку палю, адзін смурод у хаці.* Азярцо Падст. 2. пагардл. Малады гадамі, недаростак. *Ты яшчэ смурод вучыць вялікіх.* Заполле Кос.

СМЯЦЮґХ м. 1. бат. Чорнае вялікае зерне ў коласе жыта, пшаніцы, аўса; спарыння. *Прасей жыто, бо смяцюхоў многа.* Заполле Кос. 2. пагардл. Малы ростам юнак. *Гэты смяцюх гэдыкаго кавалера з сябе строіць, не падыходзь.* Заполле Кос.

СНОґЎНІЦА ж. ткац. Прыстасаванне для снавання кроснаў. *Ад парога да покуці займала сноўніца.* Альба Квас.

СНІґТКА ж. бат. Сныць. *Снітка цвіце белым.* Лісты сніткі запарваюць і п'юць ад рэўматызма, ад разжыжэння крыві. Бялавічы Кос.

СНЯГОґЎЦЫ мн. Жаночы зімовы абутак. *Снягоўцы некалі ў модзі былі.* *Хварсухі ўмудраліся ўстаўляць у сярэдзіну снягоўцоў старыя туфлі, каб вышэй ростам стаць.* Альшаніца Квас.

СНЯКАґЦЬ незак. З шумам ачышчаць нос ад слізі. *Нос заклало, не магу дыхаць, і снякаць не дае.* Любішчыцы Люб.

СОґЙБА ж. груб. Насатая жанчына. *І адкуль такую сой-*

бу Васіль прывёз? Заполле Кос.

СО'ЛКА ж. Расол. *Добра з пахмелля солкі агурэчнай папіць.* Альшаніца Квас.

СОН м. бат. Прастрэл. Сон – вясенняя трава, хлопцы ўсё дзяўчатам рвуць. Бялавічы Кос.

СО'ПЕЛЬ м. перан. Тое ж, што і с а п л я к. *Соплі са стрэх звісаюць: вясна блізка.* Падстарынь Падст.

СО'ТКІ мн. Палетак, які падзялілі між жыхарамі вёскі пад бульбу. *Гэты год соткі далі на Струшчоўшчыні.* Заполле Кос.

СО'ЎБА ж. Тое ж, што і с о й б а. *Хто з багром, хто з насосом, а соўба з доўгім носом.* Альшаніца Квас.

СО'ШКА ж. Акучнік. *Сошкаю абгорваюць картоплі.* Рацкевічы Міл.

СПАДНЯ'К м. Ніжні камень у жорнах. *Першы камень ад поду ў жорнах – спадняк.* Квасевічы Квас.

СПАКАЙНЕ'Й прысл. Больш спакойна. *Пайшла на пенсію, то спакайней стало.* Зялёны Бор Стайк.

СПАНІ'ЦА ж. Спадніца. *Дастала спаніцу дзявочую сваю, каб пахваліцца, а яе ўсю моль пабіў.* Квасевічы Квас.

СПАРНЯ'К м. бат. Тое ж, што і с м я ц ю х. *Спарняку многа ў жыці, трэба прасіць у каго другога насення.* Заполле Кос.

СПАРО'ЦЦА зак. Рана прагнуцца, устаць з пасцелі. *Чаго вы спароліся рано, кладзецяся яшчэ спаць.* Заполле Кос.

СПАРО'ЦЬ зак. Рана разбудзіць, падняць. *Бало, спора маці, яшчэ цёмно, як жанем каровы.* Заполле Кос.

СПАРЫЖАВА'ЦЬ зак. Паралізаваць. *Суседку нашу спарыжавало, ужэ трэйці год ляжыць, ні папраўляцца.* Аўсто Стайк.

СПАРЫ'НКА ж. бат. Тое ж, што і с м я ц ю х. *Як завядзецца спарынка, то бяда.* Куляшы Міл.

СПАС м. Ратунак. *Спасу ад гэтых п'яніц німа, яно дай грошы ды дай.* Бараны Ягл.

СПАСКУ'ДЗИЦЬ зак. Абы-як выканаць работу. *Не згараў, а спаскудзіў агарода, увесь гной наварху.* Лазаўцы Міл.

СПЕ'РЦІСЯ зак. Сабрацца ў адным месцы (пра ваду). *Пасля дажджу вада так сперлася, ажно паверх асфальту пабегла.* Боркі Падст.

СПІ'ЦА ж. заал. Невялікі шчупак. *Спіца – малады шчупак.* Корачын Жытл.

СПЛА'КАЦЦА зак. Плакаць да знямогі. *Сплакалася мая ўнучка, аж хліная: двойку палучыла ў школе.* Мілейкі Міл.

СПЛАХЕ'ЦЬ зак. безас. Дрэнна сябе адчуць. *Як убачыла нявестку: малая, пуцата – ажно сплахело.* Заполле Кос.

СПЛЯНДРАВА'ЦЬ зак. Тое ж, што і с п а л а с а в а ц ь. *Спляндравалі каравы ўсе картоплі, а пастух сабе лёг ды спіць.* Була Міл.

СПЛЯНТАВА'ЦЬ зак. Падрыхтаваць аблогу пад пасеў – ачысціць ад камення, карчы павырываць. *У лесі знайшоў палянку, сплянтаваў, на весну ячмень пасею.* Альшаніца Квас.

СПО'ДНЯЕ н. Бялізна. *Сподняе было кужольнае, мяккае.* Була Міл.

СПО'КУЙ м. Спакой. *Дай мне, чалавеча, спокуй, не дурны галавы.* Міхнавічы Стайк.

СПО'ЛКА ж. Суполка. *У гурце ўсё бывая, і крыкі, і смех.* *Нездарма ў нас кажуць: “Сполка – колка”.* Заполле Кос.

СПО'МНІЦЬ зак. Згадаць, успомніць. *Спомніла, што газ ні выключыла, да бягом дахаты.* Бусяж Міл.

СПОР м. бат. Тое ж, што і с м я ц ю х. *Зара спору ў жыці німа, вывялі, а даўней многа было.* Няхачава Стайк.

СПО'РНЫ прым. Удалы (пра хлеб). *Спакла хлеб. А гэдыкі спорны!* Альшаніца Квас.

СПРАГЧЫ'СЯ зак. 1. перан. Змовіцца, згаварыцца. *Бач, як спрагліся, цэлымі начамі яблыкі тралююць з калхознаго саду. Як родныя сталі, забыліся і на сварку.* Быч Стайк. 2. Памерці. *Каб ты спрогся, каб па табе вячэру з'елі, як ты мне пад пазур залез!* Альшаніца Квас.

СПРОЊЖКА ж. Спражка. У яго на папрузі спронжка ваенная, блішчастая. Падстарынь Падст.

СПРЫЊДЗІЦЦА зак. груб. Згінуць, прапасці. Як паехаў на цаліну, то недзі там і спрындзіўся. Бялавічы Кос.

СПРЫНЖЫНОЎКА ж. Культыватар. Паглядзі, як Антош выпытляваў поле спрынжыноўкай. Размеркі Стайк.

СПРЫХОЎДУ прысл. З краю, бліжэй да выхаду. Спрыходу, бывае, ягады лепшыя, чым у сярэдзіне ягадніка. Верашкі Квас.

СПРЭЦЬ зак. 1. Сапрэць, згніць. Спрэло знізу сено без падка. Рацкевічы Міл. Спрэя гэта дабро, нікому яно ні трэба. Галік Міл.

СПУСКАЎЦЬ незак. Выпадаць, мяняць (пра зубы). Карова зубы спускае, бо маладая. Руда Падст.

СПУЎСКЛІВО прысл. Адхоніста, паката, спадзіста. Дзеці на лыжах з горкі любяць з'язджаць. Балю, усё мы шукалі, каб спускліво было. Заполле Кос.

СПУСТ м. 1. стал. Фуганак. Спуст доўгі, ім дошкі падганяюць адна да аднае. Сакоўцы Міл. 2. Жолаб, па якім цячэ і падае вада на кола. Па спусце бяжыць спертая вада і падае на кола. г. Косава.

СПУШЫЦЬ зак. безас. Уздуць. Грушэй наеўся, ажно спушыло. Гладышы Міл.

СПРАКА ж. 1. Ніжняя частка збанка. Пабілі збанка, яно срака засталася. 2. Частка снапа ніжэй ад перавясла. Снапа ставіш на землю сракай. Альшаніца Квас.

ССАЎДЗЕЦЬ незак. Шчымець. Абдзёр руку, надто раны ссадзяюць. Гошчава Стайк.

ССЕЎДЗЕЦЬ зак. Адсядзець. Сседзяў ногу, не ступлю. Сакоўцы Міл.

ССЕЎКЧЫ зак. экспр. Набіць, адлупцаваць. Палезла ў чужы агарод, то маці ссекла на горкае яблыко. Вось як нас вучылі! Сенькавічы Падст.

ССЯКНУЦЦА зак. Навярэдзіць (пра пазваночнік). Падняў мех з картоплямі да ссякнуўся, баліць спіна.

г.Косава.

СТАЕЎЛЬНЫ *прым.* Выязны (пра каня). Быў у нас конь, малады, гарачы. Мы яго не запрагалі ў плуг, трымалі за стаельнаго. Заполле Кос.

СТАЎЛКА *ж.* Столка. Вярoўкі ўоць у чатэры сталкі. Грыўда Міл.

СТАЎНІЦА *ж.* Кухонная дошка. Сало трэба на стальніцы рэзаць, а не на стале. Для чаго я яе купляла?! Азярцо Падст.

СТАНАЎКОМ *прысл.* Старчма. Лён рвуць і ставяць станаўком, у кучкі. Харoшча Міл.

СТАНОК *м.* 1. Прыстасаванне, на якім пілююць дровы. Станок трэба зрабіць, а потым дрова рэзаць. Плехава Люб. 2. Прыстасаванне для віцця вярoвак. У суседа майго быў станок, у яго на надворку ўсё вілі вярoўкі. Хадоркі Кос. 3. *ткац.* Прыстасаванне, у якое ўстаўляецца вітушка для навівання асновы. Вітушка знізу ўстаўляецца ў станок, а зверху мацуецца да столі. Вітушку круціш і навіяеш аснову. Альшаніца Квас.

СТАРАНА *ж.* Частка памяшкання, куды складаюць снапы, сена. Накасіў гэтым годом цэлую старану сена. Заполле Кос.

СТАРАЯ *прым.* Позна скошаная (пра траву). Гаспадар з цябе, ідзеш касіць, калі пераспела трава, старая, як дубцы. Заполле Кос.

СТАРЫ МЕСЯЦ *м.* Апошняя квадра месяца, ветах. Кажуць, косы дзяўчатам німожна адрэзваць, калі стары месяц. Расці ні будуць. Альшаніца Квас. Авечкі ні стрыгуць у стары месяц, бо воўна ні будзя расці. Халап'я Падст.

СТАЎ *м.* Панарад. Стаў – гэта воз без калёс. Любішчыцы Любішч.

СТАЎБУН, СТУЎБУН *м.* Аб'едзенае сцябло расліны. Карова так аб'есць лебяду, адны стаўбуны тырчаць. Боркі Падст. Чэрві аб'елі ўсю капусту, ано стуўбуны тырчаць. Альшаніца Квас.

СТАЎДУР м. і ж. абразл. Высокі чалавек. *Ні дзеўка, а стаўдур, як яна сабе жаніха дабярэ.* Панкі Люб.

СТАЎПЕЎ м. 1. Брусок у граблях, у які ўстаўляюцца зубы. *Стаўпец у граблях або бярозавы, або есянёвы.* Аляксейкі Стайк. 2. Брусок у весніцах, веснічках. *Аснова ў вешніцах, вешнічках складаецца з двух стаўпцоў і двух папярочок.* Заполле Кос.

СТАЦІЎА ж. ткац. Аснова кроснаў; станіна. *Бакавіны ў кроснах – стацівы.* Старажоўшчына Кос.

СТАЯЎ м. Ніжняя частка ступы. *Апора, аснова ступы – стаяк.* Заполле Кос.

СТОЎРАЖ м. 1. Вартаўнік. *Кажуць, у Германіі німа старажэй.* Майск Люб. 2. ткац. Нітка на жалежным прутку ў сукале. *Прыладзіш цэўку на пруток, насучаш трохі ніток па ўсёй цэўцы, а тады ўжэ стоража ніткамі мацуяш, каб цэўка ні злятала.* Альшаніца Квас.

СТРАХАПУЎДЗІНА м. і ж. зневаж. Чалавек, знешні выгляд якога выклікае абурэнне, агіду; пудзіла. *Гэта модніца на страхапудзіну падобна, яно яе ў агарод гараб'ёў палохаць.* Заполле Кос.

СТРАХОЎКА ж. этнагр. Дошчачка, якой раўняюць страху, як крыюць саломай. *Саломая даўней хаты крылі, то ў кожнаго страхоўка была.* Аўсто Стайк.

СТРАЧЫЎЦА незак. Гізаваць. *Як пачуюць каравы строка, не ўтрымаць на пашы, так строчацца, шукаючы ратунку.* Заполле Кос.

СТРОК м. заал. Авадзень. *Строк, як пчала, але большы, надто яго каравы баяцца.* Любішчыцы Люб.

СТРУЎГА ж. 1. Багна, дрыгва. *Стругі баяліся, каб ні ўлезці.* Заполле Кос. 2. Купістае мокрае балота. *Правальваешся ў струзі: адной нагой ступаяш, а другую ледзьві выцягняш.* Альшаніца Квас. 3. Дрыгвяністае балота сярод лесу. *Пад Ворляю струга была, купіны велькія, вада стаяла, страшна было хадзіць.* Бялавічы Кос. 4. Нізкае мокрае месца. *Дзе моцно грузко, то гэта струга.* Квасевічы Квас.

СТРУГАЇЦЬ *незак. ткац.* Касмаціць, камлаціць. Як стружа бердо, то ніці мажуць адваром з льняного семя. Заполле Кос.

СТРЭМП *м.* Частка зламанага дрэва, якая засталася стаяць. *Бурай паламало лес, адны стрэмпны стаяць.* Заполле Кос.

СТУ'БЛО *н.* Грузкія глыбокія ямы ў балоце. *У стублах і ў гарачую летнюю спёку гразко, не ступіш, прорва.* Заполле Кос.

СТУ'ЖАЦЬ *зак.* Абсохнуць, увабраць у сябе вільгаць. *Зямля за ноч стужала, хоць цвёрда пад нагамі стало.* Заполле Кос.

СТУ'ЖЫЦЬ *незак.* Зрабіць тугім, уціснуць. *Перавяжаш перавяслячком снапа, а тады клымбом стужыш, уцісняш.* Заполле Кос.

СТУПА' *ж.* Ступня. *У цябе ступа, як у Лагача, 45 размера.* Альшаніца Квас.

СТУ'ПІЦА *ж.* Калодка (у коле). *Ступіца ў калясе.* Бараны Ягл.

СТУПІ'ЦЦА *зак.* Стаць кароткім ці малым пасля мыцця. *Сукенка яшчэ новая, а памыла, то ступілася, ано на дзіця.* Хадоркі Кос.

СТУ'СІНА *ж.* 1. Пуга. *Ля каня трэба, каб яшчэ добрая стусіна была.* Мілейкі Міл. 2. Дубец. *Стусіна – гэта гнуткі доўгі дубец.* Альшаніца Квас.

СТЭ'ЎДУР *м і ж.* Тое ж, што і с т а ў д у р. *Ужэ добры стэўдур, а з дзяцёмі граяшся.* Квасевічы Квас.

СУГО'РАК *м.* Узгорак, пагорак. *На сугорку ніцні вырасця: за лето сонцо выпячэ, выжарыць.* Заполле Кос.

СУДАСІ'ЦЬ *зак.* Здарыцца, напаткаць. *Ба, як Зосю судасіло: то ногу зламала, то сын у аварыю папаў.* Заполле Кос.

СУ'ДАЧКІ *толькі мн.* Веснічкі. *Нехто не закрыў на ноч судачкі, павыпускаў авечкі, ні ведаю, дзе іх шукаць.* Заполле Кос.

СУДЗІНА ж. Вялікая бочка, у якую ссыпалі зерне. *Прымаўку маці мая ўсё казалі: "Як судзіна поўна, то і гаспадынька моўна".* Заполле Кос.

СУКАЙЛО н. Прыстасаванне, пры дапамозе якога навіваюць ніткі на цэўкі; сукала. *Ніткі на сукайлі сукаць – дзіцячы заняток.* Заполле Кос.

СУКАЧЭ мн. 1. ткац. Няроўнасці на паверхні палатна з-за дрэннай пражы. *Хто ні ўмея прасці і нітку вядзе то танчэй, то таўшчэй, то сукачэ будуць відны на палатне.* Альшаніца Квас. 2. Бруд на целе. *На сенакосе пабудзяш цэлы дзень, станяш мыцца, ажно сукачэ качаюцца на целі.* Скураты Квас.

СУС м. Кухталь, штурханец. *Гадкіхлопця у Галі, спадцішка сусоў надаваў маёй дзеўчыні.* Була Міл.

СУСЛО н. Самаробная соска. *Даўней хлеб жавалі, клалі ў льняную ганучку і давалі дзіцяці ссаць.* Альшаніца Квас.

СУСТРЭЧА ж. абрад. Частка вясельнага абраду. *Едуць маладыя з вянца, то ля хаты маладой вясковая моладзь ладзіць сустрэчу: прывязваюць дзве бярозкі да шулы ў варотах хаты, звязваюць іх вярхі, утвараючы браму. Ставяць стол, на стол сваю гарэлку, хлеб, соль. Прыязджаюць маладыя з вясельнікамі. Маладых, свата са сваццяй і дружыну запрашаюць для вітання. Наліваюць чаркі маладым, зычаць ім дабра, шчасця, падкідваюць, пасадзіўшы на зэдлік, на ўра. Гэдык робяць з усёй дружынай, са сватам і сваццяй. За ўсё гэта просяць гасцінец: гарэлку ды закуску.* Заполле Кос.

СУТАЧКІ толькі мн. Вузенькая дарожка між платамі. *Усё сутачкамі вадзілі коні на выган.* Альшаніца Квас.

СУХАВЕЙКА ж. бат. Цмен пясчаны. *Сухавейка ад жаўцюхі памагая.* Заполле Кос.

СУХАПАСТОЙ зб. м. Сухастой. *Казалі, што сухапастою нельга было ў зруб класці: хварэць будуць у такой хаці.* Яглевічы Ягл.

СУХАРЭБРЫК м. экспр. Худы чалавек. *Сухі, худы, адны*

рэбры, вось табе і сухарэбрык. Бусяж Міл.

СУ'ЧКА ж. Малая самапрадка, калаўрот. *Сучка – маленькая каваротка, надто добра на ёй воўну прасці. Альшаніца Квас.*

СУ'ЧКІ мн. Падсанкі, якімі карыстаюцца пры перавозцы доўгіх бярвенняў. *Каб хлысты ні валакліся па зямле, канцы хлыстоў клалі на сучкі. Заполле Кос.*

СХАДНЕ'Й прысл. Па сходнай цане, танней. *У гэту нядзелю схадней парасят купіла. Сенькавічы Падст.*

СХВАТ м. Прылада для вымання патэльні з печы. *Возьмеш схвата, то пятэльню на самы вялікі агонь паставіш. Альшаніца Квас.*

СХНУ'ЦЬ незак. Сохнуць. *Атаву скосіш раней, то схне хучэй. Быч Стайк.*

СХО'ДЗІЦЬ незак. Узыходзіць (пра сонца, месяца). *На Яна сонцо як сходзіць, то, кажуць, грая. Сакоўцы Міл.*

СХО'ДНЫ прым. 1. Памяркоўны (пра характар чалавека). *Сходны чалавек, з ім можна паладзіць. Альба Квас.* 2. Пра цану тавару, якая задавальняе прадаўца і пакупніка. *Па сходнай цане купіў цялушачку ў свата. Заполле Кос.*

СХРОН м. Схоў. *У вайну на агародах людзі схроны рабілі. Яглевічы Ягл. У кожнай жонкі е схрон ад мужыка. Бялавічы Кос.*

СЦЕ'ЖАР м. Жэрдка, якую ставяць у сярэдзіну стога. *Гэта зараз не ставяць сцежар у стажку, а даўней ставілі, бо сено дробнае было. Заполле Кос.*

СЦЕ'ПЛЕЦЬ зак. безас. Пацяпалець. *Маразы трашчалі два тыдні, дзякуй Богу – сцепляло. Заполле Кос.*

СЦЕПЯНУ'ЦЬ зак. 1. безасаб. Страсянуць. *Аж сцепянуло ад холаду. Руда Падст.* 2. экспр. Тузануць. *Сцепяні яго за каўнер, то як міленькі прызнаецца. Верашкі Квас.*

СЦЁ'ПКА ж. Кладоўка. *У нас кажуць каморка, а ў Скуратах – сцёпка. Альшаніца Квас.*

СЦІБА'ЦЬ незак. Ісці хутка, шырокімі крокамі. *Старая*

Т

ТАБАРЭ́ТКА ж. Табурэтка. *Пастаў табарэтку і абірай вішні.* Юкавічы Стайк.

ТАБАЧКО́ВЫ прым. Зеленавата-карычневы. *Купіла сукенку сабе табачковага коляру.* Галенчыцы Ягл.

ТАБЛЯВА́ЦЬ незак. Замацоўваць у зрубе адно бервяно да другога пры дапамозе драўляных шыпоў. *Сцены таблююць тэблямі, каб ні накруціло.* Яблонка Жытл.

ТАКАВУ́СЬКІ займ. Такі самы. *Картоплі выгорваюцца леташнія, такавуськія ляжаць.* Жамайдзякі Міл. *Думала, спрэла мая блюзка, лежачы ў сундуку, дастала, а яна такавуська.* Харошча Міл.

ТАКВЕ́ЛЯ прысл. Так многа, столькі. *Я сёні таквеля ягад назбірала, ажно самой ні верыцца.* Альшаніца Квас.

ТАЛМУ́ДЫ мн. перан. Кнігі. *Заваліў гэтымі талмудамі ўсю хату.* Заполле Кос.

ТА́ЛУБ м. Вонкавая частка чаго-н. *Мышы павыносілі гарбузянята з гарбуза, адзін талуб застаўся.* Заполле Кос.

ТА́ЛЬКА ж. Маток мулінэ. *Купі пяць талёк горыню чырвонага.* Альшаніца Квас.

ТА́МАКА прысл. Там, вунь. *Тамака музыка грая.* Ёдчыкі Квас.

ТАПАРНЯ́К м. Тонкі лес, які можна высекчы сякерай. *Прывёз добры воз тапарняку, можна будзя і сякерай на дрова парубаць.* Старажоўшчына Кос.

ТАПАРЫ́СКО н. Тапарышча. *На тапарыско даўней шукалі чачотаву бярозу.* Грыўда Міл.

ТАПЛЯ́К м. Дрэва, якое ляжала ў вадзе. *З дуба-тапляка робяць мянташкі.* Стайкі Стайк.

ТАРАХТА́ЙКА ж. абразл. Воз, калёсы. *Зараз вазы на гумавах калёсах, а даўней гэтыя тарахтайкі грукацелі жалезом па каменнях.* Заполле Кос.

ТА́РКА ж. Дошка з выступамі-грабянямі для мыцця

бялізны. Зараз машынай мыюць, а даўней на тарцы аджымалі. Заполле Кос.

ТАРПА' ж. 1. Торф. *На тарпе ўсе расце: і картонлі, і буракі, і моркоў.* Альшаніца Квас. 2. Торфабрыкет. *Тарпы дзве тоны прывёз, на ўсю зіму будзя.* Альшаніца Квас.

ТАРПАТЫ'Н м. Шкіпінар, тарпатына. *Тарпатыном націраюць грудзі ад кашлю.* Даргужы Міл.

ТАРФЯ'НІСКО н. Тарфянішча. *Тарфяніско летом гарэло.* Заполле Кос.

ТАРЭ'НЧЫЦЬ незак. Цягнуць, валачы. *Куды ты сумку тарэнчыш? Можа, да дачкі?* Гошчава Стайк.

ТАЎКЕ'НЯ ж. кулін. Тое ж, што і к а м я к. *Люблю таўкеню, як у пячэ запячэцца, усмажыцца.* Квасевічы Квас.

ТАЎСЦЕ'РАЗНЫ прым. павел. Таўшчэзны. *Такі корань у баравіка быў таўсцеразны, зроду такога ні бачыў.* Скураты Квас.

ТАЎСЦЮ'ХА ж. бат. Таўстуха. *Таўсцюхі тоўсценькія, чысценькія, марынаваныя смачныя.* Заполле Кос.

ТАХТА' ж. Такт, раўнамернае чаргаванне ўдараў. *Як у тахту пападзеш, то ўтры цэпы малацілі.* Альшаніца Квас.

ТКА'ЛЯ ж. Жанчына, якая тчэ; ткачыха. *Мая мама – здатная ткаля была.* Альшаніца Квас.

ТКО'ЛЯ прысл. На ўсякі выпадак, наўгад. *Хадзем тколя ў лес, мо маліна паспела.* Гладышы Міл.

ТО'НЯ ж. Затока. *На рэчцы Грыўда е место, якое называюцца Марусіна тоня.* Сенькавічы Падст.

ТО'ЎСТА ж. Цяжарная. *Кажуць, Тацяна ўжэ шостым тоўста.* Руда Падст.

ТРАЙКО' ліч. Трое. *Слава Богу, трайко дзетак нажылі.* Галынка Міл.

ТРАЙЦЯ'К м. устар. Трэцяя частка надзела зямлі. *За ёй у пасаг бацькі некалі далі трайцяк зямлі. Зараз гэта прыкладно шэсць гактароў.* Сакоўцы Міл.

ТРАЙЦЯ'ЧКА ж. Цялушка ў 3 гады. *Добра, як цялушка трайцячкай пабегая: з яе добрая карова будзя.* Рацкевічы Міл.

ТРАЛЯВАЎЦЬ *незак.* 1. Звозіць, звалакаць зрэзаныя дрэвы ў адно месца. *Пілою спускаць дзеравіну, а тады канём тралююць.* Бялавічы Кос. 2. *перан.* Насіць, валачыць. *Кожны дзень да паязда сумкі з яблыкамі тралюя: мусі, капейку добрую мая.* Бялавічы Кос.

ТРАЎМЫ *мн.* Вышкі ў хляве. *Гэты год поўныя трамы забіў сеном, думаю, карові хваціць.* Плехава Люб.

ТРАПАЎЦА *незак. асудж.* Лёгкадумна паводзіць сябе. *Ззамаладу трапалася – з тою славаю і памрэ.* Размеркі Стайк.

ТРАПАЎЦЬ *незак. перан.* Гаварыць бязглуздзіцу. *Трэп-ляш ты абы-што.* Бусяж Міл.

ТРАПАЎЧКА 1. *ж.* Трапло. *Трапачка – прылада, якой трэплюць лён.* Падстарынь Падст. 2. *м. і ж.* Пустабрэх. *У гэтае трапачкі ў мінуту сто слоў вылятае і ўсе – пацяруха.* Падстарынь Падст.

ТРАСАЎЛКА *ж. тэх.* Бульбакапалка. *Зараз лягчэй стало картоплі капаць: з Польшчы трасалок навязлі.* Няхажава Стайк.

ТРАХТАВАЎЦЬ *незак.* Тое ж, што і т р а л я в а ц ь 2. *Трахтуя маці гэтым дзецям сумкі, а яны лянуюцца прыехаць з горада.* Була Міл.

ТРОЎНУЦЬ *зак.* Стукнуць, ляснуць. *Тропні па рукам, калі бярэ запалкі.* Заполле Кос.

ТРУСКАЎКІ *мн.* Трускалкі, клубніка. *Трускаўкі першыя ягады, якія спеюць.* Бараны Ягл.

ТРУХЛЯЎЫ *прым.* Дуплаваты. *Рэдзька трухлявая, бо велькая парасла.* Мілейкі Міл.

ТРУХЦЕЎЦЬ *незак.* Утвараць глухі гук (пра надтрэснуты посуд). *Трэснуў збан, ажно трухціць.* Заполле Кос.

ТРЫБ *м.* Трыба, лясная прасека. *Трыбом можна напраму папасці ажно ад нас у Смольню.* Бялавічы Кос.

ТРЫЎЛО *м. і ж. груб.* Чалавек з вялікім трыбухом, чэравам. *Гэтае трыбло не ўкорміш.* Лазаўцы Міл.

ТРЫМАЎЦЬ *незак.* Гадаваць, разводзіць. *Хто трымая*

карову, свіней, курэй, то работы ўдома хапая. Аўсто Стайк.

ТРЫМКАЦЬ *незак.* Брынкаць. Ні трымкай ля вуха, бо паляціць твая гітара на гуліцу. г. Косава.

ТРЫМЦЕЦЬ *незак. экспр.* Трасціся, дрыжаць ад жадання. Гэдык хоча навучыцца на ровары ездзіць, аж трымціць. Куляшы Міл.

ТРЫНДЭЛІЦЬ *незак. экспр.* Доўгі час гаварыць пра адно і тое ж. Надакучыло ўжэ: трындэліш ды трындэліш пра адно і тое ж цэлы вечар. Заполле Кос.

ТРЭЛІЦЬ *незак.* Тое ж, што і трындэліць. Цэлы час трэліш, а я і ні ведаю, чаго ты хочаш. Аляксеікі Стайк.

ТРЭЛЬ ж. Месца, куды звалакаюць, звозяць зрэзаныя дрэвы. Дзеравіну зрэжуць, а тады ў трэль валакуць трактаром. Квасевічы Квас.

ТРЭПЫ *мн.* Басаножкі на драўлянай падэшве. Пасля вайны трэпы насілі. Альшаніца Квас.

ТУБЕЛЬНІК *м.* Старажыл. Яны прыезджыя, тут мало тубельнікоў. Заполле Кос.

ТУДОМІ *прысл.* У тым напрамку, у той бок. Тудомі ідзі, бліжэй будзя. Альба Квас.

ТУКАЦЕЦЬ *незак.* Стукаць. Нехто тукаціць у дзверы. Азярцо Падст.

ТУМАР *м.* Пануры, нелюдзімы чалавек. Вось з гэтым тумаром века дажываю. Заполле Кос.

ТУМБА ж. буд. Выемка, гняздо ў бэльцы, куды ўстаўляецца прамавугольны шпень кроквы. У бэльках выдзёўбваюцца тумбы, куды ўстаўляюцца пальцы кроквоў. Заполле Кос.

ТУПАВАТО *прысл.* Туга, дрэнна. “Якувас з прадуктамі?” – “Тупавато”. Заполле Кос.

ТУПКО *прысл.* Цвёрда пад нагамі, можна прайсці (пра балота). Ступай сюды, тут тупко, можна прайсці. Заполле Кос. Замочвалі калёсы ў Бродзі: там заўсёды тупко было. г. Косава

ТУРЗАЦЬ *незак.* 1. Торгаць, трасці. Чаго ты мяне

турзаяш за грудзі? Заполле Кос. 2. перан. Тузаць, ныць (пра боль). Паляц нарываю, то гэдык турзая, цэлу ноч ні спаў. Заполле Кос.

ТУ'РОК м. 1. Турак. У кургане туркі пахаваны. Даргужы Міл. 2. перан. Неразумны чалавек. *Гэты турок усё робіць па-свойму і ўсё па-дурному.* Ятвезь Квас.

ТУ'РЫЦЬ незак. экспр. Гнаць (пра самагонку). *Турыць самагонку як днём, так і вечаром, і міліцыі на яе німа.* Квасевічы Квас.

ТУ'ТАКА прысл. Тут. *Тутака жыў пісьменнік Яраслаў Пархута.* Мілейкі Міл.

ТУ'ХЛЯЦЬ незак. 1. Марнець, гібець. *Гэты чалавек не живе, а тухляя.* Альшаніца Квас. 2. Ляжаць, пазбягаць працы, валяцца. *Цэлы дзень тухляя на гэтом ложку, а трава ў агародзі някошаная стаіць.* Заполле Кос.

ТУШО'НІКІ мн. кулін. Тушаная бульба. *На абед у нас тушонікі.* Альшаніца Квас.

ТХНУЦЬ незак. 1. Патыхаць, несці, веяць чым-н. *Вецяяр падуў, то тхнуло такім смыродом, хоць нос затыкай.* Заполле Кос. 2. Пачаць псавацца, смярдзець. *Мясо тхне, выкідай ці вымочвай.* Заполле Кос.

ТЫ'РКАЦЬ незак. Бадзяцца, валэндацца. *Тыркаюся во цэлы дзень у хаці і работы ні відно.* Хрышчоначы Квас.

ТЫ'ЦАЦЬ незак. Тыцкаць. *Што ты тыцяяш сваю балячку пад нос, ні хочаш рабіць, то так і скажы.* Любішчыцы Люб.

ТЫ'ТУС м. мед. Тыф. *Каб цябе тытус забраў!* Заполле Кос.

ТЫ 'ЧКА ж. Шост з круком на канцы, якім дастаюць вядро са студні. *У мяне тычка новая, яловая.* Яглевічы Ягл.

ТЫЧКО'ВАЯ ПАСО'ЛЯ ж. Гатунак фасолі. *Тычковая пасоля ўеца па тычцы.* Зыбайлы Жытл.

ТЭ'БЕЛЬ м. 1. буд. Інструмент для свідравання дзірак у бярвяне. *Тэблём круцяць дзіркі ў дзераве.* Заполле Кос. 2. Драўляны шып, якім мацуюць бярвенні ў зрубe. *Тэбляў, як будуюць хату, много трэба.* Заполле Кос.

У

УАДНОЎСТАЛЬ прысл. У адну столку. Ручнікі выткала, скруціла ўадносталь, схавала: унукам будзя. Альшаніца Квас.

УБІЎЦЬ зак. Заплаціць чалавеку не па колькасці здадзенага малака, а па яго якасці. Я здала за месяц сто літроў малака, але тлустасць у мае каровы 3,2%, то ўбілі 3 літры. Заполле Кос.

У БАРОЎНЫ прысл. Спосаб пасадкі бульбы. У барозны садзяць так: прайшоў круг – пасадзілі, другі ідзе – прапускаюць, трэці – зноў садзяць, і так далей. Заполле Кос.

У БЛІЎНА прысл. Спосаб пасадкі бульбы. У блізна так садзяць: дзве баразны падрад садзяць, а трэцяя – пустая. Заполле Кос.

УБОЎІСКО м. Лянівы, непаваротлівы чалавек. Ці ж гэта чалавек? Убоіско. З печы ні злазіць. Юкавічы Стайк.

УВАДВОЎ прысл. У дзве столкі, удвайне. Выткала радзюшок у 12 цэпоў, скруціла ўвадвой, прыедуць дочки, дочкам addam. Альшаніца Квас.

УВАЛІЎЦЬ зак. 1. экспр. Набіць, стукнуць. Як уваліў кіём па карові, то аж, бедна, прысела. Жытлін Жытл. 2. перан. Заплаціць. Уваліла гэдыкія грошы за туфлі, а ў іх на другі дзень падэшва адвалілася. Хрышчонавічы Квас.

УВАПРЭЎЦЬ зак. Упацець. Пакуль па цаліку прайшоў, то весь увапрэў. Размеркі Стайк.

УВІЛЬНУЎЦЦА зак. Памерці, мала хварэўшы. Ба, як Андрэй увільнуўся, яшчэ ўчоры бачыў яго ў магазіні. Любішчыцы Люб.

УВЯРНУЎЦЬ зак. Набіць, адлупцаваць. Памятаю, палез у чужы сад па яблыкі, то пакойны бацько мне добра ўварнуў. Заполле Кос.

УГАНУЎЦЬ зак. Угадаць. Угані, што я ў руцэ трымаю.

Заполле Кос.

УГРЭ́БАЦЬ незак. Зграбаць. *Даўней пройдзяш баразну, а тады гной угрэбаяш граблямі ў баразну.* Заполле Кос.

УГРЭ́БЦІ зак. Згрэбці. *Трэба ісці, пагода стаіць, можа, якую капіцу сена і сам уграбу.* Заполле Кос.

УДА́Р м. этнагр. Месца, па якім ударылі, выцялі. *Трэба схадзіць да Зосі, каб пагаварыла ад удару.* Альшаніца Квас.

УДВАЕ́ прысл. Удвая. *Ты яму зробіш добра, то ён табе ўдвае.* Альшаніца Квас.

УДЗІВАВА́ЦЦА зак. Уразіцца, здзівіцца. *Як вытраслі капалкаю картоплі, то ўдзіваваўся – горама ляжаць.* Альшаніца Квас.

УДО́МА прысл. У доме, у хаце. *Прыходзь узаўтры, я ўдома буду.* Заполле Кос.

УДУ́ХА ж. Астма. Німа як жыць: удуха мучыць. Альшаніца Квас.

УЕ́ДЛІВЫ прым. Прыдзірлівы. Німа спасу: такі ўедлівы мой чалавек. Заполле Кос.

УЖЫ́ЦЬ зак. Пажыць у дастатку. *Вера за сваім мужыком што ўжыла, то ўжыла.* Квасевічы Квас.

УЖЫ́ШЧА ж. Доўгая тоўстая вяроўка. *Сено ўціскалі ўжышчай.* Альшаніца Квас.

У ЗАМО́К прысл. буд. У гладкі вугал. *Кажуць у нас так: робяць гладкі вугал у замок у адзін палец, у два пальцы.* Заполле Кос.

УЗА́ЎТРЫ прысл. Заўтра. *Узаўтры да Косава паеду.* Альшаніца Кос.

УЗВАРО́Т м. Месца ў канцы загона, дзе разварочваліся коньмі. *Гарэш, то на ўзвароце добра трэба глядзець, каб коні ў пастронкі ні запуталіся.* Заполле Кос.

УЗДО́Р м. Здор. *Сала німа, але ўздор е, дацягням да свята, а там будзям калоць свіню.* Куляшы Квас.

УЗДУ́ХА ж. Багна, гіблае месца на балоце. *Уздуха – дрыгва, там праходу німа ні чалавеку, ні скаціне – патапленне.* Альшаніца Квас.

У'ЗІК м. бат. Дуброўка прамая. Узік, ці калган, цвіце дробным жоўтым цветом, лісты дробныя, пальцатыя. Расце ў лясных лугах у траве. Заполле Кос.

УЗУРЭ' мн. Каленцы ў сцябле расліны. Узурэ доўго сохнуць, а так сено можна ўжэ было б грабіці. Заполле Кос.

УКАЛЫ'МІЦЬ зак. Неспадзеўкі зарабіць. Привёз сено швагру: дзесяць рублей укалыміў. Куляшы Міл.

УКАПЕ'ЙКУ прысл. Дорага. Гэтыя дрова абышліся мне ў капейку. Заполле Кос.

УКВЕ'ЧАНЫ дзеепрым. Упрыгожаны кветкамі, стужкамі. Карова на Сёмуху прышла дахаты ўквечана. Аўсто Стайк.

УКВЯЛІ'ЦЬ зак. 1. Уцвяліць. Зуба ўквяліў, усю ноч ні спаў. Кушняры Падст. 2. Давесці да плачу, пакрыўдзіць. Уквяліў жонку, то і есці ні наварыла. Боркі Падст.

УКВЯЦІ'ЦЬ зак. Упрыгожыць кветкамі. Перш чым ехаць да маладое, трэба машыну ўквяціць. Була Міл.

УКЕ'ЎЗАНЫ дзеепрым. Укачаны, упэцканы. Хлопца з гуліцы прышоў увесь укеўзаны. Лазаўцы Міл.

УКЛЯ'ПАЦЦА зак. 1. экспр. Закахацца. Укляпаўся ў суседку, кажа, жаніцца буду. Мілейкі Міл. 2. Прычапіцца, прыстаць. Укляпаўся я да чалавека, пакуль ні ўбачыў яго з твару: абазнаўся, а думаў Пятрусь Ладасоў. Заполле Кос.

УКРА'ДКОМ прысл. Употаі, тайна. Украдком яблыкі з саду валочыць. Гошчава Стайк.

УКРУГАВУ'Ю прысл. Кругом, усюды. Укругавую хмарамі небо зацягнуло. Быч Стайк.

УЛЕ'ЦЯЦЬ зак. Папасціся. Мая дачка ўлецяла, то ўлецяла: гультай, і за яго, і за сябе робіць на фермі. Размеркі Стайк.

УЛЯГА'ЦЬ незак. Мець цягу да чаго-н., да каго-н. Гэдык у ягады ўлягая, кожны дзень бегая ў лес. Альшаніца Квас.

УМЕ'РЦІ зак. Памерці. Я адна жыву, без дзяцей: мужыка на вайне забіло, адной умерці трэбо. Няхачава Стайк.

УМЯНЦІ'ЦЬ зак. экспр. Умомант з'есці. Ба, як есці

захацеў: у мінюту міску капусты ўмянціў. Квасевічы Квас.

УНІ'КНУЦЬ зак. Привыкнуць, прызвычаіцца. *Пайшоў я ў прымы ў гэтае сяло, хутко ўнік, знаю тут усіх ужэ.* Падстарынь Падст.

УНУ'КА ж. Унучка. *Мая унука вучыцца за доктара.* Верашкі Квас.

УНУ'РЛІВЫ прым. Пануры, хмуры. *Усё жыццё лесніком прарабіў, то гэдыкі ўнурлівы.* Яглевічы Ягл.

УНЫ'ЛАСЦЬ ж. Спецыфічны пах на пачатку гніення. *Слоіка з мясам адкрыла: уныласцю пахня.* Альшаніца Квас.

УНЫ'ЛЫ прым. Які пахне прэласцю, гніласцю, з "душком". *Я ні трымаю сало, мяса ў шклянках, як некаторыя, мне тое сало ўнылае, пах нехарошы ад яго. Я сало і мяса трымаю ў кубельцы.* Альшаніца Квас.

УПА'ДЗІНА ж. Паніжэнне на полі, нізінка. *У гэтай упадзіні век вада ні высыхая.* Хрышчоनावічы Квас.

УПЕ'РУД прысл. Спачатку, перш. *Калі ўперуд альха распусціцца, то будзя мокры год, а як бяроза, то сухі.* Альшаніца Квас.

УПЕ'РУЧ прысл. Тое ж, што і ў п е р у д. *Уперуч я ў лесі рабіла, на смольні, а зара ў калхоз хаджу.* Воля Жытл.

УПРАВУ'НОК м. Штодзённы клопат па гаспадарцы. *Управунку много, гаспадарка велькая.* Заполле Кос.

УПРЫПУ'СТ прысл. Многа, уволю. *Сена даю ўпрыпуст, на поўную губу.* Заполле Кос.

УПУСТАПА'Ш прысл. Пустапасам, без нагляду. *Каравы сёні цэлы дзень упусташ хадзілі: дзеці пасвілі, ні глядзелі.* Альшаніца Квас.

УПЫНІ'ЦЬ зак. Адагнаць, адварнуць ад шкоды. *Упыні маю карову, у жыто пашла.* Любішчыцы Люб.

УРАБІ'ЦЬ зак. Наслаць чары, сурочыць. *Як урабілі мне, то папахадзіла па чмутарах, каб адгаварылі.* Альшаніца Квас.

УРА'З м. Хвароба жывата. *Спалохаўся моцно, ураз прыпаў. Трэба ісці да шаптухі якое.* Альшаніца Квас. *Ураз*

прыпаў, бо падняў цяжко. Заполле Кос.

УРАЎНІК м. бат. Крынічнік. *Уразнік расце ў сасновых лясах, але зараз рэдка яго ўбачыш: панішчылі, лес тралюючы трактарамі. Бялавічы Кос.*

УРАСЦІ зак. Знерухомець, здранцвець. *Урос у зямлю ад страху. Квасевічы Квас.*

УРОЎКІ мн. Сурокі. *Карова не даецца даіць: урокі, зайзд-расць велькія. Заполле Кос.*

УРОЎСКІДЗЬ прысл. Спосаб арання, пры якім пасярэ-дзіне загона атрымліваецца разора. *Гараць на зіму трэба ўроскідзь. Заполле Кос.*

УРОЎСКІДКУ прысл. Тое ж, што і ў р о с к і д з ь. *Уроскідку гаруць, калі ні думаюць восянню сеяць, а ў адзін загон – гэта пад сяўбу. Альшаніца Квас.*

УРОЎЧЫСКО н. Урочышча. *Я налічыў каля нашага сяла каля ста ўрочыскоў. Заполле Кос.*

УРУБАЎЦЬ зак. Насячы. *Урубай смальнякоў. Хадакі Жытл.*

УРУЎНА ж. Рунь. *Ні адгонішся ад варон, так і пасуцца на ўруні. Заполле Кос.*

УРЭЎХ м. Агрэх. *Урэхаў нарабіў гаручы. Пакапаў, як свіня, а ні згараў. Альшаніца Квас.*

УСАЛЕЎЦЬ зак. Прасолець. *Мясо ўсалело, можна і сырое есці. Квасевічы Квас.*

УСМАЎЛ м. Смалістая частка дрэва. *Гэтая шулка доўго прастаіць – адзін усмал. Заполле Кос.*

УСЯНОЎЧНА ж. царк. Ноч перад Вялікаднем. *Пайду на ўсяночну паску свянціць. Бялавічы Кос.*

УСІТАВЫ прым. Трухлявы, паточаны. *Ёлка ўсітава гадзілася яно на лучыну. Заполле Кос. Усітава дзеравіна – на дрова, стрыжнёвая – на брус. Аляксеікі Стайк.*

УСКЛАД прысл. Спосаб ворыва ў адзін загон. *Восенню ўроскідзь гаруць, а вясною – у склад. Падстарынь Падст.*

УСКОЎЧЫЦЬ зак. 1. Трапіць. *Ускочыў у лужу, поўныя чаравікі вады набраў. Скураты Квас.* 2. перан. *Няўдала*

вийсці замуж, ажаницца. *Ускочыла, як у агонь, і дзе мае вочы былі.* Гошчава Стайк.

УЎСЦІ *толькі мн.* Жарало (у печы). *Гэдыкі каравай вырас, ажно ўсці разбіралі, каб дастаць.* Заполле Кос.

УСЦІЎЛКА *ж. шав.* Вусцілка ў абутку. *Усцілкі на зіму трэба выразаць з аўчыны.* Сакоўцы Міл.

УСЫЎКА *ж.* Насыпка на падушку. *Зрабіла б падушку, але ўсыпкі німа з чаго пашыць.* Стайкі Стайк.

УСЯЛЯЎК *прysl.* Па-рознаму, усяк. *Усяляк цябе ганіў, самымі гадкімі словамі.* Бялавічы Кос.

УТАМЛЕЊНЕ *н.* Стома. *Такая ўтамленне напало, ледва ногі да ложка давалакла.* Альшаніца Квас.

УТОЎРЫ *толькі мн.* Паз у ніжняй частцы драўлянай пасудзіны; утора. *Бочка знізу гніе, уторы дно ні трымаюць.* Заполле Кос.

УТОЎКІ *мн. буд.* Кароткае бервяно, якім даточваюць другое, каб хапіла ад вугла да вугла. *Хата на адных уточках пабудавана, бо цяжко было дастаць дзераво пасля вайны.* Альшаніца Квас.

УТРАВЯЊЕЎЦЬ *зак.* Зарасці травой, пустазеллем. *За год, што не гаралі, уся зямля утравянела, як хто пасеяў тую траву.* Яглевічы Ягл.

УТРАПАЎЦЬ *зак. экспр.* З'есці. *Утрапаў булку хлеба з салом і кажа, што галодны.* Яглевічы Ягл.

УТРАЎТОК *м.* Страта. *Карова прапала ў суседа: гэта зараз вялікі ўтраток.* Аўсто Стайк. *Німа статку, німа ўтратку.* Альшаніца Квас.

УТРУБІЎЦЬ *зак.* Тое ж, што і ўтрапаць. *Цэлу пятэльнію камяка ўтрубіў.* Альшаніца Квас.

УХАЙДОЎКАЦЬ *зак. экспр.* Сапсаваць, паламаць, знішчыць. *За лето ўнукі новаго ровара ўхайдокалі.* Харошча Міл.

УЎХНАЛЬ *м.* Спецыяльныя цвікі для прымацавання падкоў каню. *Зараз ухналеў ні купіш у магазіні, каваль куе.* Квасевічы Квас.

УЦІСКАЇЦЬ незак. Прыціскаць. Уціскаюць рублём сено на возі. Заполле Кос.

УЦЯЇЦЬ зак. З цяжкасцю разрубаць, парэзаць. Ледзьве ўцяла гэта палено: вядома, граб. Заполле Кос. Эх, дуб, дубіна, ды ні ўцяці яе. Хорошая мая мілка, ды ні ўцяці яе. Заполле Кос.

УЧАЎЗЕЦЬ зак. 1. Учадзець. Ні закрывай коміна ў печы, а то ўчадзям. Стайкі Стайк. 2. перан. Захмялець. Учадзяў ад гарэлкі, галава баліць. Стайкі Стайк.

УЧОЎРЫ прысл. Учора. Учоры ў Косаво ездзіў. Грыўда Міл.

УШЛЫ прым. Кемлівы, здагадлівы. Ён хлопец ушлы, яму пальца ў рот ні кладзі. Заполле Кос.

УШЛЯГАВАЇЦЬ зак. Нарабіць сцежак, слядоў. Ушлягавалі траву гэдык, што касіць ні будзя чаго: адны сцежкі. Заполле Кос. Буракі калхозныя за жытом растуць, то так ушлягавалі тое жыто, валочачы буракі, ажно страшно глядзець. Була Міл.

УШПІЛІЦЬ зак. экспр. Утнуць. Бывае, як ушпіліць авадзень, то ажно пухір выскачыць. Альшаніца Квас.

УШТЭЉІЦЬ зак. Знянацку стукнуць, пацягнуць. Забралася мая каза і грызе ўшчэпа, а я падкралася ды як уштэлю, ажно падскочыла тая каза. Гошчава Стайк.

УШЧАПІЦЬ зак. Прышчапіць. Бацько дзічкі ўшчапіў, ні вядома якія дуле будуць. Падстарынь Падст.

УШЧЭП м. Прышчэпленае садовае дрэва; саджанец. Восянню ўшчэпоў насадзім каля новай хаты. Гічыцы Ягл.

У ЯЎБЛЫКІ у знач. прым. Сівой масці з цёмнымі круглымі плямамі. Конь у яблыкі. Заполле Кос.

УЯЎДА ж. Прыдзіра. Ох, і ўяда мая свякроў, нічым ёй ні дагодзіш. Заполле Кос.

Ф

ФАЕ'РКА ж. 1. Кружкі ў газавай пліце. *У мяне вялікая пліта, на чатэры фаеркі.* Яглевічы Ягл. 2. Кружкі ў чугуннай пліце. *Пліты да печы робяць на дзве фаеркі.* Яглевічы Ягл.

ФА'ЙНЫ прым. Добры, прыгожы. *Файны хлопец, ніц ні скажаш.* Заполле Кос.

ФАЛЬШ м. Хіба, недасканаласць. *Добры хлопец, адна фальш – заікаяцца.* Бялавічы Кос.

ФА'НДЫ мн. Фалды. *Дзецям суканкі з фандамі шыюць.* Панкі Люб.

ФА'ЛЕЦ м. тэхн. Выемка, паз. *Даўней, як рабілі каробку да дзвярэй, акон, то выбіралі фалец.* Альшаніца Квас.

ФАЛЬШЫ'ВЫ прым. Няшчыры, двудушны. *Сцяпан чалавек фальшывы, яму верыць ні трэба.* Хрышчонавічы Квас.

ФАНАБЭ'РЫ толькі мн. Пыха, ганарыстасць. *Пакінь свае фанабэры, бо яны нікому ні трэба.* Заполле Кос.

ФАРЦІКУЛЬЦЯ'ПНЫ прым. іран. Кемлівы, здагадлівы. *Ты не фарцікульцяпны, да цябе цяжко ўсё даходзіць.* Заполле Кос.

ФАЦЭ'ТНА прысл. Хораша, ладна. *Фацэтна на табе сядзіць сукенка, ты ў ёй бы пані.* Альшаніца Квас.

ФІЛЁ'НЧАТЫ прым. Фігурысты, узорчаты. *У нас ні простыя дзверы, а філёнчатая.* Заполле Кос.

ФІЛІТО'ВЫ прым. Фіялетаваы. *Філітовы коляр кожнаму да твару: і старому, і маладому.* Альшаніца Квас.

ФЛЮ'НДРА ж. груб. Несур'ёзная, лёгкіх паводзін жанчына. *І калі гэта флюндра паразумнея.* Ятвезь Квас.

ФУГАНУ'ЦЬ зак. экспр. Прагнаць, выкінуць. *Зайшоў Андрэйко п'яны, блэндзіць альбы-што – узяў і фугануў з хаты.* Заполле Кос.

ФЫ'РКНУЦЬ зак. Вылецець, узляцець хутка, з шумам. *Сабака забег у куратнік, то куры яно фыркнулі.* Гошчава Стайк.

Х

ХАЛАДЗЕ'ЧА ж. Вялікі холад. *Яшчэ восянь, а гэдыка халадзеча, што пра зіму будзя казаць.* Размеркі Стайк.

ХАЛАДЗІ'НА ж. Тое ж, што і х а л а д з е ч а. *Халадзіна на дварэ, аж калоціць усяго.* Квасевічы Квас.

ХАЛО'ДНАЯ МЯ'ТА ж. бат. Від мяты. *Расце дома, у агародах. Чай робяць з халоднай мяты.* Заполле Кос.

ХАЛЯ'ВА ж. груб. Дарэмшчына. *Рыгор дзедом стаў, унучку замочвоў, то і мне на халяву сто грам папало.* Верашкі Квас.

ХАМЕ'ЛЬ прысл. Паціху, няспешна, хаваючыся. *Хамель, хамель – ды наўцёкі.* Заполе Кос.

ХАМУ'ЛА м. груб. Нявыхаваны, грубы чалавек. *Начальніка з сябе строіць, а такі хамула, не давядзі Госпадзі.* Быч Стайк.

ХАМУ'ТНІК м. Будынак на калгасным двары, дзе захоўваліся хамуты, лейцы, дугі, пастронкі, іншы сельскагаспадарчы інвентар. *Акуратны быў конюх Кандраш. І ў канюшні, і ў хамутніку былі чысціня і парадак.* Падстарынь Падст.

ХАМЯНУ'ЦЦА зак. Уздрыгнуць, страпянуцца, спалохаўшыся. *Птушка выляццала з-пад ног, ажні я хамянуўся.* Альшаніца Квас.

ХАПАТКІ' прым. Хуткі, спрытны ў працы. *Хапаткі, Іван, твой сын, за што ні возьмяцца, усё гарыць у яго руках.* Заполле Кос.

ХАПЯНУ'ЦЦА зак. Усхапіцца, ускочыць, здрыгануцца. *Крыкнула дзіця ў сне, ажно я хапянулася.* Заполле Кос.

ХАРАШЭ' прысл. 1. Чыста. *Мой хлопяц харашэ піша.* Галік Міл. 2. Прыгожа. *Мае бацько і маці харашэ спявалі.* Заполле Кос. 3. Прыгожа, з густам апрацавана. *Сёння ўсе харашэ адзяюцца.* Рацкевічы Міл.

ХАРАШЫНЯ' ж. Прыгажосць, хараство. *Вясною такая*

харашыня кругом, аж спяваць хочацца. Галынка Міл.

ХАРО'ШЫ прым. 1. Добры. Іван харошы чалавек. Быч Стайк. 2. Прыгожы, вабны. Харошую дзеўку з Украіны Міхась прывёз, хоць вады з яе напіся. Бялавічы Кос.

ХА'ТА ж. перан. Смерць, кананне. Хата табе. Заполле Кос.

ХВАІНА' зб. ж. Хваёвы лес. У хваіне і праўдзівіка знойдзяш, і лісічку. Харошча Міл.

ХВАЙНЯ'К зб. м. Малады хваёвы лес. У хвайняку маслякоў столькі, хоць косу закладвай. Ятвезь Квас.

ХВАЛІДУ'Б м. насмешл. Чалавек, які любіць пахваліцца; хвалько. У хвалідуба масло маслянейшае, сало сальнейшае. Заполле Кос.

ХВАЛЬБА'НЫ мн. Фальбаны. Сукенка з хвальбанамі хороша, шкада, што мода на іх прайшла. г. Косава.

ХВА'НДЫ мн. Складкі ў сукенцы. Пашыла спаніцу ў хванды. Гладышы Міл.

ХВАРСІ'СТЫ прым. Ганарысты, фанабэрысты. Хварсістая Іванава дзеўка, але ж дальбог прыгажуня. Няхачава Стайк.

ХВАРСІ'ЦЬ незак. Ганарыцца, задавацца. А калі хварсіць, як ні маладым?! Руда Падст.

ХВАРСУ'Н м. Задавака. Маладыя ўсе хварсуны, бо ёсць у што апрацаваць. Гошчава Стайк.

ХВАШЧА'НКА ж. бат. Хвошч. Хвашчанка ёсцяка ўсякая: палявая, балотная, лясная, прырэчная. Бялавічы Кос. Хвашчанкі ў картоплях надто многа. Міхнавічы Стайк.

ХВО'ЙНІЧОК м. Купка маладога хвойнага лесу. У гэтым хвойнічку я летась кош праўдзівікоў нарэзоў. Альшаніца Квас.

ХІ'МЕЛЬ м. груб. Карак. У хімель палучыш, калі будзяш спаць ля кароў. І так усе картоплі здратавалі. Заполле Кос. Зыдзі з вачэй, а то палучыш у хімель. Панкі Люб.

ХІ'ТКІ прым. 1. Хісткі. Ні лезь у лодку: яна хіткая, каб ні абярнулася. Заполле Кос. 2. Складаны (пра час). Вайна –

хиткая штука, ні ведаяш, дзе бяда сустрэня. Заполле Кос.

ХІ'ЦКІ *прым.* Тое ж, што і х і т к і 1. *Мосцік хіцкі, страшна ісці, каб ні зваліцца падхалеру. Альшаніца Квас.*

ХЛАБЫ'СНУЦЬ *зак. экспр.* Выпіць (пра гарэлку). *Хлабыснуў грам трыста, мало, каб яшчэ. г. Косава.*

ХЛАПЧЫ'СКО *м. павел.* Падлетак. *Велькі хлапчыско, а ніц мацяры ні памагая. Яглевічы Ягл.*

ХЛІ'БНУЦЬ *зак.* Раптоўна пайсці (пра дождж). *Такі дождж хлібнуў і ў адну мінуту сціх. Заполле Кос.*

ХЛІ'СТАЦЬ *незак.* 1. *Хлябтаць. Кот хлішча малако. Заполле Кос.* 2. *Піць (пра гарэлку). Ён хлішча гарэлку за воду. Заполле Кос.* 3. *Ліць, утвараючы гукі (пра дождж). Чутно, як хлішча дождж па сцяне. Заполле Кос.*

ХЛЯБО'ВА ПЕЧ *ж.* Вялікая варыстая печ. *Зараз ні ў кожнай новай хаці хлябову печ робяць, але ж німа смачнейшай вары, як з хлябовай печы. Любішчыцы Люб.*

ХЛЯ'ПАЦЬ *незак.* Хлюпаць, хлюпаець. *Туфлі завелькія купіла: хляпаюць. Альшаніца Квас.*

ХО'ДКА *ж.* Порцыя брагі ў самагонным апарате, якой хапае на адну гонку. *Брагі будзя на тры ходкі. Заполле Кос.*

ХО'ДНІК *м.* Палавік. *Мая цешча ходнікі з выдумкай ткала, у елачкі. Альшаніца Квас.*

ХРА'КІ *толькі мн. мед.* Флегма. *Ты хоць у бутэлячку хракі сплёўвай. Галынка Міл.*

ХРАПА'ТЫ *прым.* З шырокімі ноздрамі. *Алесявы дзеці ўсе храпатыя, невядома на каго і ўдаліся. Альшаніца Квас.*

ХРАСТО'К *м.* Парастак. *Храсткаў много на картоплях, трэба абціраць. Скураты Квас.*

ХРАСЦІ'ЦЦА *незак.* Прарастаць, пускаць парасткі. *Трэба ўжо садзіць: картоплі пачалі храсціцца. Яглевічы Ягл.*

ХРО'БУСТ *м. бат.* Расліна з крохкімі сцяблом і лістом. *Хробуст рос на балоці, рвалі і свіням давалі. Бусяж Міл.*

ХРО'СЦІ *мн.* Парасткі. *Пацяплело на дварэ, уся бульба ў хросцях. Квасевічы Квас.*

ХРУЛЕ'ЦЬ *незак.* Доўгі час хварэць, не папраўляцца;

недамагаць. Увесь час хруліць, але гэта хруля перажыве здароваго. Заполле Кос. Маці мая хруляя ўсё, але і карові дасць сена, дроў прынясе – усё мне палёгка. Квасевічы Квас.

ХРУЉІ толькі мн. Тое ж, што і х р а к і. Трымай платочка на свае хрулі. Квасевічы Квас.

ХРУЉА м і ж. Той, хто доўгі час хварэе, не папраўляецца. Хруля, усе хруліць і хруліць. Альшаніца Квас.

ХРУЎМАЦЬ незак. Хрумстаць. Конь паціху хрумая авёс. Хадоркі Ком. Не хрумай ты гэдык цукеркі, здэцца, ажно зубы трашчаць. Альшаніца Квас.

ХРУШЧ м. перан. Малы худы чалавек. Чаго ты натапырыўся, хрушч, хто цябе баіцца? Заполле Кос.

ХРЫПАЦЕЎЦЬ незак. Хрыпець. Прастудзіўся, ажно ў грудзях хрыпаціць. Любішчыцы Люб.

ХРЭЎСНІК м. Хросны сын у адносінах да хросных бацькоў; хроснік. Мяне хрэснік ні забывая. Яглевічы Ягл.

ХРЭЎСНІЦА ж. Хросная дачка ў адносінах да хросных бацькоў; хросніца. Маёй хрэсніцы васемнаццаты год пайшоў: хутко будзям замуж аддаваць. Яглевічы Ягл.

ХУДОЎБА м і ж. Пра вельмі худога чалавека. Худоба. І есць, але адны рэбра тырчаць. Заполле Кос.

ХУНТ м. Фунт. У хунці – 400 грам. Альшаніца Квас.

ХУЧЭЙ прысл. Хутчэй. Хучэй ідзі, а то спознімся на аўтобус. Быч Стайк.

Ц

ЦАЛЁЎКА ж. устар. Дошка таўшчынёй у адну цалю (2,54 см). Даўней на тартаку дошкі рэзалі таўшчынёй у адну цалю, і называліся такія дошкі цалёўкамі. Заполле Кос.

ЦАЛЫ прым. Увесь, ад пачатку да канца, цэлы (пра адрэзак часу). Цалы дзень бадзяўся па лесі і ягад не назбіраў. Заполле Кос.

ЦАПУЧЫ прым. Учэпісты, хваткі. Антось свайго ні ўпусціць, цапучы, у яго з рук ні вырвеш. Заполле Кос.

ЦАРСКАЯ РЫБА ж. заал. Стронга. Ні ведаю чаму, але на стронгу кажуць царская рыба. Размеркі Стайк.

ЦВЕРДЗІНЯ ж. Цвёрдая зямля. Цвердзіня, капачкі ў землю ні ўб'еш. Хадакі Жытл.

ЦВІЧЫЦЬ незак. Навучаць, выходзіць. Кожны дзень цвічу, каб рукі мыў перад ядой, а ён ні слухае. Альшаніца Квас.

ЦЕВЯЛЕЦЬ незак. Гібець, марнець. Не жыву, а цевялею, і калі Бог смерці дасць. Заполле Кос.

ЦЕЛЯВАТЫ прым. Спакойны, рахманы. Андрэй хлопец цяляваты, але дзеўка, якая пойдзе за яго замуж, шкадаваць ні будзе. Альба Квас.

ЦЕЛЯМПЕЎ м. зневаж. Маруда, цяльпук. Целямпей не паспяшыць. Быч Стайк.

ЦЕЛЯПАЦЦА незак. экспр. Жыць, як жывецца, перакідацца. – Як жывеш? – От, цяляпаюся паціху, ведама, без здароўя. Квасевічы Квас.

ЦЕЛЯПЕЎ м. зневаж. Тое ж, што і ц е л я м п е й. Памятаю, баба мая так гаварыла на дзеда: “Такі-сякі цяляпей, а ўсе ж такі ляпей”. Альшаніца Квас.

ЦЕЛЯШЫЦЬ незак. Прагна есці. Добра ўзяўся цяляшыць, аж за вушамі трашчыць. Заполле Кос.

ЦЕЊЖАР м. Цяжар. Як ты ценжар гэты нясеш? Мілейкі

Міл.

ЦЕ'ПЕРО прысл. Даўно, прыкметна па часе. *Цеперо вярнуўся з арміі, а дагэтуль ні жэніцца.* Заполле Кос.

ЦЕ'ПЕРСЯ прысл. Тое ж, што і ц е п е р о. *Сын цеперся паехоў на ровары да Косава і нешто німашака.* Харошча Міл.

ЦЕПЯТКІ' прым. Цягавіты. *Цепяткі конік, здэцца, аж зубамі бярэцца за землю.* Заполле Кос.

ЦЕРАБІ'ЦЦА незак. Лезці, караскацца. *Трэба на печ церабіцца, выграцца, бо нешто трасе з холаду.* Падстарынь Падст.

ЦЕ'РАД прыназ. з род. Пасярод (чаго-н.). *Церад печы ляжыць трыбух авечы (кажух).* Альшаніца Квас.

ЦЕСТАВА'ТЫ прым. Ацеслівы. *Хлеб выйшоў цеста-ваты. Але ў нас так кажуць: хлеб ні нявестка, які ўдаўся, такі з'есца.* Хадоркі Кос.

ЦЕЦІВА' ж. Лісце морквы. *Хоць цеціва дробная, а выр-воў, то моркоў ужэ з добры паляц вырасла.* Альшаніца Квас.

ЦЕЦІВЕ'ННЕ зб. н. Тое ж, што і ц е ц і в а. *Глянеш на цеці-венне: моркоў павінна быць.* Заполле Кос.

ЦІ'ГРА ж. перан. лаянк. Злая жанчына. *Наша бры-гадзірша гэдыка цігра, што ні даведзі Госпадзі.* Размеркі Стайк.

ЦІ'ЖЫК м. дзіц. Назва дзіцячай гульні. *Зараз дзеці забыліся, як граюць у ціжыка, а некалі я натто любіў гуляць у яго.* Заполле Кос.

ЦІМА'ЛЫ прым. Рослы, не малы. *Унучок мой цімалы ўжэ, ўжэ трэба глядзець, каб шкоду ні рабіў.* Гладышы Міл.

ЦІМА'ЛО прысл. Шмат, многа. *Мой Пятрусь цімало грыбоў набіраў, і ўсе праўдзівікі.* Стайкі Стайк.

ЦІ'ХАН м. перан. Лянота. *Яму ціхан за пазуху залез.* Стайкі Стайк.

ЦІ'ХАЦЯ прысл. у знач. вык. Ужываецца як загад не шумець, замаўчаць. *Ціхаця! Чуяця, нехто па надворку*

ходзіць. Квасевічы Квас.

ЦО'ПАЦЬ *незак.* Спяшацца скончыць работу, паспешацца. *Цэлы дзень цопаю, а гэтай работы канца краю німа.* Заполле Кос.

ЦО'ПНУЦЬ *зак.* Стукнуць, пляснуць. *Знячэўку ззаду як цопнуў вартавому, у таго вінтоўка і вывалілася з рук.* Юкавічы Стайк.

ЦУКРО'ВАЯ МЯ'ТА *ж. бат.* Від мяты. У цукровой мяты велькае лісця, цвіце так, як звычайная, але яна вышэйшая. Заполле Кос.

ЦУ'НТАР *м.* Бярозавая губа. Цунтар – гэта бярозавая губа, звараная ў вадзе, пабітая малатком на дробныя кускі. Служыла для развядзення агню. Кладуць цунтар на паляц, на цунтар крамушку. Крэсівом высыкаюць іскру – цунтар загараяцца. Мілейкі Міл.

ЦУ'ПНУЦЦА *зак.* Стукнуцца, чокнуцца. *Калі гарэлку п'юць, то кажуць: давай цупнямся.* Альшаніца Квас.

ЦЫБУ'ЛЬКА I *ж. бат.* Гладыёлусы. Мае любімыя квяткі ў садку – цыбулька. Альшаніца Квас.

ЦЫБУ'ЛЬКА II. *ж. бат.* Веснавая асака. Асака вясною маладзенькая, хучэй за траву расце, яе каравы надто ядуць, цыбулькай называлі. Альшаніца Квас.

ЦЫБУНЕ'ЦЬ *незак.* Ісці, падаць буйнымі кроплямі. *Дождж цыбуніць за акном.* Квасевічы Квас.

ЦЫБУРНЕ'ЦЬ *незак.* Ліцца раўчакамі (пра вялікі дождж). *Гэдыкі дождж, што з крышы аж цыбурніць.* Заполле Кос.

ЦЫГА'Н *м. абрад.* Удзельнік народнага вясельнага абраду. *У нас заўсёды ў цыганой пераапранаюцца.* Квасевічы Квас.

ЦЫГА'НІК *м.* Сцізорык. Цыганік заўсёды пры мне. Альшаніца Квас.

ЦЫ'ГАЦЬ *незак.* Скакаць. *Прыйдзя вясна, то дзеці панамалёўваюць класы ды цыгаюць сабе.* Квасевічы Квас.

ЦЫ'МАС *м.* Усё самае смачнае. *Усякія грыбы смачныя,*

але баравікі – цымас. Заполле Кос.

ЦЫМБУРЭ' *мн.* 1. Ніжняя частка сцябла збожжавых раслін. *Калі ў жыці цымбурэ тоўстыя, то і колас важкі.* Альшаніца Квас. 2. Стрэлкі ў цыбулі. *Цыбуля ні выдымілася, то ўсю ў цымбурэ паперло.* Альшаніца Квас. 3. Бязлістае сцябло агародных культур. *Куры падзяўблі буракі, адны цымбурэ тырчаць.* Заполле Кос.

ЦЫНЦАЛЕ'Й *м. бат.* Падтыннік. *Пры скурных хваробах цынцалеём прамываюць цело.* Бялавічы Кос.

ЦЫНЦО'ХА *ж.* 1. *экспр.* Жанчына з вялікім бюстам. *Але ж ты і цынцоха: траім няслася – адной дасталася.* Скураты Квас. 2. *міф.* Ведзьма. *Ні хадзі ў жыто, бо цынцоха паймая і жалезнае цыцкі дасць.* Альшаніца Квас.

ЦЫР *м. бат.* Нарасць на дрэве, губа. *Цыр убачыш і на алешыні, і на бярозі, і на асіні.* Заполле Кос.

ЦВІРКУ'Н *м. заал.* Цвыркун. *Здаецца, і лето ні лето, калі цвіркуна ні чуваць.* Альшаніца Квас.

ЦЫ'ТРА *ж. груб.* Нахабная, злая жанчына. *Цытра, ты і старому, і малому вочы выпараш.* Стайкі Стайк.

ЦЭ'БЕР *м. ц* Цэбар. *У цэбры таўклі свіням, каравам мяшалі сечку.* Бусяж Міл.

ЦЭ'ВА *ж.* Частка рукі, нагі. *Частка рукі ад далоні да локця – цэва, і частка нагі ад пяты да калена – цэва.* Альшаніца Квас.

ЦЭ'ЛІЦЬ *незак.* Трапіць, папасці. *Антось цэліў ажні ў Булу, каб узяць сабе адтуль жонку.* Гошчава Стайк.

ЦЭ'ЛКІ *прым.* Які не прамахваецца, трапны. *Цэлкі, кажан раз кіём у клёк пападзя.* Заполле Кос.

ЦЮРЭ'МНІК *м. пагардл.* Чалавек, які сядзеў ці сядзіць у турме. *І як яна жыве з гэтым цюрэмніком, я яго віду баюся.* Гічыцы Ягл.

ЦЮЦЮПА'Н *м. бат.* Рамонак. *Цюцюпан расце каля дарог, яго зараз мало, а ім надто добра мыць галаву.* Заполле Кос.

ЦЯГЛАВІ'НА *ж.* Прадаўгаватая балоцістая мясціна ў

лесе. У цяглавіні много жураўлін. Заполле Кос.

ЦЯГНУ'ЦЬ незак. Доўжыцца. Гэтае балото цягня ажні да рэчкі. Заполле Кос.

ЦЯ'МЦЯ-ЛЯ'МЦЯ м. і ж. зневаж. Вялы, марудны чалавек. Цямця-лямця, ідзе і спіць. Заполле Кос.

ЦЯРПЛІ'ВЫ прым. Сытны. Як аладкоў бульбяных напяку, то мае мужыкі цэлы дзень есці ні просяць, бо аладкі цярплівыя. Бусяж Міл.

ЦЯРЭ'ДНАЧЫ прысл. Сярод ночы. Устаня цярэдначы. Сам ні спіць і другім ні дае. Скураты Квас.

ЦЯРЭ'СПАЛЯ прысл. Напрасткі, полем. Цярэспаля да лесу бліжэй, чым ісці па дарозі. Куляшы Міл.

ЦЯЦЕ'РА ж. 1. заал. Цецярук. Цяцера – рэдкая птушка. Сенькавічы Падст. 2. м. і ж. перан. Чалавек, які не дачувае. Глухая цяцера, злазь, прыехалі. Бялавічы Кос.

Ч

ЧАБОЎРЫК м. бат. Чабор. Баравы чаборык п'юць ад

кашля. Бялавічы Кос.

ЧАЎІЦЬ незак. 1. Душыць, жаваць. Німа зубоў, то чаўлю тое яблыко дзёснамі. Заполле Кос. 2. Выціскаць, душыць. Бяры, чаві вінаград, будзям віно рабіць. Заполле Кос.

ЧАПЕЎЦ м. Кішэчнае сала на тонкіх кішках. Чапец – сало на тонкіх кішках, а на тоўстых – уздор. Альшаніца Квас.

ЧАПЕЎРЫЦЦА незак. Узбірацца, лезці ўгору. Адзін чалавек начаваў на сені. Ноч'ю чуя: нехто чаперыцца на стажок. А гэта мядзведзь. Заполле Кос.

ЧАПЛЯЯ ж. Чапля. Чапляёю ставяць пятэльнію ў печ, як аладкі пякуць. Альшаніца Квас.

ЧАРАВАТЫ прым. З густымі пакручастымі валокнамі (пра дрэва). Чаравату бярозу цяжко калоць. Заполле Кос.

ЧАРАДОЎ прысл. Разам, супольна, талакой. Чарадою ды хутко рабіць. Альшаніца Квас.

ЧАРАНОЎК м. Дзяржанне. У нас чаранкі да вілоў рабяць з арэшніку, добрыя чаранкі яловыя. Яглевічы Ягл.

ЧАРНАБЫЎЛЬНІК м. бат. Палын звычайны. Перш чым картоплі ў яму сыпаць, кідаюць чарнабыльнік, каб мышы не заводзіліся. Заполле Кос.

ЧАРНОЎЦЕ м. зневаж. Пра смуглага, чарнявага чалавека. Гэта чарноце да таго ліхоя, што цяжко жыць з ім. Кушняры Падст.

ЧАРНЯЎК м. Сіняк. З яе чарнякі ні сходзяць: такія злы мужык, што рады німа. Бусаяж Міл.

ЧАРТАПАЛОЎХ м. Пудзіла, страшыдла. Дзікі ў картоплі ўбіліся, чартапалохоў наставіў, але ці памогуць. Мілейкі Міл.

ЧАСНЫЎК м. Часнок. Зімовы часнык за вясяняны лепшы: большы. Яглевічы Ягл.

ЧАЎНАЧО'К м. *рыб.* Прылада, якой вяжуць рыбацкую сетку. *Чаўначок і просты, і складаны па будові, але ім лёгка вязаць сеткі.* Заполле Кос.

ЧАЎНЫ'К м. Чаўнок. *Як папалетая чаўнык у ніцях, то гладзянькі, аж блішчыць.* Любішчыцы Люб.

ЧАЦВЯРТУ'ХА ж. *устар.* Чацвёртая частка зямельнага надзела. *Мой бацько меў яно чацвяртуху ворнай зямлі.* Заполле Кос.

ЧАЦВЯРЫ'К м. *этнагр.* Драўляная пасудзіна з ручкай, якой мералі збожжа. *У чацвярыку было роўно пуд.* Заполле Кос.

ЧАЧО'ТА ж. *бат.* Бяроза з густымі пакручастымі валокнамі. *Камель у бярозы-чачоты ішоў на тапарыско, бо доўго служыў, моцны.* Заполле Кос.

ЧАЧО'ТАВЫ прым. 1. Зроблены з бярозы-чачоты. *Чачотавая бяроза з тоўстым кароткім камлём.* Заполле Кос. 2. *перан.* Рабаціністы. *Чачотавы той чалавек, у якога рабаценне ні толькі на твары, а па ўсім целі.* Альшаніца Квас.

ЧА'ШКА ж. Спосаб матання нітак у клубок, калі пераходзяць ад аднаго круга да другога. *Вірком матаюць ніткі ў чашку.* Альшаніца Квас.

ЧА'ШНІК м. *абрад.* Шафер, удзельнік вясельняга абраду. *Зараз на вясельі разбору німа, а то былі і дружкі, і чашнікі.* Галік Міл.

ЧВЭ'РЫЦЬ *незак.* Вывтвараць, вырабляць. *Нармальны чалавек ні будзя чвэрыць абы-што, а п'янаму ды дурному ўсе можна.* Панкі Люб.

ЧМУТА'Р м. Варажбіт. *І даўней, і зараз многа чмутароў, бо кожны шукае, як зарабіць. Я ім ні веру.* Стайкі Стайк.

ЧМУТА'РКА ж. Варажбітка. *У нашом сяле чмутарка была: усе людзі яе баяліся.* Мілейкі Міл.

ЧУБО'К м. *перан.* Участак лесу сярод бязлеснай прасторы. *Сярод жыта віднеяцца чубок лесу.* Размеркі Стайк.

ЧУРБАКИ' *мн.* Цурбаны. *Парэзали дрова на чурбаки, калоць будзям. Воля Жытл.*

ЧУР *выкл. дзіц.* Вокліч, якім даецца права супыніць гульню, выйсці з гульні, увогуле звярнуць на сябе ўвагу. *Чур! Ні чапайця мяне, я выходжу з гульні. Заполле Кос.*

ЧУ'ЧАЛАНКІ *мн.* Суставы пальцаў. *Упаў, чучаланкі аб мерзлую землю пабіў. Заполле Кос.*

ЧЫ'ЖЫК *м. дзіц.* Тое ж, што і *ц і ж ы к*. *Чыжык – мая любімая была гульня. Альшаніца Квас.*

ЧЫ'КАЦЦА *незак.* Важдання. *Ні чыкайся з ім, а рабі сваю работу. Заполле Кос.*

ЧЫ'НЫ *мн. ткац.* Месца, дзе перакрыжоўваюцца ніткі асновы, утвараючы зеў. *Закладваяш дошчачкі, каб чыны ні згінулі. Альшаніца Квас.*

ЧЫСЛІ'НКА *ж. ткац.* Тры ніткі ў пасме. *Калі снуюць кросна, то тры ніткі – гэта чыслінка, а дзесяць па тры – пасмо. Альшаніца Квас.*

ЧЫ'СТО *у знач. злуч.* Быццам, нібы. *Як пройдзя дождж, чысто бальзам наветра. Скураты Квас.*

ЧЫ'СТЫ ЧАЦВЕ'Р *м. царк.* Чацвер перад Вялікаднем. *У Чысты Чацвер устаюць да ўсходу сонца. Устаюць і бягуць мыцца ў цякухой вадзе, каб быць здаровым. Альшаніца Квас.*

ЧЫ'ХАТКА *ж.* Чханне. *Мабыць, прастудзіўся: чыхатка напала. Любішчыцы Люб.*

ЧЭ'САНЫ *дзеерым.* 1. Ачасаны (пра драўніну). *Гэты чэсаны лес даўно ляжыць на гуліцы, а гаспадар і ні думая будавацца, жыве ў халупі. Галік Міл.* 2. *ткац.* Прапушчаныя праз шчоткі лён, воўна. *Чэсаную воўну прадуць, а тады ткаць. Альшаніца Квас.*

Ш

ШАБАРА'ХНУЦЬ зак. експр. Ударыць знячэўку, неспадзявана, толькі адзін раз. *Шабарахнуў з-за вугла, ён і зваліўся.* Заполле Кос.

ШАЛЕ'НЕЦ м. бат. Блёкат чорны. Як баляць зубы, то таго шаленцу напарыш і дыхаш парай: зубы перастаюць. Гічыцы Ягл.

ШАЛЕХТУНЫ' мн. Званочкі на дузе, бомы. *Даўней усе з шалехтунамі ездзілі, каб на чалавека не наехаць.* Заполле Кос.

ШАЛЁ'ХНУЦЬ зак. З размаху выліць, хлібнуць. *Гаспадар з лесу прыехоў. Зіма. Мокры ўвесь. Жонка просіць: "Прынясі, Якаў, вады, ты ўсё роўно мокры". Успыхнуў Якоў: гэта так сустрэла... Пятнаццаць вёдзяр шалёхнуў праз парог на падлогу. Адышла гарачка, тады запытаў: "Ну, то хваціло табе вады?"* Альшаніца Квас.

ШАЛО'ТА м і ж. Чалавек, які гаворыць, робіць непатрэбнае. Ён увесь у бацька ўдаўся, такі самы шалота. Заполле Кос.

ШАЛО'ЦІЦЬ незак. Вярзці глупства. З ім німа як рабіць: цэлы дзень шалоціць. Уласаўцы Жытл.

ШАЛЬПАТА'ЦЦА незак. Варушыцца, шастаць. *Чаго ты шальпочашся? Я думаю, што кот лазіць.* Верашкі Квас.

ШАЛУПЕ'ННЕ н. Шалупінне. *Шалупенне ад цыбулі трэба пакідаць на градах, то, кажуць, прападзе драцянік.* Альшаніца Квас.

ШАЛЯНО'ЎКА ж. Квяцістая ваўняная хустка. *Купіла ў Косаві нову шаляноўку.* Яглевічы Ягл.

ШАМРЭ'ЦЬ незак. безас. 1. Так скажуць, калі ў хаце падтрымліваецца чысціня і парадак. *Вера жанчына акуратная, у хаці ў яе шамрыць.* Заполле Кос. 2. Так скажуць пра дзяўчыну, якая апанулася ў новае прыгожае адзенне, якое надзвычай уражвае. *На Алесявой дачцэ ўсё*

шамрыць. Заполле Кос.

ША'ПА ж. Шафа. *Мы трымалі святочнае адзенне ў сундуках, а багацейшыя ў шапі.* Альшаніца Квас.

ША'ПКА ж. 1. буд. Бервяно ў зрубe, якое зверху закрывала аконны праём. *Паклалі шапку ў зруб.* Любішчыцы Люб. 2. буд. Адзін з урачыстых момантаў пры будаўніцтве дома. *Пакладуць дзеравіну па вокнах, значыць, пакладуць шапку.* Нясі, гаспадар, гарэлку. Любішчыцы Люб. 3. Верхні сноп у мэндлі. *Шапка ў мэндлі ўся мокрая ад расы.* Мілейкі Міл.

ША'ПАЧКА ж. Зялёная абалонка, якая пакрывае арэх. *Арэх, які не выспеў, увесь схаваны ў зялёнай шапачцы.* Заполле Кос.

ШАПТУ'Р м. Шаптун, чараўнік. *Мой бацько, бало, ніякім шаптурам ні верыў.* Падстарынь Падст.

ШАПТУХА' ж. 1. ткац. Слабка намотаныя ніткі. *Напрала шпулю, а выйшла адна шаптуха.* Альшаніца Квас. 2. Мяккая галоўка капусты. *Ні парасла капуста, адна шаптуха.* Альшаніца Квас.

ШАРАМЫ'ГА м. груб. Валацуга. *Столькі шарамыг у сяле развялося, рабіць ні хочуць, шукаюць адно, дзе выпіць.* Бялавічы Кос.

ША'РАЯ ГАДЗІ'НА ж. Час пасля заходу сонца да цемнаты. *Памятаю, баба ўсё казкі нам расказвала ў шарую гадзіну, а тады ўжэ клаліся спаць.* Заполле Кос.

ШАРВА'ЛОК м. устар. Шарварак. *На гэту шашу жвыр вазілі коньмі, людзі адбывалі шарвалок.* Заполле Кос.

ША'РО форма безас. Змрок, прыцемак. *Шаро на дварэ, пара свет уключаць.* Заполле Кос.

ШАЎКАВІ'ЦА ж. бат. Від водарасці. *Шаўкавіца – водарасць такая, ёю абрасваюць сваі ў мастах.* Заполле Кос.

ША'ХВАРАСТ м і ж. асудж. Чалавек, які не шануе адзення, абутку. *Шахвараст, спрач пальто ў шкаф, хай ні валяяцца.* Гошчава Стайк.

ШАХРАЙ м і ж. асудж. Тое ж, што і ш а х в а р а с т. *Шахрай, на ём адзежына ляціць, як на калку. Скураты Квас. Мой футбаліст добры шахрай: на год тры пары чаравікоў гэтым футболом марнуя. Куляшы Міл.*

ШВАРАНОК м. памянш. Шворан, жалезны стрыжань. *Глядзі, шваранок выпай, воз раскідаяцца. Заполле Кос.*

ШВЭДАР м. Світэр. *Ідзеш на холад, то швэдра падніз адзень: цяплей будзя. Зыбайлы Жытл.*

ШКАРАДА м і ж. асудж. Непаслухмяны падлётак. *Малако на губах не абсохла, а такі шкарада, усім пад пазур залез. Боркі Падст.*

ШКАРАЛЮПА ж. Шкарлупіна. *Шкаралюпу збіраюць, а зімой кідаюць курам. Заполле Кос.*

ШКВАРКА ж. Скварка. *У пост шкваркі грэх есці, на адном алеі жывем. Сенькавічы Падст.*

ШКЛІНА ж. Кусок шкла. *Шкліну ў акно трэба ўставіць. Стайкі Стайк.*

ШКРАБЯНУЦЬ зак. 1. Шкрабануць. *Ні з таго, ні з сяго шкрабануў майго хлопца кіпцюрамі па твары і пабег. Заполле Кос. 2. перан. Зашчымець. Ідзе мужык дахаты, а мяне адразу па сэрцы шкрабяне, каб хоць ні п'яны. Заполле Кос.*

ШЛЁМА м і ж. зневаж. Чалавек, які ідзе, цягнучы ногі па зямлі. *Шлёма, ідзі па-людску, а то ідзе, ажні халявы адна аб адну труцца ў ботах. Заполле Кос.*

ШЛОМБА м і ж. зневаж. Тое ж, што і ш л ё м а. *Гэты шломба каблукі за месяц сцірая, ногі цёгаючы па зямле. Альшаніца Квас.*

ШЛОМБАЦЬ незак. Ісці, цягнучы ногі па зямлі. *Дзядок ужэ стары, але шломбая паціху. Альшаніца Квас.*

ШЛЫК м. Касмыль. *Як вазьмуцца сабакі грызціся, толькі шлыкі ляцяць. Дубітава Міл.*

ШЛЯГ м. ткац. Шляк. *Радзюшку тку ў шляг, палоска будзя адна па краю. Альшаніца Квас.*

ШЛЯПІЦЬ незак. цясл. Зверху закрыць бервяном

аконны ці дзвярны праёмы. *Хату будую, учора ўжо вокна шляпілі.* Сенькавічы Падст.

ШМА'ЛЕЦ м. Ператоплены свіны ці гусіны тлушч. *Шмалец на хлеб намазвалі і елі.* Бялавічы Кос.

ШМАТКІ' мн. Кускі, абрэзкі ад нечага. *Сабака на шматкі хустку парваў.* Гошчава Стайк. *Маці перадала табе шматок сала.* Хадоркі Кос.

ШНО'БЕЛЬ м. груб. Нос. *От нос, добры шнобель.* Бог пецярым нёс, ёй адной дастаўся. Альшаніца Квас.

ШПА'НКА ж. Рыдлёўка. Мужык кожную весну шпанку нагострыць, каб лягчэй грады было капаць. Хрышчонавічы Квас.

ШПАРА'ГУС м. бат. Аспарагус. *Шпарагус, як ёлачка, ім вэлюм убіраюць.* Бялавічы Кос.

ШПА'РЫЦЬ незак. экспр. Хутка ісці, ляцець. *Куды шпарыш? Пастой, скажу нешчо.* Бусяж Міл.

ШПІКУЛЯ'НЧЫЦЬ незак. Спекуляваць. *Работы німа, то ўсе людзі кінуліся шпікулянчыць.* Размеркі Стайк.

ШПІ'ЛЬКІ мн. Ігліца. *Даўней ні было чым падсцілаць у хляве, то шпількі з лесу насілі.* Харошча Міл. *Колісь шпількамі ўсё прызбы абсыпалі на зіму, каб цяплей было ў хаці.* Заполле Кос.

ШПО'КНУЦЬ зак. экспр. Забіць. *У вайну голасу не меў мужчына: адразу шпокнуць, калі шчо ні так скажаш.* Няхачава Стайк.

ШПО'НКІ мн. Запінкі. *У дзяўчат брошкі на блюзках, а ў хлопцаў шпонкі ў рукавах.* Адзін хворс! Альшаніца Квас.

ШПО'РТАЦЦА незак. Варушыцца, корпацца. *Маёй бабцы дзевяносто мінуло, але шпортаяцца паціху.* Заполле Кос.

ШПУ'ГА ж. стал. Выемка, канаўка. *Са шпугамі робяць каробку ў вокна.* Заполле Кос.

ШПУ'РГАНКА ж. дзіц. Кіёчак з рашчэпленным канцом. *Рашчэпіць канец адзін у кіёчку, засадзіць камяня і кідая.* Гэдак робяць шпурганку. Ятвезь Квас.

ШПУРГАНУЇЦЬ зак. Шпурнуць. *Лоўкі хлопчык. Так шпургане камяня, ні ўбачыш, як ляціць.* Руда Падст.

ШТАНЫЇ толькі мн. перан. Дрэва, з караня якога растуць два ствалы. *Як ляснікі бачаць, што штаны, то стараюцца адзін ствол зрэзаць, а то ў буру раздзярэ.* Заполле Кос.

ШТАЦІЇВЫ мн. ткац. Стацівы. *Варштат – высокі, а штацівы нізкія.* Заполле Кос.

ШТОЇНДАР м. ткац. Нітка, якая трымае цэўку на прутку ў сукале. *Не было б штондара, то цэўка злятала б з прутка.* Альшаніца Квас.

ШТРАП м. Шраф. *Даўней сабаку бяз прывязі ні трымалі, а зараз цэлымі зграямі па сяле валочацца. І ніхто штрапу ні дасць.* Хадоркі Кос.

ШТЫЇРХАЦЬ незак. Штурхаць. *Малеча яшчэ, а маці, бало, ранянько штырхая пад бокі: будзіць каравы гнаць.* Грыўда Міл.

ШУГАЇ м. Капуста, у якой не завязалася галоўка. *Суш такая была, з капусты адны шугае тырчаць.* Заполле Кос.

ШУЇГАНКА м. дзіц. Гушкалка. *Сусед шуганку зрабіў, то дзеці з усяе гуліцы збягаюцца да яе.* Квасевічы Квас.

ШУЇГАЦЦА незак. Гушкацца. *Надто любіла шугацца, любіла, каб ад страху сэрца млело.* Верашкі Квас.

ШУЇГАЦЬ незак. Гушкаць. *Як малы быў, то ўсе прасіў, каб бацько на назе шугоў.* Бялавічы Кос.

ШУМ м. 1. Пена, якая выступае ў каня пасля цяжкай работы ці хуткай язды. *Трэба шанаваць каня, а то ўсяго ў шумі прыгнаў.* Заполле Кос. 2. Пена, якая ўтвараецца пад час мыцця. *Е такі парашок, што як мыяш, то поўная баляя шуму.* Заполле Кос.

ШУРАВАЇЦЬ незак. экспр. Ісці. *Шуруй, пакуль трамвай ходзяць.* Альшаніца Квас.

ШУРУДЗІЦЬ незак. Шныпарыць. *Нехто шурудзіць кожную ноч у пустой хаці, што на краю сяла, аж страшно.* Гошчава Стайк.

ШЧАВЕЇ м. 1. бат. Шчаўе. Усё палявы шчавей рвалі і варылі. Квасевічы Квас. 2. кулін. Страва. Я люблю шчавей, гатовы кожны дзень варыць, ды яшчэ з костачкай. Альшаніца Квас.

ШЧАЛАКІ толькі мн. кулін. Тое ж, што і к р ы ш а н ы. Шчалакі, гарачыя, засквараныя, – смачная яда. Заполле Кос. На вячэру шчалакоў наварыла. Аляксеікі Стайк.

ШЧАТКІ мн. Дошка з набітымі на яе жалезнымі дроцікамі для часання льну. Лён трэплюць, а пасля чэшуць на шчатках. Альшаніца Квас.

ШЧО займ. 1. пыталыны. Што. Шчо ты надумаўся рабіць нядзелькаю? Заполле Кос. 2. адносны. Што. Зацвіла чарэшня, шчо садзілі мінулай вясной. Заполле Кос.

ШЧОЎКІ толькі мн. перан. Нерухомая частка церніцы. У церніцы язычок ходзіць то ўгору, то ўніз, а шчокі на месці. Заполле Кос.

ШЧОЎЛАК м. Рэдкая частка стравы. Мне гушчы ні лі, лепяй улі больш шчолаку. Альшаніца Квас.

ШЧОЎЦІ мн. Колькасць сыпкага рэчыва, якую можна ўзяць трыма пальцамі. Сыпані ў капусту шчоўці солі. Падстарынь Падст.

ШЧЫКЕЎТ зб. м. Штыкет. Хату абгарадзілі новым шчыкетом. Бусяж Міл.

ШЧЫКЕЎЦІНА ж. Штыкеціна. Зараз спачатку кожную шчыкеціну пагаблююць, а тады ўжэ габлёванымі гародзяць. Галік Міл.

ШЧЫЎЛНО прысл. Шчыльна, цесна. Шчылно падганяй адну дзеравіну да другое, каб ні было зазору. Квасевічы Квас.

ШЫЎКАЦЬ незак. Шаптацца, шушукацца. Чаго шыкаяця, кажэця ўсім. Заполле Кос.

ШЫЎЛІЦА незак. Туліцца, гарнуцца. Ні шылься, сядзі спакойно. Даргужы Міл.

ШЫПУЛЬ м. Ражон, заостраная палачка. Даўней замкоў на дзвярах людзі ні чаплялі. Прыткне шыпулём:

знай, шчо німа нікого дома. Зладзяёўся ле ні было. Заполле Кос.

ШЫХАВА'ЦЦА *незак.* Рыхтавацца, збірацца. *Сын здумаў жаніцца, трэба шыхавацца да вяселья.* Заполле Кос.

ШЫХАВА'ЦЬ *I* *незак.* Прыбіраць. *Дочкі павырасталі: шыхуў маці прыданае.* Скураты Квас.

ШЫХАВА'ЦЬ *II* *незак.* Шанцаваць. *Мне шыхуя сёні: падвязлі на машыні да самоткой бальніцы.* Старажоўшчына Кос.

ШЫ'ЦЦА *незак.* Лезці, прабірацца. *Куды шыяшся ў гэдыку гушчэру, вочы павыдзіраеш.* Аляксейкі Стайк.

ШЫ'ШКА *ж. бат.* Тое ж, што і к а л а ч ы к. *Шышка бабкі падобная на выцягнуты колас, на якім месцяцца дробныя светлыя кветачкі.* Заполле Кос.

ШЭ'ЎКАЦЬ *незак. экспр.* Гаварыць неўцямна, невыразна. *Перастань шэўкаць, гавары па-чалавечы.* Няхачава Стайк.

Ю

Ю'Р'Я *н. рэліг.* Веснавое свята, якое адзначаецца 5 мая. *На Юр'я спрадвёку выганялі кароў на пашу. Любішчыцы Люб. У нас казалі: "На Юр'я трэбо, каб сено было і ў дурня".* Куляшы Міл.

Ю'ХА *ж.* Кроў. *Зараз як дам, то юхаю зальешся.* Яглевічы Ягл. *Калі колям паршука, то юху на крывянку збіраю.* Бусяж Міл.

Ю'ЦІК *м.* Начынены прыпраўленым мясам свіны страўнік. *Юцік гаспадыні хавалі на сенакос.* Уласаўцы Жытл.

Ю'ШКА *ж. I.* Тое ж, што і ю х а. *I свіня вялікая, а юшкі ў ёй мало.* Падстарынь Падст.

Ю'ШКА *ж. II.* Канфорка. *У пліце, што палім, юшкі.* Була Міл.

Я

Я'ВАР м. бат. Тое ж, што і а і р. Дзе ніжэй, дзе макрэй, то там і явар большы расце. Бялавічы Кос.

ЯГА' ж. перан. Худая, высокая злая жанчына. Усякія на свеці е жанкі, але мая яга ягою, злая, як ведзьма. Заполле Кос.

Я'ГАДКА ж. Пучка ў пальцы. І як я буду карову даіць: усю ягадку нажом разваліла. Альшаніца Квас.

ЯГАДНІ'К м. Чарнічнік. Была ягады знайшла харошыя. Праз дзень зноў туды прышла – увесь ягаднік патоптаны, ні так пазбіралі, як змясілі ўсяго. Бялавічы Кос.

Я'ГАДЫ толькі мн. бат. Чарніцы. Калі ў нас кажуць, шчо пайдуць па ягады, то ўсе ведаюць, шчо гэта па чарніцы. Заполле Кос. Ягады – гэта чарніцы, а маліна – гэта маліна. Альшаніца Квас.

ЯДКІ' прым. Якасны, спажыўны (пра сена). Гэты год сено ядкае, карова па поўніцы есць, і аб'ядзеў німа. Заполле Кос.

ЯДЛАВЕ'Ц м. Ядловец. Ягады ядлаўца запарваюць і п'юць пры хворых нырках. Альшаніца Квас.

Я'ДЛО н. Тое ж, што і гармушка. У старых зубоў німа, то ім яно ядло есці. Квасевічы Квас.

ЯДЫ'НЫ прым. Адзіны. Ядыная ў мяне ўнучка, любімая. Заполле Кос.

ЯЖЫ'НА ж. бат. Тое ж, што і курына – маліна. Яжыну мало хто збірае, бо яна калючая. Усе рукі паабдзіраеш збіраючы. Бялавічы Кос.

Я'ЗВА ж. перан. Пра чалавека, які любіць выказваць незадавальненне па дробязях. Гэтая язва сваю буркатнёй надакучыла. Була Міл.

ЯЗЁ'УКА ж. заал. Язь. Язеўка пахожая на плотку, толькі ў плоткі воко чырвонае, а ў язеўкі белае. Зараз мало яе водзіцца ў рэках. Заполле Кос.

Я'ЗІК м. заал. памянш. Невялікі язь. Язік па велічыне, як плотка. Размеркі Стайк.

ЯЗЫ'ЧНИЦА ж. асудж. Пляткарка. Яна такая язычніца, чаго ні было, то выдумая. Заполле Кос.

ЯЗЫЧО'К м. ткац. Рухомая частка ручной церніцы. У церніцы е дзве шчокі, а паміж імі ходзіць язычок. Пакладзеш на шчокі лён, языком мнеш – і кароста адлятая. Альшаніца Квас.

Я'ЗВІНА ж. Ясень. Язвіна – рэдкае дзераво. Заполле Кос.

ЯЛІНА' ж. Стары яловы лес. У яліне много вавёрок водзіцца. Заполле Кос.

Я'МА ж. Магільная яма. У Заполыі кажуць: дол трэба капаць, а ў Альшаніцах – яму. Альшаніца Квас.

ЯРГІ'НЯ ж. бат. Вяргіня. Восянью яргіня ў садку аж гарыць. Галік Міл.

Я'РКІ прым. Востры. Яркая каса, гострая; яна мне ад бацька засталася. Заполле Кос.

ЯСЁ'НКА ж. Вясенняе жаночае паліто. Купіла нову ясёнку сабе. Мілейкі Міл.

ЯСЯНЁ'ВЫ прым. Зроблены з ясеню. Каблукі на вокна ясянёвыя рабілі. Яглевічы Ягл.

Я'ТРЫЦЦА незак. Запаляцца, чырванець. Ятрыцца рана, ні хоча гаіцца. Заполле Кос.

Я'ЧНЫ прым. Ячменны. Ячны крупнік смачны. Харошча Міл.

ТЭКСТЫ

Н. К. Турчына, 1922г.н..
в. Грыўда, Мілейкаўскі сельсавет.
Тэкст запісаны ў 1995 годзе.

Унука цэло лето ў мяне была, а ўжэ велька. Яшчэ год ды школу скончыць. Ано папabalела душа мая. Як сцямнея, то яна на тую дзіскацеку. Вядома, маладая, хочацца. Ні застаўлю ж яе дома сядзець. І во ні сплю, жду. Але дзе ты дажджэсся! Вазьму і засну. А калі яна прыходзіць, Бог яе ведая. То я папрасіла хлопца суседскаго, пасля арміі ўжэ, добры хлопец, сур'ёзны, каб ён глядзеў за ёю, апекаваўся.

Ці ж даўней так было? Бало, сонцо яшчэ высока, а ўжэ му'зыкі е. Да якую да часоў адзінаццаці – ды ўсё, канец, павялі хлопцы дзяўчат дахаты.

А сёні, каб хоць музыка люцкая, а то гэта катрынка як начне граць, то аж галава звініць. А яны пастануць у круг і ўсё кулакамі месяц, як тая каравайніца ў дзяжы.

Даўней Пятровіч пакойны на гармоні як заграя, то жніво, зморысся, замучысся, а поўну гуліцу за сабою вядзе, і ўтамлення німа. А каб гэта адны дзяўчата танцавалі, то не. Колісто выдзя дзеўчына з дзеўчынаю на круг, то выжануць або разаб'юць. Дзеўчына гонар мела, каб гэта з п'яным хлопцом танцаваць, то зроду. Да й ні было п'яных хлопцоў. А то ўнучка прышла да кажа, шчо хлопцы былі п'яныя.

Памятаю, Антоць мой расказваў, як яны кавалерамі былі. На базар у Косаво сходзілася ўся маладзёж, з усіх сёл збіраліся. То, бывало, купяць чакушку на трох, вып'юць, то такія вясёлыя. Ідуць з Косава дахаты і ўсю дарогу пясне

спяваюць.

І ніякаго дзіва ні было, бо ўсе спявалі. А зараз ці п'яны, ці цвярозы – ніхто ні спявае, усё пагінуло.

На вяселлі была ў радні, то маўчаць людзі. А сват ано зная: налівайця і выпівайця за здароўя маладых. А каб песню якую хоць мармытнулі, то не, адны ано магнітафоны граюць. А бало на караваі ўсю ноч спяваюць, на вяселлі ні сціхаюць. Музыка: гармоня, скрыпка, бубян – ні ўседзіш. Весяло было без гарэлкі.

На маё вяселле бацька купіў 20 бутылок гарэлкі, то гэта ой – ё – ёй, гэта много, бо радня велька (самагонкі тагды ні было, палякі моцно каралі за самагонку). Дваццаццю бутылкамі вяселле зрабілі. Адзін кілішок па кругу хадзіў. Сват госьцю наліваў кілішок, і госьць віншаваў маладых, а тыя дзякавалі госьцю за харошыя слава. Усяго самага лепшага жадалі маладым. Адны перад адным стараліся, шчо лепшае сказаць.

Даўней ні пілі, бо ні было за шчо і ні было калі. Як укіня сонцо, як паспея ўсё зараз: і жыто жаць, і лён рваць, і хоць ты ў адзін дзень. Ранянько, цёмненько, у пяць часоў устаняш – ідзеш ячмень жаць, бо ячмень надто крышыцца, каласы адлятаюць, з расою ячмень жалі. А дахаты ідзеш шаро, ужэ цямнея. А мужчыны сабе стараюцца.

А сёні шчо: ні жаць, ні вязаць, ні малаціць. На работу ў калхоз ідуць, як магазін адчыніцца, каб адразу перад работаю выпіць.

Нап'юцца зранку, то такія з іх і работнікі: землю запусцілі, і каравы галодныя, і ўсё галоднае, бо ні гаспадарэ, усё чужое чалавеку, каб на сваё ішоў рабіць, то ні піў бы.

Зараза гарэлкуано і робяць, і грошай ні хочуць – бутылку давай. Дрова прывязла – гарэлка, парэзала – гарэлка, парубаць – гарэлка, усё на гарэлцы трымаяцца. Ехоў во мне адзін па дрова, пытаюцца: “Бабушка, есть жидкий

доллар?" Я і вочы вытрашчыла. А ён рагоча: "Самагонка!" У нас зара на гарэлцы ўсё трымаяцца.

Але шчо гэта, міленькі, усё пра гарэлку да пра гарэлку? Хай яе ліхо бярэ. Бо дзе гарэлка, там добра німа.

*В. І. Лушчык, 1930г.н..
в. Альшаніца, Квасевіцкі сельсавет.
Тэкст запісаны ў 2003 годзе.*

У майго бацькі было два старэйшых браты і сястра. Браты за багаццем пагналіся ды пабралі сабе жанок з добрым прыданым, а мой бацько ўзяў маці за красату, але бедную. За гэта браты з бацькі і пасміхаліся: "Мы пасеялі жыто на полі, а ты, Гнат, на сундуку пасеяш". Але бацько не апускаў рукі. Упраўляўся і на сваёй зямлі, і асадніку польскаму абрабляў поле, дужы надто быў. Асаднік быў нікепскі чалавек, крыўды ні чыніў: і з умалоту збожжа дасць, і картоплямі дзяліўся. Мы галодныя не раслі.

Бацька любіў мяне. Старэйшы брат у мяне быў, Саша, з фронту не вярнуўся, і сястра (яшчэ двоя меншых), а бацька ўсюды мяне з сабою браў. Каня на начлег вадзіла. Як збярэмся гуртом ля кастра, як начнуць страхі расказваць, то баімся глянуць у цемень. А могліцы нідалёко былі.

Памярла была дзеўка, а харошая была. Хлопцы велькія дый кажуць: "Давай паклічам, то, можа, прыйдзя." І давай гукаць: "Зінка, хадзі сюды! Зінка, хадзі сюды!" Сядзімо мы гуртом, бачым: едзе нехта на кане белом, ано тупу-тупу, тупу-тупу, але ні пазнаць хто. І гэты конь нідалёко ад нас стаў і нагою землю грабе. А мы адзін на аднаго: "Бачыш?" – "Бачу." – "Бачыш?" – "Бачу." Косы дыбом на галаве сталі.

На гэтых хлопцаў шэпчам: “Гэта праз вас!” І давай мы хрысціцца. Бачым, той конь тупу – тупу – і пабег да могліц, і ано агонь пайшоў. І ўсё, па той раз ніхто ні галёкнуў, ніхто на тыя могліцы і нагою ні ступіў.

Ўсё рабіла з маленькае, бо маці хварэла. І прала – ано шпулі выляталі, і картоплі на дзве рукі капала за вельку, і жала, і ткала.

Вайна пачалася, а мы само ў дзявок браліся. Брат старэйшы ў парцізанах быў, то бывало поўна хата іх найдзе. Бацько брату гаварыў: “Ано, сыноч, чужого ні бяры нідзе, прыходзь дахаты сам і хлопцоў прыводзь, знайду, шчо паесці і з сабою аддам паследняе, каб ано цябе людзі ні клялі.”

Але папатрасліся, баяліся, шчо немцы расстраляюць. Але ў нас у сяле надто стараста харошы быў, Буткевіч фамілія. Сяло парцізанскае было, ля Гуты блізка, а ні аднаго чалавека ў сяле ні расстралялі, ні спалілі ні аднае хаты, стараста адстойваў людзей. Пачалі ў Германію адпраўляць маладых, то сваіх дзвюх дочок адправіў, каб чужых ні вывозілі. А ўжэ пад самы канец вайны Буткевіча забілі. А людзі шкадавалі яго: усіх ратаваў, а сам прапаў, і магілы не ведаем яго. Шкадавалі ўсе, плакалі.

Брата майго пакідалі, як кончылася парцізаншчына, у міліцыі служыць. Але ён сказаў: “Чым у міліцыю, то лепш на пазіцыю.”

Маці мая выгадала пяцёро дзяцей, хварэла ўсё. І пенсіі не заслужыла ў гасударства, і за сына забітаго ано за пару гадоў да смерці яе сталі даваць 12 рублёў.

У 46-м я пайшла пачтальёнкаю рабіць. А почта была на краю Косава, туды, пад Старажоўшчыну. Равароў не было, пяшком хадзіла. Праўда, тады яшчэ калхозоў ні было, то сваімі коньмі часцяком у Косоў людзі ездзілі: то ў млын, то да дохтара. То падвозілі і мяне. І дождж, і кудаса, а трэба

ісці, бо людзі ждуць: каму пенсія дзецям, шчо бацькоў на фронці пабілі, каму пісьма, бо много тады па вярбоўцы павыязджало, да хлопцоў у армію пабралі. Бывало, мароз трашчыць, бацько мне кажушка пашыў, а калені ўсё раўно сінія з холаду. Стану, патру– патру, ды зноў пабегла.

Палучу почту і бягу ў Скураты, адтуль – у Квасавічы, патом у Хрышчоनावічы, і нарэсці ў Альшаніцы, дахаты. Як падумаю зара, як гэта я ўсё вытрымала ? Але ж маладая была, дужая, рослая. Бачу, ужэ і хлопцы на мяне паглядаюць. І пахварсіць хацеласё, да не было ў чом.

Даўней Альшаніцы не было такое закінутае сяло, як зараз: і сямігодка была, і медпункт, і сельсавет.Музыкі рабілі ў Топталавой хаці. Хлопцы з усёй акругі да нас прыходзілі. Скуратоўскія галасістыя былі, надто харашэ спявалі. Здалёк было чутно, шчо на музыкі ідуць. Я іх усіх ведала, а прыглянуўся мне Іван Лушчык, Казак, так іх называлі па-вулічнаму. І я яму глянулася.

Але хітры быў мой Іван, ведаў, шчо трэба бацькоў улагодзіць. А ён, хоць малады хлопец, але столяр быў на ўсю акругу. То шпулю вытачыў, то калясо ў каваротку, то палазы ў санкі майму бацьку зрабіў, ды ўсё настае: "Выходзь за мяне замуж." Я яшчэ маладзенькая, 17 гадкоў ано, хацеласё і дзеўкаю пахадзіць. А бацько кажа: "Дурань, ідзі, зямлі німа, каб яны паземлянелі, то ніхто замуж ні возьмя. Бярэ, то ідзі, пускай жабракі на свет, хай гадуецца." (Смяецца). Гэта бацько мяне выпер за яго, але я не шкадую, душа ў душу пражылі. Іван надто шкадаваў мяне.

Праз год сын радзіўся, пасля дачка, пасля зноў сын. Трое дзяцей у нас, усіх выгадавалі. Добрыя яны ў мяне. Але ж надто рано памёр мой Іван, Казак, як яго ўсе клікалі. Дбаў пра сям'ю, кідаўся ўсюды, каб грошай зарабіць: у калхозі ніц ні плацілі, а мы будаваліся. То на Бронну ездзіў,

там сталярны цэх быў. Хацеў на Броннай хату ставіць, а я, дурная, ні дала. Можа, там лягчэй пражылі б. А тут начальнікі рабілі, шчо хацелі з людзьмі.

Накасіў мой Іван сена на Пабежыне (балото за км 25 ад Альшаніц), на плечах з вады выносілі, сушылі, прывязлі, на вышкі закінулі. А на другі дзень падагналі калхозну машыну (Савін прадсядацям быў) і з вышок сено забралі. Можа, тады ў Івана і першы рубец на сэрцы паявіўся.

А то пашла дачка ў магазін, з дзецьмі, усім хлеба прадалі, а ёй магазіншчык сказаў: "Табе хлеба німа, твой бацько ў калхозі ні робіць".

" Ой, усяго і ні раскажаш. А я ўсё жыццё ў калхозі прарабіла, граматоў назарабляла, а пенсія – курам на смех. Гэто зараз, як першу групу далі, то трохі больш палучаю. Але што з таго? Зараз мае рукі ложка да рота не давядуць. Дзякую Бога за дзяцей, шчо не акінулі.

Г. В. Бахур, 1923г.н..

в. Яглевічы, Яглевіцкісельсавет.

Тэкст запісаны ў верасні 2003 года.

А зімой дзяўчата варожаць.

На Каляду збяруцца, пайдучь у куратнік, знімуць з седала чорную курыцу, насыплюць горбачкамі жыто у адзін роўненькі радок. І пускаюць курыцу. Колькі дзяўчат, столькі гарбачок. З чые ўперуч пачне дзяўбсці, тая першая і замуж пайдзе. Во адну пачала дзяўбсці, патом другую, адышлася – пачала трэцюю. Гэдык адна за аднаю

і замуж выходзілі, а чыю не захацела – тая яшчэ ў дзеўках сядзела.

А некаторыя дзяўчата булкі пяклі і клалі ў радочок. Колькі дзявок, столькі і булачок. Клалі ў радок і пускалі сабаку. Чыю булачку ўхопіць сабака, тая першая замуж пайдзе.

Яшчэ рабілі калодзежа з дроў, з лучыны. Клалі пад ложок. Як прысніцца, шчо прыдзя хлопец воду браць, то гэта будзе твой суджаны.

шчэ на люстэрко гадалі. У цёмной хаці, у поўнач. Ставілі люстэрко адно спераду, адно ззаду. Трэба сядзець і глядзець, каго ўгледзіш якраз у поўнач. Але ўгледзіш і як амага закрывай люстэрко, бо можа па мордзі даць. Каго ўгледзела, твой кавалер будзя.

А яшчэ бралі жыто ў сарочку і поначы, каб ніхто ні бачыў, сыпалі ад калодзезя. А каладзязе былі грамадскія, з усяго грудка паілі коняй. Зробіш дарожку, бяжыш дахаты, кладзецца ў пасцель. Гэтай ноччу прыдзе воду браць і прынясе яе вам у хату суджаны. Праўда, пакуль шчо ў сне.

Дзяўчата напрудуць кудзелі і ніткаю перапутваюць гуліцу. І схаваюцца дзе там у шулках, і ждуць. Хто парве нітку, той тваім кавалером будзя.

Усяго-ўсяго маладыя навывдумляюць, цяжко мне, старой, і здамаць. Але во яшчэ. Гэта ж не палянуюцца і выносяць на гуліцу рубля з гумна, з-пад стрэхі. Паставяць стойма: куды ўпадзя, у той бок дзеўка і замуж пойдзя. А пасля бацько дае карбунцоў, бо на место не заняслі таго рубля.

Памятаю, усё хваталіся за плот. Як да па'ры схопіш карпанін, то замуж гэты год пойдзеш, а не да па'ры, то яшчэ ў дзеўках хадзіць будзяш.

Смеху, віску было на ўсю гуліцу. А яшчэ баяліся, каб хлопцы не ўбачылі, бо праходу ні дадуць, смяяцца будуць.

Клалі дзяўчата ў апалушкі чаравікі і апалалі. У які бок упадзя наском чаравік, у той бок дзеўчына і замуж пойдзя.

Але ж кожнай дзеўчыні хацеласё ведаць, які ж будзя мужык: добры ці ліхі. Бо кажуць: з добрым нажывесся, а з ліхім нагаруяся.

Каб ведаць, які будзя, то ішлі вечаром у цёмны хлеў і руку перад сабою выстаўлялі. Як даткнецца рука да нечаго мяккаго, цёплага, то мужык будзя добры, ласкавы, а як на халодная нешто наткнецца рука, то і мужык будзя нядобры.

А пра харакцяр дазнаваліся так: кідалі каменьчыка ў калодзязь і слухалі ўсё: як ціхо ў воду зайдзе, то ціхі мужык будзя, спакойны, выбачлівы. А як каменьчык булькня, то бурклівы будзя.

Ох, дзеткі, варажба варажбою, а як Бог дасць, так і будзя.

З РАЗМОВЫ

*в. Заполле Косаўскі сельсавет.
Тэкст запісаны ў 1980 годзе.*

Зайка Фама Якаўлевіч, 1907г. н.

– Прыехалі мы з бежанства ў дваццаць першом гаду, перад Сёмухаю. Усё кругом пазаростало. Ад аселяцы да лесу ўжэ беразняк у рост чалавека. Надворкі буліною пазарасталі па самыя стрэхі. Вужоў много развялося, яшчарок. Воўк сярод дня ў Тамаша Куткаваго падсвінака ўкраў. Сабак не было, бо самым не было чаго есці. Пустыя прыехалі, ано самы сябе прывязлі. Каб згараць, то трэба быў конь, а нічога ні было. Пад лапату пасадзілі два кашэ картоплёў аднымі вочкамі, да яшчэ расады сястра дваюрадная дала, то капуста пасадзілі, і ўсё. Без работы ні сядзецімаш, да пашлі сено касіць. Бацько да мы двоя, ужэ добрыя подляткі былі. А ўвосянь з Амерыкі дваіх прыехалі. Раней ні маглі, бо вайна йшла. Ды тыя амерыканцы купілі двоя коней, карову, а сена не было, ды мы й прадалі ім сено, а сабе за гэтыя грошы купілі цялушачку. Да той год картоплі ўрадзілі, да капуста як ведра, грыбоў много насушылі, шчаўю загатавалі. А цялушачка тая да Каляд пабегала, прывяла бычка велькаго, а сама маленька была. Выгадавалі бычка, прадалі, і самы зарабілі, ходзячы на Бронну карчэ рваць, ды ў дваццаць трэцём годзі ў жыда ў Косаві каня купілі. Хамута ў людзей узялі, бо свайго яшчэ не было, пастронкі, плуга. А конь здаровы, сівае масці. Можна было б на заробкі такім канём ездзіць. Вывялі на загумення. А людзей назбіраласё, бо мало ў каго коні былі. Ано зачাপілі плуга за землю, а ён як пачаў кідацца: то ўбакі, то назад, рады німа, ні хоча цягнуць. Васіль Наскоў, сусед, кажа: “Можа, у пары будзя хадзіць, давай я сваю

кабылу прывяду." Прывёў, запраглі, то кабыла пайшла, а ён зноў дурэя. Да счапіўся на кабылу. Той Васіль: "Якоў, хай ён здохня, кабылу акалечыць." Усё, распраглі. Да бацька ўзяло за душу, начамі ні спаў. Пайшоў да таго жыда: "Ах, е-е-е, як ты мяне наказаў, як ты мяне абідзеў, дзеці мае. Я так збіраўся на гэтаго каня." – "Ну, слухай, прывядзі ў чацвер, прадамо."

Ды бацько павёў, да той жyd прадаў другому такому даверліваму Якаву. То ажно ў Клецку бацько жарэбчыка купіў, паўтара года было.

Зайка Еўдакія Якаўлеўна, 1903 г. н.

– Бацько наш добры быў па натуры, анёл, хоць часом і любіў крыкнуць. Біць ні біў. Ано раз мяне набіў: залезла на свінінчык ды давай па саломі з'яжджаць.

Мы былі бедныя, восім душ, а зямлі чацвяртуха.

А маці злосна была: і праўзака, і карбунцоў дасць, бо трэба было нас і адзец, і накарміць. А ўсяго было вобмаль. Бало, бегаям па гуліцы, прыбяжым: "Мамо, мы есці ні хочам яшчэ." – "Ні хочаця, дзеткі?" – "Не, мы яшчэ ні хочам." Пабеглі. Пабегаям, зноў прыбягаям: "Мамо, мы есці ні хочам." А самы ж хочам. І не дасць маці лустачкі хлеба, пакуль у абед усе ні збяруцца палуднаваць. Усё ашчаджала. Хлеб быў дзецям даўней як пірог.

Зайка Ф. Я.

– Даўней калолі перад Калядамі і ніхто пучкі ні аблізаў, бо пост.

А ўжэ на Коляды ад пуза елі.

Зайка Аляксандра Пятроўна, 1911 г. н.

– Варыць маці капусту, укіня костачку, а перш чым на стол падаць, абярэ з тае косткі мяса, растаўчэ на дробныя шматкі – і зноў у капусту. І ўсім: каму пападзя, то пападзя, ніхто так ні еў, як зараз.

Зайка Е.Я.

– Ля кубельца ніхто ні меў права быць, адна гаспадыня.

Даўней чэрві тоя мяса елі, а самы ні елі. Заколя паршука і цягня, каб хваціло да другіх Каляд.

Зайка А. П.

– То я кажу: сала напачэш – гэта ўжэ велькі гонар. Аладкоў напачэш, і сала напачэш – гэта ўжэ свято. Пірагі пяклі толькі на Вялікдзень, і то ні ўсе, бо ні было з чаго. Спачэш булачок пяць пірага, бо трэба, каб засталосё на зацерку.

Зайка Ф. Я.

– А калі зарэжуць на Вялікдзень цяля, то хто еў?

Зайка Е. Я.

– Як? Усе елі.

Зайка Ф. Я.

– А як зарэжуць авечку?

Зайка А. П.

– То так, затаўкай пойдзя, а наадвал ні елі.

Зайка Ф. Я.

– Наш бацько харошых паршукоў калоў к Калядам. К Вялікадню цяля, авечок трымалі аж да хутароў. Балю, за тры гады ды кажуха можна шыць.

Зайка Е. Я.

– Хавая маці кумпяка: хай на сенакос. На той кумпяк нападуць чэрві, у печ запхнуць, то тыя чэрві аж вылятаюць. Бралі ў балоту тоя мяса, то аж есці ні хочацца. Даўнейшае жыццё было чарвівая

Зайка Ф. Я.

– Цяля ні елі чэрві, авечку тож. К Успленню зарэжаш авечку, к Дзядам. Хай сабе цяжко рабілі, кепска елі, а вясёлыя былі, песні спявалі, у небо глядзелі. А зараз лёгка робяць, добра ядуць, а ўсё ў землю глядзяць.

Вот і разбярыся ў чалавеку.

ЗМЕСТ

Прадмова.....	3
Прынятыя скарачэнні	8
Ад складальніка.....	11
Слоўнік	12
Тэксты	259
Зразмовы.....	267

Рыхтуюцца да выдання наступныя кнігі Алеся Зайкі:

«Мікратапанімія Івацэвіччыны»,

«Паселішчы Івацэвіччыны»,

«Фразеалагічны слоўнік Косаўшчыны»,

«Прымаўкі і прыказкі Косаўшчыны».

Даведачнае выданне

ЗАЙКА Алесь (Аляксандр Фаміч)

ДЫАЛЕКТНЫ СЛОЎНІК КОСАЎШЧЫНЫ

Рэдактары:	— М. М. Аляхновіч, Н. В. Томчык
Дызайн вокладкі	— Л. Ф. Валасюк
Камп'ютэрны набор і вёрстка	— Г. І. Хаванская, А. І. Зайка
Карэктар	— А. І. Зайка

Падпісана да друку 10.10.2011.

Фармат 84х108^{1/32}. Папера афсетная. Друк афсетны.

Ум. друк. арк. 14,28. Ул.-выд. арк. 9,25. Наклад 200 экз. Заказ 2819.

Выдавец і паліграфічнае афармленне:

Гродзенскае абласное унітарнае паліграфічнае прадпрыемства
«Слоні́мская друкарня».

ЛІ № 02330/0494472 от 08.04.2009.

ЛВ № 02330/0150493 от 11.03.2009.

Вул. Хлюпіна, 16, 231800, Слонім, Гродзенская вобл.

Алесь Фаміч Зайка нарадзіўся 12 жніўня 1948 года ў вёсцы Заполле Івацэвіцкага раёна Брэсцкай вобласці. У 1966 годзе скончыў Косаўскую сярэднюю школу, у 1971 – філалагічны факультэт Брэсцкага педінстытута. Пасля службы ў Савецкай Арміі вярнуўся ў родную вёску, працаваў настаўнікам беларускай мовы і літаратуры. Цяпер заагвае школьным этнаграфічным музеем.

Аўтар кнігі «Дым з коміна» (2011), у якой краязнаўчы досвед аўтара ўвасобіўся ў літаратурныя формы – лірычныя запісы, мініяцюры, апавяданні.

«Дыялектны слоўнік Косаўшчыны» – плён шматгадовай працы руплівага збіральніка самабытнай народнай лексікі. Ілюстрацыйная частка жывая, поўніцца галасамі людзей, што збераглі айчыннае моўнае багацце, у ёй раскрываюцца асаблівасці маралі, побыту, матэрыяльнай і духоўнай культуры аднаго з куточкаў Беларусі.

ISBN 985-6602-93-9

9 789856 602934